

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW” 1939-1941

*Wydajemy w 80. rocznicę wywózek ludności polskiej,
ukraińskiej i żydowskiej z Wołynia w głąb ZSRR*

*Видаємо з нагоди 80. річнці депортації польського,
українського і єврейського населення з Волині вглуб СРСР*

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
В ПЕРЕМИШЛІ

ВОЛИНЬ ЗА „ПЕРШИХ СОВЕТІВ”
ДОЛІ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
І ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

ЗБІРНИК ДОКУМЕНТІВ
Т. II: 1939 – 1941 РР.

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
СТАНІСЛАВА СТЕМПЕНЯ

ПЕРЕМИШЛІ 2020

POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY
W PRZEMYŚLU

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW”
LOSY LUDNOŚCI POLSKIEJ I POLSKIEGO
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ZBIÓR DOKUMENTÓW
T. II: LATA 1939 – 1941

POD REDAKCJĄ
STANISŁAWA STĘPNIA

PRZEMYŚL 2020

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW”

T. II (od 17 września 1939 do 22 czerwca 1941 r.)

PRZEDMOWĄ POPRZEDZILI MYKOŁA KUCZEREPA I STANISŁAW STĘPIEŃ

REDAKCJA

Bogumiła Kowal, Ludmiła Kozłowska, Mykoła Kuczerepa, Stanisław Stępień, Anna Siciak,
Anna Zelwak

RECENZENCI

Prof. dr Rusłana Dawydiuk (Rówieński Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Równem)
Prof. dr hab. Jan Pisuliński (Uniwersytet Rzeszowski)

PRZEKŁAD DOKUMENTÓW Z JĘZYKA ROSYJSKIEGO

Krzysztof Kozłowski, Ludmiła Kozłowska

KONCEPCJA OKŁADKI

Stanisław Stępień

Publikację dofinansowała

FUNDACJA
LANCKOROŃSKICH

Praca powstała w ramach programu PWIN

pt.

**Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego na Wołyniu
i w Galicji Wschodniej w latach 1939-1941**

ISBN 978-83-60374-34-4

© – Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu, ul. Grodzka 3
www: pwin.pl | e-mail: instytut@pwin.pl | tel. 16 678-73-33

Nakład 500 egz. Format B5, Ark. wyd. 14,3, Ark. druk.19,5

Skład i redakcja techniczna Maciej Żurawski

Druk: San-Set, 37-700 Przemyśl, Ostrów 485, tel. 16 671 02 22

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	7
WYKAZ ARCHIWÓW, Z KTÓRYCH POCHODZĄ PUBLIKOWANE DOKUMENTY	21
WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW I SKRÓTOWCÓW	21
DOKUMENTY	27
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	273
INDEKS MIEJSCOWOŚCI	281
INDEKS OSÓB W JĘZYKU POLSKIM	285
INDEKS OSÓB W JĘZYKU ROSYJSKIM LUB UKRAIŃSKIM	293
UKRAIŃSKOJĘZYCZNY SPIS DOKUMENTÓW	301

*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
СПИСОК АРХІВІВ, В ЯКИХ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ	21
ПОКАЖЧИК СКОРОЧЕНЬ	21
ДОКУМЕНТИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	273
ПОКАЖЧИК МІСЦЕВОСТЕЙ	281
ПОКАЖЧИК ОСІБ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ	285
ПОКАЖЧИК ОСІБ РОСІЙСЬКОЮ І УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ	293
ПОКАЖЧИК ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	301

Podział administracyjny ziem II Rzeczypospolitej włączonych w 1939 r. do Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Na obszarze dawnych województw: wołyńskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego, utworzono obwody: wołyński, rówieński, lwowski, drohobycki, stanisławowski i tarnopolski.

PRZEDMOWA

LOSY LUDNOŚCI NA WOŁYNIU W CZASIE „PIERWSZYCH SOWIETÓW”

Historycy długo jeszcze będą się spierać, jak to się stało, że polski wywiad wojskowy nie dotarł do tajnego protokołu będącego załącznikiem do zawartej 23 sierpnia 1939 r. Umowy o nieagresji pomiędzy III Rzeszą i Związkiem Socjalistycznych Republik Sowieckich (tzw. paktu Ribbentrop-Mołotow¹). Sytuacja ta spowodowała, że zarówno władze państwowe jak i naczelne dowództwo Wojska Polskiego było zaskoczone wkroczeniem wojsk sowieckich na polskie terytorium 17 września 1939 r. Do Naczelnego Wodza marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego nie dotarła nawet treść noty rządu ZSRR, którą na krótko przed agresją o godz. 3.00 w nocy usiłował wręczyć ambasadorowi RP w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu zastępca komisarza spraw zagranicznych ZSRR Władimir Potiomkin. Władze sowieckie zrywając zawarty 25 lipca 1932 r. pakt o nieagresji z państwem polskim, argumentowały, że:

Rząd polski rozpadł się i nie przejawia żadnych oznak życia. Oznacza to, iż państwo polskie i jego rząd faktycznie przestały istnieć².

Ambasador Grzybowski zdecydowanie odrzucił ten argument i odmówił przyjęcia dokumentu. Nie był jednak w stanie zawiadomić o tym cofającego się w kierunku granicy rumuńskiej rządu polskiego. Rosjanie jednak notę rozpowszechnili i polski minister spraw zagranicznych Józef Beck dowiedział się o niej od Rumunów. Zdezorientowany całą sytuacją marszałek Edward Rydz-Śmigły wydał wówczas dyskusyjną z punktu politycznego dyrektywę:

¹ Zob. M. Korat, *Polska 1939 roku wobec paktu Ribbentrop-Mołotow. Problem zbliżenia niemiecko-sowieckiego w polityce zagranicznej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002.

² Cyt. w polskim przekładzie na podstawie: *Волинь Радянська (1939-1965 pp.): Збірник документів і матеріалів*, Львів 1971, s. 9-10 (zob. dok. 1 w niniejszej publikacji). Por. także: *Zmowa. IV rozbiór Polski*, wstęp i oprac. A. L. Szczesniak, Warszawa 1990, s. 135.

Sowiety wkroczyły. Nakazują ogólne wycofanie na Rumunię i Węgry najkrótszymi drogami. Z bolszewikami nie walczyć, chyba w razie natarcia z ich strony lub próby rozbrojenia oddziałów³.

Taka decyzja Naczelnego Wodza zrodziła poważne, rozważane do dziś pytanie, czy w 1939 r. byliśmy w stanie wojny z ZSRR⁴. Bez względu na to, jak jest to oceniane pod względem prawnym i militarnym, nie ulega żadnej wątpliwości, że Sowietci w sojuszu z hitlerowskimi Niemcami dokonali czwartego rozbioru państwa polskiego⁵. Potem zaś ściśle z III Rzeszą współpracowali. Funkcjonariusze NKWD i Gestapo wymieniali się doświadczeniami w stosowaniu różnorodnych represji i prowadzenia śledztw. Do spotkań dochodziło w Zakopanym, Krakowie, Lwowie i Przemyślu⁶.

Kilka lat temu w Centrum Ochrony Zbiorów Historycznych i Dokumentalnych Federacji Rosyjskiej odnaleziono tekst przemówienia Józefa Stalina do członków Biura Politycznego Komitetu Centralnego WKP(b) z 19 sierpnia 1939 r., w którym Stalin przedstawił swoje poglądy na temat dalszej polityki zagranicznej. Najwyższemu kierownictwu partii powiedział następujące słowa:

Kwestia pokoju czy wojny wkracza w krytyczną dla nas fazę. Jeśli zawrzemy porozumienie o wzajemnej pomocy z Francją i Wielką Brytanią, Niemcy odcepią się od Polski [...] wojna zostanie zażegnana. Jeśli przyjmiemy propozycję Niemiec zawarcia z nimi paktu o nieagresji, z pewnością zaatakują Polskę, i ingerencja Francji i Anglii w tę wojnę stanie się nieunikniona. Europa Zachodnia będzie poddana poważnym niepokojom. W tych warunkach będziemy mieli wiele szans pozostawać z dala od konfliktu i możemy mieć nadzieję na korzystne wejście w wojnę w odpowiednim dla nas czasie. Powinniśmy przyjąć niemiecką propozycję i grzecznie odesłać misję anglo-francuską. Pierwszą korzyścią, jaką uzyskamy, będzie zniszczenie Polski aż po przedpoła do Warszawy, łącznie z ukraińską Galicją... Zachowując neutralność

³ M. Jabłonowski, P. Stawecki, *Następca Komendanta – Edward Śmigły Rydz. Materiały do biografii*, Pułtusk-Warszawa 2013, s. 306-307.

⁴ W.J. Wysocki, *Czy byliśmy w wojnie z Sowietami?!*, „Saeculum Christianum” 2017, t. 24, s. 247-255.

⁵ M. Turlejska, *Prawdy i fikcje. Wrzesień 1939 – grudzień 1941*, wyd. 2, Warszawa 1968, s. 121; zob. też, N.S. Lebediewa, *Inwazja Armii Czerwonej, IV rozbiór Polski*, [w:] *Białe plamy – Czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko-rosyjskich (1918-2008)*, red. A.D. Rotfeld, A.W. Torkunow, Warszawa 2010, s. 264-295.

⁶ *Zmowa. IV rozbiór Polski...*, s. 208.

i czekając na swój czas, ZSRR będzie udzielać pomocy dzisiejszym Niemcom. W interesie ZSRR jest, żeby wojna rozpoczęła się między Rzeszą a kapitalistycznym blokiem anglo-francuskim. Należy zrobić wszystko, aby ta wojna trwała jak najdłużej i wyczerpała obie strony⁷.

Wypowiedź ta nie pozostawia żadnej wątpliwości, że Stalin nie zamierzał zawierać antyhitlerowskiego sojuszu z Francją i Wielką Brytanią, zależało mu bowiem na jak najszybszym doprowadzeniu do wojny Niemiec z Zachodnią Europą, a także zniszczeniu państwa polskiego. Przyznają to nawet historycy rosyjscy⁸.

Podpisując 23 sierpnia 1939 r. układ z Hitlerem, władze ZSRR doskonale zdawały sobie sprawę, że w ten sposób naruszają szereg aktów międzynarodowych, takich jak: pakt Ligi Narodów z 28 czerwca 1919 r., międzynarodowy traktat *O wyrzeczeniu się wojny jako instrumentu polityki międzynarodowej* z 28 sierpnia 1928 r., konwencję londyńską *O określeniu napaści* z 3 lipca 1933 r., a także układy zawarte z Polską: traktat ryski z 18 marca 1921 r. oraz pakt *O nieagresji* z 25 lipca 1932 r., przedłużony w 1938 do 1945 r.

Po podpisaniu sojuszu z hitlerowskimi Niemcami radzieccy przywódcy stanęli przed koniecznością poinformowania o tym nie tylko ogółu społeczeństwa, ale także komunistycznych elit. Musieli odpowiedzieć na pytania, dlaczego tak krytykowany przez wiele lat niemieccy faszyci tak nagle stali się sprzymierzeńcami radzieckiego proletariatu. Uczynił to już 31 sierpnia 1939 r. ludowy komisarz spraw zagranicznych Wiaczesław Mołotow na IV nadzwyczajnej sesji Rady Najwyższej ZSRR, kategoriycznie stwierdzając w swym przemówieniu:

Wczoraj niemieccy faszyci prowadzili wrogą politykę zagraniczną wobec ZSRR. Tak, wczoraj byliśmy wrogami na polu stosunków zagranicznych. Dziś jednak sytuacja się zmieniła i nie jesteśmy już wrogami⁹.

1 września 1939 r. wojska niemieckie zaatakowały Polskę. Rozpoczęta wojna miała tragiczne konsekwencje nie tylko dla Polaków, ale także dla będących polskimi obywatelami mniejszości narodowych, w tym dla

⁷ Cyt. w przekładzie na język polski za dokumentem zawartym w pracy zbiorowej: *Другая война 1939-1945*, Москва 1996, s. 73-75.

⁸ Zob. np. Ю. Афанасьев, *Другая война и память*, [w:] *Другая война*, op. cit., s. 21.

⁹ М. Литвин, О. Луцький, К. Науменко, *1939: Західні землі України*, Львів 1999, s. 36.

Ukraińców. Wystarczy wspomnieć, że żołnierze narodowości ukraińskiej stanowili 10-15% składu osobowego armii polskiej. Ginęli, zostawali ranni, dostawali się do niemieckiej niewoli. Mimo przyjętej w układzie Ribbentrop-Mołotow strefy rozgraniczeń, wojska niemieckie chcąc zadać jak największe straty cofającej się na wschód armii polskiej, dość szybko dotarły do terenów zwarcie zamieszkałych przez ludność ukraińską. I tak w połowie września został przez niemieckie samoloty zbombardowany Łuck¹⁰. Czołowe jednostki Wehrmachtu zbliżały się do Lwowa, Włodzimierza Wołyńskiego, Uściłogu i innych miast Wołynia i Galicji Wschodniej¹¹. Wycofywać zaczęły się 17 września, kiedy to zgodnie z zawartym porozumieniem na tereny te wkraczała Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona¹². Władze radzieckie liczyły na to, że ludność ukraińska wznieci antypolskie powstanie, do czego usiłowały zachęcać. W rozrzucanych z samolotów ulotkach, podpisanych przez dowódcę Frontu Ukraińskiego Siergieja Timoszenkę pisano: *Bronią, kosami, widłami i siekierami bij odwiecznych wrogów – panów polskich*¹³.

W analogicznym tonie apelowano na łamach gazety „Czerwona Ukraina”, wydrukowanej wcześniej, a rozdawanej przez wkraczających czerwonoarmistów 17 września:

Wystarczy już cierpienia głodu i biedy, narodowego bezprawia i ucisku!
Wystarczy już noszenia polskich panów na swoich zgarbionych ramionach... Bierzcie w swoje ręce ziemię pana, pastwiska, łąki!
Obalajcie władzę właścicieli ziemskich, bierzcie władzę w swoje ręce, decydujcie sami o swoim losie!¹⁴

Ludność Wołynia nie dała się jednak sprowokować radzieckim agresorom. Do powstania nie byli skłonni także przywódcy Organizacji Ukra-

¹⁰ Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Wołyńskiego w Łucku (dalej – AU SBU WO), fond П., spr. 6216, k. 17.

¹¹ М. Кучерепа, *Суспільні трансформації на Волині у 1939-1941 рр.*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні. Збірник наукових праць*, Луцьк 2012, s. 146.

¹² Zob. *Agresja sowiecka na Polskę w świetle dokumentów 17 września 1939. Działania Frontu Ukraińskiego*, oprac. C. Grzelak, S. Jaczyński, E. Kozłowski, Warszawa 1996; Т. Самсо-нюк, *Поляки Рівенщини в умовах становлення радянського тоталітарного режиму (1939-1941 рр.)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, Острог 2015; І. Пхиденко, *Похід Червоної армії в Західну Україну у вересні 1939 року*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні. Збірник наукових праць*, Луцьк 2012, s. 152-164.

¹³ *Боротьба за державність України (1917-1993 рр.)*, Львів 1994, s. 95.

¹⁴ Сут. за „Червона Україна” z 17.09.1939, s. 1.

ińskich Nacjonalistów¹⁵. Nie mniej jednak część ludności, zwłaszcza najuboższej, liczyła na poprawę swej doli. Wiadomości o głodzie na Ukrainie Radzieckiej mającym miejsce na początku lat trzydziestych, były wówczas skromne lub nawet nie wierzono, że do niego doszło. Pewna część społeczeństwa w okresie międzywojennym uległa propagandzie komunistycznej. Dlatego też w niektórych miejscowościach wkraczające wojska radzieckie były przez ludność ukraińską i żydowski proletariat witane kwiatami. Zdarzało się, że witający nieświadomi ideologii radzieckiej występowali pod niebiesko-żółtymi ukraińskimi flagami narodowymi. Powitania jednakże na ogół były inspirowane przez radzieckich agentów, którzy już na kilka dni przed 17 września przedostawali się na teren Wołynia, aby owe powitania przygotowywać.

Na ogół jednak wkraczających „wyzwolicieli” przyjmowano z lękiem, a nawet wrogością i to nie tylko ze strony ludności polskiej, ale także ukraińskiej. W Moskwie jednak pisano o sukcesie wojsk radzieckich, entuzjastycznym przyjęciu ich przez miejscową ludność. Najdobitniej wyraził to ludowy komisarz spraw zagranicznych Wiaczesław Mołotow, który w przemówieniu wygłoszonym 31 października 1939 r. na posiedzeniu Rady Najwyższej ZSRR nie tylko wyliczał radzieckie sukcesy, ale także chwalił współdziałanie z III Rzeszą.

Okazało się bowiem – stwierdzał on – że był to na tyle błyskawiczny cios w Polskę ze strony armii niemieckiej, a potem Armii Czerwonej, że nic nie zostało z tego, powiedział: „Okazało się, że był to na tyle krótki cios w Polskę ze strony armii niemieckiej, a potem Armii Czerwonej, żeby nic nie zostało z tego potwornego dziecięcia Traktatu wersalskiego¹⁶.”

Nie licząc się z tym, że wojsko polskie wciąż walczyło z Niemcami, rządy III Rzeszy i ZSRR 28 września 1939 r. podpisały w Moskwie traktat „O granicach i przyjaźni”. Po stronie radzieckiej szybko przystąpiono do wytyczenia w terenie nowej granicy (oparto ją o tzw. linię Curzona z 1920 r.) oraz jej obsadzenia Wojskami Pogranicznymi NKWD oraz militarne umocnienia¹⁷. Również jak najszybciej starano się zintegrować zajęte terytorium Wołynia i Galicji Wschodniej z Ukraińską Socjalistyczną Republiką Radziecką, czyli połączenie „z macierzą”. Już w pierwszych dniach po

¹⁵ М. Кучереп, *Супільні трансформації...*, s. 146.

¹⁶ *Ibidem*, s. 147.

¹⁷ Zob. S. Stępień, *Granica polsko-ukraińska w ostatnim półwieczu. Delimitacja, status prawny, akceptacja społeczna, funkcjonalnie*, „Biuletyn Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego” 1998, nr 4, s. 38-39.

wkroczeniu na polskie terytorium przystąpiono do likwidacji polskich organów władzy i instytucji państwowych, tworząc własne na wzór radziecki. Przez „intensywną sowietyzację” usiłowano jak najszybciej „wyplenić stare”, czyli wielopartyjny system demokratyczny, zdecydowanie ograniczyć własność prywatną, burżuazyjne zwyczaje, życie religijne, organizację pracy, struktury społeczne, wyeliminować polskie tradycje i kulturę¹⁸.

Od końca września 1939 r. Sowieci we wszystkich miastach zaczęli tworzyć zmilitaryzowaną Gwardię Robotniczą. We wsiach zaś uzbrojone Drużyny Wiejskie, które podlegały zakładanym tam komitetom chłopskim. Pododdziały te miały za zadanie nie tylko utrzymanie porządku w miastach i we wsiach, ale także pełniły pewne funkcje sądownicze, miały za zadanie wykrywanie i konfiskatę broni, wyłapywanie ukrywających się oficerów polskiej armii, byłych policjantów, osadników oraz innych „wrogów nowego porządku”. Miało to także czynić wrażenie, że są to instytucje tubylcze organizowane samorzutnie przez miejscową ludność. Była to jednak działalność kontrolowana i inspirowana przez agresorów. W propagandzie publicznej jednak wszechobecne były frazesy „o woli ludu”. Dlatego też głoszono, że przynależność państwowa zajętych terenów zostanie rozstrzygnięta przez reprezentatywny organ władzy ludowej, wybrany przez całą ludność w wyborach powszechnych, równych i bezpośrednich. 7 października 1939 r. opublikowano „Ustawę o wyborach do Ukraińskiego Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy”. Tego samego dnia opublikowano uchwały komitetów lwowskiego, łuckiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego w sprawie rozpoczęcia przygotowań do wyborów zaplanowanych na 22 października 1939 r. Jednocześnie powołano „brygady agitacyjno-propagandowe”, których zadaniem miało być zapoznanie społeczeństwa ze wspomnianą *Ustawą o wyborach* i zaktywizowanie ludności do udziału w głosowaniu, starając się przy tym przekonać ją, że „radziecki system wyborczy jest najsprawiedliwszy na świecie”¹⁹. Co było rzeczywistym kuriozum zważywszy, że władze zlikwidowały system wielopartyjny, rozciągając na zajęte terytorium działalność Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy, zamknęto wszystkie organizacje kulturalno-oświatowe i publiczne, tak polskie, jak i ukraińskie i żydowskie. Prasa została poddana ostrej cenzurze. Wielu aktywnych polskich działaczy państwowych i społecznych z okresu międzywojennego, zakwalifikowanych jako „wrogów narodu”,

¹⁸ Zob. S. Stępień, *Losy ludności Wołynia i Galicji Wschodniej w czasie „pierwszych Sowietów”*, [w:] *Wołyn za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego*, pod red. S. Stępnia, Przemyśl 2019, s. 7-22.

¹⁹ Zob. np. „Вільна праця” 10.10. 1939, s. 1-2.

aresztowano. Władzom sowieckim od samego początku bardzo zależało, aby nadać ukraiński charakter podejmowanym działaniom, usilnie, wbrew rzeczywistości, podkreślano, że to Ukraińcy są gospodarzami swej ziemi i to od nich wychodzą wszelkie inicjatywy w przestrzeni publicznej²⁰. Na Wołyniu znacznie bardziej niż w Galicji Wschodniej starano się podsycać konflikt narodowościowy między Ukraińcami i Żydami a Polakami. W radiu, prasie i na wszelkich wiecach publicznych zachęcano do rewanzu i pomszczenia krzywd doznanych „od pańskiej Polski”. Zdecydowanie eliminowano Polaków, nawet tych o poglądach prokomunistycznych, z tworzonych organów władzy terenowej i różnych sowieckich instytucji. Z drugiej strony Polakom wmawiano „niby w zaufaniu”, że tylko władza sowiecka jest w stanie ich chronić przed krwiożerczym „ukraińskim motłochem”, a zwłaszcza próbującą budować tam swe struktury Organizacją Ukraińskich Nacjonalistów. Przynosiło to mocne zantagonizowanie miejscowego społeczeństwa. Jeden z pamiętnikarzy wspominając tamten okres odnotował:

Konflikty narodowościowe na Ziemiach Wschodnich Rzeczypospolitej nabrzmiały świeżą krzywdą i cierpieniem. Nikt nie był bez winy, zaś pożytek z tej nienawiści mieli tylko Sowieci – bowiem wygrywając jednych przeciwko drugim szybko zdołali uchwycić kontrolę nad całym zajęтым obszarem²¹.

Wyrazem woli ludności zajętych przez Armię Czerwoną terytoriów miały być wybory do Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy. Po „odpowiednim przygotowaniu” wybory na z góry wyznaczonych i często przysyłanych z zewnątrz kandydatów, odbyły się 22 października 1939 r. Do lokali wyborczych skierowano aktyw partyjno-komsomolski i milicyjny. Wykorzystano wszelkie możliwe techniczne środki propagandowe, takie jak przenośne rozgłośnie, kina i patefony. Wydzielono samochody do podwożenia do lokali wyborczych ludzi starszych i chorych. Żołnierskie zespoły artystyczne na okrągło „umilały” głosowanie²².

²⁰ W. Baran, *Zachodnia Ukraina – początek sowietyzacji (wrzesień-grudzień 1939): spojrzenie historyka ukraińskiego*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2011, nr 10/2, s. 383-410; В. Баран, В. Токарський, *Діяльність органів НКВД на Волині і в Східній Галичині: вересень-грудень 1939 року*, „Україна: культурна спадщина, Національна свідомість, державність” 2017, t. 29, s. 175-183.

²¹ „W czterdziestym nas matko na Sybir zesłali...”. *Polska a Rosja 1939-1942*, oprac. J.T. Gross, I. Grudzińska-Gross, Londyn 1983, s. 4.

²² C. Grzelak, *Kresy w czerwieni. Agresja sowiecka na Polskę w 1939 roku*, Warszawa 2001, s. 504.

Głosy liczono tak, aby wystawieni przez władze kandydaci uzyskali ponad 90% poparcia²³. W rezultacie do Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy wybrano 92,4% Ukraińców, 4,1% Żydów, i tylko 3,0% Polaków, a 0,5% stanowili przedstawiciele innych narodowości, w tym Rosjanie. Posiedzenie Zgromadzenia odbyło się w dniach 26-28 października 1939 r. we Lwowie. Bez możliwości dyskusji, a jedynie z głosami popierającymi, przyjęto szereg dokumentów. Najważniejsze z nich to: *Deklaracja o utworzeniu władzy radzieckiej na Ukrainie Zachodniej* oraz *Uchwała o wejściu Ukrainy Zachodniej do Ukraińskiej SRR*²⁴. Równocześnie z tymi dwoma dokumentami przyjęto *Deklarację o nacjonalizacji banków i dużych przedsiębiorstw przemysłowych, właścicieli ziemskich i ziem klasztornych*.

Uchwały Zgromadzenia Ludowego zostały przez Radę Najwyższą ZSRR przyjęte i z dniem 1 listopada 1939 r. Wołyń oraz Galicja Wschodnia zostały integralną częścią Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Dzień 17 września ustanowiono ukraińskim świętem narodowym.

Dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z 29 listopada 1939 r. ludność zamieszkała włączone terytorium automatycznie stawała się obywatelami ZSRR. Już 4 grudnia przystąpiono do przeprowadzenia nowego podziału administracyjnego. Na obszarze dawnego województwa wołyńskiego i południowej części województwa poleskiego utworzono dwa obwody – wołyński i rówieński. W miejsce powiatów wprowadzono rejonny²⁵. 17 stycznia 1940 r. Biuro Polityczne KC KP(b)U dokonało korekty granic i siedzib rejonów w celu całkowitego dostosowania funkcjonowania administracji terenowej do wzorów radzieckich²⁶.

Pełnej integracji miało służyć ujednoczenie ustroju gospodarczego poprzez przejęcie całkowitej kontroli państwa nad produkcją dóbr materialnych, co zamierzano osiągnąć dokonując radykalnej przebudowy stosunków własnościowych²⁷. Najtrudniejszym zadaniem była restrukturyzacja sektora rolnego, zdecydowanie dominującego w życiu gospodarczym ówczesnego Wołynia. W pierwszej kolejności upaństwowiono (nazywając to nacjonalizacją) majątki obszarne oraz należące do urzędów i instytucji religijnych, a także nadane w okresie międzywojennym

²³ *Історія Волині з найдавніших часів до наших днів*, pod red. O. Михайлюк, I. Кичій, М. Півницький i in., Львів 1988, s. 111.

²⁴ *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. VII, oprac. E. Basiński i in., Warszawa 1973, s. 198-201.

²⁵ Zob. dok. 21 opublikowany w niniejszym tomie.

²⁶ Zob. dok. 24 opublikowany w niniejszym tomie.

²⁷ Zob. W. Baran, M. Buczyło, *Przekształcenia ekonomiczne na Zachodniej Ukrainie w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 11/1, s. 477-494.

polskim osadnikom wojskowym i cywilnym oraz opuszczone przez właścicieli. Przejętą przez państwo ziemię przeznaczono na tworzenie kołchozów i sowchozów, ale pewną jej część rozdzielono między bezrolnych chłopów. W planach władzy ta indywidualna własność ziemi miała być tylko czasowa. Już wiosną 1940 r. przystąpiono do programowej kolektywizacji. Towarzyszyła jej nie tylko natarczywa propaganda, ale różne „zachęty” w postaci rosnących podatków i rozmaitego rodzaju kontyngentów. Celowo wyznaczano wygórowane normy produkcji z hektara, aby rolników odstających o takich nierealnych wskaźników publicznie pokazywać jako niefaktywnych gospodarczo, a co gorsza sabotujących produkcję, stosowano to zwłaszcza wobec tych, których kwalifikowano jako „kułaków”. Pomimo tych represyjnych działań, chłopci tak polscy jak i ukraińscy byli mocno przywiązani do swej własności i wszelkimi sposobami starali się jej bronić, więc do czerwca 1941 r. skolektywizowano na Wołyniu niewiele ponad 10% gospodarstw rolnych²⁸.

Szybkie zmiany przeprowadzono natomiast w sferze produkcji przemysłowej i rzemieślniczej. Już w pierwszych miesiącach po zajęciu Wołynia upaństwowiono banki oraz większe i średnie przedsiębiorstwa. Natomiast drobnych producentów nakłaniano do grupowania się w spółdzielniach i artelach producenckich. Zmiany te powodowały dużą dezorganizację rynku, a ponieważ władze programowo preferowały przemysł ciężki, dość szybko doszło to ograniczenia ilości dóbr konsumpcyjnych. Początkowo korzystano jeszcze z „polskich zapasów”, ale one szybko się kurczyły i już na początku 1940 r. nastąpiły duże braki produktów codziennego użytku. Przyczyniła się do tego także polityka kadrowa nowych władz. Od zarządzania produkcją i handlem odsunięto bowiem dotychczasową fachową kadre, zastępując ją na ogół sprowadzonymi z zewnątrz „ludźmi sprawdzonymi ideologicznie”, ale nieposiadającymi wymaganej wiedzy na danym stanowisku. Codziennymi zjawiskami było więc marnotrawstwo materiałów produkcyjnych, słabe wykorzystanie narzędzi i maszyn. Brak troski o jakość wytwarzanych towarów, a przy tym fałszowanie statystyki produkcji.

Reżim usiłował całkowicie podporządkować swojej kontroli duchowe życie mieszkańców. Wprawdzie z rozmachem przystąpiono do likwidacji analfabetyzmu, ale programy nauczania silnie zideologizowano i poddano cenzurze, z lektur wyłączono wiele wartościowych dzieł literackich, w procesie edukacji odrzucono specyfikę regionalną i narodową, ostrą krytyką objęto wartości religijne. Z pracy nauczycielskiej zwolniono znaczną część dotychczasowych nauczycieli, sprowadzając w ich miejsce

²⁸ М. Кучерепа, *Суспільні трансформації...*, s. 149.

kadry z centralnej i wschodniej Ukrainy, w tym nauczycieli obowiązującego we wszystkich szkołach języka rosyjskiego.

Presją ideologiczną i ścisłą kontrolą objęto sferę sztuki. Ludność, tak polska, jak i ukraińska, która na Wołyniu była głęboko religijna, została poddana nachalnej ateizacji, usunięto naukę religii ze wszystkich szkół, a młodzieży do lat 18 zabroniono publicznych praktyk religijnych. Duchownym Kościoła katolickiego zabroniono kontaktów zagranicznych, także z własną hierarchią, a Kościół prawosławny, który w Polsce międzywojennej cieszył się autokefalią, podporządkowano patriarchatowi moskiewskiemu.

Aby utrwalić sowiecką państwowość na Wołyniu i uzyskać całkowitą kontrolę nad ludnością, w obwodzie zastosowano radzieckie metody manipulacji społeczeństwem oparte na obowiązku „czujności rewolucyjnej”, czyli donosicielstwie i kolektywnej odpowiedzialności. Codziennością na Wołyniu stały się „działania prewencyjne”, w myśl których każdy były obywatel polski był potencjalnym przestępcą²⁹. Opracowano także program usunięcia przez deportację znacznych grup ludności uznanej za trudną do sowietyzacji i mogącą stanowić bazę rekrutacyjną dla ewentualnego ruchu oporu³⁰.

Pierwsza i największa masowa deportacja rozpoczęła się w nocy z piątku na sobotę 10 lutego 1940 r., podczas silnej śnieżycy i siarczystego mrozu. Objęła przede wszystkim przedstawicieli lepiej sytuowanej ludności wiejskiej, zaliczonych do wspomnianych „wrogów ludu”, w zdecydowanej większości Polaków, w tym osadników wojskowych i pracowników służby leśnej. Wywożono głównie do zarządzanych przez NKWD specjalnych osiedli na północnych terenach europejskiej części Rosji, na Ural i na Syberię.

Druga deportacja miała miejsce już 13 kwietnia 1940 r. i objęła głównie ludność miejską, w tym rodziny wcześniej represjonowanych i żołnierzy przetrzymywanych w obozach jenieckich i więzieniach. Odpowiednia dyrektywa nakazywała:

[...] do 15 kwietnia br. wysiedlenie na okres 10 lat wszystkich członków rodzin byłych oficerów Wojska Polskiego, policjantów, strażników więziennych, żandarmów, pracowników wywiadu, byłych obszarników, fabrykantów i wysokich urzędników polskiego aparatu państwowego,

²⁹ Zob. W. Baran, *Technologia represji politycznych NKWD w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2014, nr 1, s. 267-292.

³⁰ О. Довбня, *Депортації населення Західної України (1939-1953 рр.) Новітня вітчизняна історіографія*. „Схід. Історичні науки” 2018, nr 2 (154), s. 71.

przebywających w obozach dla jeńców wojennych i więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi³¹.

Wywożonych w ramach tej deportacji kierowano głównie na tereny Kazachstanu i umieszczano wśród miejscowej ludności.

Trzecia deportacja dotyczyła tak zwanych „bieżeńców”, czyli uchodźców z okupowanych przez Niemcy terenów Polski centralnej, głównie Żydów (84% wysiedlonych). Deportacja ta miała miejsce 29 czerwca 1940 r. i skierowana była, podobnie jak pierwsza, do specjalnych osiedli NKWD na północy Rosji.

Czwarta i ostatnia deportacja nastąpiła tuż przed wybuchem wojny niemiecko-sowieckiej. Została ona przeprowadzona w maju i czerwcu 1941 r. i tym razem objęła głównie ludność ukraińską³².

Los ludności Wołynia i Galicji Wschodniej po wybuchu II wojny światowej i bezprawnym włączeniu Ukraińskiej SRR okazał się tragiczny. Według wyliczeń ukraińskiego historyka Wołodymyra Barana, w czterech wspomnianych akcjach deportacyjnych z ziem tych wysiedlono łącznie 190,1 tys. osób, w tym ponad 100 tys. Polaków (ponad 50%), Żydów 60 tys. osób (ok. 30%), Ukraińców – 25,5 tys. osób (ponad 13%)³³. Poza tym wiele osób zostało aresztowanych.

Nic więc dziwnego, że z początkiem inwazji wojsk III Rzeszy na ZSRR w czerwcu 1941 r. żołnierze z rodzin, które były deportowane, rozkułaczane, głodzone i represjonowane, nie chcieli bronić ZSRR i poddawali się masowo.

*

Opublikowane w niniejszym tomie dokumenty, zostały zebrane w ramach realizowanego od 2019 r. programu badawczego „Ludność polska na Wołyniu i w Galicji Wschodniej pod okupacją „pierwszych” Sowietów w latach 1939-1941”. Program ten mógł być realizowany dzięki wsparciu finansowemu przez Fundację Lanckorońskich. Pragniemy go kontynuować w następnych latach. Prócz Wołynia chcemy nim objąć także trzy

³¹ Cyt. za K.D. Majus, *Wielkie Oczy. Studia z dziejów wieloetnicznego galicyjskiego*, Przemyśl 2013, s. 134.

³² Zob. A. Gurianow, *Cztery deportacje 1940-41*, „Karta” 1994, nr 12, s. 114-136; C. Brzoza, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej, 1918-1945*, Kraków, s. 297.

³³ В.К. Баран, В.В. Токарський, „Зачистка”: політичні репресії в західних областях України у 1939-1941 рр., Львів 2014, s. 337.

województwa południowo-wschodnie II Rzeczypospolitej: lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.

Dokumenty opublikowane w obecnym tomie pochodzą z archiwów polskich, ukraińskich i rosyjskich, a mianowicie: Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Rówieńskiego w Równem, Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Wołyńskiego w Łucku, Archiwum Państwowych Organizacji Społecznych Ukrainy w Kijowie, Państwowego Archiwum Obwodu Rówieńskiego w Równem, Państwowego Archiwum Obwodu Wołyńskiego w Łucku, Państwowego Archiwum Federacji Rosyjskiej w Moskwie, Branżowego Archiwum Państwowego Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie, Rosyjskiego Archiwum Państwowego Historii Najnowszej w Moskwie. Drukujemy również przekłady kilku dokumentów na podstawie publikacji: *Волинь Радянська (1939-1965 рр.): Збірник документів і матеріалів* (Львів 1971); *Луцьку 900 років. 1085-1985. Збірник документів і матеріалів* (Київ 1985); *Літопис нескореної України*, t. 1, (Львів 1993).

Treści opublikowanych tu materiałów obrazują represje władz sowieckich w stosunku do autochtonicznej ludności polskiej, a także ukraińskiej i żydowskiej. Są to głównie akta śledcze i sądowe, a także wyroki wydawane przez Kolegia Specjalne przy Ludowym Komisariacie Spraw Wewnętrznych oraz Trybunał Wojskowy 5. Armii Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. Ponadto zamieszczamy wszelkiego rodzaju uchwały, instrukcje, wskazówki oraz dyrektywy centralnych władz sowieckich państwowych i partyjnych. Materiały śledcze dotyczą osób uznanych przez organy NKWD za szczególnie niebezpieczne dla nowego systemu, a więc byłych polskich wojskowych, funkcjonariuszy Korpusu Ochrony Pogranicza, urzędników państwowych oraz polskich osadników. Wielu z wymienionych zostało postawionych w stan oskarżenia nie za „przestępstwa” popełnione po zajęciu Wołynia przez Sowietów, ale za swą, często zawodową, działalność w okresie II Rzeczypospolitej. Byli sądzeni za wyrażane przed wojną poglądy antykomunistyczne lub pod zarzutem prowadzenia działalności szpiegowskiej z racji służby w Korpusie Ochrony Pogranicza. Najbardziej rygorystycznie traktowano podejrzanych o tworzenie na Wołyniu antysowieckich organizacji konspiracyjnych. Pod takim zarzutem aresztowany został np. nauczyciel ze wsi Werchy Stefan Szczepan. Wraz z nim w stan oskarżenia postawiono miejscowych chłopów Polaków i Ukraińców: Mikołaja Kowalczuka, Pawła Kowalczuka, Fiodora Muchę oraz Wasyla Marczuka. Za członkostwo w polskiej organizacji powstańczej aresztowano 9 września 1940 r. Jana Stępnia montera telefonicznego zatrudnionego w Oddziale Poczto- wym w Antonówce. Z zamieszczonych w tomie dokumentów widzimy, że

wyroki wydawane przez Kolegium Specjalne przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR oraz Trybunał Wojskowy 5. Armii Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego były surowe: od kary śmierci przez rozstrzelanie wraz z konfiskatą całego majątku (wyrok Stefana Szczepana, Mikołaja Kowalczuka, Pawła Kowalczuka, Fiodora Muchę, Iwana Hołowczuna), aż po wieloletnie zesłanie do obozów pracy (wyrok Stanisława Stępnia oraz Wasyla Marczuka).

Ważnym dokumentem zamieszczonym w tomie jest nota ministra spraw zagranicznych ZSRR Wiaczesława Mołotowa, doręczona ambasadorowi polskiemu w Moskwie Waclawowi Grzybowskiemu w nocy z 16 na 17 września, informująca o zajęciu byłych Kresów Wschodnich II RP przez wojska sowieckie. Wiele cennych informacji zawierają zamieszczone w tomie rozkazy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii, dotyczące traktowania jeńców wojennych narodowości polskiej, a także trybu wysiedlania ludności w głąb ZSRR. Dużą wartość dla określenia sytuacji panującej pod okupacją sowiecką w latach 1939-1941 ma meldunek specjalny naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Frontu Ukraińskiego Anatolija Michiejewa do komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa na temat nastrojów mieszkańców terytorium Kresów Wschodnich w czasie wyborów do Zgromadzenia Ludowego. Innym ważnym dokumentem opublikowanym w niniejszym zbiorze jest wyciąg z postanowienia Biura Politycznego KC KP(b)U dotyczący ustanowienie nowego podziału administracyjnego na terenie Wołynia. Przedrukujemy także jeden z artykułów zamieszczonych w wydawanej pod okupacją sowiecką polskojęzycznej gazecie „Czerwony Sztandar”, którego autor na podstawie wyników prac archeologicznych usiłuje udowodnić ukraińskość zajętych przez Sowieców ziem.

Drukowane w tomie dokumenty zostały ułożone chronologicznie. W ich rejestrach podajemy datę i miejsce powstania, natomiast pod dokumentem umieszczamy informację o tym czy jest to oryginał, czy kopia, w jakim języku sporządzono dokument, a także czy był to rękopis, maszynopis bądź wypełniany odręczne lub maszynowo sowiecki druk urzędowy. Pod nim umieszczamy pełny opis archiwalny (fond, opis, sprawa) wraz z oryginalną paginacją archiwalną. Wszelkie dopiski w tekście dokumentów umieszczone w nawiasach kwadratowych pochodzą od redaktora i mają na celu poprawienie zrozumienia publikowanego tekstu. W celu ułatwienia korzystania ze zbioru sporządzono indeks miejscowości, a także indeks osobowy w języku polskim oraz indeks osobowy w języku oryginału

dokumentu (rosyjskim lub ukraińskim). Nazwiska autorów publikacji umieszczonych w indeksach zapisujemy kursywą. W polskim indeksie osobowym umieszczamy jedynie nazwiska autorów publikacji wydanych w języku polskim, natomiast w indeksie osobowym w językach ukraińskim i rosyjskim umieszczamy nazwiska autorów publikacji w tych językach.

W publikowanych rękopisach protokołów przesłuchań oskarżonych lub świadków wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zapisujemy kursywą w celu ich wyróżnienia, w maszynopisach zaś powyższe wyrazy zapisujemy dużymi literami, tak jak w oryginale. W dokumentach tłumaczonych z języka rosyjskiego, zapisując nazwiska oddajemy brzmienie z języka rosyjskiego, natomiast w dokumentach tłumaczonych z języka ukraińskiego, oddajemy fonetykę tegoż (np. ros. Begma, a ukr. Behma). W tekście publikowanych dokumentów zachowano oryginalne określenia patronimiczne tzw. otczestwa, np. Franciszkowicz czy Janowicz. Formę nazewniczą stosowaną w Polsce zachowano jedynie we wspomnianych rejestrach dokumentów, w których zamiast stosowanej w Rosji, a następnie ZSRR formy patronimicznej podajemy określenia czym synem była osoba występująca w tekście urzędowego dokumentu.

Występujące w dokumentach pieczęcie podajemy w językach oryginałów, a jedynie w przypisie tłumaczymy na język polski występującą tam treść. Pragnąc jak najwierniej oddać treść i stronę techniczną publikowanych dokumentów, zastosowaliśmy trzy rodzaje odnośników: – cyfrowe mające na celu rozszerzenia komunikatywności publikowanych treści; gwiazdkowe – dla sprostowania błędnych zapisów występujących w oryginałach dokumentów. Zarówno pierwsze jak i drugie są wytworem edytora. Natomiast trzecie z kolei odnośniki odznaczone podwójnymi małymi literami mają na celu przekazanie informacji o zmianach dokonywanych przez funkcjonariuszy będących twórcami lub adresatami dokumentów, czyli miejsca w kwestionariuszach niewypełnione, dokonywane w tekście dopiski, przekreślenia, podkreślenia itp.

Mając na uwadze nie tylko polskiego, ale i ukraińskiego czytelnika, obok polskojęzycznego wykazu publikowanych dokumentów, podajemy go także w języku ukraińskim. Publikację zaopatrujemy także w podwójne indeksy osobowe, podając imiona i nazwiska osób w treści występujących w języku polskim oraz po rosyjsku lub ukraińsku, czyli w języku oryginału dokumentów.

MYKOŁA KUCZEREPA, STANISŁAW STĘPIEŃ

Przemyśl, 15 listopada 2020 r.

WYKAZ ARCHIWÓW, Z KTÓRYCH POCHODZĄ PUBLIKOWANE DOKUMENTY

- AU SBU RO – Архів управління Служби безпеки України в Рівненській області (Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Rówieńskiego w Równem)
- AU SBU WO – Архівне Управління Служби безпеки України у Волинській області (Archiwum Zarządu Służby Bezpieczeństwa Ukrainy Obwodu Wołyńskiego w Łucku)
- СДАНОУ – Центральний державний архів громадських об'єднань України (Centralne Archiwum Państwowe Organizacji Społecznych Ukrainy w Kijowie)
- DARO – Державний архів Рівненської області (Państwowe Archiwum Obwodu Rówieńskiego w Równem)
- DAWO – Державний архів Волинської області (Państwowe Archiwum Obwodu Wołyńskiego w Łucku)
- GARF – Государственный архив Российской Федерации (Państwowe Archiwum Federacji Rosyjskiej w Moskwie)
- HDA SBU – Галузевий державний архів Служби безпеки України (Branżowe Archiwum Państwowe Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie)
- RGANI – Российский государственный архив новейшей истории (Rosyjskie Archiwum Państwowe Historii Najnowszej w Moskwie)

SKRÓTY I SKRÓTOWCE WYSTĘPUJĄCE W PUBLIKOWANYCH DOKUMENTACH

- Derżsortfond – Państwowy Fundusz Różnych Sortów Nasion (ukr.: Державний насіннєво-сортівий фонд – Держсортфонд).
- Derżstrach – Zarząd państwowego ubezpieczenia (ukr.: Управління державного страхування – Держстрах).

DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – ДТО).

FZU – Przystakładowa szkoła zawodowa (ukr.: Школа фабрично-заводського учнівства – ФЗУ).

GEU – Główny Zarząd Gospodarczy (ros.: Главное экономическое управление – ГЭУ).

Gorkom – Komitet Miejski (ros.: Городской комитет – Горком).

Gorkomchoz – Miejski Wydział Gospodarki Komunalnej (ros.: Городской отдел коммунального хозяйства – Горкомхоз).

Gorpiszczepromtorg – Miejski Zarząd Handlu Artykułami Przemysłu Spożywczego (ros.: Городское Управление торговли товарами пищевой промышленности – Наркомпищепром).

Gorpotriebsojuz – Miejski Związek Stowarzyszeń Spożywczych (ros.: Городской союз потребительских обществ – Горпотребсоюз).

Gorrajkom – Miejski Komitet Rejonowy (ros.: Городской Районный Комитет – Горрайком).

Gorsowiet – Rada Miejska (ros.: Городской совет – Горсовет).

KK – Kodeks Karny (kryminalny) (ros.: Уголовный кодекс – УК).

KM – Komitet Miejski.

KOP – Korpus Ochrony Pogranicza.

KOWO – Kijowski Specjalny Okręg Wojskowy (ros.: Киевский Особый военный округ – КОВО).

KPK – Kodeks Postępowania Karnego (ros.: Уголовно-процессуальный кодекс – УПК).

KR – Komitet Rejonowy.

LKSMU – Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży Ukrainy (ros.: Ленинский коммунистический союз молодежи Украины – ЛКСМУ).

Miśkom – Komitet Miejski (ukr.: Міський комітет – Міськом).

MPWO – Miejskowa Obrona Przeciwlotnicza (ros.: Местная противовоздушная оборона – МПВО).

MTS – Ośrodek Maszynowo-Traktorowy (ros.: Машинно-тракторная станция – МТС).

Narkomat – Komisariat Ludowy (ukr.: Народний комісаріат – Наркомат).

Narkomles – Ludowy Komisariat Przemysłu Leśnego (ros.: Народный комиссариат лесной промышленности – Наркомлес).

Narkompros – Ludowy Komisariat Oświaty (ros.: Народный комиссариат просвещения – Наркомпрос).

Narkomradhosp – Ludowy Komisariat Sowchozów Zbożowych i Hodowlanych (ukr.: Народний комісаріат зернових і тваринницьких радгоспів – Наркомрадгосп).

Narkomtekstyliów – Ludowy Komisariat Przemysłu Tekstylnego (ukr.: Народний комісаріат текстильної промисловості – Наркомтекстиль).

Narkomtorg – Ludowy Komisariat Handlu (ros.: Народный комиссариат торговли – Наркомторг).

Narkomwnudiel – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych (ros.: Народный комиссариат внутренних дел – Наркомвнудел).

Narkomzahot – Komisariat Ludowy ds. Kontroli wykonania zobowiązań dotyczących dostarczania państwu produktów rolnych (ukr.: Народний комісаріат заготівель сільськогосподарської продукції – Наркомзагот).

Narkomzdraw – Ludowy Komisariat Ochrony Zdrowia (ros.: Народный комиссариат здравоохранения – Наркомздрав).

NKLP – Ludowy Komisariat Przemysłu Lekkiego (ros.: Народный комиссариат легкой промышленности – НКЛП).

NKPS – Ludowy Komisariat Szlaków Komunikacyjnych (ros.: Народный комиссариат путей сообщения – НКПС).

NKTorg – Ludowy Komisariat Handlu (ros.: Народный комиссариат торговли – НКТорг).

Obkom – Komitet Obwodowy (ukr.: Обласний комітет – Обком).

Obłfinwiddiel – Obwodowy Oddział Finansowy (ukr.: Обласний фінансовий відділ – Облфінвідділ).

ObłFO – Obwodowy Oddział Finansowy (ros.: Областной финансовый отдел – ОблФО).

Obłispolkom – Obwodowy Komitet Wykonawczy (ros.: Областной исполнительный комитет – Облисполком).

Obłlit – Obwodowy Zarząd Kontroli Prasy i Publikacji (ros.: Областное управление по охране государственных тайн в печати – Обллит).

Obłprofrada – Obwodowa Rada Związków Zawodowych (ukr.: Обласна рада професійних спілок – Облпрофрада).

Obłprombudmaterialy – Obwodowy Zarząd Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych (ukr.: Обласне управління будівництва та промисловості будівельних матеріалів – Облпромбудматеріали).

Obłtorgotdiel – Obwodowy Oddział Handlu (ros.: Областной торговый отдел – Облторготдел).

Obłupolnarkomzag – Pełnomocnik Obwodowy Ludowego Komisariatu Zagotowok (ros.: Областной Уполномоченный Народного комиссариата заготовок – Облуполнаркомзаг).

Obłwykonkom – Obwodowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Обласний виконавчий комітет – Облвиконком).

Obłzdorowwiddił – Obwodowy Wydział Ochrony Zdrowia (ukr.: Обласний відділ охорони здоров'я – Облздороввідділ).

Obłzemwiddił – Obwodowy Wydział Gospodarki Gruntami (ukr.: Обласний земельний відділ – Облземвідділ).

ObłZU – Obwodowy Zarząd Ziemski (ros.: Областное земельное управление – ОблЗУ).

ODTO NKWD – Oddział Wydziału Drogowo-Transportowego NKWD (ros.: Отделение дорожно-транспортного отдела НКВД – ОДТО НКВД).

Osoawiachim – Towarzystwo na rzecz Obrony i Przemysłu Lotniczo-Chemicznego ZSRR (ros.: Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству СССР – Осоавиахим).

OWS – Zjednoczone Siły Zbrojne (ros.: Объединённые Вооружённые силы – ОВС).

Powitwykonkom – Powiatowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Повітовий виконавчий комітет – Повітвиконком).

RajFO – Rejonowy Oddział Finansowy (ros.: Районный финансовый отдел – РайФО).

Rajispolkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ros.: Районный исполнительный комитет – Райисполком).

Rajkom – Komitet Rejonowy (ukr.: Районний комітет – Райком).

Rajpotriebsojuz – Rejonowy Związek Stowarzyszeń Spożyczych (ros.: Районный союз потребительских обществ – Райпотребсоюз).

Rajsojuz – Rejonowy Związek Spółdzielczości Konsumenckiej (ros.: Районный потребительский союз – Райсоюз).

Rajsowiet – Rada Rejonowa (ros.: Районный совет – Райсовет).

Rajupolnarkomzag – Pełnomocnik Rejonowy Ludowego Komisariatu Zagotowok (ros.: Районный Уполномоченный Народного комиссариата заготовок – Райуполнаркомзаг).

Rajwojenkomat – Rejonowy Komisariat Wojskowy (ros.: Районный военный комиссариат – Райвоенкомат).

Rajwykonkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Районний виконавчий комітет – Райвиконком).

RajZU – Rejonowy Zarząd Ziemski (ros.: Районное земельное управление – РайЗУ).

Rejfinwiddił – Rejonowy Oddział Finansowy (ukr.: Районний фінансовий відділ – Райфінвідділ).

Rejspożywspilka – Rejonowy Związek Stowarzyszeń Spożywczych (ukr.: Районна спілка споживчих товариств – Райспоживспілка).

RKKA – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona (ros.: Рабоче-крестьянская Красная Армия – РККА).

RKL – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК).

RKM – Milicja Robotniczo-Chłopska (ros.: Рабоче-крестьянская милиция – РКМ).

RWF – Rejonowy Wydział Finansowy.

RWK – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Районний виконавчий комітет – РВК).

RWNO – Oddział Rejonowy Oświaty Ludowej (ukr.: Районний відділ народної освіти – РВНО).

Rybzbut – Obwodowy Zarząd Handlu Produkcją Rybacką (ukr.: Обласна контора по збуту рибної продукції – Облзбут).

RZW – Rejonowy Oddział Zasobów Rolnych (ukr.: Районний відділ земельних ресурсів – РЗВ).

Sielsowiet – Rada Wiejska (ros.: Сельский совет – Сельсовет).

Silrada – Rada Wiejska (ukr.: Сільська рада – Сільрада).

SNK – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК).

UGB – Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego (ros.: Управление государственной безопасности – УГБ).

Ukom – Zarząd Komitetu Wykonawczego (ukr.: Управління виконавчого комітету – Уком).

Ukoopsojuz – Ukraiński Związek Spółdzielczych Przedsiębiorstw Spożywczych (ros.: Украинский союз потребительских кооперативных организаций – Укоопсоюз).

WCz – utajniona łączność rządu wysokiej częstotliwości.

Wykonkom – Komitet Wykonawczy (ukr.: Виконавчий комітет – Виконком).

Zagotzierno – Państwowy Urząd Zbożowy (ros.: Государственная контора по заготовкам и сбыту зерна – Заготзерно).

269

9196
ОПИСЬ № 2
ФОНД № 2277
Ревенской области

ХРАНИТЬ ВЕЧНО.

АРХИВ

У С С Р

Ровенская обл.

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Главное транспортное Управление
Дорожно-транспортный Отдел
Ковельской меж. дороги

ДЕЛО № 312.

По обвинению

Стелетин

Ивана Кацперовича

по ст.ст. 54-2, 54-10, 54-11 УК УССР

Начато *09 сентября* 1940 г.

В *1* томах

Окончено *25 октября* 1940 г.

Том № *1*

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу, настоящее дело подлежит немедленному возвращению в 1-й специальный отдел НКВД УССР (гор. Киев). К делу должна быть приобщена копия приговора.
Основание: приказ НКВД, Прокуратуры и НКЮ Союза ССР № 00359 от 10 апреля 1939 г.

Передача находящихся в производстве следственных дел, а также взяток и архива дел в другие отделы или органы НКВД, хотя бы и временно, производится исключительно через 1-й специальный отдел НКВД.

Передача следственного дела оформляется постановлением, утвержденным начальником соответствующего управления НКВД, или его заместителем.

Серх 19345

АРХИВ **697** УССР

Арх. №

ФОНД ПРЕКРАЩЕННЫХ ДЕЛ
1940 г. АРХ. № *2024*

Слано в архив *5/X*

АРХИВ
Ровенской области
ФОНД № *2277*
ОПИСЬ № *2*
ДЕЛО № *2616*

68866

DOKUMENTY

WYKAZ DOKUMENTÓW

1. 1939, 17 września, Moskwa – *Nota ministra spraw zagranicznych ZSRR Wiaczesława Mołotowa doręczona ambasadorowi polskiemu w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu w nocy z 16 na 17 września informująca o wkroczeniu wojsk radzieckich na wschodnie terytorium II RP* 39
2. 1939, 20 września, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o utworzeniu punktów zbiorczych dla polskich jeńców wojennych na terytorium Związku Radzieckiego* 40
3. 1939, 24 września, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie polskich jeńców wojennych na terytorium II RP zajęтым przez wojska radzieckie* 43
4. 1939, 26 września, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o wstrzymaniu zwalniania z niewoli polskich jeńców wojennych pochodzących z terenów wschodnich II RP zajętych przez Armię Czerwoną* 44
5. 1939, 3 października, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie polskich jeńców wojennych* 45
6. 1939, 7 października, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o założeniu obozu jeńckiego w celu budowy drogi Nowogród Wołyński – Lwów* 47
7. 1939, 11 października, Moskwa – *Notatka Ławrientija Berii nr 4584/B do Wiaczesława Mołotowa dotycząca polskich jeńców wojennych* 49
8. 1939, 14 października, Łuck – *Powiadomienie Łuckiego Miejskiego Wydziału Oświaty o rozpoczęciu nauki szkolnej i sowietyzacji programów nauczania* 50

9. 1939, 26 października, Łuck – Wyciąg z protokołu zamkniętego posiedzenia sądownego Trybunału Wojskowego 5. Armii Frontu Ukraińskiego w sprawie obywatela polskiego Iwana Hołowczuna, s. Androna, oskarżonego o współpracę z policją polską i donoszenie na członków KPZU	51
10. 1939, 26 października, Łuck – Wyrok Trybunału Wojskowego 5. Armii Frontu Ukraińskiego w sprawie obywatela polskiego Iwana Hołowczuna, s. Androna, skazujący go na najwyższy wymiar kary przez rozstrzelanie	56
11. 1939, 29 października, Lwów – Meldunek specjalny naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Frontu Ukraińskiego Anatolija Michiejewa do komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa na temat nastrojów mieszkańców terytorium Kresów Wschodnich w czasie wyborów do Zgromadzenia Ludowego	58
12. 1939, [13 grudnia], Równe – Fragment ankiety aresztowanego Stanisława Humnickiego, s. Wincentego, oskarżonego o działalność antyradziecką	61
13. 1939, 21 grudnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia KC KP(b)U w sprawie ewidencji i wysiedlania osadników z Kresów Wschodnich II RP	62
14. 1939, 24 grudnia, Kijów – Postanowienie KC KP(b)U o konfiskacie majątku osadników, podlegających wysiedleniu z Kresów Wschodnich II RP	63
15. 1939, 27 grudnia, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U na temat sytuacji materialnej oraz mieszkalnej uchodźców, dokładnej ich ewidencji oraz kwestii wysyłania ich w głąb ZSRR	64
16. 1939, 29 grudnia, Moskwa – Instrukcja ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o sposobie przesiedlenia osadników z Kresów Wschodnich II RP	67
17. 1939, 29 grudnia, Moskwa – Instrukcja o sposobie postępowania i zatrudnieniu osadników wysiedlonych z Kresów Wschodnich II RP ...	70
18. 1939, 29 grudnia, Moskwa – Postanowienie Rady Komisarzy Ludowych ZSRR dotyczące postępowania władz centralnych i terenowych z wysiedlonymi z Kresów Wschodnich II RP polskimi osadnikami	73
19. 1939, 31 grudnia, Kijów – Postanowienie KC KP(b)U o przejęciu na własność państwa dużych budynków na Kresach Wschodnich II RP	76

20.	1939, 31 grudnia, Łuck – Wyciąg z postanowienia Prezydium Łuckiej Rady Miejskiej o nacjonalizacji budynków w mieście	77
21.	1939, 31 grudnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia Biura Politycznego KC KP(b)U, dotyczącego utworzenia rejonów na zajętych przez ZSRR terytorium II RP	78
22.	1940, 14 stycznia – Meldunek o nastrojach antyradzieckich w środowisku Polaków wywiezionych z Kresów Wschodnich II RP	85
23.	1940, 15 stycznia, Równe – Postanowienie śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o zakończeniu postępowania wyjaśniającego sprawy Stanisława Humnickiego, s. Wincentego, oraz zwolnieniu go z aresztu	86
24.	1940, 17 stycznia, Kijów – Wyciąg z postanowienia Biura Politycznego KC KP(b)U, dotyczącego zmian granic i siedzib rejonów na terenie byłego województwa wołyńskiego	88
25.	1940, 21 stycznia, Równe – Decyzja o zwolnieniu z aresztu Stanisława Humnickiego, s. Wincentego	90
26.	1940, 2 lutego, Łuck – Sprawa rozlokowania uchodźców wojennych, byłych obywateli polskich, gromadzących się z zamiarem powrotu do domów na stacjach w Kowlu i Kiwercach	91
27.	1940, 11 lutego, Kijów – Sprawa rozlokowania i zatrudnienia uchodźców wojennych z terenu Polski centralnej, a także zwalczania wśród nich nastrojów antyradzieckich	95
28.	1940, 1 marca, Łuck – Wytyczne Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczące usunięcia z bibliotek obwodu wołyńskiego literatury uznanej za antyradziecką	98
29.	1940, 4 marca, Kijów – Informacja Biura Politycznego KC KP(b)U pt. „O niedociągnięciach w przechowywaniu dokumentacji partyjnej w obwodzie rówieńskim” oraz decyzje mające na celu usunięcie nieprawidłowości	99
30.	1940, 7 marca, Moskwa – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o wysiedleniu z terenów wschodnich II RP włączonych do USRR kobiet trudniących się prostytutką	103
31.	1940, 13 marca, Korzec – Wypis z protokołu przesłuchania świadka Pejsacha Leżenbrucha w celu uzyskania od niego informacji o byłych współpracownikach polskiego wywiadu w miejscowości Korzec	105

32. 1940, 28 marca, Korzec – Wypis z protokołu przesłuchania świadka Iwana Buchało, dotyczący obwinionego o współpracę w okresie międzywojennym z polskim wywiadem Stanisława Stępnia, s. Franciszka 107
33. 1940, 29 marca, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Antona Semenczuka dotyczący pracy funkcjonariusza Korpusu Ochrony Pogranicza w Korcu, Stanisława Stępnia, s. Franciszka 109
34. 1940, 29 marca, Korzec – Wypis z kolejnego protokołu przesłuchania świadka Antona Semenczuka, dotyczący oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym funkcjonariusza Korpusu Ochrony Pogranicza sierżanta Stanisława Stępnia, s. Franciszka 112
35. 1940, 31 marca, Korzec – Decyzja o aresztowaniu i rewizji w mieszkaniu Stanisława Stępnia, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką funkcjonariusza KOP w okresie międzywojennym . 114
36. 1940, 31 marca, Korzec – Ankieta aresztowanego byłego sierżanta Korpusu Ochrony Pogranicza Stanisława Stępnia, s. Franciszka . 116
37. 1940, 31 marca, Korzec – Protokół przeszukania mieszkania aresztowanego byłego funkcjonariusza KOP sierż. Stanisława Stępnia, s. Franciszka 119
38. 1940, 1 kwietnia, Korzec – Protokół przesłuchania aresztowanego i oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka 120
39. 1940, 4 kwietnia, Korzec – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego III Wydziału Korzeckiego Rejonowego Oddziału NKWD o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkania byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka 122
40. 1940, 4 kwietnia, Korzec – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego III Wydziału Korzeckiego Rejonowego Oddziału NKWD o wybraniu środka zapobiegawczego wobec byłego funkcjonariusza KOP Stępnia Stanisława, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym 124
41. 1940, 7 kwietnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia KC KP(b)U, dotyczącego zabezpieczenia w broń partyjnych funkcjonariuszy radzieckich instytucji państwowych na terenie ziem wschodnich II RP włączonych do ZSRR 126

42. 1940, 15 kwietnia, Kijów – *Informacja urzędowa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego do zastępcy naczelnika Głównego Zarządu Gospodarczego NKWD ZSRR Grigorija Andriejewa o funkcjonowaniu zaopatrzenia w artykuły spożywcze i codziennego użytku po upaństwowieniu handlu na terenach włączonych do USRR* 128
43. 1940, 19 kwietnia, Korzec – *Informacja Korzeckiej Rady Wiejskiej o aresztowanym komendancie miejscowej strażnicy KOP Stanisławie Stępnii, s. Franciszka* 133
44. 1940, 29 kwietnia, Korzec – *Protokół przesłuchania świadka Pejsacha Leżenbrucha w sprawie aresztowanego Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP* 134
45. 1940, 29 kwietnia, Korzec – *Protokół przesłuchania świadka Toszy Marcenowskiego w sprawie Stanisława Stępnia, s. Franciszka* .. 138
46. 1940, 2 maja, Korzec – *Protokół przesłuchania świadka Józefa Wachbujta w sprawie Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP oskarżonego o współpracę z polskim wywiadem* 139
47. 1940, 2 maja, Korzec – *Protokół przesłuchania świadka Mikołaja Szyszковского w sprawie byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka* 141
48. 1940, 22 maja, Korzec – *Postanowienie o przekazaniu do Wydziału Finansowego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego dowodów rzeczowych uzyskanych podczas rewizji w mieszkaniu byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka* 143
49. 1940, 24 maja, Korzec – *Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP oskarżonego o współpracę z byłym polskim wywiadem wojskowym* 145
50. 1940, 1 czerwca, Odessa – *Pismo naczelnika 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu odeskiego Leonowa do zastępcy naczelnika 3. Oddziału UGB NKWD USRR Timofiejewa z prośbą o wytyczne dotyczące wydawania pozwoleń na przyjazd krewnych do bieżenców z Polski centralnej i wschodniej do USRR* 146
51. 1940, 1 czerwca, Równe – *Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U o pozostawieniu w mieście Równe specjalistów z grona uchodźców z terytorium Polski zajętego przez Niemcy* 148

52. 1940, 3 czerwca, Równe – *Decyzja Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o dalszym toku postępowania wobec byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka, aresztowanego pod zarzutem współpracy z polskim wywiadem w okresie międzywojennym* 151
53. 1940, 4 czerwca, Równe – *Protokół przesłuchania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, obwinionego o to, że pełniąc służbę w polskich organach wywiadowczych walczył z ruchem rewolucyjnym i wzmacniał burżuazyjny ustrój Polski* 152
54. 1940, 22 czerwca, Kijów – *Pismo zastępcy naczelnika 3. Oddziału UGB NKWD USRR Timofiejewa do naczelnika 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu odeskiego Leonowa w sprawie wydawania zezwoleń na przyjazd krewnych do uchodźców i osób bezrobotnych przybyłych z terytorium II RP* 157
55. 1940, czerwiec, Łuck – *Notatka Zarządu NKWD obwodu wołyńskiego dla zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego, dotycząca oporu chłopów stawianego podczas ich wysiedlania* 158
56. 1940, 3 lipca, Równe – *Raport zastępcy naczelnika 2. Wydziału 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego Slesarenki do zastępcy naczelnika Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego starszego lejtnanta bezpieczeństwa państwowego Mastickiego o poważnych naruszeniach podczas prowadzenia śledztwa osób aresztowanych pod zarzutem prowadzenia działalności antyradzieckiej* 159
57. 1940, 11 lipca, Równe – *Decyzja o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkania Karola Bielakowa, s. Teofila, wydana przez naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Obozu Nr 1 w Równem* 162
58. 1940, 26 lipca, Równe – *Postanowienie o przedstawieniu zarzutu prowadzenia działalności antyradzieckiej Karolowi Bielakowowi, s. Teofila* 163
59. 1940, czerwiec-lipiec, Łuck – *Notatka Zarządu NKWD obwodu wołyńskiego dla zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego, dotycząca wysiedlania uchodźców z Polski centralnej i wschodniej* 165
60. 1940, 21 sierpnia, Łuck – *Informacja w gazecie „Radianska Wołyń” o prowadzeniu szkolenia wojskowego wśród komunistów będących funkcjonariuszami prokuratury i administracji terenowej* 166

61. 1940, 23 sierpnia, Równe – *Protokół przesłuchania ks. Władysława Bukowińskiego, s. Józefa, pracującego w rzymskokatolickiej diecezji łuckiej* 167
62. 1940, 2 września, Równe – *Decyzja Rówieńskiego Obwodowego Komitetu Wykonawczego oraz Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U o uczczeniu rocznicy „Wyzwolenia Zachodniej Ukrainy” przez ukończenie budowy dróg na terenie Wołynia* 173
63. 1940, 2 września, Równe – *Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U w sprawie antypartyjnego postępowania D. Zarickiego, naczelnika Klesowskiego Rejonowego Oddziału Zarządu NKWD* 174
64. 1940, 4 września, Sarny – *Postanowienie Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD stacji Sarny Kolei Kowelskiej, dotyczące aresztowania i przeszukania mieszkania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o działalność antyradziecką* 176
65. 1940, 4 września, Sarny – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD stacji Sarny Kolei Kowelskiej o aresztowaniu Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o działalność antyradziecką* 178
66. 1940, 9 września, Sarny – *Postanowienie Sarneńskiego Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD Kolei Kowelskiej dotyczące wszczęcia śledztwa wobec Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką* 180
67. 1940, 9 września, Sarny – *Ankieta aresztowanego Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką* 182
68. 1940, 9 września, Sarny – *Protokół przeszukania mieszkania aresztowanego Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką* 185
69. 1940, 10 września, Sarny – *Ankieta i protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, o jego środowisku towarzyskim i poglądach na temat władzy radzieckiej* 186
70. 1940, 12 września, Sarny – *Protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką* 194
71. 1940, 13 września, Sarny – *Protokół przesłuchania świadka Olega Lebedyńskiego w sprawie przeciwko oskarżonemu o działalność antyradziecką Janowi Stępniewi, s. Kacpra* 196

72.	1940, 14 września, Sarny – <i>Dalszy ciąg przesłuchania świadka Olega Lebedyńskiego w sprawie Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o przynależność do tajnej organizacji antyradzieckiej</i>	198
73.	1940, 17 września, Sarny – <i>Protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o przynależność do antyradzieckiej organizacji powstańczej</i>	201
74.	1940, 18 września, Równe – <i>Pisemne wyjaśnienie Jana Stępnia, s. Kacpra, dotyczące jego rozmów ze znajomymi na tematy antyradzieckie</i>	204
75.	1940, 23 września, Sarny – <i>Kolejny protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o to, że był członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej oraz zajmował się werbunkiem jej nowych członków</i>	205
76.	1940, 24 września, Kowel – <i>Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o to, że był członkiem tajnej kontrrewolucyjnej organizacji antyradzieckiej</i>	207
77.	1940, 25 września, Sarny – <i>Protokół z przesłuchania uzupełniającego oskarżonego o konspiracyjną działalność antyradziecką Jana Stępnia, s. Kacpra</i>	209
78.	1940, 28 września, Sarny – <i>Kolejny protokół z przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o przynależność do organizacji antyradzieckiej</i>	211
79.	1940, 1 października, Równe – <i>Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U, dotyczący kontroli realizacji postanowienia o usunięciu z pracy „wrogich klasowo” adwokatów</i>	215
80.	1940, 2 października, Równe – <i>Postanowienie Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką</i>	217
81.	1940, 2 października, Równe – <i>Postanowienie Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o śledztwie przeciwko Stanisławowi Stępniewi, s. Franciszka</i>	219
82.	1940, 3 października, Łuck – <i>Wytyczne sekretarza Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczące dostępu do tajnych materiałów personalnych pn. „Teczka specjalna”</i>	221

83. 1940, 4 października, Sarny – *Protokół przesłuchania Iwana Grezczuchy oskarżonego o to, że składał fałszywe zeznania dotyczące m.in. Jana Stępnia, s. Kacpra* 222
84. 1940, 5 października, Sarny – *Postanowienie o zamknięciu sprawy Jana Stępnia, s. Kacpra, z powodu nieudowodnienia mu udziału w działalności antyradzieckiej* 225
85. 1940, 11 października, Równe – *Informacja Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U w sprawie przebiegu poboru do Armii Czerwonej na terenie Wołynia* 227
86. 1940, 11 października, Równe – *Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego jakości pracy partyjnej oraz sytuacji politycznej w obwodach rówieńskim i wołyńskim* 229
87. 1940, 1 listopada, Równe – *Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego sytuacji społecznej i naruszeń radzieckiego porządku prawnego w rejonie derażeńskim* 234
88. 1940, 5 listopada, Równe – *Protokół przesłuchania uzupełniającego Stanisława Stępnia, s. Franciszka, obwinionego o to, że będąc komendantem Strażnicy Korpusu Ochrony Pogranicza w Korcu brał udział w przerzucaniu przez granicę na terytorium ZSRR polskich wywiadowców* 237
89. 1940, 5 listopada, Równe – *Protokół stwierdzający, że oskarżony Stanisław Stępień, s. Franciszka, zapoznał się z materiałami śledztwa* 240
90. 1940, 6 listopada, Równe – *Akt oskarżenia przeciwko Stanisławowi Stępniewi, s. Franciszka, obwinionemu o współpracę z byłym polskim wywiadem oraz organizowanie przerzutów szpiegów przez granicę z Polski do ZSRR* 241
91. 1940, 12 listopada, Równe – *Fragmenty protokołu z posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego nieprawidłowości z zagospodarowaniem mienia pozostałego po wysiedleniu ludności polskiej w rejonie ludwipolskim* 243
92. 1940, 22 listopada, Równe – *Wniosek dotyczący skierowania sprawy Stanisława Stępnia, s. Franciszka, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR* 246

93. 1940, 31 grudnia, Kijów – *Zatwierdzenie decyzji skierowania sprawy Stanisława Stępnia, s. Franciszka, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR* 247
94. 1941, 21 stycznia, Łuck – *Fragmety urzędowej informacji skierowanej do Obwodowego Komitetu KP(b)U do sekretarza Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U na temat wyboru do rad terenowych w rejonie werbskim osób wrogich klasowo wobec władzy radzieckiej* 248
95. 1941, 30 stycznia, Lwów – *Artykuł z gazety „Czerwony Sztandar” na temat prowadzonych badań archeologicznych mających potwierdzić ruskość ziem włączonych w 1939 r. do USRR* 250
96. 1941, 25 marca, Równe – *Fragment protokołu z posiedzenia Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U na temat przejęcia i wykorzystania budynków kultu w mieście Dubno* 255
97. 1941, 29 marca, Moskwa – *Wypis z protokołu posiedzenia Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR w sprawie skazania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, na karę pozbawienia wolności na okres ośmiu lat pod zarzutem działalności antyradzieckiej w okresie międzywojennym* 257
98. 1941, 4 maja, Kijów – *Notatka kierownika Oddziału Organizacyjno-Instruktorskiego KC KP(b)U Andrija Zlenki do pierwszego sekretarza KC KP(b)U Nikity Chruszczowa o niedociągnięciach w pracy partyjnej w obwodzie rówieńskim* 258
99. 1941, 17 maja, Kijów – *Informacja sekretariatu Prezydium Rady Najwyższej USRR o przejmowaniu przez władze lokalne obiektów będących w okresie II RP własnością związków wyznaniowych na terenie obwodów wołyńskiego i rówieńskiego* 262
100. 1941, 24 maja, Kowel – *Wyrok Trybunału Wojskowego 5. Armii Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego w sprawie mieszkańców wsi Werchy w obwodzie wołyńskim oskarżonych o założenie konspiracyjnej organizacji antyradzieckiej* 266

1939, 17 września, Moskwa – Nota ministra spraw zagranicznych ZSRR Wiaczesława Mołotowa doręczona ambasadorowi polskiemu w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu w nocy z 16 na 17 września informująca o wkroczeniu wojsk radzieckich na wschodnie terytorium II RP.

Moskwa, 17 września 1939 r.

PANIE AMBASADORZE!¹

Wojna polsko-niemiecka ujawniła wewnętrzną bezsilność państwa polskiego. W ciągu dziesięciu dni operacji wojennych Polska utraciła wszystkie swoje rejony przemysłowe i ośrodki kulturalne. Warszawa przestała istnieć jako stolica Polski. Rząd polski rozpadł się i nie przejawia żadnych oznak życia. Oznacza to, iż państwo polskie i jego rząd faktycznie przestały istnieć. Wskutek tego traktaty zawarte między ZSRR a Polską utraciły swą moc. Pozostawiona sobie samej i pozbawiona kierownictwa, Polska stała się wygodnym polem działania dla wszelkich poczynań i prób zaskoczenia, mogących zagrozić ZSRR. Dlatego też rząd radziecki, który zachowywał dotąd neutralność, nie może pozostać dłużej neutralnym w obliczu tych faktów.

Rząd radziecki nie może również pozostać obojętnym w chwili, gdy bracia tej samej krwi, Ukraińcy i Białorusini, zamieszkujący na terytorium Polski i pozostawieni swemu losowi, znajdują się bez żadnej obrony.

Biorąc pod uwagę tę sytuację, rząd radziecki wydał rozkazy naczelnemu dowództwu Armii Czerwonej, aby jej oddziały przekroczyły granicę i wzięły pod obronę życie i mienie ludności zachodniej Ukrainy i zachodniej Białorusi.

Rząd radziecki zamierza jednocześnie podjąć wszelkie wysiłki, aby uwolnić lud polski od nieszczęsnej wojny, w którą wpędzili go nierozsądni przywódcy, i dać mu możliwość egzystencji w warunkach pokojowych.

Przyjmijcie, Panie Ambasadorze, zapewnienia o całkowitym do Wasz szacunku.

Druk w języku ukraińskim.

Przekład dokumentu drukujemy na podstawie publikacji: *Волинь Радянська (1939-1965 pp.): Збірник документів і матеріалів*, Львів 1971, s. 9-10. W języku rosyjskim dokument ten jest opublikowany w: *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. 7, oprac. E. Baśiński i in., Warszawa 1973, s. 197.

¹ Funkcję ambasadora polskiego w Moskwie pełnił wówczas Wacław Grzybowski (1887-1959). Od 1920 pełnił on szereg funkcji państwowych. Karierę rozpoczął jako dyrektor departamentu w Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich. W latach 1927-1935 był posłem RP w Czechosłowacji. W 1935 został podsekretarzem stanu w Prezydium Rady Ministrów. Od 1936 ambasador RP w ZSRR. Między 2 a 3 w nocy 17 IX 1939 w Komisariacie Spraw Zagranicznych w Moskwie odczytano mu notę dyplomatyczną, w której władze sowieckie uzasadniały powody agresji na Polskę. W październiku 1939 wraz z personelem dyplomatycznym opuścił ZSRR. Udał się do Francji. W Paryżu przeżył okres II wojny światowej i tam pozostał. Po zakończeniu II wojny światowej był członkiem Ligi Niepodległości Polski. Współpracował również z tamtejszą Biblioteką Polską. Zmarł w Paryżu 30 IX 1959, został pochowany na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency.

2

1939, 20 września, Moskwa – Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o utworzeniu punktów zbiorczych dla polskich jeńców wojennych na terytorium Związku Radzieckiego.

Z Kijowa 20 IX [19]39 7 [godzina] 40 [min]
Wołoczyska
tow. Mierkułow¹ i Sierow²

Po uzgodnieniu ze Sztabem Gen[eralnym] RKKA³, otwierane są nowe punkty zbiorcze jeńców wojennych w BSRR na stacjach: Orzechowno, Radoszkowice, Stołpce⁴, Tymkowicze, Żytkowicze⁵; w USSR na stacjach: Olewsk⁶, Szepietówka, Przygraniczna, Wołoczyska, Jarmolińce, Kamie-

niec Podolski, gdzie odtąd oddziały RKKA będą przekazywać jeńców wojennych. Istniejące punkty zbiorcze jeńców wojennych przedyskutować do 21 września:

a) w BSRR ze stacji Zabołotka na st[ację] Orzechowno, w[ieś] Chlustino, Radoszkowice, ze w[si] Druć na Stołpce, w[si] Żłobin na Tymkowicze;

b) w USRR ze stacji Chorobycze na st[ację] Olewsk, ze st[acji] Irsza na Szepietówkę, Pohrebyszcze na Wołoczyska, w[si] Chirowka na Jarmolińce:

c) na st[acji] Żytkowicze (BSRR) i w Kamieńcu Podolskim (USRR) do 21 września zorganizować nowe punkty zbiorcze dla jeńców wojennych. Przekazanych przez oddziały RKKA do punktów zbiorczych jeńców wojennych przyjmować i kierować pod konwojem do otwieranych obozów jenieckich.

Jeńców wojennych z punktów zbiorczych w BSRR – do obozów:

1. Ostaszków, na jeziorze Seliger, obwód kaliniński;
2. Juchnow, na st[acji] Babynino, K[olej] Zachodnia;
3. Kozielsk, na st[acji] Kozielsk, K[olej] im. Dzierżyńskiego;
4. Wiazniki, na st[acji] Wiazniki, K[olej] Północna;
5. Oranki, na st[acji] Znamienka, K[olej] Moskiewsko-Kazańska;

Z punktów zbiorczych USRR do obozów:

1. Putywl, na st[acji] Tiotkino, K[olej] Moskiewsko-Kijowska;
2. Kozielszczyna, na st[acji] Kozielszczyna, K[olej] Południowa;
3. Starobielsk, na st[acji] Starobielsk, K[olej] Moskiewsko-Doniecka.

20 września przeprowadzić wysłanie [jeńców] z BSRR do obozu Kozielsk. Z USRR – do obozu Putywl, każdy obliczony na 10 tysięcy osób.

O następujących punktach, do których będą kierowani jeńcy, będzie się informować dodatkowo.

Zwracając Waszą uwagę na niezbędność dokładnej organizacji pracy przy obsłudze jeńców, ROZKAZUJĘ: zabezpieczyć należyty porządek w tej pracy, odpowiednią dyscyplinę, dobre obchodzenie się z jeńcami, zabezpieczyć niezbędne wyposażenie i pracę wyjaśniającą wśród jeńców.

Podczas konwojowania nie dopuszczać do żadnej ucieczki. Podczas przewozu eszelonów⁷ zezwalam zamykać wagony, ale podczas postojów na stacjach zezwalać na zorganizowane nabieranie wody.

[W dniach] 20-21 września [19]39 roku tow[arzyszom] CANAWIE⁸, BOCZKOWOWI⁹ i SIEROWOWI, MIERKUŁOWOWI, [polecam] osobiście wybrać i wyznaczyć po jednym odpowiedzialnym operacyjnym pracownikiem na każdy punkt zbiorczy jeńców wojennych w celu organizacji pracy przy obsłudze jeńców. Nazwiska wydzielonych towarzyszy zameldować.

Codziennie meldować o liczbie przyjętych w punktach zbiorczych jeńców wojennych i wysłanych do obozów.

HP 4301/Б*

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZWIĄZKU SRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 1. rangi BERIA¹⁰

[podpis maszynowy]

Zgodny z oryginałem

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 25-27.

¹ Wsiewołod Mierkułow (1895-1953) – funkcjonariusz służb specjalnych ZSRR. Od 1916 brał udział w działaniach wojennych I wojny światowej. W latach 1918-1921 był pracownikiem administracyjnym w szkole dla niewidomych w Tbilisi. Od 1921 w CzeKa. Od 1925 w WKP(b). Od 1931 związany z gruzińskim aparatem partyjnym. W 1938 pełnił funkcję szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego LKSW ZSRR, a następnie szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego. W 1939 nadzorował działania grup operacyjno-czekistowskich w państwie polskim. Wchodził w skład trójki NKWD. Odpowiedzialny za mord katyński w 1940. W 1941 był ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego ZSRR. W latach 1941-1943 objął stanowisko pierwszego zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych. W 1943 stanął na czele NKGB. W 1946 zakończył służbę w organach bezpieczeństwa. Od 1950 minister kontroli państwowej ZSRR. Po odsunięciu od władzy Ławrientija Berii został aresztowany i 23 XII 1953 rozstrzelany.

² Iwan Sierow (1905-1990) – oficer bezpieczeństwa państwowego ZSRR, szef KGB (1954-1958), szef GRU (1958-1963). Od 1923 w Komsomole, a następnie od 1925 w Rosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików). Od 1939 w NKWD ZSRR. W tym samym roku pełnił również funkcję szefa Tajnego Wydziału Politycznego GUGB oraz ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. Od 1940 członek KP(b)U. Od 1941 w KC WKP(b). W 1945 otrzymał funkcję Pełnomocnika NKWD ZSRR przy 1. Froncie Białoruskim. Nadzorował 61 aresztowań członków AK. Od 1953 zastępca ministra w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych ZSRR (MWD). W latach 1954-1958 przewodniczący KGB. Następnie w latach 1958-1963 sprawował funkcję szefa GRU. W 1965 został wykluczony z partii i zwolniony do rezerwy. Zmarł 1 VII 1990.

³ РККА – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona (ros.: Рабоче-крестьянская Красная Армия – РККА).

* Dodatkowe symbole literowe występujące w treści dokumentów oraz w sygnaturach podstawy źródłowej tu i w dalszych dokumentach pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w alfabecie rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

- ⁴ Stołpce (biał. Стоўбцы) – miasto obecnie na Białorusi, w obwodzie mińskim. Placówka wywiadowcza KOP nr 5 „Stołpce” powstała w 1929 w Baranowiczach, wchodziła w skład Brygady KOP „Nowogródek”. Pod względem pracy wywiadowczej podlegała szefowi ekspozytury Oddziału II nr 1 „Wilno”, pod względem pracy kontrwywiadowczej szefowi samodzielnego referatu informacyjnego DOK IX Brześć, a pod względem wyszkolenia wojskowego dowódcy Brygady KOP „Nowogródek”. W 1937 jednostką administracyjną dla placówki nr 5 był batalion KOP „Stołpce”. W 1939 roku placówka wywiadowcza KOP nr 5 „Stołpce” podlegała nadal szefowi ekspozytury Oddziału II nr 1 „Wilno” i stacjonowała w Stołpcach.
- ⁵ Żytkowicze (biał. Жыткавічы) – obecnie miasto na Białorusi w obwodzie homelskim.
- ⁶ Olewsk (ukr. Олевськ) – obecnie miasto w obwodzie żytomińskim.
- ⁷ Eszelon – jednostka transportu wojskowego. W tym przypadku chodzi o transport kolejowy (fr.: echelon).
- ⁸ Ławrientij Canawa (1900-1955) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Od 1920 w RKP(b). W latach 1939-1952 był członkiem Centralnej Komisji Rewizyjnej WKP(b). W latach 1938-1941 pełnił funkcję ludowego komisarza spraw wewnętrznych BSRR. W 1941 został szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego. W latach 1942-1943 był m.in.: szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego (1942-1943); ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego BSRR (od 1943). Od 1951 do 1952 był szefem II Zarządu Głównego Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego Związku Radzieckiego. Po odsunięciu od władzy Ławrientija Berii został aresztowany. Zmarł 12 X 1955 w więzieniu.
- ⁹ Wiktor Boczkow (1900-1981) – oficer Armii Czerwonej, długoletni funkcjonariusz organów bezpieczeństwa OGPU/NKWD/MSW ZSRR, generał porucznik.
- ¹⁰ Ławrientij Beria (1899-1953) – radziecki działacz komunistyczny, w latach 1938-1945 ludowy komisarz spraw wewnętrznych (NKWD). Współodpowiedzialny za masowe represje i zbrodnie w okresie stalinowskim. W 1953 skazany na karę śmierci i rozstrzelany.

3

1939, 24 września, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie polskich jeńców wojennych na terytorium II RP zajętych przez wojska radzieckie.*

Telefonogram nr 21243*

Moskwa 24 IX 1939 roku.
[dla] tow. Mierkułowa, Sierowa

* W całej publikacji tytuły oraz śródtytuły dokumentów w celu lepszej czytelności tekstu podajemy pismem pogrubionym.

Dowództwu RKKK wydano polecenie: jeńców wojennych – chłopów [z] Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy, po okazaniu przez nich dokumentów potwierdzających to, że oni rzeczywiście byli zmobilizowani przez Polaków – zwolnić.

Kierując się tym, wydajcie niezbędne wskazówki funkcjonariuszom NKWD.

BERIA

[podpis maszynowy]

1 godz. 05 min.

24 IX 1939 r.

Przekazał: Bieleński

^a[...]-^a

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 74.

4

1939, 26 września, Moskwa – Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o wstrzymaniu zwalniania z niewoli polskich jeńców wojennych pochodzących z terenów wschodnich II RP zajętych przez Armię Czerwoną.

Telefonogram nr 21457

24 [godzina] 00 [min.] 26 [0]9 [19]39 r.

nr 00132

[dla] tow. Mierkułowa, Sierowa

Wykonanie Dyrektywy nr 4351/6 z dnia 24 września 1939 r. o zwolnieniu jeńców wojennych – chłopów [z] Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy – wstrzymajcie.

NKWD ZSRR BERIA

[podpis maszynowy]

^a -^a Adnotacja odręczna: „tow. Makarow, Pietrow, Krasnow. Dla kierownictwa. 24 IX [1939]”.

Przekazał: Trusow

Przyjął: Rudenko

23 [godzina] 12 [min.]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 31a.

5

1939, 3 października, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie polskich jeńców wojennych.*

Telefonogram nr 22100

Z Moskwy

tow. Mierkułow i Sierow

1. Jeńców wojennych – Ukraińców, Białorusinów i innych narodowości, mieszkańców tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego i łuckiego województw Zachodniej Ukrainy i nowogródzkiego, wileńskiego, białostockiego i poleskiego województw Zachodniej Białorusi rozpuścić do domów.

2. Obóz jeńców wojennych zatrudnionych przy budowie drogi Nowogród Wołyński – Korzec – Lwów w składzie 25 tysięcy jeńców, pozostawić do zakończenia pierwszej części drogi (koniec grudnia 1939 r.).

3. Jeńców wojennych, których ojczyzna znajduje się w niemieckiej części Polski, tj. mieszkańców terytoriów zajętych przez Niemców, kierować do obozu Kozielsk w obwodzie smoleńskim i do obozu Putywl w obwodzie sumskim do czasu wydania specjalnych wytycznych.

4. Jeńców wojennych – generałów, oficerów, znaczących wojskowych, urzędników państwowych kierować do obozu Starobielsk w obwodzie woroszyłowhradzkim.

5. Jeńców wojennych z wywiadu, kontrwywiadu, żandarmów, strażników więziennych i policjantów kierować do obozu Ostaszków w obwodzie kalinińskim.

6. Wybór jeńców wojennych do rozpuszczenia do domów przeprowadzić poprzez kontrolę dokumentów każdego jeńca, dodatkowego przesłuchania osobistego oraz przesłuchania świadków spośród jeńców wojennych.

7. Rozesłanie do domów jeńców wojennych, mieszkańców Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi, przeprowadzić natychmiast po przybyciu każdej partii jeńców do punktu zbiorczego.

8. Przy wyborze jeńców wojennych mieć na uwadze to, że do terytorium niemieckiej części Polski zalicza się lubelskie, warszawskie, kieleckie, krakowskie, łódzkie, pomorskie, poznańskie i śląskie województwa, a także niektóre miejscowości białostockiego i lwowskiego województw Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi, przez które przechodzi linia granicy państwowej między ZSRR i Niemcami.

9. Rozpuszczenie jeńców wojennych do domów przeprowadzać głównie poprzez grupowanie wysyłanych według miejsca zamieszkania.

10. Rozpuszczenie jeńców wojennych z punktów zbiorczych w Ukrainie SRR zacząć dopiero po pełnym skompletowaniu obozu budowy drogi na Nowogród Wołyński – Lwów, do czasu osiągnięcia ustalonej liczebności obozu – 25 tysięcy osób.

Kierowanie jeńców wojennych do obozu budowy prowadzić zgodnie z wnioskami naczelnika budowy tow. FEDIUKOWA¹.

NKWD ZSRR
BERIA
[podpis maszynowy]

Nr 4443/B*
3.10.[19]39 22 godz. 15 min.
Przekazała: Mierkułowa
Przyjęła: Wołodarska

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 97-99.*

¹ Iwan Fediukow – major bezpieczeństwa państwowego ZSRR, 1939 – naczelnik Budowy Drogi nr 1 NKWD Nowogród Wołyński – Lwów, komendant obozu NKWD w Równem.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

1939, 7 października, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o założeniu obozu jenieckiego w celu budowy drogi Nowogród Wołyński – Lwów.*

ТАЈНЕ

Do
Naczelnika Budowy Drogi Nowogród Wołyński – Lwów
majora bezpieczeństwa państw[owego] tow. Fediukowa

Kopia:
dla Zastępcy Ludowego Komisarza Spraw Wewnętrznych USRR
kapitana bezpieczeństwa państw[owego] tow. Gorlinskiego¹

[Stempel]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
7 октября 1939 г.

Zostało przeze mnie wydane polecenie NKWD USRR, aby skompletować Wam obóz dla budowy drogi o liczebności ok. 25.000 osób spośród znajdujących się w punktach zbiorczych USRR jeńców wojennych wszystkich narodowości. Wszystkich tych jeńców wojennych należy zatrzymać do końca budowy pierwszej części drogi (koniec grudnia t[ego] r[oku]).

Ponieważ jeńcy wojenni mieszkańcy Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi, nieznajdujący się w Waszym obozie są zwalniani do domów, to powinniście siłami aparatu politycznego i składu dowódczego obozów przeprowadzić odpowiednią pracę wśród jeńców wojennych obozu budowlanego.

* Stempel z napisem w języku rosyjskim, w tłumaczeniu na język polski: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR. 7 października 1939 r. *Gorlinski* [podpis odręczny] z datą 12 XI.

^aOgłoszcie^a wszystkim jeńcom wojennym, że będą zwolnieni do domów po zakończeniu budowy pierwszej części drogi, którą powinniście zakończyć do końca grudnia. Wyjaśnijcie, że wszyscy dobrze pracujący będą otrzymywać premiiowane wynagrodzenie.

Ustanówcie w obozach reżim i ochronę w pełni zapobiegające możliwości ucieczek. Jednocześnie zabezpieczcie dobre traktowanie i kulturalną obsługę wszystkich pracujących jeńców wojennych, ustanówcie pieniężne premiiowanie przodowników pracy.

Dla wzmocnienia aparatu politycznego będą skierowani do Was dodatkowo pracownicy polityczni, redakcja gazety i wyposażenie kulturalne, w tym ruchome kina i ruchoma drukarnia.

O otrzymaniu niniejszego rozkazu i sformowaniu obozu zameldujcie telegramem.

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 1. rangi: *Ł. Beria*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Wpisy na maszynie do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 42, k. 57-58.

¹ Nikołaj Gorlinski (1907-1965) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. Od 1931 członek WKP(b). Od 1936 porucznik bezpieczeństwa państwowego. W latach 1938-1940 zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W 1941 szef Zarządu 3. NKGB ZSRR, a w latach 1941-1942 szef Zarządu 3. NKWD ZSRR. W 1945 mianowany generałem porucznikiem. W latach 1953-1954 szef Zarządu 5. MSW ZSRR. W 1954 zwolniony ze służby, 2 lata później wykluczony z partii.

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

1939, 11 października, Moskwa – Notatka Ławrientija Berii nr 4584/B do Wiaczesława Mołotowa dotycząca polskich jeńców wojennych.

11 października 1939 roku
Tajne

R[ada] K[omisarzy] L[udowych] ZSRR

Do

^atowarzysza MOŁOTOWA^a

Zgodnie z postanowieniem KC WKP(b) i RKL¹ ZSRR dotyczącym jeńców wojennych, NKWD ZSRR zakończyło selekcje [jeńców wojennych] i od 10 października rozpoczęto wysyłanie do ojczyzny jeńców – mieszkańców Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi. Wysyłanie ich będzie zakończone 18 października.

Po wysłaniu tych jeńców wojennych ze składu szeregowych, w obozach pozostanie ok. 33 tysięcy jeńców wojennych – mieszkańców terytorium byłej Polski zajętego przez Niemcy, przeważnie Polaków.

NKWD ZSRR uważa za celowe przekazanie władzom niemieckim w najbliższym czasie wszystkich jeńców wojennych – mieszkańców niemieckiej części Polski w liczbie około 33 tysięcy osób, w tym celu rozpocząć rozmowy z rządem Niemiec.

Przekazanie jeńców wojennych przeprowadzić bezpośrednio na granicy w punktach:

a) ^bTERESPOL^b – skierować eszelony przez Żytkowicze – Łuninieć² – Pińsk³;

b) ^bDOROHUSK^b – skierować eszelony przez Olewsk – Sarny – Kowel.

Oba te kierunki wybrano wspólnie z NKPS⁴ w celu obejścia załadowanych węzłów kolejowych: Bobrujskiego i Lwowskiego.

Z NKPS uzgodniono również kwestię wysłania eszelonów z jeńcami wojennymi w okresie od 23 października do 3 listopada.

^a ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} Wyraz podkreślony maszynowo.

NKWD ZSRR prosi o Wasze wskazówki.

KOMISARZ LUDOWY SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR Ł. BERIA
[podpis maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
RGANI, f. 89, op. 58, spr. 5, k. 1-2.*

¹ RKL – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК).

² Łuniniec (biał. Лу́нінец) – obecnie miasto na Białorusi w obwodzie brzeskim.

³ Pińsk (biał. Пінск) – obecnie miasto na Białorusi, w obwodzie brzeskim.

⁴ NKPS – Ludowy Komisariat Szlaków Komunikacyjnych (ros.: Народный комиссариат путей сообщения – НКПС).

8

1939, 14 października, Łuck – Powiadomienie Łuckiego Miejskiego Wydziału Oświaty o rozpoczęciu nauki szkolnej i sowietyzacji programów nauczania.

Łuck, 14 października 1939 r.

Informujemy, że zgodnie z rozporządzeniem Tymczasowego Zarządu¹ m[iaasta] Łucka naukę rozpoczęły nie tylko były państwowe szkoły, ale i prywatne, takie jak: gimnazjum handlowe (do jego programu, oprócz przedmiotów ogólnokształcących, wchodziły przedmioty handlowe i buchalteryjne) oraz były szkoły żydowskie i in.

W szkołach wprowadzono programy nauczania zgodne z radzieckimi wymaganiami: wykładanie religii, historii Polski i in. zlikwidowano. Nauczycieli, którzy zajmowali się wychowaniem religijnym usunięto, a na ich miejsce za pośrednictwem związku zawodowego nauczycieli wyznaczono nauczycieli świeckich. Jednym słowem, wszystkie szkoły pracują w kierunku nauczania kultury proletariackiej, a dzieci wychowywane są w duchu ustroju radzieckiego.

Druk w języku ukraińskim.

Przekład dokumentu drukujemy na podstawie publikacji: *Луцьку 900 років. 1085-1985. Збірник документів і матеріалів*, Київ 1985, s. 131.

¹ Po rozpoczęciu agresji ZSRR na II RP w 1939 grupy operacyjne NKWD, które przesuwaly się za oddziałami Armii Czerwonej, tworzyły w zajętych przez nią miastach na wschodnich ziemiach II RP okupacyjne obwodowe zarządy tymczasowe, pokrywające się z granicami przedwojennych polskich województw. W ich skład wchodziłi przedstawiciele armii, funkcjonariusze NKWD, przedstawiciele robotników i reprezentanci lewicowej inteligencji. Tymczasowe zarządy niższego szczebla miały za zadanie sformować gwardię robotniczą, w gminach utworzyć komitety włościańskie w celu odebrania gruntów właścicieli ziemskich i przekazania ich chłopom małorolnym.

9

1939, 26 października, Łuck – Wyciąg z protokołu zamkniętego posiedzenia sądowego Trybunału Wojskowego 5. Armii Frontu Ukraińskiego w sprawie obywatela polskiego Iwana Hołowczuna, s. Androna, oskarżonego o współpracę z policją polską i donoszenie na członków KPZU.

m. Łuck, 26 października 1939 roku
ŚCIŚLE TAJNE

Protokół posiedzenia sądowego

„26” października 1939 roku 435 Trybunał Wojskowy 5. Armii Frontu Ukraińskiego na zamkniętym posiedzeniu w m[ieście] Łuck w składzie: przewodniczącego – prawnika wojskowego 3. rangi – KONDRATENKO i członków: prawnika wojskowego – CZERNECA i tow. TODOROWA, bez udziału prokuratora wojskowego i obrony, przy sekretarzu – techniku intendencie 2. rangi – SŁOBODIANIKU.

13 godz. 25 min. Przewodniczący otworzył posiedzenie sądowe i ogłosił, że będzie słuchana sprawa HOŁOWCZUNA Iwana Andronowicza, oskarżonego o dokonanie przestępstwa przewidzianego w art. 54-13 KK¹ USRR.

Sekretarz raportuje, że podsądny HOŁOWCZUN na posiedzenie sądowe doprowadzony został pod konwojem i stawili się świadkowie: MUZYKA, GRABOWSKI i GODIK, tj. wszyscy świadkowie figurujący w sprawie.

Przewodniczący potwierdza tożsamość podsądnego, który na postawione pytania udzielił o sobie następujących informacji:

HOŁOWCZUN Iwan Andronowicz, 1900 rok urodzenia, urodzony we w[si] Watyn w gminie Torczyn w powiecie łuckim. Pochodzę z rodziny kułaka. Mój ojciec ma 55 dziesięcin ziemi i 4 dziesięciny lasu. Jestem indywidualnym gospodarzem i mam 29 dziesięcin ziemi, 4 konie i bydło rogate. Ja, podobnie jak mój ojciec, mam na jenną siłę roboczą. Jestem żonaty. Narodowość Ukrainiec. Obywatelstwo były polski poddany. Służyłem w armii polskiej, w [19]32 roku zdezerterowałem z armii. Niekarany. Aresztowany w niniejszej sprawie 29 września [19]39 roku. Kopia aktu oskarżenia została mi przedstawiona.

Ogłoszono skład sądu i wyjaśniono podsądnemu jego prawo do wniesienia o zmianę składu sądu i prawne do tego podstawy.

Podsądny nie wniósł o zmianę składu sądu.

Po upewnieniu się, że wszyscy świadkowie są obecni, przewodniczący uprzedza ich o odpowiedzialności [za składanie zeznań niezgodnych z prawdą] zgodnie z art. 89 KK USRR, po czym świadkowie zostali usunięci z sali sądu do pokoju dla świadków.

Przewodniczący wyjaśnia podsądnemu jego prawa, z których może on korzystać w czasie posiedzenia sądowego i pyta go, czy ma on prośby lub wnioski przed rozpoczęciem posiedzenia sądowego.

Prośb i wniosków podsądny nie zgłosił.

Trybunał przystąpił do posiedzenia sądowego. Przewodniczący czyta akt oskarżenia i pyta podsądnego, czy rozumie treść przedstawionego mu oskarżenia, czy przyznaje się do winy i czy chce składać przed sądem zeznania?

Podsądny HOŁOWCZUN: Treść oskarżenia jest dla mnie zrozumiała, do winy przyznaję się w pełni. Chcę składać wyjaśnienia sądowi.

Po naradzie na miejscu, Trybunał POSTANOWIŁ: Słuchanie niniejszej sprawy zgodnie z postępowaniem sądowym rozpocząć od przesłuchania podsądnego, następnie przesłuchać świadków.

Zeznania podsądnego HOŁOWCZUNA:

W 1932 roku, gdy uciekłem z armii polskiej, do mnie często zaczęli przyjeżdżać funkcjonariusze policji. Poza tym, ukrywałem członka KPZU – KOWALCZUKA, o czym w niedługim czasie dowiedziała się policja. Gdy policjanci przyjeżdżali, dokonywali oni w moim domu rewizji, szukali KOWALCZUKA. W 1932 roku, miesiąca nie pamiętam, przyjechali do mnie policjanci. Przed rozpoczęciem rewizji, policjant NARODKIEWICZ zawołał mnie na stronę i powiedział, że jeśli nie chcę, żeby mnie kontrolowali, powinienem nawiązać współpracę z policją i zostać jej tajnym agentem. Na propozycję NARODKIEWICZA zgodziłem się. Od tego czasu byłem tajnym agentem policji. Bezpośredni kontakt utrzymywałem z NARODKIEWICZEM, który systematycznie dawał mi zadania i dokładnie je wykonywałem. Głównym moim zadaniem było dostarczanie policji materiałów o rewolucyjnie nastawionych osobach, członkach KPZU i komsomolcach. Zgodnie z zadaniem otrzymanym od NARODKIEWICZA wybrałem sobie 4 konfidentów, a mianowicie: NOWAKA, MIELNIKA Mikołaja i in., nazwisk których teraz nie pamiętam. Wykonując zadania NARODKIEWICZA, powiadomiłem o przywódcach strajku w Zakładzie Leśnym w Korytnicy, po mojej informacji zostali aresztowani i skazani MUZYKA Roman i LACHOWSKI Michał. Oprócz tego, dowiedziałem się, że w mieszkaniu członka KPZU, Tymoteusza NOWAKA prowadzona jest praca przygotowawcza do drukowania ulotek o treściach rewolucyjnych. O tym także powiadomiłem policję i ulotki nie zostały wydrukowane, ponieważ policja prowadziła obserwację mieszkania NOWAKA. Moi agenci NOWAK Grzegorz, MUZYKA Gordziej, PRZESTANIEC Borys systematycznie obserwowali działania członków KPZU i komsomolców, informowali mnie, następnie natychmiast informowałem o tym policję.

Na pytania sądu podsądny HOŁOWCZUN odpowiedział:

Teraz nie mogę dokładnie powiedzieć, ilu członków KPZU i komsomolców było aresztowanych po moich doniesieniach. Pieniądzy od policji nie otrzymywałem. Jako kułak, z własnej inicjatywy prowadziłem walkę z ruchem rewolucyjnym, ponieważ nienawidziłem komunistów. Swoim konfidentom także nic nie płaciłem.

Świadek MUZYKA Roman Łukjanowicz, 1905 rok urodzenia, urodzony i mieszkający w[si] Watyn w gminie Torczyn w powiecie łuckim. Byłem członkiem KPZU w latach 1930-1938. Za przynależność do KPZU byłem sądzony przez polski sąd i skazany na 6 lat więzienia. Podsądnego znam, osobistych konfliktów z nim nie mam i nie jesteśmy krewnymi.

W niniejszej sprawie jest mi wiadomo: w 1932 roku organizacja komunistyczna Zakładu Leśnego w Korytnicy zorganizowała strajk pracowników, na którym wymagano podwyższenia wynagrodzenia i 8-godzinnego dnia pracy. Na mnie był nałożony obowiązek pilnowania i niedopuszcza-

nia do spotkania przed pracą z gospodarzem niektórych robotników-donosicieli. W czasie mojej pracy oprócz pods[ądnego] HOŁOWCZUNA nikt mnie nie widział, jednak po kilku dniach po strajku zostałem aresztowany. Będąc aresztowany, do postawionych zarzutów nie przyznałem się, z aresztu zostałem zwolniony. Kiedy przybyłem do w[si] Watyn, organizacja partyjna dała mi zadanie ujawnienia, kim jest prowokator. Gdy zacząłem poszukiwać prowokatora, zauważyłem, że do podsądnego bardzo często w nocy przyjeżdżają policjanci. W taki sposób upewniłem się, że prowokatorem jest HOŁOWCZUN. W 1939 roku partia komunistyczna Zakładu Leśnego w Korytnicy zorganizowała majówkę. Po doniesieniu HOŁOWCZUNA, po majówce aresztowano ok. 40 osób biorących udział w majówce. W 1936 roku, kiedy byłem skazany, podsądny HOŁOWCZUN przychodził do mnie do domu i mojej matce groził bronią mówiąc, że jeśli ona będzie „taka mądra”, to znajdzie się tam, gdzie jest jej syn, tj. w więzieniu. Kiedy byłem aresztowany, na posterunku policji w Torczyźnie policjant BARANOW mówił do mnie: „Jeśli chcesz dobrze żyć, powinieneś utrzymywać kontakt z dobrym człowiekiem – HOŁOWCZUNEM”.

Na pytania sądu podsądny HOŁOWCZUN odpowiedział:

Tak, to prawda. Chodziłem z bronią. Broń mi wydali na policji po tym, jak zostałem tajnym agentem policji, tj. w 1933 roku. Do matki MUZYKI Romana chodziłem, ale jej bronią nie groziłem. Co do pozostałego, świadek mówi prawdę.

Świadek GRABOWSKI Piotr Mikołajewicz, 1910 rok urodzenia, słabo piśmienny. Niekarany. Pracuję najemnie u podsądnego HOŁOWCZUNA. Żonaty. Podsądnego znam. Osobistych konfliktów z nim nie mam i nie jesteśmy spokrewnieni.

W niniejszej sprawie jest mi wiadomo: pracowałem najemnie u podsądnego HOŁOWCZUNA i za 7 miesięcy zapłacił mi on 120 złotych. Latem 1938 roku, kiedy wieczorem przyjechałem z pola, to zastałem w mieszkaniu HOŁOWCZUNA policjantów. Od tego czasu, systematycznie w nocy spotykałem policjantów w domu HOŁOWCZUNA. Gospodarz, to jest HOŁOWCZUN, krzyczał na mnie i mówił, że ukrywam w jego domu GODIKA Emiliana, podziemnego członka KPZU. Mówiłem, że nikogo nie ukrywam, jednak on o tym powiadomił policję. Wezwano mnie na policję. Przesłuchiwał mnie policjant WACHLA. Bił mnie mocno, jednak nie wiedziałem, gdzie jest GODIK, więc nie powiedziałem. Gdy wróciłem z policji, zażądałem rozliczenia od HOŁOWCZUNA, jednak rozliczenia on mi nie dał i za pieniędzmi chodziłem ponad 3 miesiące. Podsądny HOŁOWCZUN miał wielu pracowników. Ani on sam, ani jego rodzina nie pracowali.

Świadek GODIK Emilian Trofimowicz, 1910 rok urodzenia, byłem członkiem KPZU w latach 1934-1938. Za przynależność do KPZU i zabój-

stwo prowokatora polski sąd skazał mnie na dożywocie. Podśądnego znam, osobistych konfliktów z nim nie mam i nie jesteśmy spokrewnieni.

W niniejszej sprawie jest mi wiadomo: Działająca legalnie w KPZU organizacja we wsi Watyn informowała, że podśądny HOŁOWCZUN jest prowokatorem. Kiedy działałem w podziemiu, podśądny HOŁOWCZUN zobowiązał się przed policją do wyśledzenia mnie. Bardzo często go widywałem, gdy chodził na posterunek policji, a on mnie w ogóle nie widział. Kto mnie wydał, powiedzieć nie mogę, jednak myślę, że to robota podśądnego HOŁOWCZUNA.

Na pytania sądu pods[ądn]y HOŁOWCZUN odpowiedział: Jeszcze raz mówię, że byłem tajnym agentem policji, świadka GODIKA starałem się znaleźć, pomimo podjętych przeze mnie środków, nie znalazłem go i nie wydałem. Jako bogaty kulak byłem przeciwko ruchowi rewolucyjnemu i starałem się ujawniać osoby należące do KPZU, a także informowałem policję o rewolucyjnie nastawionych osobach.

Na pytanie przewodniczącego podsądn]y HOŁOWCZUN odpowiedział, że powiedział wszystko zgodnie z prawdą i nic nie może dodać do swoich zeznań.

Posiedzenie sądowe ogłasza się za zakończone. Przedstawiono ostatnie słowo podsądnemu.

Podsądn]y HOŁOWCZUN: Szczerze przyznałem się sądowi. Proszę sro-dze mnie nie karać.

O 14 godz. 40 min. Trybunał udaje się na naradę.

O 15 godz. 10 min. przewodniczący ogłasza wyrok, wyjaśnia skazane-mu jego treść oraz jak wnieść prośbę o ułaskawienie.

Pozostawiono poprzedni środek zapobiegawczy wobec skazanego HO-ŁOWCZUNA, tj. zatrzymanie go w areszcie.

O 15 godz. 10 min. posiedzenie sądowe zostało zamknięte.

PRZEWODNICZĄCY

prawnik wojskowy 3. rangi

KONDRATENKO

[podpis maszynowy]

ZA ZGODNOŚĆ:

Sekretarz technik – intendent 2. rangi

Słobodianik

[podpis odręczny]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

AU SBU WO, f. II, spr. 5267, k. 27-30.

¹ KK – Kodeks Karny (kryminalny) (ros.: Уголовный кодекс – УК).

1939, 26 października, Łuck – *Wyrok Trybunału Wojskowego 5. Armii Frontu Ukraińskiego w sprawie obywatela polskiego Iwana Hołowczuna, s. Androna, skazujący go na najwyższy wymiar kary przez rozstrzelanie.*

KOPIA
Sprawa nr 0085 – 1939 rok
ŚCIŚLE TAJNE

**Wyrok
w imieniu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich**

„26” października 1939 roku. 435. Trybunał Wojskowy 5. Armii Frontu Ukraińskiego, na zamkniętym posiedzeniu w m[ieście] Łuck w składzie:

Przewodniczącego – prawnika wojskowego 3. rangi KONDRATENKO i członków: prawnika wojskowego – CZERNECA i tow. WAJZUNA, przy sekretarzu – techniku intendencji 2. rangi – SŁOBODIANIKU bez udziału prokuratora wojskowego i obrony,

rozpatrzył sprawę HOŁOWCZUNA Iwana Andronowicza, 1900 rok urodzenia, piśmiennego, [ukończył] 3 klasy wiejskiej szkoły, bezpartyjnego, żonatego, z chłopów-kułaków, kułaka, mieszkańca w[si] Watyn w gminie Torczyn w powiecie łuckim, narodowość Ukrainiec. Obywatelstwo były polski poddany, oddanego pod sąd zgodnie z art. 54-13 KK USRR.

Na podstawie materiałów śledztwa przygotowawczego i sądowego Trybunał Wojskowy:

ustalił:

Podsądny HOŁOWCZUN w 1932 roku został zwerbowany na tajnego agenta policji przez policjanta NARODKIEWICZA. Wykonując swoje obowiązki, podsądny HOŁOWCZUN informował policję o rewolucyj-

nie nastawionych osobach, powiadomił policję o osobach prowadzących strajk w Zakładzie Leśnym w Korytnicy, w rezultacie czego zostali aresztowani LACHOWSKI i MUZYKA. Poza tym, HOŁOWCZUN powiadomił policję o tym, że we w[si] Watyn są komuniści przygotowujący ulotki o treści rewolucyjnej, w rezultacie czego zostali aresztowani MUZYKA Roman i inni, a następnie skazani na różne kary pozbawienia wolności.

Na podstawie wyłożonego, Trybunał Wojskowy uznał HOŁOWCZUNA za winnego tego, że od 1932 roku działał jako tajny agent policji i aktywnie brał udział w rozbiuciu KPZU,

tj. popełnił przestępstwa przewidziane w art. 54-13 KK USRR, zgodnie z tym i kierując się art. 302 p. 3 KPK¹ USRR,

skazał:

HOŁOWCZUNA Iwana Andronowicza na podstawie art. 54-13 KK USRR z karną sankcją art. 54-2 KK USRR na najwyższy wymiar kary – ROZSTRZELANIE z konfiskatą należącego do niego majątku.

Wyrok jest ostateczny i nie podlega zaskarżeniu.

Oryginał z należytych podpisami.

Zgodny z oryginałem:

SEKRETARZ SĄD[OWY] 435. T[RYBUNAŁU] W[OJSKOWEGO] 5. ARMII

Technik-intendent 2. rangi

SŁOBODIANIK

[podpis maszynowy]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

AU SBU WO, f. II, spr. 5267, k. 31.

¹ KPK – Kodeks Postępowania Karnego (ros.: Уголовно-процессуальный кодекс – УПК).

1939, 29 października, Lwów – *Meldunek specjalny naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Frontu Ukraińskiego Anatolija Michiejewa do komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa na temat nastrojów mieszkańców terytorium Kresów Wschodnich w czasie wyborów do Zgromadzenia Ludowego.*

29 października 1939 roku.

^a-TAJNE^{-a}

TYLKO DO RĄK WŁASNYCH

Do
LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZ-
NYCH USRR
KOMISARZA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO
3. RANGI
^b-tow. SIEROWA^{-b}

O reagowaniu [ludności] na wybory deputowanych do Zgromadzenia Ludowego¹

Wybory deputowanych do Zgromadzenia Ludowego w tajnym głosowaniu 22 października b.r. odbywały się z wielkim poparciem. W tym historycznym dniu zostały wydzielone dobrze wyposażone pomieszczenia dla pracy komisji wyborczych, wywieszono slogany, portrety przywódców partii i radzieckiego rządu.

W okresie przygotowań do wyborów, przeprowadzono dużo zebrań, mitingów, na których występujący wzywali ludność do głosowania na wysunięte kandydatury i wnosili propozycje przyłączenia Zachodniej Ukrainy do Radzieckiej Ukrainy, na przykład:

Chłopka WIHURA (w podeszłym wieku), mieszkanka wsi Maszów², ustawiając portret tow. STALINA oświadczyła: „Powinniśmy dziękować

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

tow. STALINOWI, jak ja chcę zobaczyć go, tego drogiego człowieka, który oswobodził nas od panów i osadników”.

Chłopka KOWALICHA, 60 lat, mieszkanka wsi Bachów³, w grupie współmieszkańców wsi o oswobodzeniu od polskich panów mówiła: „Dzięki tow. STALINOWI za oswobodzenie nas biednych, jesteście wolni i oswobodzeni na wieki od polskich panów, którzy pili z nas krew”.

Uchodźca HALENDRA w swoim wystąpieniu na mityngu we wsi Świrz⁴ powiedział: „Wcześniej przeprowadzaliśmy wybory i głosowaliśmy nie wiedząc na kogo, otrzymywaliśmy zapieczętowane koperty i wrzucaliśmy je do skrzynki, tj. wykonywaliśmy pracę mechaniczną. Inna sprawa teraz, sami będziemy wysuwać kandydatów i swobodnie głosować na tego, kto jest godny naszego zaufania i będzie umieć wykonywać wolę narodu”.

Rezultaty wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych są następujące:

W okręgu wyborczym nr 2 w mieście Kowlu powinno stawić się 3235 wyborców. Stawiło się w celu tajnego głosowania 2966 osób, z nich złożyło głosów na kandydata tow. MIECKIEWICZA 2903 os[ób], przeciw głosowało 57 osób. Uznano za nieważne 10 kart wyborczych.

W okręgu wyborczym „Pisoczański” oddano 99,7% głosów na kandydata, a we wsi Dubowa⁵ uczestniczyło w głosowaniu 98% itd.

Oprócz pozytywnych nastrojów wśród większej części ludności mają również miejsce pojedyncze negatywne antyradzieckie wypowiedzi:

Obywatelka KARSOWA, z narodowości Polka, mieszka w mieście Kowel, o wyborach deputatów oświadczyła: „Zgadzam się z wyborami do Zgromadzenia Ludowego, ale nie zgadzam się z tym, że wybierają Żydów na deputowanych, ponieważ oni będą bronić interesów żydowskich i interesów spekulantów”.

W powiecie horochowskim ukraińscy nacjonaści prowadzą wśród ludności działania nacjonalistyczne, mówiąc: „Będzie samodzielna Ukraina ze swoim rządem i ministrami, a pod władzą Moskwy, kto wie, czy będzie jakakolwiek autonomia”.

We wsi Wiszniów⁶ w powiecie podbuskim ukraińscy nacjonaści (nieznane osoby) w dzień głosowania, 22 października b.r., wywiesili dwie kontrrewolucyjne ulotki o następującej treści: „Mieszkańcy wsi, 22 października, w dzień głosowania na kandydatów, został Wam na siłę narzucony kandydat, on nie będzie bronił ojczyzny i Boga, wykreślać go”.

Mieszkaniec wsi Porcuk⁷ RYŻKOW Nikołaj w czasie głosowania powiedział: „Jesteśmy za władzą radziecką, ale bez komunistów”.

Mąż zaufania 19 odcinka wyborczego w mieście Łuck SZUSTER wśród wyborców powiedział: „22 będziemy głosować za tym, żebyśmy leżeli pod płótem ZSRR lub Niemiec”.

Leśnik wsi Zamosty⁸ gminy Werby WŁASIUK Emelian wyrażając nienawiść do władzy radzieckiej wśród chłopów mówił: „My z komunistów szybko zrobimy kotlety”.

Oprócz kontrrewolucyjnych przejawów ze strony wrogich osób mają miejsce również przypadki działań terrorystycznych, na przykład:

22 października b.r. we wsi Wołyńce⁹ gminy Derażne nieznane osoby zamordowały chłopą PIROŻKA Stepana, który wracał do domu po głosowaniu. Prowadzone jest śledztwo.

Wśród składu osobowego oddziałów 15. Korpusu Strzeleckiego są zdrowe nastroje na temat odbywających się wyborów deputowanych do Zgromadzenia Ludowego.

Czerwonarmista OWS¹⁰ 15. Korpusu Strzeleckiego NIKITIN wśród żołnierzy oświadczył: „Musimy nasilić czujność bolszewicką, pracę propagandową, żeby nie dopuścić do Zarządu wrogich elementów”.

Czerwonarmista OWS 15. Korpusu Strzeleckiego BRONDWIN w grupie żołnierzy powiedział: „Przypadł nam honorowy obowiązek w dniu wyborów, wykonanie zadania bojowego, niesienia służby wartowniczej i wykonamy je wzorowo”.

Odnotowano przypadki nieprawidłowego zrozumienia stalinowskiej Konstytucji o wyborach wśród niektórych wojskowych.

Dowódca 3. baterii 23. Dywizjonu Artylerii Zenitowej CZETYRKO wśród komsomolców mówił: „Nieprawidłowo przeprowadzają wybory deputowanych do Zgromadzenia Ludowego. Przypuśćmy, że naród sam wysunie deputowanych, których dobrze nie zna, a między nimi znajdują się tacy, którzy będą głosować przeciw władzy radzieckiej. Powinniśmy sami wyznaczyć kandydatów i rekomendować ich ludności”.

NACZELNIK ODDZIAŁU SPECJALNEGO NKWD FRONTU UKRAIŃSKIEGO
major bezpieczeństwa państwowego

MICHIEJEW¹¹
[podpis maszynowy]

„29” października 1939 r.

Nr ^c-4028/5^c

Miasto Lwów

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 54, k. 253-257.*

^c ^c Numer podkreślony maszynowo.

- ¹ Wybory do Zgromadzeń Ludowych Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi przeprowadzone 22 X 1939 stanowiły sprzeczną z prawem międzynarodowym próbę legitymizacji przez ZSRR aneksji terenów II Rzeczypospolitej dokonanej we wrześniu 1939.
- ² Maszów (ukr. Машів) – wieś obecnie w rejonie lubomelskim obwodu wołyńskiego.
- ³ Bachów (ukr. Бахів) – wieś obecnie w rejonie kowelskim obwodu wołyńskiego.
- ⁴ Świrz (ukr. Свірж) – wieś obecnie w rejonie przemysłańskim obwodu lwowskiego.
- ⁵ Dubowa (ukr. Дубове) – wieś obecnie w rejonie kowelskim obwodu wołyńskiego.
- ⁶ Wiszniów (ukr. Вишнів) – wieś w rejonie lubomelskim obwodu wołyńskiego.
- ⁷ Tak w dokumencie. Prawdopodobnie chodzi o wieś Poryck, obecnie Pawliwka (ukr. Павлівка) w rejonie iwanickim obwodu wołyńskiego.
- ⁸ Zamosty (ukr. Замости) – obecnie wieś w rejonie turzyskim obwodu wołyńskiego.
- ⁹ Tak w dokumencie. Prawdopodobnie chodzi o wieś Wolica (ukr. Волиця), obecnie w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego.
- ¹⁰ OWS – Zjednoczone Siły Zbrojne (ros.: Объединённые Вооружённые силы – ОВС).
- ¹¹ Anatolij Michiejew (1911-1941) – Rosjanin. Od 1932 w WKP(b). Od 1935 do 1939 student Akademii Wojskowo-Inżynieryjnej Armii Czerwonej im. Kujbyszewa. W latach 1939-1941 pełnił następujące funkcje: szefa Wydziału Specjalnego NKWD Kijowskiego Okręgu Wojskowego w stopniu majora bezpieczeństwa państwowego (1939-1940); szefa Wydziału Specjalnego Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego (1940-1941). 29 VII 1941 został komisarzem bezpieczeństwa państwowego III rangi, a następnie szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Południowo-Zachodniego.

1939, [13 grudnia], Równe – *Fragment ankiety aresztowanego Stanisława Humnickiego, s. Wincentego, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

Z[arząd]
Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych USRR
m[iasto] Równe

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
Do sprawy nr ^{a-} [...]- ^a	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Humnicki</i>

^{a-} ^{-a} Brak numeru sprawy.

2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Stanisław Wincentowicz</i>
3. Data urodzenia (rok i miesiąc)	<i>1910 roku urodzenia</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m. Warszawa</i>
5. Miejsce zamieszkania przed aresztowaniem oraz dokument poświadczający prawo do stałego pobytu, numer, przez kogo i kiedy wydany	<i>m. Warszawa, ul. Lądowa 5</i>
6. Miejsce pracy i stanowisko	^b <i>Podporucznik</i> ^b – służył w polskim magazynie uzbrojenia w m[ieście] Brześć Litewski
7. Narodowość i obywatelstwo (poddaństwo)	<i>Polak</i>
8. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Syn urzędnika, ojciec pracował do ostatniego dnia w Szkole Handlowej w Warszawie jako nauczyciel chemii</i>
9. Sytuacja majątkowa (rodzaj zajęcia oraz sytuacja materialna)	<i>Podporucznik</i>

^c[...]^c

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
AU SBURO, f. II, spr. 771, k. 1.*

^b –^b Wyraz podkreślony.

^c –^c Brak dalszej części ankiety.

13

1939, 21 grudnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia KC KP(b)U w sprawie ewidencji i wysiedlania osadników z Kresów Wschodnich II RP.

M[iasto] Kijów, 21 grudnia 1939 roku

**Kwestie związane z wysiedlaniem osadników
(Postanowienie KC KP(b)U z dnia 21 grudnia 1939 r.)**

W celu zabezpieczenia operacji wysiedlenia osadników z obwodów byłej Zachodniej Ukrainy, prowadzonej zgodnie z postanowieniem KC KP(b)U z dnia 4 grudnia 1939 roku – KC KP(b)U postanawia:

1. Zobowiązać sekretarzy Obkomów¹ KP(b)U Lwowskiego, Drohobyckiego, Stanisławowskiego, Tarnopolskiego, Wołyńskiego i Rówieńskiego do:

a) wzięcia udziału w sporządzaniu planów dla obwodowych trójek NKWD dotyczących przeprowadzenia ewidencji i wysiedlenia osadników;

b) wydzielić do pomocy dla każdej grupy operacyjnej w powiatach niezbędną ilość osób z miejscowego aktywu.

2. O przebiegu ewidencji i wysiedlenia osadników systematycznie informować KC KP(b)U.

[brak podpisu uwierzytelniającego]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

CDAHOU, f. 1, op. 16, spr. 18, k. 49-50.

¹ Obkom – Komitet Obwodowy (ukr.: Обласний комітет – Обком).

1939, 24 grudnia, Kijów – Postanowienie KC KP(b)U o konfiskacie majątku osadników, podlegających wysiedleniu z Kresów Wschodnich II RP.

TECZKA SPECJALNA

**O wykorzystaniu majątku wysiedlanych osadników
(Postanowienie KC KP(b)U z dnia 24.12.1939 r.)**

1. Zgodnie z decyzją KC WKP(b) z dnia 22 grudnia 1939 roku bydło, ziemię, budynki, inwentarz rolniczy i inne mienie wysiedlanych osadników wykorzystać w następujący sposób:

a) całą ziemię osadników, za wyjątkiem tej części ziemi, która już została rozdzielona między chłopów, przekazać do rozporządzenia obwodowym komitetom wykonawczym w celu oddania jej kołchozom i sowchozom;

b) konie, bydło produktywne i inwentarz rolniczy przekazać nowo organizowanym kołchozom i sowchozom;

W każdym obwodzie zorganizować 2-3 sowchozy, przekazać im całe bydło i inwentarz rolniczy osadników, i w miarę tworzenia kołchozów wydzielać im bydło i inwentarz rolniczy, pozostawiając w sowchozach w pierwszej kolejności zarodowe i wysokowydajne bydło.

c) domy osadników w pierwszej kolejności wykorzystywać dla tworzenia szkół, szpitali, punktów medycznych, porodówek, żłobków, rad wiejskich, spółdzielni, zarządów kołchozów. Pewną ilość domów osadników pozostawić dla rozmieszczenia w przyszłości MTS¹ sowchozów, mieszkań dla nauczycieli i lekarzy;

d) wyposażenie domów i naczynia wykorzystać w domach dziecka, żłobkach, szpitalach, szkołach;

e) ustanowić dokładny plan, zgodnie z którym w chwili wysiedlenia osadników cały majątek zostaje spisany i przekazany pod ścisłą ochronę miejscowych organów władzy, po czym wykorzystuje się go w wyżej wskazanym celu.

2. Zgodnie z decyzją KC WKP(b) z 22 grudnia 1939 roku dodatkowo włączyć do osób wysiedlanych także strażników leśnych.

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
CDAHOU, f. 1, op. 16, spr. 18, k. 50-51.*

¹ MTS – Ośrodek Maszynowo-Traktorowy (ros.: Машино-тракторная станция – МТС).

1939, 27 grudnia, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U na temat sytuacji materialnej oraz mieszkalnej uchodźców, dokładnej ich ewidencji oraz kwestii wysyłania ich w głąb ZSRR.

Ś[ciśle] tajne

Protokół nr 3
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obkomu KP(b)U
z dnia 27 grudnia 1939 roku

[...]

1. O sytuacji materialnej oraz mieszkaniowej uchodźców na terytorium obwodu

tow. Horbatenko¹, Behma², Szczerbak³, Andruszczenko⁴, Bilecki⁵.

Biuro Obkomu KP(b)U odnotowuje, że Rówieńska Rada Miejsk[a], a także powiatowe wykonkomy⁶ nie prowadzą szczegółowej ewidencji uchodźców, nie udzielają im niezbędnej pomocy w przyjęciu się do pracy, w rezultacie czego w m[ieście] Równe i innych miejscowościach obwodu mają miejsce fakty samowolnego zajęcia przez uchodźców szeregu budynków.

Budynki te często znajdują się w złym stanie sanitarnym, brakuje opału, nie ma pościeli i innych rzeczy.

Duża ilość uchodźców zajmuje się spekulacją.

Biuro Obkomu KP(b)U postanawia:

1. Zobowiązać Rówieńską Radę Miejską i powiat[owe] wykonkomy ustanowić dokładną ewidencję rodzin uchodźców, przesłać dane do Obkomu KP(b)U do dnia 10 stycznia 1940 roku.

2. Powitwykonkomy⁷ i Ukomy⁸ KP(b)U zobowiązać do udzielenia wszechstronnej pomocy brygadzie Narkomradhospu⁹ i przedstawicielom Narkomtekstyliów¹⁰ w organizowaniu uchodźców w celu wyjazdu w głąb ZSRR zgodnie z decyzją SNK¹¹ USRR, w każdym powiecie wydzielić do tej pracy pracowników z aktywu.

3. Zobowiązać Rówieńską Radę Miejsk[ą] do wydania postanowienia o obowiązkowej rejestracji wszystkich uchodźców w m[ieście] Równe do dnia 15 stycznia [19]40 r.

Powierzyć z tym¹² przeprowadzić zebrania z uchodźcami w kwestii wysłania ich w głąb terytorium ZSRR według zapotrzebowania Narkomatów¹³.

4. Przez Obłzdorowwiddi¹⁴ zorganizować wspólną kontrolę pomieszczeń, w których rozmieszczeni są uchodźcy i zorganizować medyczną i sanitarną ich obsługę (medykamenty, łaźnie, fryzjerzy itp.).

[...]

SEKRETARZ OBKOMU KP(b)U

Behma
[podpis odręczny]

Za zgodność:

KIER[OWNIK] ARCHIWUM PART[YJNEGO]
RÓWIEŃSKIEGO OBKOMU KP(B)U

tow. *Mychajluta*
[podpis odręczny]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 1, k. 12.

-
- ¹ Prawdopodobnie chodzi o I. Horbatenkę, który w latach 1939-1941 był członkiem biura Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U.
 - ² Wasilij Begma (Behma) (1906-1965) – od 1928 do 1938 był członkiem Komsomołu. Sprawował funkcje sekretarza Kijowskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U (1938-1939), sekretarza Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U (1939-1941), sekretarza podziemnego Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U (1942-1944). W latach 1943-1944 był również dowódcą Rówieńskiego Zgrupowania Partyzanckiego Nr 1. Podlegał mu oddział Mikołaja Kunickiego, w którym znajdowali się również Polacy. Po II wojnie światowej był pierwszym sekretarzem Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U (1944-1949) oraz pierwszym sekretarzem Chmielnickiego Obwodowego Komitetu KP(b)U (1950-1959).
 - ³ Prawdopodobnie chodzi o Pyłypa Szczerbaka, od 1939 przewodniczącego Rówieńskiego Obwodowego Komitetu Wykonawczego KP(b)U.
 - ⁴ Prawdopodobnie chodzi o Mykołę Andruszczenkę w 1939 członka Rady Miejskiej w Równem, sekretarza MK KP(b)U.
 - ⁵ Prawdopodobnie chodzi o Iwana Bileckiego w 1939 przewodniczącego Rady Miejskiej w Równem.
 - ⁶ Wykonkom – Komitet Wykonawczy (ukr.: Виконавчий комітет – Виконком).
 - ⁷ Powitwykonkom – Powiatowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Повітовий виконавчий комітет – Повітвиконком).
 - ⁸ Ukom – Zarząd Komitetu Wykonawczego (ukr.: Управління виконавчого комітету – Уком).
 - ⁹ Narkomradhosp – Ludowy Komisariat Sowchozów Zbożowych i Hodowlanych (ukr.: Народний комісаріат зернових і тваринницьких радгоспів – Наркомрадгосп).
 - ¹⁰ Narkomtekstyliów – Ludowy Komisariat Przemysłu Tekstylnego (ukr.: Народний комісаріат текстильної промисловості – Наркомтекстиль).
 - ¹¹ SNK – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК).
 - ¹² Tak w dokumencie.
 - ¹³ Narkomat – Komisariat Ludowy (ukr.: Народний комісаріат – Наркомат).
 - ¹⁴ Oblzdorowwidł – Obwodowy Wydział Ochrony Zdrowia (ukr.: Обласний відділ охорони здоров'я – Облздороввідділ).

1939, 29 grudnia, Moskwa – *Instrukcja ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o sposobie przesiedlenia osadników z Kresów Wschodnich II RP.*

ŚCIŚLE TAJNE
„ZATWIERDZONO”

Postanowienie SNK ZSRR
Z dnia 29 grudnia 1939 r.
Nr 2122-617 cc*.

**Instrukcja
Ludowego Komisarzatu Spraw Wewnętrznych ZSRR
z 29 grudnia 1939 roku
o trybie przesiedlenia polskich osadników
z zachodnich obwodów USRR i BSRR**

1. Wysiedlenie osadników z zachodnich obwodów USRR i BSRR przeprowadza się jednocześnie w USRR i BSRR w dniu wyznaczonym przez NKWD ZSRR.

2. Przy wysiedleniu osadników wszystkie nieruchomości, inwentarz rolny, bydło domowe pozostaje na miejscu i przejmowane jest po sporządzeniu protokołu przez miejscowe władze.

3. Osadnikom zezwala się brać ze sobą następujące mienie i drobny inwentarz gospodarczy:

- odzież;
- bielizna;
- obuwiu;
- pościel;

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

- naczynia (w tym łyżki, noże, widelce), [naczynia] do herbaty, do gotowania oraz wiadra;
- żywność, miesięczny zapas na rodzinę;
- drobne narzędzia gospodarcze (siekiera, piła, łopata, motyka, kosa, grabie, widły, młotek, kleszcze, dłuto itd.);
- pieniądze (kwota nieograniczona) i przedmioty wartościowe (obrączki, zegarki, kolczyki, bransolety, papierosnice itp.);
- skrzynię lub pudło dla zapakowania rzeczy.

4. Ogólna waga wskazanych rzeczy nie powinna przekraczać 500 kg na rodzinę.

Uwagi: Masywne rzeczy, w tym inwentarz gospodarczy, przewożony jest w specjalnie wydzielonych wagonach.

5. Wysyłkę osadników do miejsc przesiedlenia przeprowadza się eszelonami w składzie 55 wagonów z zimowym wyposażeniem przystosowanych do przewozu ludzi (w tym jeden klasyczny wagon dla ochrony i jeden wagon-izolatka sanitarna).

W każdym wagonie mieści się 25 osób dorosłych i dzieci oraz ich rzeczy.

Dla rzeczy masywnych na każdy eszelon wydziela się po 4 wagony towarowe.

6. Na każdy eszelon NKWD ZSRR wyznacza naczelnika eszelonu i odpowiedzialną ochronę.

Narkomzdraw¹ ZSRR zabezpiecza eszelony w personel medyczny, na każdy eszelon jednego felczera i dwie pielęgniarki oraz odpowiednie leki.

Na 10 dni przed podstawieniem wagonów NKWD ZSRR przedstawia do NKPS² wnioski na eszelony z dokładnym wskazaniem daty podstawienia eszelonów, stacji załadunku oraz stacji przeznaczenia. Podstawienie eszelonów przez NKPS odbywa się nie później niż 3 dni od wpłynięcia wniosku NKWD ZSRR.

7. Podczas podróży koleją spec[jalni] przesiedleńcy-osadnicy otrzymują bezpłatnie jeden raz na dobę ciepły posiłek oraz 800 gramów chleba na osobę.

Przygotowanie i wydawanie posiłków podczas podróży odbywa się na zamówienie naczelników eszelonów NKWD przez restauracje kolejowe i bufety Narkomtorg³ ZSRR.

Opłata wydatków na żywność spec[jalnych] przesiedleńców-osadników w czasie podróży prowadzona jest przez NKWD ZSRR.

8. Spec[jalni] przesiedleńcy-osadnicy kierowani są do prac leśnych w gestii Narkomles⁴ do obwodów: kirowskiego, permskiego, wołogodzkiego, archangielskiego, iwanowskiego, jarosławskiego, nowosybirskie-

go, swierdłowskiego oraz omskiego, Kraju Krasnojarskiego i Altajskiego, Komi ASRR, rozmieszczani są w specjalnych osiedlach (od 100 do 500 rodzin w każdym).

Przygotowanie do przyjęcia spec[jalnych] przesiedleńców-osadników, udostępnienie im mieszkań i zatrudnienie ich nakłada się na Narkomles ZSRR.

9. Przewóz spec[jalnych] przesiedleńców-osadników ze stacji przybycia do miejsca osiedlenia organizowany jest przez NKWD ZSRR. Narkomles ZSRR wydziela do dyspozycji NKWD ZSRR niezbędny ciężarowy transport samochodowy i konny oraz żywność w ilościach zabezpieczających jednoczesne przerzucenie przybywających spec[jalnych] przesiedleńców-osadników.

Gdy zajdzie taka potrzeba, krajowe i obwodowe komitety zobowiązane są podstawić do dyspozycji NKWD ZSRR dodatkowy ciężarowy transport samochodowy i konny poprzez zaangażowanie miejscowych organizacji i kołchozów.

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR Ł. BERIA
[podpis maszynowy]

Za zgodność:
NACZELNIK ODDZIAŁU OSIEDLI PRACY GUŁAG NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego [brak podpisu]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
GARF, f. 9479, op. 1, spr. 52, k. 8-10.*

¹ Narkomzdraw – Ludowy Komisariat Ochrony Zdrowia (ros.: Народный комиссариат здравоохранения – Наркомздрав).

² NKPS – Ludowy Komisariat Szlaków Komunikacyjnych (ros.: Народный комиссариат путей сообщения – НКПС).

³ Narkomtorg – Ludowy Komisariat Handlu (ros.: Народный комиссариат торговли – Наркомторг).

⁴ Narkomles – Ludowy Komisariat Przemysłu Leśnego (ros.: Народный комиссариат лесной промышленности – Наркомлес).

1939, 29 grudnia, Moskwa – Instrukcja o sposobie postępowania i zatrudnieniu osadników wysiedlonych z Kresów Wschodnich II RP.

„ZATWIERDZONO”
 Postanowienie SNK ZSRR
 z dnia „29” grudnia 1939 roku
 Nr 2122-617 cc*.

KOPIA
 ŚCIŚ[LE] TAJNE

**Przepisy
 o przesiedleńcach specjalnych i zatrudnieniu osadników
 wysiedlanych z zachodnich obwodów USRR i BSRR**

1. Osadnicy i ich rodziny, przesiedleni przez NKWD ZSRR z zachodnich obwodów USRR i BSRR, rozmieszczani są w osiedlach specjalnych] w celu wykorzystania ich w pracy w rejonach wyrębu lasu Narkomles ZSRR.

2. Osiedla specjalne] dla specjalnych] przesiedleńców-osadników organizowane są przez NKWD ZSRR, w jednym osiedlu umieszczano od 100 do 500 rodzin.

3. Wydzieleniem pomieszczeń mieszkalnych i komunalno-bytową obsługą specjalnych] przesiedleńców-osadników zajmował się Narkomles ZSRR zgodnie z normami, ustalonymi dla robotników przemysłu leśnego. Przy tym, każdej rodzinie specjalnych] przesiedleńców-osadników udostępnia się jeden pokój lub oddzielne miejsce w baraku, nie mniej niż 3 metry kwadratowe przestrzeni życiowej na 1 człowieka.

4. Zarząd administracyjny nad osiedlami specjalnymi] osadników sprawują rejonowe i osiedlowe komendantury NKWD ZSRR.

Komendantury osiedlowe NKWD ZSRR organizowane są w każdym osiedlu specjalnym], a rejonowe komendantury NKWD ZSRR – w rejo-

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

nach administracyjnych oraz rozmieszczane są w centrum terytorium, na którym położone są osiedla spec[jalne].

5. Komendantury NKWD ZSRR w osiedlach spec[jalnych] prowadzą ewidencję spec[jalnych] przesiedleńców-osadników, walczą z ucieczkami, kontrolują dotrzymanie ustanowionego porządku społecznego i przepisów wykorzystania pracy przesiedleńców spec[jalnych].

6. Wydatki na utrzymanie rejonowych i osiedlowych komendantur, a także wydatki, związane z obsługą administracyjną spec[jalnych] przesiedleńców-osadników (środki transportu, wydatki pocztowo-telegraficzne i in.) przeprowadzane są według sporządzonych przez komendantury kosztorysów ze środków z comiesięcznych odliczeń od wynagrodzenia spec[jalnych] przesiedleńców-osadników w zakresie nie większym niż 10%.

Wspomniane odliczenia prowadzą przedsiębiorstwa Narkomles ZSRR w których zatrudnieni są spec[jalni] przesiedleńcy-osadnicy i przesyłają je do oddziałów poprawczych kolonii pracy odpowiednich Z[arządów] NKWD.

7. Szacunki rejonowych i osiedlowych komendantur NKWD ZSRR przekazywane są przez obwodowe (krajowe) oddziały poprawczych kolonii pracy Z[arządu] NKWD do naczelnika GUŁAG NKWD ZSRR w celu zatwierdzenia ich.

8. Komendanci osiedli spec[jalnych] zobowiązani są:

- a) kontrolować dotrzymanie ustanowionego w osiedlu porządku;
- b) pilnować dokładnego wypełnienia umów o wykorzystaniu pracy przesiedleńców spec[jalnych] zawartych z przedsiębiorstwami Narkomles przez oddziały poprawczych kolonii pracy Z[arządu] NKWD.
- c) podjąć niezbędne środki dla zapobieżenia ucieczkom, ujawnienia i zatrzymania naruszających prawo;
- d) prowadzić walkę z pijaństwem, chuligaństwem, nielegalnym handlem napojami alkoholowymi i innymi naruszeniami porządku publicznego w osiedlach;
- e) systematycznie sprawdzać obecność przesiedleńców spec[jalnych];
- f) prowadzić rejestrację aktów stanu cywilnego.

9. Przepisy porządku wewnętrznego w osiedlach spec[jalnych] zatwierdza naczelnik oddziału poprawczych kolonii pracy Z[arządu] NKWD i podaje przez komendanta do ogólnej wiadomości ludności osiedla.

10. Za naruszenie ustanowionego porządku w osiedlach spec[jalnych], nieodpowiednie wykorzystanie mienia państwowego, naruszenie dyscypliny pracy i uchylanie się od pracy przesiedleńcy spec[jalni] karani są przez komendanta osiedla mandatem w wysokości do 25 rubli lub aresztem do 5 dni.

Rejonowi komendanci NKWD mają prawo poddania najbardziej złośliwych naruszcycieli karze do 50 rubli lub aresztowi do 10 dni lub pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej.

Pociągnięcie przesiedleńców spec[jalnych] do odpowiedzialności administracyjnej lub karnej odbywa się na podstawie śledztwa wstępnego prowadzonego przez komendanta.

Sumy, wpływające z mandatów, komendanci osiedli spec[jalnych] przekazują do budżetu państwa.

11. Rejonowi i osiedlowi komendanci mają prawo, po uzgodnieniu z administracją przedsiębiorstw Narkomles ZSRR, przenosić naruszających dyscyplinę do bardziej ciężkiej pracy.

12. W przypadku ucieczki przesiedleńców spec[jalnych] komendant osiedla spec[jalnego] natychmiast podejmuje środki dla poszukiwania i zatrzymania uciekinierów z jednoczesnym powiadomieniem miejscowego Zarządu NKWD w celu ogłoszenia poszukiwań.

13. Komendanci osiedli spec[jalnych] zobowiązani są do przyjmowania od przesiedleńców spec[jalnych] skarg jak pisemnych, tak i ustnych oraz do rozpatrywania ich na miejscu. W przypadku niemożliwości rozpatrzenia na miejscu kwestii wskazanych w skargach, komendant zobowiązany jest do skierowania ich do rozpatrzenia przez oddział poprawczych kolonii pracy Z[arządu] NKWD.

Wnioski i skargi przesiedleńców spec[jalnych] adresowane do wyżej stojących organów władzy państwowej komendant zobowiązany jest przesłać do odpowiednich instytucji.

14. W komendanturach rejonowych prowadzona jest ewidencja przesiedleńców spec[jalnych].

Karta ewidencyjna wypełniana jest w trzech egzemplarzach: jeden egzemplarz karty przechowywany jest w rejonowej komendanturze NKWD, drugi egzemplarz przesyłany jest do oddziału poprawczych kolonii pracy NKWD i trzeci egzemplarz – do GUŁAG NKWD ZSRR.

15. W komendanturze osiedla spec[jalnego] prowadzona jest książka ewidencji rodzinnej przesiedleńców spec[jalnych] sporządzana w porządku alfabetycznym. W książce zapisuje się głowę rodziny i dopisuje się wszystkich członków rodziny. Członkowie rodziny przesiedleńców spec[jalnych] mający inne nazwiska zapisywani są do książki pod swoim nazwiskiem.

16. Do kart ewidencyjnych i książek ewidencji rodzinnej powinny być zanoszone wszystkie zmiany w składzie rodziny przesiedleńca spec[jalnego].

17. Wszyscy zdolni do pracy spec[jalni] przesiedleńcy-osadnicy zobowiązani są do zajmowania się pracą społecznie-pożyteczną w miejscach, do których kierowani są przez przedsiębiorstwa Narkomles ZSRR.

18. Warunki i porządek opłacania pracy spec[jalnych] przesiedleńców-osadników ustanawia NKWD ZSRR po uzgodnieniu z Narkomles ZSRR.

19. Spec[jalni] przesiedleńcy-osadnicy i ich rodziny, wysiedleni do osiedli spec[jalnych], nie mają prawa na wyjazd poza granice administracyjne rejonów wysiedlenia.

20. Pozostawienie osiedla spec[jalnego] lub miejsca pracy na czas powyżej 24 godzin, a także przemieszczanie się w granicach osiedla z jednego baraku (domu) do drugiego dopuszczalne jest tylko za zezwoleniem komendanta osiedla.

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR Ł. BERIA
[podpis maszynowy]

Za zgodność: [...]¹

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
GARF, f. 9479, op. 1, spr. 52, k. 4-7.*

¹ Brak wpisu.

1939, 29 grudnia, Moskwa – *Postanowienie Rady Komisarzy Ludowych ZSRR dotyczące postępowania władz centralnych i terenowych z wysiedlonymi z Kresów Wschodnich II RP polskimi osadnikami.*

Moskwa, 29 grudnia 1939 r.

ŚCIŚLE TAJNE

Zgodnie z Postanowieniem SNK ZSRR z dnia 5 grudnia 1939 r. Nr 2001-558 cc* Rada Komisarzy Ludowych ZSRR postanawia:

1. Zatwierdzić Instrukcję Ludowego Komisarjatu Spraw Wewnętrznych ZSRR „O trybie przesiedlenia polskich osadników z zachodnich obwodów USRR i BSRR”.

2. Zatwierdzić sporządzone przez NKWD ZSRR Przepisy o osiedlach spec[jalnych] i zatrudnieniu osadników wysiedlonych z zachodnich obwodów USRR i BSRR.

3. Zobowiązać Narkomles ZSRR do zabezpieczenia przygotowania, przyjęcia, rozmieszczenia, zatrudnienia i wykorzystania w pracy przesiedleńców-osadników skierowanych do pracy w przemyśle leśnym.

5. Polecić NKWD ZSRR wspólnie z Narkomles ZSRR w ciągu 5 dni wyznaczenie punktów rozsiedlenia osadników i sporządzenie planu wykorzystania ich w pracy zgodnie z Przepisami o osiedlach specjalnych i zatrudnieniu osadników wysiedlonych z zachodnich obwodów USRR i BSRR.

4. Zobowiązać NKPS do zabezpieczenia przewozu spec[jalnych] przesiedleńców-osadników eszelonami w terminach ustanowionych przez NKWD ZSRR.

Polecić Narkomzdraw ZSRR zabezpieczenie spec[jalnych] przesiedleńców-osadników w drodze ich podróży w personel medyczny, niezbędne medykamenty oraz wyposażenie medyczno-sanitarne zgodnie z wnioskiem NKWD ZSRR, nie później niż 5 dni przed wysłaniem eszelonów. Nałożyć na Narkomzdraw ZSRR organizowanie obsługi medyczno-sanitarnej spec[jalnych] przesiedleńców-osadników w osiedlach spec[jalnych].

6. Zobowiązać Narkomtorg ZSRR do zorganizowania żywienia spec[jalnych] przesiedleńców-osadników w drodze ich podróży w punktach określonych przez NKWD ZSRR.

7. Organizację przewozu spec[jalnych] przesiedleńców-osadników ze stacji przybycia do osiedli spec[jalnych] nałożyć na NKWD ZSRR. Zobowiązać Narkomles do podstawienia do dyspozycji NKWD ZSRR w wyżej wskazanym celu ciężarowego transportu samochodowego i konnego oraz żywności w ilościach zabezpieczających jednoczesne przetrzymanie przybywających eszelonów.

8. Polecić obłispołkomom: Kirowskiemu, Permskiemu, Wołogodzkiemu, Archangielskiemu, Iwanowskiemu, Jarosławskiemu, Nowosybir-

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

skiemu, Swierdłowskiemu i Omskiemu oraz SNK Komi ASRR okazanie praktycznej pomocy NKWD i Narkomles ZSRR w sprawie przewozu i rozmieszczenia spec[jalnych] przesiedleńców-osadników, a w razie potrzeby podstawić do dyspozycji NKWD ZSRR ciężarowy transport samochodowy i konny w celu przewozu przesiedleńców poprzez zaangażowanie miejscowych przedsiębiorstw i kołchozów.

9. Zobowiązać Narkomtorg ZSRR do wydzielenia dla Narkomles ZSRR dodatkowo żywności i towarów przemysłowych dla 21.000 rodzin spec[jalnych] przesiedleńców-osadników.

10. Polecieć Narkompros¹ RFSRR zorganizowanie nauki szkolnej w osiedlach spec[jalnych] dla dzieci spec[jalnych] przesiedleńców-osadników.

11. Zatwierdzić etaty i stawki wynagrodzenia dla pracowników rejonowych i osiedlowych komend NKWD w osiedlach spec[jalnych] zgodnie z załącznikiem².

12. Zapewnić w budżetach na 1940 r. i pierwszy kwartał 1940 r.:

a) wydzielenie dodatkowych środków według kosztorysu NKWD ZSRR na kwotę 17,5 miliona rubli na wydatki związane z przesiedleniem osadników z zachodnich obwodów USRR i BSRR.

b) wydzielenie dla Narkomles ZSRR 14 milionów rubli na wydatki związane z zasiedleniem spec[jalnych] przesiedleńców-osadników.

[brak podpisów]

Druk w języku rosyjskim.

Przekład dokumentu drukujemy na podstawie publikacji: *Літопис нескореної України*, t. 1, Львів 1993, s. 26-27.

¹ Narkompros – Ludowy Komisariat Oświaty (ros.: Народный комиссариат просвещения – Наркомпрос).

² Brak załącznika.

1939, 31 grudnia, Kijów – Postanowienie KC KP(b)U o przejęciu na własność państwa dużych budynków na Kresach Wschodnich II RP.

**O nacjonalizacji budynków w zachodnich obwodach USRR
(Postanowienie KC KP(b)U z dnia 31.12.1939 r.)**

KC KP(b)U zaznacza, że w wielu miastach Zachodniej Ukrainy w niektórych wypadkach dopuszcza się do nacjonalizacji mniejszych budynków, co jest nieprawidłowe, ponieważ nacjonalizacji podlegają duże budynki.

KC KP(b)U zobowiązuje ob[wodowe] kom[itety] [partii] i ob[wodowe] kom[itety] wykon[awcze] obwodów lwowskiego, drohobyckiego, staniśławowskiego, rówieńskiego, wołyńskiego i tarnopolskiego do wnoszenia [podań] do KC KP(b)U i R[ady] K[omisarzy] L[udowych] USRR o pozwolenie na nacjonalizację każdego budynku z osobna.

KC KP(b)U bardzo surowo uprzedza sekretarzy kom[itetów] ob[wodowych] i przewodniczących ob[wodowych] kom[itetów] wykon[awczych] o niedopuszczalności jakichkolwiek błędów w tej sprawie i o surowej odpowiedzialności pracowników przeprowadzających nacjonalizację budynków, którzy wcześniej nie otrzymali pozwolenia od KC KP(b)U i R[ady] K[omisarzy] L[udowych] USRR oddzielnie dla każdego przypadku.

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
CDAHOU, f. 1, op. 16, spr. 18, k. 139.*

1939, 31 grudnia, Łuck – Wyciąg z postanowienia Prezydium Łuckiej Rady Miejskiej o nacjonalizacji budynków w mieście.

[...]

SŁUCHALI: O nacjonalizacji budynków m[iasta] Łucka (sprawozdawca tow. BALBUZA).

UCHWALILI:

1. Na podstawie decyzji Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy z 28 października 1939 r. przeprowadzić nacjonalizację budynków mieszkalnych ukończonych i nieukończonych o wartości od 15 tys. karb[owańców] i więcej, zgodnie ze spisem budynków, a także przeprowadzić nacjonalizację:

- a) wszystkich porzuconych budynków;
- b) budynków spółek akcyjnych;
- c) budynków, które należały do właścicieli ziemskich, dużych kupców i byłych znaczących urzędników państwowych, niezależnie od wartości.

2. W celu przeprowadzenia nacjonalizacji powołać komisję w składzie: przewodniczącego komisji sekretarza Rady Miejsk[iej] tow. SZCZELAKOWA oraz członków komisji tow. OKSY, tow. BALBUZY i tow. KRISANA oraz przedstawiciela Miejskiego Komitetu Partii.

3. Zobowiązać komisję do przystąpienia do nacjonalizacji od dnia 3 stycznia 1940 r. i zakończenia nacjonalizacji nie później niż 20 stycznia 1940 r.

ZASTĘPCA PRZEWODNICZĄCEGO
ŁUCKIEJ RADY MIEJSK[IEJ]

HORŁÓW
[podpis maszynowy]

SEKRETARZ

SZCZELAKOW
[podpis maszynowy]

*Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.
DAWO, f. P-4, op. 2, spr. 1, k. 1.*

1939, 31 grudnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia Biura Politycznego KC KP(b)U, dotyczącego utworzenia rejonów na zajętych przez ZSRR terytorium II RP.

31 grudnia 1939 r.

92-оп.*

O utworzeniu rejonów w składzie wołyńskiego, drohobyckiego, lwowskiego, rówieńskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego obwodów USRR

1. Przyjąć propozycję Obkomów KP(b)U: Wołyńskiego, Drohobyckiego, Lwowskiego, Rówieńskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego o utworzeniu rejonów:

W składzie obwodu wołyńskiego:

Beresteczkowski, z centrum rejonu w mieście Beresteczko, włączając do składu rejonu miasto Beresteczko oraz miejscowości byłych gmin Beresteczko i Brany powiatu horochowskiego.

Werbski, z centrum rejonu we wsi Werba¹, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Werba i Olesk powiatu włodzimierskiego.

Włodzimierski, z centrum rejonu w mieście Włodzimierz Wołyński, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Chotiaczów i Mikulicze powiatu włodzimierskiego.

Wyżwański, z centrum rejonu w miasteczku Wyżwa², włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Siedliszcze i Datyń powiatu kowelskiego.

Hołobyński, z centrum rejonu we wsi Hołoby³, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Hołoby i Wielick powiatu kowelskiego.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku ukraińskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

Horochowski, z centrum rejonu w mieście Horochów, włączając do składu rejonu miasto Horochów i miejscowości byłych gmin Skobelka i Podberezie powiatu horochowskiego.

Zabłociowski, z centrum rejonu we wsi Zabłocie, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Zabłocie i Krymno powiatu kowelskiego.

Zgorański, z centrum rejonu we wsi Zgorany⁴, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Zgorany, Huszcza oraz Hołowno⁵ powiatu lubomelskiego.

Koszyrski, z centrum rejonu w mieście Kamień Koszyrski, włączając do składu rejonu miasto Kamień Koszyrski i miejscowości byłych gmin Kamień Koszyrski, Borowno, Soszyczno oraz Pniewno powiatu koszyrskiego.

Kiwerecki, z centrum rejonu w miasteczku Kiwerce, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Kiwerce i Trościaniec powiatu łuckiego.

Kisieliński, z centrum rejonu we wsi Kisielin⁶, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Kisielin powiatu horochowskiego.

Kowelski, z centrum rejonu w mieście Kowel, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Lubitów i Niesuchojeże powiatu kowelskiego.

Kołkowski, z centrum rejonu w miasteczku Kołki, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Kołki i Nowy Czartorysk powiatu łuckiego.

Lokaczewski, z centrum rejonu w miasteczku Łokacze⁷, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Świniuchy i Chorów powiatu horochowskiego.

Łucki, z centrum rejonu w mieście Łuck, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Kniahininek i Połonka powiatu łuckiego.

Lubomelski, z centrum rejonu w mieście Luboml, włączając do składu rejonu miasto Luboml i miejscowości byłych gmin Luboml i Bereźce powiatu lubomelskiego.

Lubieszowski, z centrum rejonu w miasteczku Lubieszów, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Lubieszów, Wielka Głusza powiatu koszyrskiego i miejscowości powiatu drohickiego BSRR, które przeszły do USRR.

Maciejowski, z centrum rejonu w miasteczku Maciejów, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Maciejów i Stare Koszary powiatu kowelskiego.

Ołykowski, z centrum rejonu w miasteczku Ołyka, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Ołyka powiatu łuckiego.

Poddębicki, z centrum rejonu we wsi Poddębce⁸, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Poddębce powiatu łuckiego.

Powórski, z centrum rejonu w miasteczku Powórk⁹, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Powórk i Maniewicze powiatu kowelskiego.

Porycki, z centrum rejonu w miasteczku Poryck¹⁰, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Poryck i Grzybowica powiatu włodzi-
mierskiego.

Ratnowski, z centrum rejonu w miasteczku Ratno, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Górnik powiatu kowelskiego, miejsco-
wości byłej gminy Chocieszów powiatu koszyrskiego i miejscowości po-
wiatu kobryńskiego BSRR, które odeszły do USRR.

Rożyszczeński, z centrum rejonu w miasteczku Rożyszcze¹¹, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Rożyszcze powiatu łuckiego.

Zofiowski, z centrum rejonu w miasteczku Zofiówka¹², włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Silno powiatu łuckiego.

Torczyński, z centrum rejonu w miasteczku Torczyn, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Torczyn powiatu łuckiego.

Turzyski, z centrum rejonu w miasteczku Turzysk, włączając do skła-
du rejonu miejscowości byłych gmin Turzysk i Kupiczów powiatu kowel-
skiego.

Uściługowski, z centrum rejonu w mieście Uściług, włączając do skła-
du rejonu miasto Uściług i miejscowości byłej gminy Korytnica powiatu
włodzimierskiego.

Czarukowski, z centrum rejonu we wsi Czaruków¹³, włączając do skła-
du rejonu miejscowości byłej gminy Czaruków powiatu łuckiego.

Szacki, z centrum rejonu we wsi Szack, włączając do składu rejonu
miejscowości byłych gmin Szack i Pulemiec powiatu lubomelskiego.

Berezołupowski, z centrum rejonu we wsi Berezołupy¹⁴, włączając do
składu rejonu miejscowości byłej gminy Szczurzyn powiatu łuckiego.

Miasta: Luck, Kowel i Włodzimierz Wołyński podporządkować bezpo-
średnio Wołyńskiemu Obwodowemu Komitetowi Wykonawczemu.

Powiaty: włodzi-mierski, horochowski, koszyrski, kowelski, łucki i lu-
bomelski zlikwidować.

W składzie obwodu drohobyckiego:

[...]

W składzie obwodu lwowskiego:

[...]

W składzie obwodu rówieńskiego:

Bereźneński, z centrum rejonu w miasteczku Bereźne, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Bereźne powiatu kostopolskiego.

Werbski, z centrum rejonu w miasteczku Werba, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Werba i Sudobicze powiatu dubieńskiego.

Wysocki, z centrum rejonu w miasteczku Wysock, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Wysock i Wiczówka oraz miejscowości byłej gminy Solewsk¹⁵ powiatu sarnieńskiego.

Włodzimierzecki, z centrum rejonu w miasteczku Włodzimierzec¹⁶, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Włodzimierzec i Antonówka powiatu sarnieńskiego.

Hoszczkański, z centrum rejonu w miasteczku Hoszcza, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Hoszcza i Buhryń powiatu rówieńskiego.

Demidowski, z centrum rejonu w miasteczku Demidówka, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Boremel i Kniahinin powiatu dubieńskiego.

Dąbrowicki, z centrum rejonu w miasteczku Dąbrowica¹⁷, włączając do składu rejonu miasteczko Dąbrowica i miejscowości gminy Dąbrowica powiatu sarnieńskiego.

Dubieński, z centrum rejonu w mieście Dubno¹⁸, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Dubno i Markowicze¹⁹ powiatu dubieńskiego.

Zdołbunowski, z centrum rejonu w mieście Zdołbunów²⁰, włączając do składu rejonu miasto Zdołbunów i miejscowości byłych gmin Zdołbunów powiatu zdołbunowskiego i wsie Glińsk, Podcurków, Glińsk-Zagóra, Semigrany byłej gminy Dziatkiewiczze powiatu rówieńskiego.

Złazneński, z centrum rejonu w miasteczku Złazne²¹, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Studyń i Derażne powiatu kostopolskiego.

Klewański, z centrum rejonu w miasteczku Klewań, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Klewań powiatu rówieńskiego.

Klesowski, z centrum rejonu w miasteczku Klesów²², włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Klesów powiatu sarnieńskiego.

Korzeccki, z centrum rejonu w mieście Korzec, włączając do składu rejonu miasto Korzec i miejscowości byłej gminy Korzec powiatu rówieńskiego.

Kostopolski, z centrum rejonu w mieście Kostopol, włączając do składu rejonu miasto Kostopol i miejscowości byłej gminy Kostopol powiatu kostopolskiego.

Kuchecko-wolski, z centrum rejonu w miasteczku Kuchecka Wola²³, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Kuchecka Wola powiatu sarneńskiego.

Ludwipolski, z centrum rejonu w miasteczku Ludwipol, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Ludwipol powiatu kostopolskiego.

Międzyrzecki, z centrum rejonu w miasteczku Międzyrzec, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Międzyrzec powiatu rówieńskiego.

Młynowski, z centrum rejonu w miasteczku Młynów, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Młynów powiatu dubieńskiego.

Moroczański, z centrum rejonu w miasteczku Moroczna²⁴, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Moroczna i miejscowości gmin Grodnica²⁵ i Chojno powiatu sarneńskiego.

Mizocki, z centrum rejonu w miasteczku Mizocz²⁶, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Mizocz i Buderaż powiatu zdołbunowskiego.

Aleksandryjski, z centrum rejonu w miasteczku Aleksandria, włączając do składu rejonu byłej gminy Aleksandria powiatu rówieńskiego.

Ostrożecki, z centrum rejonu w miasteczku Ostrożec, włączając do składu rejonu byłych gmin Malin i Jarosławicze powiatu dubieńskiego.

Ostrogski, z centrum rejonu w mieście Ostróg, włączając do składu rejonu miasto Ostróg i miejscowości byłych gmin Chorów, Nowomalina i Sijańce powiatu zdołbunowskiego.

Rafałowski, z centrum rejonu w miasteczku Rafałówka, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Rafałówka i Bielska Wola powiatu sarneńskiego.

Rówieński, z centrum rejonu w mieście Równe, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Równe i Działkiewiczze (bez wsi Glińsk, Podcurków, Glińsk-Zagóra, Semigrany) powiatu rówieńskiego.

Rokitniański, z centrum rejonu w miasteczku Rokitno, włączając do składu rejonu miasteczko Rokitno i miejscowości byłych gmin Kisorycze i Berezów powiatu sarneńskiego.

Sarneński, z centrum rejonu w mieście Sarny, włączając do składu rejonu miejscowości byłych gmin Niemowicze i Lubikowicze powiatu sarneńskiego.

Stepański, z centrum rejonu we wsi Stepań, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Stepań powiatu kostopolskiego.

Tesłuhowski, z centrum rejonu we wsi Tesłuhów²⁷, włączając do składu rejonu miejscowości byłej gminy Tesłuhów powiatu dubieńskiego.

Tuczyński, z centrum rejonu w miasteczku Tuczyn, włączając do składu gminy miejscowości byłej gminy Tuczyn powiatu rówieńskiego.

Czerwonoarmijski, z centrum rejonu w mieście Czerwonoarmijsk, z przemianowaniem miasta Radziwiłłów na miasto Czerwonoarmijsk, włączając do składu rejonu miasto Czerwonoarmijsk i miejscowości byłych gmin Radziwiłłów i Krupiec powiatu dubieńskiego.

Miasta: Dubno, Równe i Sarny podporządkować bezpośrednio Rówieńskiemu Obwodowemu Komitetowi Wykonawczemu.

Powiaty: dubieński, zdołbunowski, kostopolski, rówieński i sarnieński zlikwidować.

W składzie obwodu stanisławowskiego:

[...]

W składzie obwodu tarnopolskiego:

[...]

2. W nowo utworzonych rejonach utworzyć rajkomy²⁸ KP(b)U i podporządkować je obkomom KP(b)U oraz rajwykonkom²⁹ i podporządkować je obłwykonkomom³⁰.

3. W miastach wydzielonych jako oddzielne jednostki administracyjno-terytorialne utworzyć miškomy³¹ KP(b)U i podporządkować je obkomom KP(b)U oraz rady miejskie i podporządkować je bezpośrednio obłwykonkomom.

Prosić KC WKP(b) o zatwierdzenie.

[brak podpisu]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.

СДАНОУ, ф. 1, оп. 6, spr. 577, к. 39-42, 50-53, 62.

¹ Werby, Werba (ukr. Верба) – obecnie wieś w rejonie włodzimierskim obwodu wołyńskiego.

² Wyzwa Nowa (ukr. Нова Вижва) – obecnie wieś (dawniej miasteczko) w rejonie starowyzewskim obwodu wołyńskiego.

³ Hołoby (ukr. Голоби) – osiedle typu miejskiego w rejonie kowelskim obwodu wołyńskiego.

⁴ Zgorany (ukr. Згорани) – obecnie wieś w rejonie lubomelskim obwodu wołyńskiego.

⁵ Hołowno (ukr. Головне) – obecnie osiedle typu miejskiego w rejonie lubomelskim obwodu wołyńskiego.

⁶ Kisielin (ukr. Кисилін) – obecnie wieś w rejonie łokaczyńskim obwodu wołyńskiego.

⁷ Łokacze (ukr. Локачі) – osiedle typu miejskiego w obwodzie wołyńskim.

- ⁸ Poddębce (ukr. Піддубці) – wieś w rejonie łuckim obwodu wołyńskiego.
- ⁹ Powórsk (ukr. Поворськ) – obecnie wieś w rejonie kowelskim obwodu wołyńskiego.
- ¹⁰ Poryuck, obecnie Pawliwka (ukr. Павлівка) w rejonie iwanickim, obwodzie wołyńskim.
- ¹¹ Rożyszcze (ukr. Рожище) – obecnie miasto, centrum rejonu w obwodzie wołyńskim.
- ¹² Zofiówka – nieistniejąca obecnie żydowska wieś na Wołyniu, zniszczona podczas Holocaustu.
- ¹³ Czaruków (ukr. Чаруків) – obecnie wieś w rejonie łuckim obwodu wołyńskiego.
- ¹⁴ Berezołupy Wielkie (ukr. Березолуки) – obecnie wieś w rejonie rożyszczeńskim obwodu wołyńskiego.
- ¹⁵ Prawdopodobnie chodzi o dawną gminę Olewsk, która pod zaborami należała do powiatu owruckiego w guberni wołyńskiej. Po traktacie ryskim 1921 Olewsk znalazł się w składzie ZSRR.
- ¹⁶ Włodzimierzec (ukr. Володимирець) – osiedle typu miejskiego w rejonie włodzimierzckim obwodu rówieńskiego.
- ¹⁷ Dąbrowica (ukr. Дубровиця) – miasto w rejonie dąbrowickim obwodu rówieńskiego.
- ¹⁸ Dubno (ukr. Дубно) – miasto w obwodzie rówieńskim.
- ¹⁹ Powinno być Warkowicze (ukr. Варковичі) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.
- ²⁰ Zdołbunów (ukr. Здолбунів) – miasto w obwodzie rówieńskim.
- ²¹ Złażne (ukr. Злазне) – obecnie wieś w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego.
- ²² Klesów (ukr. Клесів) – wieś w rejonie sarnieńskim obwodu rówieńskiego.
- ²³ Kuczecka Wola (ukr. Кухітська Воля, wcześniej Кухецька Воля) – obecnie wieś w rejonie zarzeczańskim obwodu rówieńskiego.
- ²⁴ Moroczna (ukr. Морочне) – obecnie wieś w rejonie zarzeczańskim obwodu rówieńskiego.
- ²⁵ Powinno być gmina Brodnica – dawna gmina wiejska w powiecie pińskim województwa poleskiego II RP.
- ²⁶ Mizocz (ukr. Мізоч) – obecnie osiedle typu miejskiego w rejonie zdołbunowskim obwodu rówieńskiego.
- ²⁷ Tesłuhów (ukr. Теслугів) – obecnie wieś w rejonie radziwiłłowskim obwodu rówieńskiego.
- ²⁸ Rajkom – Komitet Rejonowy (ukr. Районний комітет – Райком).
- ²⁹ Rajwykonkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr. Районний виконавчий комітет – Райвиконком).
- ³⁰ Obłwykonkom – Obwodowy Komitet Wykonawczy (ukr. Обласний виконавчий комітет – Облвиконком).
- ³¹ Miśkom – Komitet Miejski (ukr. Міський комітет – Міськом).

1940, 14 stycznia – Meldunek o nastrojach antyradzieckich w środowisku Polaków wywiezionych z Kresów Wschodnich II RP.

14 stycznia 1940 r.
ŚCIŚLE TAJNE

Informacje o wypowiedziach i nastrojach antyradzieckich wśród uchodźców

Uchodźca LEC Olga Pietrowna mówiła: „Oszukał nas politruk podczas wyjazdu z Zachodniej Ukrainy. Mówił on, że będziemy we wszystko zaopatrzeni, że tu jest wszystko, a w istocie niczego nie ma. Nie chcę być tu, chcę [wrócić] do ojczyzny”.

Pracujący w Kopalni nr 10 im. Artema w obwodzie woroszyłowhradzkim ANDRIUSZCZENKO Michał Andrzejewicz, Polak, urodzony w Chełmie w województwie lubelskim, w przeszłości członek KPZU, prowadził agitację antyradziecką. Przesłuchany w jego sprawie świadek JANUSZEW zeznał: „Będąc w pracy wspólnie z ANDRIUSZCZENKĄ 14 stycznia 1940 roku, ten ostatni w mojej obecności podczas rozmowy z kierownikiem odcinka Siemionowym powiedział mi: „Ja myślałem, że w Związku Radzieckim budują komunizm, a tu wychodzi na odwrót – budują antagonizm. W Polsce pracowałem po 12 godzin, zarabiałem więcej i mogłem żyć za miesięczną wypłatę przez pół roku. W Związku Radzieckim gorzej się żyje niż w Polsce. W Polsce byli jedni księża, którzy działali w otwartej formie, a w Związku Radzieckim – inni księża, tylko oni działają w ukrytej formie. Lepiej w więzieniu będę siedział, niż w Związku Radzieckim będę żył”.

Przybyły z Zachodniej Ukrainy obywatel MINSBURG powiedział: „Władza radziecka jest gorsza od zarazy, znęca się nad klasą robotniczą bardziej, niż w państwach kapitalistycznych. Władza radziecka dawno byłaby obalona przez samych robotników, ale ona trzyma się tylko dzięki mocnej pracy NKWD. Nie zdąży ktokolwiek przejawić się w duchu antyradzieckim, jak już go aresztują. Wykształceni ludzie tu są wszyscy przeciwko Sowietaom. Przy kapitalistach lżej się żyje, niż tu, ponieważ tam można prowadzić walkę z właścicielami, podawać ich do sądu, a tu nie ma na

kogo podawać do sądu. Tu wszyscy, kto zajmuje stanowiska kierownicze, mówią używając niecenzuralnych słów. W gazetach piszą nieprawdę, piszą, że w ZSRR jest wszystko, żyje się dostatnio, a w istocie niczego nie ma, niczego nie kupisz. Na froncie fińskim Sowietci doznają dużych porażek, a w gazetach o tym nie piszą. Jeśli tam zabiją 15.000 czerwonarmistów, to piszą, że tylko 1. Gorszej władzy niż radziecka na świecie nie ma, trzeba ją wysadzić, jak wysadzają dynamitem skały w kopalni”.

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 9, s. 215-216, 218, 224.*

23

1940, 15 stycznia, Równe – Postanowienie śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o zakończeniu postępowania wyjaśniającego sprawy Stanisława Humnickiego, s. Wincentego, oraz zwolnieniu go z aresztu.

„ZATWIERDZAM”
ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] Z[ARZĄDU]
NKWD
OBW[ODU] RÓWIEŃSKIEGO
kapitan bezpieczeństwa państw[ego]
GAŁAWANOW
[podpis maszynowy]
„^{a-} ___ ^{-a}” stycznia 1940 r.

^{b-}Postanowienie^{-b}

„15” stycznia 1940 r.

m[iasto] Równe

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} Wyraz podkreślony maszynowo.

Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego BIND, rozpatrzyłem materiały na:

^cHUMNICKIEGO Stanisława Wincentowicza^{1-c}, 1910 r. urodzenia, urodz[onego] w m[ieście] Warszawa, Polaka, bezpartyjnego, wykształcenie niższe, ze słów niekarany.

Ustaliłem:

HUMNICKI był zatrzymany przez oddziały Armii Czerwonej 18 września 1939 r. Przeprowadzone w jego sprawie dochodzenie ustaliło, że HUMNICKI został aresztowany jako podporucznik byłej armii polskiej, w której służył jako magazynier arsenału w m[ieście] Brześć Litewski.

Kontrrewolucyjnej i antyradzieckiej działalności HUMNICKIEMU S.W. w śledztwie nie udowodniono.

Kierując się art. 4 p. „д”^{***} 198 KPK USRR,

postanawiam:

HUMNICKIEGO Stanisława Wincentowicza z aresztu natychmiast ZWOLNIĆ. Śledztwo w jego sprawie ZAMKNAĆ i przekazać do 1. Oddziału Spec[jalnego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD *Bind*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] KOCOBENKO
[podpis maszynowy]

^b-UWAGI:-^b HUMNICKI S.W. zatrzymany znajduje się w więzieniu m[iasta] Równe.

Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

^c -^c Fragment podkreślony maszynowo.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
AU SBURO, f. II, spr. 771, k. 5.

¹ Stanisław Humnicki (1910-?) – ur. w Warszawie w 1910. Od lipca 1928 do września 1929 służył w Wojsku Polskim w randze podporucznika. W czasie służby dziewięć miesięcy uczył się w szkole podchorążych. W 1935 ukończył Wydział Rolniczy Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Następnie pracował jako kalkulator cen w firmie „Pelikan”. W sierpniu 1939 został zmobilizowany. Odbывał służbę w arsenałach wojskowym w Brześciu. 18 IX 1939 trafił do więzienia w Równem. Jego ankietę wypełniono 13 XII 1939. Śledczy NKWD zarzucali mu służbę w Wojsku Polskim i wsparcie ustroju burżuazyjnego w Polsce. 15 I 1940 podjęto decyzję o uwolnieniu go spod straży. 24 I 1940 został uwolniony. Dalsze losy nieznanne.

1940, 17 stycznia, Kijów – Wyciąg z postanowienia Biura Politycznego KC KP(b)U, dotyczącego zmian granic i siedzib rejonów na terenie obwodów wołyńskiego i rówieńskiego.

17 stycznia 1940 r.

43-оп.*

O zmianie składu rejonów w obwodach wołyńskim, rówieńskim, stanisławowskim, tarnopolskim i drohobyckim

Przyjąć propozycje Kom[itet]ów Ob[wodowych] KP(b)U: Wołyńskiego, Rówieńskiego, Stanisławowskiego, Tarnopolskiego i Drohobyckiego dotyczące wniesienia zmian w składzie rejonów.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku ukraińskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

W obwodzie wołyńskim

Przenieść centrum rejonu ze wsi Czaruków do osiedla¹ Sienkiewiczówka², przemianować rejon czarukowski na sienkiewiczowski.

Przenieść centrum rejonu z osiedla Zofiówka do osiedla Cumań³, przemianować rejon zofiowski na cumański.

Przenieść centrum rejonu z osiedla Powórsk do osiedla Maniewiczze⁴, przemianować rejon powórski na maniewicki.

Przenieść centrum rejonu z osiedla Wyżwa do osiedla Siedliszcze⁵, przemianować rejon wyżewski na siedliszczański.

Przenieść centrum rejonu ze wsi Zgorany do wsi Hołowno, przemianować rejon zgorański na hołowiański.

Przenieść centrum rejonu ze wsi Kisielin do wsi Oździutyce⁶, przemianować rejon kisieliński na oździutycki.

Do składu rejonu rożyszczeńskiego włączyć miejscowości rejonu berezołupowskiego, zachować nazwę rejonu – rożyszczeński oraz centrum rejonu w osiedlu Rożyszcze.

W obwodzie rówieńskim

Przenieść centrum rejonu ze wsi Złażne do osiedla Derażne⁷, przemianować rejon złażnieński na derażnieński.

Z rejonu czerwonoarmijskiego⁸ włączyć do składu rejonu tesłuhowskiego miejscowości: Kozin⁹, Zagaje-Dąbrowa, Sawczuki¹⁰, Dębiny¹¹, Staruki¹², Iwaszczuki¹³, Tarnówka, Granówka, Dębiny Nowe, Hliniawka.

Przenieść centrum rejonu ze wsi Tesłuhów do osiedla Kozin, przemianować rejon tesłuhowski na koziński.

Do składu rejonu moroczańskiego włączyć miejscowości rejonu kuchecko-wolskiego, zachować nazwę rejonu moroczański, centrum rejonu w osiedlu Moroczna.

W obwodzie stanisławowskim

[...]

W obwodzie tarnopolskim

[...]

W obwodzie drohobyckim

[...]

W obwodzie lwowskim

[...]

Prosić KC WKP(b) o zatwierdzenie.

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.
СДАНОУ, f. 1, op. 6, spr. 578, k. 12-15.

- ¹ Osiedle (ukr. селище). Na Ukrainie do kategorii osiedli zalicza się miejscowości z liczebnością ludności ponad 2 tys. osób, z nich nie mniej niż 2/3 stanowią robotnicy i urzędnicy oraz członkowie ich rodzin.
- ² Sienkiewiczówka (ukr. Сенкевичівка) – obecnie osiedle typu miejskiego w rejonie horochowskim obwodu wołyńskiego.
- ³ Cumań (ukr. Цумань) – obecnie osiedle typu miejskiego w rejonie kiwereckim obwodu wołyńskiego.
- ⁴ Maniewiczze (ukr. Маневичі) – obecnie osiedle typu miejskiego w obwodzie wołyńskim.
- ⁵ Siedliszcze (ukr. Седлище) – wieś w rejonie starowyżewskim obwodu wołyńskiego.
- ⁶ Oździutycze (ukr. Озютичі) – obecnie wieś (dawniej miasteczko) w rejonie łocaczyńskim obwodu wołyńskiego.
- ⁷ Derażne (ukr. Деражне) – obecnie wieś w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego.
- ⁸ Rejon czerwoonoarmijski (ukr. Червоноармійський район) – obecnie rejon radziwiłowski obwodu rówieńskiego.
- ⁹ Kozin (ukr. Козин) – obecnie wieś w rejonie radziwiłowskim obwodu rówieńskiego.
- ¹⁰ Sawczuki (ukr. Савчуки) – obecnie wieś w rejonie radziwiłowskim obwodu rówieńskiego.
- ¹¹ Dębiny (ukr. Дубини) – obecnie wieś w rejonie radziwiłowskim obwodu rówieńskiego.
- ¹² Staryki (ukr. Старики) – obecnie wieś w rejonie radziwiłowskim obwodu rówieńskiego.
- ¹³ Iwaszczuki (ukr. Іващукі) – obecnie wieś w rejonie radziwiłowskim obwodu rówieńskiego.

25

1940, 21 stycznia, Równe – Decyzja o zwolnieniu z aresztu Stanisława Humnickiego, s. Wincentego.

Do sprawy śledczej nr 629

NAKAZ nr 16
„21” stycznia 1940 roku

Do naczelnika więzienia UGB NKWD USRR

Po otrzymaniu tego [nakazu] natychmiast zwolnić aresztowanego *Humnickiego Stanisława Wincentowicza*, który figuruje w ewidencji Oddziału Śledczego Rówieńskiego Zarządu NKWD USRR.

Podczas zwolnienia ob. ^a[...] ^apowinien podpisać zobowiązanie o nie wyjeździe z ^a[...] ^aoraz o stawieniu się do ^a[...] ^a, które razem z informacją o zwolnieniu należy pilnie przekazać do 1. Oddziału Specjalnego NKWD USRR.

Dołączone do nakazu osobiste dokumenty:

_____ ^b[...] ^bwręczyć ob. ^b[...] ^b, który powinien to potwierdzić swoim podpisem na zawiadomieniu o zwolnieniu.

NACZ[ELNIK] 1. ODDZIAŁU SPECJALNEGO NKWD USRR

[podpis odręczny nieczytelny]

NACZ[ELNIK] WYDZIAŁU

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
AU SBURO, f. II, spr. 771, k. 7.*

^a- ^aZamiast wpisu „”.

^b- ^bBrak wpisu.

26

1940, 2 lutego, Łuck – Sprawa rozlokowania uchodźców wojennych, byłych obywateli polskich, gromadzących się z zamiarem powrotu do domów na stacjach w Kowlu i Kiwercach.

^a2 lutego 1940 r. ^a

^bnr 1745059 ^b

DO

KOMISARZA LUDOWEGO

SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

komisarza bezpieczeństwa państwowego

^ctow. SIEROWA ^c

m. ^dŁwów ^d

^a- ^aData podkreślona maszynowo.

^b- ^bNumer podkreślony maszynowo.

^c- ^cFragment podkreślony maszynowo.

^d- ^dWyraz podkreślony maszynowo.

«Meldunek specjalny»

O podjętych środkach w sprawie
oczyszczenia stacji kolejowych
«Kowel i Kiwerce od uchodźców»

25 stycznia 1940 roku z Kowelskiego Powiatowego Oddziału NKWD wpłynęły dane o tym, że na stacji kol[ejowej] Kowel zgromadziło się ok. 2 tysięcy uchodźców przybyłych z USRR, gdzie byli skierowani w czasie wojny był[ej] Polski z Niemcami.

Wtedy też otrzymano telefonogram od Zast[ępcy] lud[owego] kom[iszar]a spraw wewnętrznych ZSRR – komisarza bezpieczeństwa państwowego tow. MIERKUŁOWA o pilnym podjęciu środków w sprawie oczyszczenia stacji kol[ejowych] z uchodźców.

Nagromadzenie wyżej wymienionej liczby uchodźców uniemożliwiało normalną pracę węzła kol[ejowego] st[acji] Kowel, ponieważ część uchodźców została rozmieszczona w wagonach kol[ejowych], co nie pozwalało na wykorzystanie ich, dworzec był zajęty wyłącznie uchodźcami, co paraliżowało dostęp pasażerów do służb dworca, oprócz tego wśród uchodźców pojawiła się epidemia niebieskiego tyfusu (12 przypadków zachorowania), co zagrażało ludności.

Podjęte przez administrację stacji Kowel i radziecko-partyjne organizacje środki w sprawie oczyszczenia dworca z uchodźców nie dały rezultatów, ponieważ kontrrewolucyjny element wśród uchodźców przygotował główną masę uchodźców do przeciwdziałania radzieckim przedsięwzięciom, przedstawiono takie wymagania:

- a) dworca kolejowego nie opuszczać;
- b) wymagać wydania przepustek na terytorium zajęte przez Niemcy i wymusić na radzieckim rządzie wysłania eszelonami do Niemiec.

Podobna sytuacja utworzyła się również na st[acji] Kiwerce, gdzie przybył eszelon z 30 wagonami, w których mieściło się 206 rodzin uchodźców.

W rozmowie z uchodźcami ustalono, że wszyscy uchodźcy zostali wywiezieni na terytorium USRR w czasie wojny był[ej] Polski z Niemcami, w tym czasie, gdy wojska radzieckie zgodnie z porozumieniem z Niemcami odeszły na ustanowioną granicę.

W USRR uchodźcy wykonywali różne prace, w różnych przedsiębiorstwach kijowskiego, winnickiego i in. obwodów.

Od 1 grudnia wśród uchodźców rozchodziła się pogłoska o tym, że w Kijowie wydają przepustki na Zachodnią Ukrainę, gdzie będzie pracować komisja ds. odsyłania uchodźców do miejsc ich poprzedniego zamieszkania.

Na stacji kol[ejowej] Kijów milicja kolejowa wydała wszystkim zgłaszającym się przepustki przez starą granicę ZSRR z Polską, następnie w eszelonach dostarczono ich do Kowla, część z uchodźców skierowano na stacje Włodzimierz Wołyński i Kiwerce.

W celu rozładowania st[acji] Kowel i Kiwerce Z[arząd] NKWD obwodu wołyńskiego utworzył grupę operacyjną z pracowników UGB, która w nocy z 26 stycznia [19]40 r. na 27 stycznia [19]40 r. zwerbowała wśród uchodźców 6 osób-informatorów, przez których ustalono, że kontrrewolucyjny element wśród uchodźców w osobach: PALCZIŃSKIEGO Grzegorza Grzegorzowicza, 1888 rok urodzenia, kułaka, SACZEWA Piotra, kułaka oraz KIRKA Marcina, kułaka – wszyscy trzej mieszkańcy powiatu hrubieszowskiego (terytorium Niemiec), nie chcąc pozostawać na terytorium ZSRR, za wszelką cenę próbowali przejść granicę, jednocześnie prowadzili pracę wśród uchodźców w celu przejścia granicy legalnie lub nielegalnie.

PALCZIŃSKI, SACZEWA i KIRK mówili wśród uchodźców: „Władza radziecka nie ma prawa zatrzymywać nas na swoim terytorium, ponieważ nie jesteśmy obywatelami Związku Radzieckiego, więc jeśli kolektywnie będziemy wymagać wydania przepustek, to nam nie odmówią, a w przypadku odmowy będziemy przechodzić granicę nielegalnie. Tam, u nas (mając na myśli terytorium Niemiec), gospodarstwa i lepsze życie niż w ZSRR”.

PALCZIŃSKI i SACZEWA pisali prośbę do niemieckiej komisji ds. powrotu Niemców, nosili tę prośbę wśród uchodźców stacji Kowel wymagając kolektywnych podpisów. Z wyżej wspomnianą prośbą SACZEWA wyjeżdżał do niemieckich komisji we Lwowie i Łucku. PALCZIŃSKI chodził do niemieckiej komisji w Kowlu, gdzie pytał, czy wiadomo komisji o tym, że władza radziecka nie daje zezwolenia uchodźcom na wyjazd do starych miejsc zamieszkania i prosił, żeby niemiecka komisja wpłynęła na radzieckie organy w Kowlu w sprawie wydawania przepustek. Po otrzymaniu wspomnianych danych od informatorów, PALCZIŃSKI został natychmiast aresztowany, SACZEWA i KIRK uciekli z dworca, przy czym, wśród uchodźców, jak donoszą informatorzy, oświadczyli: „Musimy ukryć się, żeby nie odpowiadać przed trybunałem wojskowym”.

(SACZEWA i KIRK poszukiwani są w celu ich aresztowania).

Podczas zatrzymania jednego z przywódców wskazanej grupy antyradzieckiej, razem z nim zatrzymano ok. 20 osób aktywnie występujących podczas kategorycznej odmowy przez uchodźców przeniesienia z dworca do mieszkań. Po czym grupa operacyjna przystąpiła do rozładowania dworca, w tym celu zostały zmobilizowane środki transportu w Kowlu i do 12 godziny 27 stycznia [19]40 roku stacja kol[ejowa] Kowel została całkowicie oczyszczona z uchodźców.

Należy zauważyć, że na początku, gdy uchodźcom polecono wsiadać do samochodów w celu przeniesienia się ze stacji do mieszkań, ci ostatni kategorycznie odmawiali i wykrzykiwali „Nie pójdziemy, dawajcie nam przepustki, powinniśmy rozjechać się do domów”.

Po tym, jak grupa operacyjna używając siły wsadziła do samochodów 2-3 rodziny uchodźców, główna masa uchodźców wyraziła chęć przeniesienia się i w następstwie zostali przesiedleni wszyscy.

W taki sposób z dworca w Kowlu przeniesiono do wolnych domów w mieście Kowel 2 tysiące osób.

Wśród uchodźców zwerbowano 12 osób-informatorów. Informatorów przekazano w celu kontaktu do Powiatowego Oddziału NKWD.

Takie same działania przeprowadzono również na stacji Kiwerce, skąd przeniesiono do wolnych mieszkań ok. 1000 os[ób].

Należy zaznaczyć, że operację oczyszczenia stacji kol[ejowej] Kowel powinien był przeprowadzić Drogowo-Transportowy Oddział NKWD st[acji] Kowel, jednak ten z udziału w operacji całkowicie wycofał się i żadnego udziału w operacji nie brał. Grupa operacyjna przygotowała plan operacji, z którym został zapoznany również naczelnik DTO¹ stacji Kowel st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego tow. UTKIN, od którego oczekiwano pomocy w postaci składu operacyjnego, na co tow. UTKIN oświadczył: „Uważam plan za nierealny, dlatego operację przeprowadzajcie sami”.

NACZELNIK Z[ARZĄDU] NKWD OBWODU WOŁYŃSKIEGO

kapitan bezpieczeństwa państwowego

Bielocerkowski²

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 33, spr. 91, k. 78-82.

¹ DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – ДТО).

² Iwan Bielocerkowski (1907-1941) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Od 1930 rozpoczął pracę m.in. w Rówieńskim i Postyszewskim Rejonowych Oddziałach Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego. W 1931 został członkiem WKP(b). Pełnił następujące funkcje: szefa Miejskiego Oddziału NKWD w Berdyczowie (1938-1939), zastępcy szefa Zarządu NKWD obwodu winnickiego (16 IX 1939-4 XII 1939), szefa Zarządu NKWD/NKGB w obwodzie wołyńskim (1939-1941), szefa Zarządu NKGB obwodu wołyńskiego (15 IV 1941-28 VII 1941). W 1941 został również szefem Wydziału Specjalnego NKWD 5. Armii Frontu Południowo-Wschodniego. Zginął podczas działań prowadzonych na froncie.

1940, 11 lutego, Kijów – Sprawa rozlokowania i zatrudnienia uchodźców wojennych z terenu Polski centralnej, a także zwalczania wśród nich nastrojów antyradzieckich.

ŚCIŚLE TAJNE

DO
LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR
komisarza bezpieczeństwa państwowego 1. rangi BERII Ł.P.
Nr 592 CII* z dnia 11 lutego 1940 r.

W IV kwartale 1939 roku na terytorium Ukrainy przybyło 32.775 uchodźców i 15.000 bezrobotnych, wcześniej mieszkających w miastach i wsiach byłej Polski. Uchodźców i bezrobotnych rozsiedlono w 11 obwodach Ukrainy, przy czym wszyscy bezrobotni zostali przyjęci do pracy w zakładach przemysłu węglowego w obwodach stalińskim i woroszyłowhradzkim.

Przeważającą liczbę uchodźców skierowano do pracy do następujących obwodów: winnickiego – 11.500 osób, żytomierskiego – 8636, czernihowskiego – 3865, połtawskiego – 3583, kirowohradzkiego – 2279. Do pozostałych czterech obwodów – mikołajowskiego, odeskiego, sumskiego i kamienieckiego uchodźcy przybyli w liczbie wahającej się w przedziale 400-850 osób do każdej. Do wymienionych obwodów uchodźcy i bezrobotni przybyli do pracy w węglowym basenie Donbasu i szeregu innych gałęziach narodowej gospodarki Ukrainy.

Dla naboru siły roboczej do zachodnich obwodów Ukrainy zostali oddelegowani przedstawiciele zarządów głównych Związku Radzieckiego, przedsiębiorstw budowlanych i niektórych przedsiębiorstw gospodarczych. Ci przedstawiciele podczas werbunku robotników nie brali pod uwagę kwalifikacji, przydatności do pracy, przeszłości socjalnej i politycznej, przekonań polit[ycznych] i przynależności part[yjnej] werbowanych. W rezultacie do przedsiębiorstw Donbasu, do wszystkich gałęzi gospodar-

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

ki narodowej innych obwodów, jak również do budownictwa o znaczeniu strategicznym przeniknęły różne elementy antyradzieckie, szpiegowsko-dywersyjne kadry byłego polskiego wywiadu oraz członkowie antyradzieckich partii polit[ycznych].

I tak, w obwodzie stalińskim wśród bezrobotnych ujawniono 157 członków różnych antyradzieckich partii polit[ycznych], w mikołajowskim – 111 handlowców i właścicieli przedsiębiorstw komercyjnych, w woroszyłowhradzkim – 34 handlowców i 16 kupców.

Według narodowości:

1. W obwodzie stanisławowskim z 4586 osób: Żydów – 2793; Ukraińców – 1072, Polaków – 647, Rosjan – 47, Białorusinów – 10, Niemców – 9, innych – 8.

2. W obwodzie mikołajowskim z 1239 osób: Żydów – 978, Ukraińców – 138, Polaków – 109, Węgrów – 11, innych – 3.

3. W obwodzie czernihowskim z 3868 osób: Żydów – 208, Ukraińców – 3418, Polaków – 153, Rosjan – 171, Białorusinów – 10, Niemców – 7, innych – 1.

Analogiczne dane o przekroju narodowościowym i zaścianieniu wśród bezrobotnych i uchodźców otrzymaliśmy również z innych obwodów Ukrainy.

Przeniknąwszy w środowisko bezrobotnych i uchodźców przybyłych z zachodnich obwodów Ukrainy, wrogie elementy prowadzą aktywną pracę antyradziecką, rozpowszechniając wszystkie możliwe oszczerce pogłoski o życiu i ustroju Związku Radzieckiego, wychwalając ustrój i życie w byłej Polsce i Niemczech.

W Kopalni im. Rumiancewa w obwodzie stalińskim pracuje Rozin Zygmunt Bronisławowicz, 1906 rok urodzenia, Polak, bezpartyjny, urodzony we Lwowie, mieszkał w Warszawie, skąd uciekł w czasie zajęcia jej przez Niemców. W rozmowie z naszym informatorem „Edzi”, Rozin oświadczył: „... Gdyby Polacy znali obecną sytuację w ZSRR, to nigdy nie byłoby w Polsce komunistów. Rosyjscy komuniści to faszyci, których trzeba niszczyć, tak myślą wszyscy Polacy i my stąd nie odejdziemy, powinniśmy dowiedzieć się wszystkiego o Rosji i próbować walczyć z tym...”.

W rezultacie działalności wroga wielu z przybyłych uchodźców i bezrobotnych samowolnie porzucają pracę w kopalniach i przedsiębiorstwach, jeżdżą od obwodu do obwodu, występują z wnioskami o wyjazd z powrotem do ojczyzny, przeważnie na terytorium byłej Polski zajęte przez Niemców.

W znacznym stopniu przyczynia się do tego ta okoliczność, że w szeregu obwodów uchodźcy i bezrobotni nie byli zabezpieczeni w przestrzeni mieszkalną, ściśnięci w nieprzystosowanych do zamieszkania pomieszczeniach, kierowani do pracy nie mając odpowiednich kwalifikacji, jak

również ta okoliczność, że wielu z nich w ojczyźnie pozostawiło swoje rodziny i majątek.

Pod koniec listopada 1939 roku do Cukrowni im. Artema w obwodzie połtawskim przybyło 34 rodziny uchodźców, wielu z nich miało lichą odzież i obuwie, a zgodnie z rozporządzeniem dyrektora zakładu zostali oni skierowani do najcięższej pracy, do przewozu kamienia i węgla, gdy na zewnątrz był mróz. Doprowadziło to do tego, że wielu przestało przychodzić do pracy. Główny inżynier zakładu Miedwiediew ocenił to jako zjawisko tymczasowe i oświadczył otwarcie: „Uchodźcy niczego cennego dla produkcji nie przedstawiają, kontroli nad ich pracą prowadzić nie należy, bo postanowienie rządu ich nie obejmuje...”.

Do cukrowni we wsi Łanna w rejonie karłowskim obwodu połtawskiego skierowano 471 uchodźców, 326 z nich przeniesiono do innych rejonów, [a] 119 osób z tej cukrowni samowolnie wyjechało w nieznanym kierunku. Samowolny wyjazd nastąpił z przyczyny niewłaściwego traktowania ich ze strony zast[ępcy] dyrektora cukrowni Pieńkowskiego. Z jego inicjatywy uchodźców wysyłano do niskopłatnej pracy, przeciągano wydawanie pensji, pomieszczenia, gdzie oni mieszkali, nie były ogrzewane. Pieńkowski w obecności sekretarza zarządu cukrowni Michajlika powiedział: „...Dobrze, że uchodźcy sami wyjeżdżają, mniej będą zawracać nam głowę. Na razie nie należy informować NKWD o liczbie uchodźców. Część z nich gdzieś wywieziemy, a pozostali sami się rozbiegną...”.

W celu powstrzymania kontrrewolucyjnej działalności prowadzonej przez element antyradziecki przybyły wśród bezrobotnych i uchodźców, a także [w celu] przeciwdziałania przemieszczaniu się po miastach Ukrainy w poszukiwaniu pracy i [przeciwdziałania] wnioskowaniu o wyjazd do poprzednich miejsc zamieszkania, użyliśmy następujących środków:

1. Naczelnikom Z[arządów] NKWD wydano polecenie aresztować ujawniony element antyradziecki, założyć sprawy w celu skierowania do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

2. Nasilić wśród nich pracę agenturalno-operacyjną.

Dokumentujemy kontrrewolucyjną działalność ujawnionego antyradzieckiego elementu i prowadzimy dodatkowe aresztowania.

Zajmuje się tym Zarząd Gospodarczy NKWD USRR.

ZASTĘPCA KOMISARZA LUDOWEGO SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
kapitan bezpieczeństwa państwowego GORLINSKI
[podpis maszynowy]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 9, k. 248-263.*

1940, 1 marca, Łuck – Wytyczne Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczące usunięcia z bibliotek obwodu wołyńskiego literatury uznanej za antyradziecką.

Łuck, 1 marca 1940 r.
Tajne

Na terytorium obwodu wołyńskiego od pięciu miesięcy nie funkcjonują rejonowe i wiejskie biblioteki, a także biblioteki ruchome. W rejonach ograniczono się do tego, że całą literaturę z terenu zwieziono do biblioteki w centrum rejonu, w rezultacie czego czytelnik pozbawiony został możliwości korzystania z przydatnej i niezbędnej literatury. Taka sytuacja nie powinna mieć miejsca.

W związku z tym Obwodowy Komitet KP(b)U proponuje:

Pod kierownictwem sekretarzy Rejonowych Komitetów KP(b)U należy bezzwłocznie przystąpić do usunięcia wrogiej literatury z posiadanego zbioru książkowego. Wycofanie literatury przeprowadzać zgodnie z rozkazami o usunięciu. Na zajętej literaturę sporządza się protokół i opis książek na dołączonym formularzu. Sporządzone protokoły wysyła się do Obłlitu¹ i dopiero po zatwierdzeniu protokołów zajęta literatura podlega zniszczeniu (poprzez pocięcie i przekazanie jej zgodnie z protokołem i opisem książek do bazy utylizacji).

Pracę tę należy ukończyć do końca marca.

Na podstawie nakazu i opisu literatury podlegającej zajęciu, należy sporządzić ściśle sprawozdanie, mając na uwadze obowiązek ich zwrócenia do Obłlitu po zakończeniu pracy.

Dodatkowe spisy będą wysyłane przez Obłlit w miarę ich wpływu.

SEKRETARZ [WOŁYŃSKIEGO] OB[WODOWEGO] KOM[ITET]U KP(b)U

Tacenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DAWO, f. II-1, op. 3, spr. 36, k. 8.*

¹ Oblit – Obwodowy Zarząd Kontroli Prasy i Publikacji (ros.: Областное управление по охране государственных тайн в печати – Облит).

29

1940, 4 marca, Kijów – Informacja Biura Politycznego KC KP(b)U pt. „O niedociągnięciach w przechowywaniu dokumentacji partyjnej w obwodzie rówieńskim” oraz decyzje mające na celu usunięcie nieprawidłowości.

4 marca 1940 r.

359-оп.*

O niedociągnięciach w przechowywaniu dokumentacji partyjnej w organizacjach part[yjnych] obwodu rówieńskiego

Po przeprowadzonej kontroli KC KP(b)U odnotowuje szereg poważnych niedociągnięć w przechowywaniu dokumentacji partyjnej w wielu rajkomach KP(b)U oraz podstawowych komórkach partyjnych obwodu rówieńskiego.

21 stycznia 1940 r. nieznaną kobietą przysłała do Zdołbunowskiego Rajkomu KP(b)U i korzystając z nieuwagi komsomołki Wainsztein, pracującej w aparacie rajkomu, wzięła ze stołu w kancelarii sekretarza rajkomu partii teczkę z dokumentami, w której były: lista wsi i gmin, lista pracowników rajkomu part[ii], następnie powoli wyszła z budynku. Kobieta, która ukradła materiały partyjne, zatrzymała milicja kolejowa.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku ukraińskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

1 lutego 1940 r., po wspomnianym fakcie kradzieży dokumentów partyjnych, kierownik Oddziału Agitacji i Propagandy Zdołbunowskiego Rajkomu KP(b)U zostawił otwarty swój gabinet, w którym na biurku leżała teczka z ważnymi dokumentami partyjnymi. Wśród papierów w teczce były informacje polityczne ze wsi oraz tajne dyrektywy obkomu KP(b)U. Wszystko to leżało na stole i było dostępne dla wielu osób, którzy chodzili po korytarzu rajkomu i rajwykonkomu.

Zdołbunowski Rajkom Partii dopuścił do braku porządku w przechowywaniu dokumentacji partyjnej, co doprowadziło do kradzieży materiałów oraz nie wymagał od podstawowych komórek partyjnych surowszego dotrzymania wskazówek KC WKP(b), dotyczących tej kwestii. W podstawowej komórce partyjnej 3. Wydziału Służby Ruchu, dokumenty partyjne przechowywane są w biurku w ogólnie dostępnym pokoju, a w organizacji partyjnej łączności w jednej szufladzie biurka przechowywane są dokumenty organizacji partyjnej oraz Wydziału Kadr Zarządu Łączności.

W Hoszczańskim Rajkomie KP(b)U drzwi gabinetów sekretarza rajkomu nie zamykano na klucz (zauważył to postronny człowiek, który robił remont pomieszczeń), biurka w gabinetach były otwarte, a w biurkach leżały wszystkie dokumenty partyjne, w tym ściśle tajne. Na biurku drugiego sekretarza rajkomu KP(b)U tow. Stepanowa leżała lista organizacji partyjnych rejonu, a w kącie na podłodze – protokoły mitingów oraz informacje polit[yczne] ze wsi. Podczas kontroli ustalono, że w sejfie przechowywano tylko czysty papier i papierosy.

Z trzydziestu rajkomów KP(b)U obwodu rówieńskiego piętnaście nie są przygotowane do przechowywania dokumentów, nie mają sejfów lub skrzyń metalowych, a niektóre z nich nawet nie wydzieliły pokoju dla przechowywania dokumentów partyjnych. W obwodzie rówieńskim dotychczas nie ma łączności spec[jalnej], za wyjątkiem rajkomów, które znajdują się w byłych miastach powiatowych. Korespondencja obkomu partii z rajkomami, jak również wyciągi z postanowień rajkomów przesyłane są zwykłą pocztą.

Kontrola ustaliła, że pracownicy aparatu Rówieńskiego Obkomu KP(b)U nie wykonują wskazówek KC WKP(b) w kwestii utrzymania należytego porządku dokumentacji partyjnej. 1 lutego 1940 r. ustalono, że w wydziale kadr sprawy osobowe i materiały z ewidencji partyjnych kadr obwodu (ankiety, życiorysy i decyzje obkomu) przechowywane są w otwartym biurku w niezamkniętym pokoju. W Oddziale Gosp[odarki] Roln[ej] Obkomu materiały o osadnikach także były przechowywane w otwartych biurkach niezamkniętego pokoju, były dostępne dla osób przeprowadzających remont w pomieszczeniach obkomu.

Należy zaznaczyć, że podobny nieodpowiedzialny stosunek do przechowywania dokumentacji partyjnej, w szczególności dokumentów i materiałów o osadnikach, miał miejsce przed wysiedleniem osadników z zachodnich obwodów, gdy zabezpieczenie tajemnicy dyrektyw o osadnikach było jednym z najbardziej niezbędnych warunków udanych działań związanych z wysiedleniem osadników i pracowników straży leśnej byłej pańskiej Polski.

Taka niezadowolająca sytuacja z przechowywaniem dokumentacji partyjnej w obkomie, niektórych rajkomach KP(b)U oraz podstawowych komórkach partyjnych obwodu jest bezpośrednim rezultatem tego, że Biuro Rówieńskiego Obkomu KP(b)U nie wprowadziło w życie wskazówek KC WKP(b) we wspomnianej kwestii oraz nie wyciągnęło wniosków wynikających z wykrytych w przeszłości niedociągnięć w sprawie przechowywania dokumentacji partyjnej.

W Rówieńskim Obkomie KP(b)U do pracy technicznej w aparacie obkomu zostały dopuszczone niesprawdzone osoby (z miejscowych), wśród których kilka osób jest politycznie wątpliwych. Na przykład, księgowy obkomu Jankowiak (Polak), jego brat był kierownikiem faszystowskiej organizacji; palacz – Maja, który pracując w obkomie, prowadził antyradziecką agitację [mówiąc:] „do jesieni Polacy wrócą, niedługo władza radziecka nie będzie istnieć”; sekretarz techniczna Wydziału Propagandy i Agitacji Obkomu Ponomarowa, ojciec której mieszka w Warszawie, a siostra – w Wilnie, a sama Ponomarowa jest politycznie wątpliwym człowiekiem. Jankowiak, Maja i Ponomarowa zostali zwolnieni z pracy przez Rówieński Obkom.

Przeniknięcie tych ludzi do aparatu obkomu KP(b)U jest bezpośrednim rezultatem braku sprawdzania przyjmowanych miejscowych mieszkańców do pracy technicznej w obkomie. Dla niektórych pracowników przyjętych do pracy technicznej w aparacie obkomu nawet nie sporządzono ankiet osobowych, dlatego też zostali oni przyjęci do pracy bez elementarnej kontroli.

KC KP(b)U postanawia:

1. Zwrócić uwagę sekretarzowi Rówieńskiego Obkomu KP(b)U tow. Behmie na dopuszczenie się zaniedbań w przechowywaniu dokumentacji partyjnej rajkomów KP(b)U obwodu oraz na brak rzetelnego sprawdzania osób przyjmowanych do pracy w aparacie Obkomu KP(b)U.

2. Ogłosić naganę sekretarzowi Zdołbunowskiego Rajkomu KP(b)U tow. Kałasznikowowi M.W.¹ za to, że Rajkom nie wyciągnął należytych bolszewickich wniosków z faktu kradzieży dokumentów partyjnych w Rajkomie

partii i nie wprowadził bolszewickiego porządku w trybie przechowywania dokumentacji partyjnej w Rajkowie i podstawowych komórkach partyjnych rejonu.

Polecić Zdołbunowskiemu i Hoszczańskiemu Rajkomom KP(b)U natychmiastowe usunięcie niedociągnięć w przechowywaniu dokumentacji partyjnej i powiadomienie KC KP(b)U o podjętych działaniach.

3. Polecić sekretarzowi Rówieńskiego Obkomu KP(b)U tow. Behmie rzetelne sprawdzenie pracowników technicznych, którzy zostali przyjęci do pracy w aparacie Obkomu bez sprawdzenia, jak również zwolnić z pracy politycznie wątpliwych i niezasługujących na zaufanie.

4. Zobowiązać rajkomy partii, rajwykonkomy, obkomy, obłwykonkomy zachodnich obwodów do rzetelnego sprawdzania przyjmowanych pracowników, żeby nie dopuścić do przeniknięcia do pracy w partyjnym i radzieckim aparacie zamaskowanych pozostałości wrogich władzy radzieckiej partii burżuazyjno-nacjonalistycznych, kulaków i szpiegów wywiadów zagranicznych.

5. Polecić Rówieńskiemu, Lwowskiemu, Tarnopolskiemu, Stanisławowskiemu, Drohobyckiemu i Wołyńskiemu Obkomom KP(b)U sprawdzenie przechowywania dokumentacji partyjnej w rajkach partii, wprowadzenie bolszewickiego porządku w tej kwestii w rajkach partii i podstawowych komórkach partyjnych.

6. Zaproponować Pełnomocnikowi Ludowego Komisariatu Łączności tow. Kyrylence przyspieszenie ustalenia łączności specjalnej ze wszystkimi rejonami zachodnich obwodów.

7. KC KP(b)U uważa za niezbędne przypomnienie organizacjom partyjnym zachodnich obwodów i komunistom pracującym w tych obwodach, że ze względu na szczególną sytuację, od nich wymagana jest pilność rewolucyjna i bolszewicka, umiejętność rozpoznawania i wykrywania zamaskowanych wrogów, którzy wszelkimi sposobami próbują wniknąć w nasze organy radzieckie i partyjne w celu działań kontrrewolucyjnych.

Stanowczo potępiając niedopuszczalną nieostrożność mającą miejsce w niektórych organizacjach partyjnych obwodu rówieńskiego, KC KP(b)U wymaga od wszystkich organizacji partyjnych zachodnich obwodów Ukrainy surowego trzymania się wskazówek KC WKP(b) w kwestii przechowywania dokumentacji partyjnej i rzetelnego wstępnego sprawdzania osób przyjmowanych do pracy w radzieckich instytucjach i aparacie organów partyjnych.

8. To postanowienie rozesłać do wszystkich rajków, miśków² i obków KP(b)U zachodnich obwodów w celu omówienia na [posiedzeniach] biur rajków, miśków, obków i zamkniętych posiedzeniach podstawowych komórek partyjnych tych organów partyjnych.

*Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.
CDAHOU, f. 1, op. 6, spr. 578, k. 129-132.*

¹ Mychajło Kałasznikow w latach 1939-1940 był pierwszym sekretarzem Zdołbunowskiego Rajkomu KP(b)U.

² Ми́ском – Komitet Miejski (ukr.: Міський комітет – Міськом).

30

1940, 7 marca, Moskwa – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o wysiedleniu z terenów wschodnich II RP włączonych do USRR kobiet trudniących się prostytutką.

7 marca 1940 r.
Nr 895/Б*

^a-Kopia^{-a}

DO
KOMISARZA LUDOWEGO SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
^b-tow. SIEROWA^{-b}

DO
KOMISARZA LUDOWEGO SPRAW WEWNĘTRZNYCH BSRR
^b-tow. CANAWY^{-b}

Dyrektywa nr 895/Б

W celu oczyszczenia zachodnich obwodów USRR i BSRR ze społecznie niebezpiecznego elementu rząd ZSRR wydał postanowienie o zesłaniu w trybie administracyjnym do Kazachskiej i Uzbeckiej SRR na okres

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

5 lat (z wyjątkiem przygranicznych rejonów tych republik) wszystkich prostytutek wcześniej zarejestrowanych przez byłe organa polskiej policji, a obecnie kontynuujących trudnienie się prostytutką.

Rozkazuję:

1. Wszystkie prostytutki wcześniej zarejestrowane przez byłe organa polskiej policji ustalić i ująć w ewidencji. Poprzez działania agenturalno-operacyjne, a gdy zajdzie taka potrzeba sprawdzić poprzez wezwanie do organów milicji ujętych w ewidencji prostytutek, czy obecnie kontynuują trudnienie się prostytutką. W wypadku potwierdzenia, wysiedlać je we wskazanym niżej porządku.

Sprawdzać należy bardzo dokładnie, żeby nie dopuścić do błędów. Wysziedleniu w żadnym wypadku nie podlegają były prostytutki, obecnie zajmujące się pracą pożyteczną społecznie, a także te z nich, które są zamężne i obecnie znajdują się na utrzymaniu swoich mężów.

2. Na każdą ujętą w ewidencji i podlegającą wysiedleniu prostytutkę otworzyć sprawę, w której należy skompletować na podstawie znajdujących się w organach milicji materiałów kontroli, materiały dowodowe na trudnienie się przez nią prostytutką w przeszłości i obecnie. Na podstawie tych materiałów sporządzić postanowienie o wysiedleniu, zatwierdzone przez naczelnika obwodowego zarządu NKWD.

3. Naczelnicy Z[arządów] NKWD zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi mają sporządzić szczegółowy plan przeprowadzenia operacji w sprawie wysiedlenia prostytutek, zatwierdzony przez lud[owych] kom[isarzy] spraw wewnętrznych USRR i BSRR.

4. Operacja będzie przeprowadzona w jednym dniu, o którym powiadomimy Was dodatkowo.

5. Operację wysiedlenia prostytutek należy przeprowadzić w takim samym trybie, jaki ustanowiono w celu wysiedlania członków rodzin [osób] aresztowanych i znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych, byłych oficerów armii polskiej, policjantów i in. zgodnie z dyrektywą nr 892/Б z dnia 7 marca 1940 r.

6. W celu przygotowania i dowodzenia przeprowadzeniem operacji przy Z[arządach] NKWD zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi utworzyć trójki w składzie: Nacz[elnika] Z[arządu] NKWD, nacz[elnika] milicji i nacz[elnika] I Oddziału Specjalnego Z[arządu] NKWD.

7. O liczbie ujawnionych przez Was i podlegających wysiedleniu prostytutek powiadomcie do 21 marca b.r.

8. Opracowanie spraw osobowych wysiedlanych prostytutek należy przeprowadzić zgodnie z rozkazem nr 0143 z dnia 1 lipca 1939 roku.

LUADOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 1. rangi

Ł. BERIA

[podpis maszynowy]

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 42, spr. 47, k. 14-14v.

31

1940, 13 marca, Korzec – Wypis z protokołu przesłuchania świadka Pejsacha Leżeńbrucha w celu uzyskania od niego informacji o byłych współpracownikach polskiego wywiadu w miejscowości Korzec.

^aWypis z protokołu przesłuchania^a

13 marca 1940 roku. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD MINDIER F.A., przesłuchałem w charakterze świadka LEŻYBRUCHA¹ Pejsacha Ickowicza-Dawidowicza, który złożył o sobie następujące zeznania:

^bLEŻYBRUCH Pejsach Ickowicz-Dawidowicz^b, 1918 roku urodzenia, mieszka w m[ieście] KORZEC przy ulicy Garbarskiej dom nr 5, bezrobotny, narodowość – Żyd, sytuacja socjalna – robotnik najemny.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^cPYTANIE^c: Co jest Wam wiadomo o kontaktach SUDANOWICZA z polskim wywiadem?

^cODPOWIEDŹ^c: ^dSUDANOWICZ^d (imienia nie znam) mieszka we wsi Józefin² rejonu korzeckiego, ma ok. 35 lat. Przy b[yłych] polskich władzach

^a ^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b ^b Fragment podkreślony odręcznie granatową kredką.

^c ^c W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały zapisane dużymi literami.

^d ^d Nazwisko podkreślone maszynowo.

był sołtysiem wsi Józefin, osadnik. Jest mi wiadomo, że SUDANOWICZ był związany z dowódcą posterunku wywiadowczego ŻOŁTIŃSKIM³ i PROKOPOWICZEM⁴. Jest mi również wiadomo, że ŻOŁTIŃSKI spotykał się z SUDANOWICZEM w barze u LĘGORZOWEJ (gdzie teraz mieści się stołówka miejska). Wielokrotnie widziałem jak SUDANOWICZ przychodził do tego baru, dzwonił do ŻOŁTIŃSKIEGO, po czym przychodził tam ŻOŁTIŃSKI, wspólnie zamykali się w pokoju i długo rozmawiali. Jesienią 1939 r., przed wkroczeniem Armii Czerwonej, pracowałem jako nocny stróż w m[ieście] Korzec. W nocy, koło mostu w Korcu spotkałem SUDANOWICZA, który zapytał mnie czy nie widziałem PROKOPOWICZA w mieście. Wraz z SUDANOWICZEM był mieszkaniec wsi Nowy Korzec⁵ LEWANDOWSKI, który po przyjsciu Armii Czerwonej uciekł nie wiadomo gdzie. SUDANOWICZ często spotykał się z ŻOŁTIŃSKIM i PROKOPOWICZEM w kinie, w teatrze, restauracjach m[ia]sta Korca. Latem 1939 roku, przyszedłem do baru LĘGORZOWEJ, zastałem tam SUDANOWICZA, który znajdował się w pokoju, gdzie stało łóżko, stół i telefon, po kilku minutach do tego pokoju wszedł ŻOŁTIŃSKI, udawał, że nie zna SUDANOWICZA, a potem zamknął drzwi pokoju i długo tam z SUDANOWICZEM rozmawiali. W tym pokoju odbywały się spotkania PROKOPOWICZA z SUDANOWICZEM. Kontakty SUDANOWICZA z pracownikami polskiego wywiadu może potwierdzić ^a-KAFTAN Mojsza Nachman^d, mieszkaniec m[ia]sta Korzec, ul. Kościuszki. ^b-W latach 1936–1937 SUDANOWICZ, LĘGORZ (właściciel baru) oraz sierżant KOP-u⁶ (którego nazwiska nie pamiętam, a który w obecnym czasie mieszka we wsi Nowy Korzec w domu KAMIŃSKIEGO naprzeciwko polskiego kościoła) pojechali na byłą polsko-radziecką granicę, do wsi Mrozówka⁷. Podróż ta wydała mi się podejrzana, bo podejrzewam, że oni chcieli kogoś przerzucić przez granicę. Na polską granicę ich nie przepuścili, gospodarz baru LĘGORZ został zabity, a sierżant był ranny^b.

Protokół z moich słów zapisano prawidłowo i przeczytano mi.

LEŻYBRUCH

[podpis maszynowy]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]

KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

MINDIER

[podpis maszynowy]

Za zgodność:

Mindier

[podpis odręczny]

13.03.[19]40 r.

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 17.*

-
- ¹ W protokole przesłuchania z 29 kwietnia 1940 r. przesłuchiwany podpisał się odręcznie jako „Leżenbruch”.
- ² Józefin (ukr. Юзефін) – wieś znajdująca się obecnie w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.
- ³ Prawdopodobnie chodzi o Żeltyńskiego, rezydenta placówki wywiadowczej nr 8 w Równem. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów, t. 1: Lata 1939-1941*, pod red. S. Stępnia, Przemysł 2019, s. 269. W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Żeltyński”.
- ⁴ Prawdopodobnie chodzi o rezydenta placówki wywiadowczej nr 8 w Równem. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej...*, s. 269.
- ⁵ Nowy Korzec (ukr. Новий Корець) – wieś znajdująca się obecnie w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.
- ⁶ KOP – Korpus Ochrony Pogranicza.
- ⁷ Mrozówka (ukr. Морозівка) – wieś znajdująca się w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

32

1940, 28 marca, Korzec – Wypis z protokołu przesłuchania świadka Iwana Buchało, dotyczący obwinionego o współpracę w okresie międzywojennym z polskim wywiadem Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Wypis z protokołu przesłuchania

1940 rok, 28 marca. Ja, starszy pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD GORDIENKO, przesłuchałem w charakterze świadka:

^{a-} ob. BUCHAŁO Iwana Leontjewicza^{-a}, 1901 r. urodzenia, Ukraińca, urodzonego w osiedlu [miasta Korzec] Józefin rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego, USRR, mieszkającego w Korcu, osiedle

^{a-} ^{-a} Nazwisko podkreślone odręcznie granatową kredką.

Józefin, ul. Poniatowskiego 35. Wykształcenie niższe, bezpartyjny, służył w b[ylej] polskiej armii od 1921 r. do 1923 r. w 60. pułku strzeleckim jako szeregowy. Przy byłym polskim rządzie w 1928 r. stanął przed sądem za bójkę na weselu, do dnia rozprawy sądowej siedział przez 7 dni w więzieniu m. Równne, został uniewinniony.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^b-PYTANIE^{-b}: Czy jest Wam wiadomo, że we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego mieszka sierżant KOP-u?

^b-ODPOWIEDŹ^{-b}: Jest mi wiadomo, że sierżant KOP-u (nazwiska nie znam) wiosną 1939 roku jechał z jakiegoś balu furmanką wspólnie ze swoją żoną i byłym właścicielem baru w m[ieście] Korcu LĘGORZEM. ^cGdy przejeżdżali koło Mrozówki, były polskie władze pograniczne chciały ich zatrzymać, ale oni nie zwracali na to uwagi, wtedy straż KOP-u zaczęła do nich strzelać, wtedy właściciel baru w Korcu ^dLĘGORZ został zabity, a ten sierżant KOP-u i jego żona byli ranni. Ten sierżant KOP-u był ranny w rękę^{-c-d}. Po wejściu Armii Czerwonej do Korca, ten sierżant KOP-u został w Korcu, mieszkał we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego. ^eGdzieś trzy tygodnie temu widziałem osobiście tego sierżanta w Korcu na ul. Kościuszki, wyszedł z kościoła i szedł ulicą, był ubrany w cywilny płaszcz-marynarkę w kolorze szarym uszyty z sukna lub szynela b[ylej] polskiej armii i w furazerce^{-e}. U kogo dokładnie mieszka ten sierżant KOP-u w Nowym Korcu i czy znajduje się on tam do obecnego czasu, nie wiem, ale jego żonę widziałem w Korcu 26 marca 1940 r., szła ona w dzień ulicą Kościuszki.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

BUCHAŁO IWAN
[podpis maszynowy]

PRZESŁUCHAŁ:
STARSZY PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] III W[YDZIA]ŁU
KORZECKIEGO O[DDZIA]ŁU R[EJONOWEGO] NKWD GORDIENKO
[podpis maszynowy]

^b- ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały zapisane dużymi literami.

^c- ^{-c} Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

^d- ^{-d} Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

^e- ^{-e} Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu dwiema pionowymi kreskami w kolorze czerwonym.

Za zgodność:

A. Gordienko
[podpis odręczny]

*Kopia uwierzytelniona. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 18.*

33

1940, 29 marca, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Antona Semenczuka dotyczący pracy funkcjonariusza Korpusu Ochrony Pogranicza w Korcu, Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Protokół przesłuchania

1940 rok, 29 marca. Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] III Wydziału Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD GORDIENKO, przesłuchałem w charakterze świadka:

^{a-}ob. Semenczuka Antona Jefimowicza^{-a}, 1905 r. urodzenia, Ukrainca, urodzonego we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego, USRR, mieszkającego w Korcu, osiedle Józefin, ul. Cicha 12, w obecnym czasie pracującego jako ochroniarz Korzeckiej Kopalni Kamienia. Wykształcenie niższe (ukończył 3 klasy szkoły wiejskiej), bezpartyjny, służył w b[ylej] armii polskiej od 1926 r. do 1928 r. w 1. pułku art[ylerii] jako szeregowy, ze słów nie sądzony.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

Semenczuk Anton
[podpis odręczny]

Pytanie: Czy jest Wam wiadomo, że sierżant KOP-u Stępień¹ mieszka we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego?

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

Odpowiedź: ^a Stępnia, sierżanta KOP-u, znam dobrze. Stępień przy b[ylm] polskim rządzie służył jako sierżant w m. Korzec w Korpusie Ochrony Pogranicza (KOP) przez ok. 6 lat. Ostatnie 3–4 lata do czasu wkroczenia do Korca Armii Czerwonej, sierżant Stępień był dow[ódca] strażnicy KOP-u, która znajdowała się na b[ylęj] polsko-radzieckiej granicy koło korzeckiej cukrowni. Znam Stępnia dobrze, ponieważ w b[ylęj] Polsce pracowałem jako szewc^a i kilka lat temu szyłem buty dla sierżanta KOP-u Stępnia, mieszkał on wtedy w mieszkaniu Wachbrujta² Józefa w m[ieście] Korzec przy ul. Kościuszki, niedaleko strażnicy. Osobiście jest mi także wiadomo, że sierżant Stępień ożenił się z córką Kamińskiego, mieszka

*Semenczuk Anton**

[podpis odręczny]

we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego. 18 lub 20 marca 1940 roku widziałem osobiście w Korcu sierżanta KOP-u Stępnia i jego żonę, było [to] w takich okolicznościach: rano 18 lub 20 marca 1940 r. o godzinie 7 lub 8 według czasu moskiewskiego wracałem z kolejnego dyżuru z Korzeckiej Kopalni Kamienia. Na ulicy Kościuszki, na moście, spotkałem sierżanta Stępnia i jego żonę. Żona Stępnia szła z przodu w odległości 2–3 metrów, a on podążał za nią. Minąwszy most przez rz[ekę] Korczyk Stępień poszedł szosą, skręcił w prawo i poszedł do domu, gdzie mieszkał b[ylę] polski notariusz przy ul. Kościuszki. Stępień wszedł do tego domu nie od wejścia głównego, a od podwórka, jego żona skręciła w lewo i poszła chodnikiem do Korca. Osobiście jest mi wiadomo, że w 1939 r. sierżant Stępień, jego żona i osadnik Lęgorz (właściciel baru przy ul. Rynek w Korcu, sierżant b[ylęj] armii polskiej) jechali z lasu Storożowskiego z balu, przejeżdżając koło wsi Mrozówka koło b[ylęj] polsko-radzieckiej granicy, b[ylę] polskie władze pograniczne próbowały ich zatrzymać, ale oni na to nie zwracali uwagi, wtedy pogranicznicy KOP-u zaczęli strzelać do nich, zabili sierżanta Lęgorza, ranili ^b w rękę^b Stępnia i jego żonę, ale gdzie ją zranili, dokładnie nie wiem. Po tym Stępień leżał w korzeckim szpitalu, a po sierżanta Lęgorza przyjechali osadnicy, skąd nie wiem, jego ciało powieźli do jego osady. Wiem, że Kamiński, teść sierżanta Stępnia, zabrał wszystkie jego rzeczy do siebie, a gdy Stępień wrócił ze szpitala, zamieszkał z żoną u niego. Czy mieszka Stępień i jego żona we wsi Nowy Korzec u Kamińskiego do obecnego czasu, ^b nie wiem^b, ale myślę, że on może mieszkać teraz właśnie tam.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

^b ^{-b} Fragment nadpisany.

Jest mi także wiadomo, że Bolewajder, imienia oraz imienia odojcowskiego nie znam, służył w Korcu w Korpusie Ochrony Pogranicza (KOP) przez ok. 10 lat. Na początku służył on w KOP-ie w stopniu kaprała, potem przez długi czas był plutonowym, w okresie polsko-niemieckiej wojny 1939 roku otrzymał awans i służył jako sierżant KOP-u. Bolewajder przez cały czas służył w Sztapie KOP-u, w budynku, który znajdował się w Korcu przy ul. Kościuszki koło Zamku. W ostatnich latach osobiście widziałem, że on był dokładnie tu w pracy. Oprócz swojej służby w KOP-ie, Bolewajder był komendantem „Strzelców” w m[ieście] Korzec, z którymi przeprowadzał systematyczne zajęcia w Korcu. Sierżant Bolewajder jest żonaty z córką Hrycikowskiego, mieszkającego przy ul. Kościuszki niedaleko korzeckiej cukrowni. Syn Hrycikowskiego w obecnym czasie pracuje w korzeckiej cukrowni, służył w b[yłej] armii polskiej w stopniu kaprała. Sierżant Bolewajder mieszka z żoną u Hrycikowskiego w Korcu przy ul. Kościuszki, niedaleko cukrowni. 25 marca 1940 r. osobiście widziałem w Korcu sierżanta Bolewajdera, siedł on ulicą Kościuszki koło apteki. Ubrany był w kurtkę z kołnierzem, uszytą z szarego sukna z polskiego szynela, w furażerze, butach i spodniach wojskowych w szarym kolorze. Gdy zobaczyłem Bolewajdera, od razu poszedłem do Korzeckiego R[ejonowego] Oddziału RKM³ i powiadomiłem o tym tow. Zafrana, funkcjonariusza milicji.

Pytanie: Poinformowaliście Korzecki O[ddział] R[ejonowy] RKM poprzez funkcjonariusza milicji Zafrana o tym, że w Korcu do tej pory mieszka sierżant KOP-u Bolewajder. Co na to odpowiedział funkcjonariusz milicji Zafran?

Odpowiedź: 25 marca, gdy poszedłem do Korzeckiego Oddziału RKM i powiadomiłem Zafrana o tym, że sierżant b[yłej] polskiej armii (KOP-u) do tej pory mieszka w Korcu i, że go dopiero widziałem, Zafran mi odpowiedział: „My to wiemy, że Bolewajder mieszka w Korcu, ale on nam nie przeszkadza, niech mieszka, czort z nim, ale bardzo dziękuję Wam za to, że przyszliście i powiadomiliście nas”.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

Semenczuk Anton
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK O[PERACYJNY] III WYDZIAŁU
KORZECKIEGO ODDZIAŁU REJ[ONOWEGO] NKWD

Gordienko
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 20-21v.

-
- ¹ Tu i w całym dokumencie nazwisko oskarżonego jest błędnie napisane jako „Stępiel”. Tu używa się prawidłowej formy nazwiska „Stępień” w celu ułatwienia zidentyfikowania osoby.
- ² W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Wajchbrujt”.
- ³ RKM – Milicja Robotniczo-Chłopska (ros.: Рабоче-крестьянская милиция – РКМ).

34

1940, 29 marca, Korzec – Wypis z kolejnego protokołu przesłuchania świadka Antona Semenczuka, dotyczący oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym funkcjonariusza Korpusu Ochrony Pogranicza sierżanta Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Wypis z protokołu przesłuchania

1940 rok, 29 marca. Ja, starszy pełnomocnik oper[acyjny] III Wydziału Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD GORDIENKO, przesłuchałem w charakterze świadka:

^{a-} ob. SEMENCZUKA Antona Jefimowicza, 1905^{-a} r. urodzenia, Ukrainca, urodzonego we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego, USRR, mieszkającego w Korcu, osiedle Józefin, ul. Cicha 12, w obecnym czasie pracującego jako ochroniarz Korzeckiej Kopalni Kamienia. Wykształcenie niższe (ukończył 3 klasy szkoły wiejskiej), bezpartyjny, służył w armii polskiej od 1926 r. do 1928 r. w 1. pułku art[ylerii] jako szeregowy, ze słów niesądzoney.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie granatową kredką.

^b-PYTANIE^{-b}: Czy jest Wam wiadomo, że sierżant KOP-u STĘPIEŃ¹ mieszka we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego?

^b-ODPOWIEDŹ^{-b}: ^c-STĘPNIA, sierżanta KOP-u, dobrze znam. STĘPIEŃ przy b[yłym] polskim rządzie służył jako sierżant w m. Korzec w Korpusie Ochrony Pogranicza (KOP) przez ok. 6 lat. ^d-Ostatnie 3–4 lata^{-c-d} do czasu wkroczenia do Korca Armii Czerwonej, ^d-sierżant STĘPIEŃ był dowódcą strażnicy KOP-u, która znajdowała się na byłej polsko-radzieckiej granicy koło korzeckiej cukrowni^{-d}. Znam STĘPNIA dobrze, ponieważ w b[yłej] Polsce pracowałem jako szewc i kilka lat temu szyłem buty dla sierżanta KOP-u STĘPNIA, mieszkał on wtedy w mieszkaniu WAJCHBRUJTA Józefa w m. Korzec przy ul. Kościuszki, niedaleko strażnicy. Osobiście jest mi także wiadomo, że sierżant STĘPIEŃ ożenił się z córką ^d-KAMIŃSKIEGO, mieszka we wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego. 18 lub 20 marca 1940 r.^{-d} osobiście widziałem w Korcu sierżanta STĘPNIA i jego żonę, było [to] w takich okolicznościach: ^c-rano 18 lub 20 marca 1940 r. o godzinie 7 lub 8 według czasu moskiewskiego wracałem z kolejnego dyżuru z Korzeckiej Kopalni Kamienia, na ulicy Kościuszki, na moście spotkałem sierżanta ^a-STĘPNIA i jego żonę. Żona STĘPNIA szła z przodu w odległości 2–3 metrów^{-a}, a on podążał za nią. Minąwszy most przez rzekę Korczyk, STĘPIEŃ poszedł szosą, skręcił w prawo i poszedł do domu, ^a-gdzie mieszkał b[yły] polski notariusz przy ul. Kościuszki. STĘPIEŃ^{-a} wszedł do tego domu nie od wejścia głównego, a od podwórka, jego żona skręciła w lewo i poszła chodnikiem do Korca^{-c}. Osobiście jest mi wiadomo, że w 1939 r. sierżant STĘPIEŃ, jego żona i właściciel baru ^d-na ul. Rynek w Korcu – sierżant b[yłej] armii polskiej, osadnik LĘGORZ, jechali ze Storożowskiego lasu z balu, przejeżdżając koło wsi Mrozówka koło b[yłej] polsko-radzieckiej granicy, b[yły] polskie władze pograniczne próbowały ich zatrzymać, ale oni na to nie zwracali uwagi, wtedy pogranicznicy KOP-u zaczęli strzelać do nich, zabili sierżanta LĘGORZA, ranili w rękę^{-d} STĘPNIA i jego żonę, ale gdzie ją zranili, dokładnie nie wiem. Po tym STĘPIEŃ leżał w korzeckim szpitalu, a po sierżanta LĘGORZA przyjechali osadnicy, skąd nie wiem, jego ciało powieźli do jego osady. Wiem, że KAMIŃSKI – teść sierżanta STĘPNIA, zabrał wszystkie jego rzeczy do siebie, a gdy STĘPIEŃ wrócił ze szpitala, zamieszkał z żoną u niego. Czy mieszka STĘPIEŃ i jego żona we wsi Nowy Korzec u KAMIŃSKIEGO do obecnego czasu, nie wiem, ale myślę, że on może mieszkać teraz właśnie tam.

^b -^b W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały zapisane dużymi literami.

^c -^c Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

^d -^d Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

SEMENCZUK ANTON
[podpis maszynowy]

Przesłuchał:
STARSZY PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] III W[YDZIA]ŁU
KORZECKIEGO ODDZIAŁU REJ[ONOWEGO] NKWD GORDIENKO
[podpis maszynowy]

Za zgodność: A. Gordienko
[podpis odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 19-19v.*

¹ Tu i w całym dokumencie nazwisko oskarżonego jest błędnie napisane jako „Stępiel”. Używamy prawidłowej formy nazwiska „Stępień” w celu ułatwienia zidentyfikowania osoby.

1940, 31 marca, Korzec – Decyzja o aresztowaniu i rewizji w mieszkaniu Stanisława Stępnia, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką funkcjonariusza KOP w okresie międzywojennym.

^a-Z[ARZĄD] NKWD OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
Korzecki Oddział Rej[onowy] NKWD^{-a}

Nakaz nr 25

Wydany funkcjonariuszowi Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD tow. *Gordienko A.S.* uprawniający do przeprowadzenia przesłuchania, zajęcia [mienia] i aresztowania ob. *Stępnia Stanisława Franciszko-*

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

wicza zamieszkałego we wsi N[owy] Korzec rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego, ulica Kościelna, budynek nr 6, mieszkanie nr ^b[...]^b.

Ważny przez jedną dobę.

[Pieczęć]*

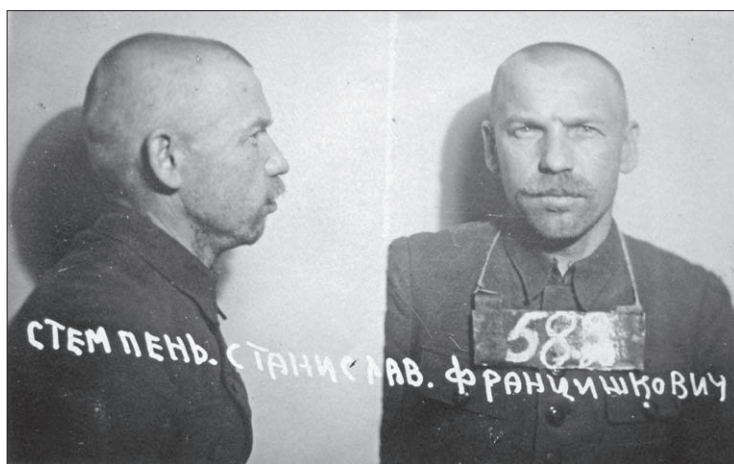
Корецкий Райотдел Управления НКВД
Ровенской Области
Корецкий Райотдел НКВД Ровенской
Области

NACZELNIK KORZECKIEGO ODDZIAŁU REJ[ONOWEGO] NKWD
lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] Mierkułow
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„31” marca 1940 roku

m. Korzec

Oryginał. Wpisy odręczne na maszynopisie w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 3.

Fotografia więzienna oskarżonego Stanisława Stępnia, s. Franciszka

^b- ^b Brak wpisu.

* Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Korzecki Oddział Rejonowy Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego Korzecki Oddział Rejonowy NKWD obwodu rówieńskiego.

1940, 31 marca, Korzec – Ankieta aresztowanego byłego sierżanta Korpusu Ochrony Pogranicza Stanisława Stępień, s. Franciszka.

NKWD Z[arząd] NKWD ^a[...]-^a

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Stępień</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Stanisław Franciszkowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1902 roku wieś <i>Chutanowo</i> ¹ , <i>Bielinski obwód</i> ² obwód (kraj) ^a [...]- ^a rejon, ^b wieś- ^b <i>Kielce</i> ³ miasto (<i>Niemcy</i>) ⁴
4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Korzec</i> ⁵ <i>ul. Kościelna 6</i>
5. Zawód i specjalność	<i>Sierżant KOP-u</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja <i>Bez określonego zajęcia przedsiębiorstwo</i> ^a [...]- ^a b) stanowisko ^a [...]- ^a c) ranga ^a [...]- ^a d) do systemu jakiego Kom[isariat]u Lud[owego] lub innego organu kierowniczego należy organizacja (przedsiębiorstwo) ^a [...]- ^a e) jeśli nie pracuje, kiedy został zwolniony <i>„^c[...]-^c” ^c[...]-^c 19 ^c[...]-^c r.</i>

^a -^a Brak wpisu.

^b -^b Wyraz przekreślony odręcznie.

^c -^c Brak daty.

7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości ... <i>nie był</i> [członkiem partii] b) w obecnym czasie ... <i>nie jest</i> legitymacja nr ^a [...]- ^a
8. Narodowość	<i>Polak</i>
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu, wskazać, jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[aństwo]) <i>były polski poddany</i> b) paszport nr ^a [...]- ^a wydany przez ^a [...]- ^a
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, średnie, niższe <i>Niższe</i>
11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, urzędników, kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnego zawodu, duchownych, na utrzymaniu, inne ^d [...]- ^d
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>Z robotników niekwalifikowanych</i>
13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do 1929 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] <i>nie</i> ⁶ b) zajęcie ^a [...]- ^a
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mająt[kowa] <i>dom, 2 hektary ziemi</i> b) zajęcie <i>gospodarstwo wiejskie</i>
15. Służba w armii carskiej i ranga	<i>Nie służył</i>
16. Służba w armii białej i ranga	<i>Od 1923 do 1938 roku służył w KOP-ie w charakterze komendanta strażnicy</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	^a [...]- ^a
18. Udział w k[ontr]r[ewolucyjnych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Nie [brał udziału]</i>
19. Karalność (czy znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie [był pod śledztwem i sądem]</i>

^d - ^d Nic nie wskazano.

20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (mieszewicy, socjaliści-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjoniści itp.), gdzie i kiedy	Nie [był]
21. Skład rodziny (wskazać każdego nazwisko, imię, imię ojcowskie, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	<p>Ojciec <i>zmarł w 1915 roku</i> Matka <i>zmarła w 1928 roku</i> Mąż ^{a-[...]-a} Żona <i>Stępień Marianna Makarowna, 28 lat, gospodyni domowa. Mieszka – ul. Kościelna bud. nr 6</i> Dzieci <i>Stępień Witold Kazimierz Stanisławowicz, 8 lat, Stępień Zbigniew Stanisław Stanisławowicz, 4 lata</i> Bracia (siostry) <i>Stępień Józef Franciszkowicz, 42 lata, mieszka w m. Zawiercie, województwo kieleckie (Niemcy⁴)</i></p>

Osobisty podpis aresztowanego

Stępień Stanisław
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego^{a-[...]-a}
2. Przez kogo i kiedy został aresztowany lub kiedy przybył (numer naku) *przez Korzecki Rejonowy Oddział NKWD nakaz nr 25*
3. Skierowany do więzienia *m. Równe*
4. Inne uwagi^{a-[...]-a}

Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę
PEŁNOMOCNIK OPERACYJNY KORZECKIEGO
O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Podpis
Mindier
[podpis odręczny]

„31” marca 1940 r.

1. Przynależność socjalna^{a-[...]-a}
2. Gałąź gospodarki, aparatu państwowego, kultury^{a-[...]-a}

3. Instytucja^a[...]-^a oddział^a[...]-^a
4. Zabarwienie polityczne^a[...]-^a
5. Charakter przestępstwa^a[...]-^a

Nazwisko i podpis funkcjonariusza

1. Oddziału Specjalnego^a[...]-^a

„^c[...]-^c” ^c[...]-^c . 19 ^c[...]-^c r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 4-5v.*

-
- ¹ Powinno być Huta Nowa. Obecnie wieś w województwie świętokrzyskim, powiat kielecki, gmina Bieliny.
² Powinno być gmina Bieliny.
³ Powinno być powiat kielecki.
⁴ Tak w dokumencie.
⁵ We wcześniejszych dokumentach wieś Nowy Korzec.
⁶ Tak w dokumencie.

1940, 31 marca, Korzec – Protokół przeszukania mieszkania aresztowanego byłego funkcjonariusza KOP sierż. Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Protokół przeszukania

1940 roku, 31 marca. Ja, funkcjonariusz Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD tow. Gordienko, w obecności obywateli mieszkańców Korca i wsi Nowy Korzec rejonu korzeckiego – Zafrana Isaka L., Danysza I.P., Kamięńszczyka Makara Nazarowicza przeprowadziłem przeszukiwanie i aresztowanie Stępnia Stanisława Franciszkowicza, 1902 r. urodzenia, w jego mieszkaniu we wsi Nowy Korzec przy ulicy Kościelnej 6, rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego.

Podczas przeszukania znaleziono i zajęto:

- 1) Medal osobisty ob. Stępnia S.F. – nagroda b[yłego] polskiego rządu.
- 2) Odznakę Grenadierską Stępnia S.F.
- 3) Dwie odznaki strzeleckie.
- 4) Osobistą korespondencję i fotografie.

Skargi na nieprawidłowe przeszukanie i inne pretensje od przeszukiwanego nie wpłynęły.

Podpis: *Stępień Stanisław*
 [podpis odręczny]

Przeszukanie przeprowadził:

Gordienko
[podpis odręczny]

Byli obecni:

Zafran
Danysz
Kamieńszczyk Makar
[podpisy odręczne]

Podpis przeszukiwanego:

Stępień Stanisław
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 7.

1940, 1 kwietnia, Korzec – *Protokół przesłuchania aresztowanego i oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka.*

Protokół przesłuchania

1940 rok, 1 kwietnia. Ja, st[arszy] pełnomocnik o[peracyjny] III Wydziału Korzeckiego Rej[onowego] Oddziału NKWD Gordienko, przesłuchałem

w charakterze ^a-oskarżonego ob. Stępnia Stanisława Franciszkowicza^a, 1902 r. urodzenia, narodowość – Polak, urodzonego we wsi Chutanowo¹ gminy Bieliny powiatu kieleckiego tegoż województwa (Niemcy), zamieszkałego we wsi Nowy Korzec, ul. Kościelna 6, rejon korzecki, obwód rówieński, USRR, poddanego b[yłego] państwa polskiego, [pochodzącego] z chłopów, ojciec miał majątek: dom, stodołę i chlew, 2 ha ziemi. Sytuacja soc[jalna]: ^a-sierżant Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP)^a, wykształcenie – nieskończone średnie, bezpartyjny, ze słów nie karany. ^a-Służył w b[yłej] armii polskiej w Korpusie Ochrony Pogranicza (KOP) w stopniu sierżanta od 1923 roku do września 1938 roku^a.

Skład rodziny: żonaty, ojciec zmarł w 1915 roku, matka zmarła w 1928 roku. Brat – Stępień Józef Franciszkowicz, 1900 rok urodzenia, mieszka w m. Zawiercie, województwo kieleckie, pracuje w kopalniach. Siostra – Zalińska Franciszka Franciszkowna, zmarła w 1928 roku. Siostra – Leszniewska Marianna Franciszkowna, 45 lat, mieszka we wsi Bielno² powiatu kieleckiego (Niemcy). Siostra – Michalska Antonina Franciszkowna, 40 lat, mieszka we wsi Chutanowo gminy Bieliny powiatu kieleckiego (Niemcy). Żona – Stępień Maria³ Makarowna, 1913 rok urodzenia, mieszka we wsi Nowy Korzec, ul. Kościelna 6, rejon korzecki. Dzieci: Stępień Witold Kazimierz Stanisławowicz, 8 lat, Stępień Zbigniew Stanisław Stanisławowicz, 4 lata.

Pytanie: Będąc pracownikiem b[yłego] polskiego wywiadu wojskowego (w KOP-ie byliście komendantem strażnicy), prowadziliście kontrrewolucyjną działalność skierowaną przeciwko państwu radzieckiemu, czy przyznajecie się do tego?

*Stępień Stanisław**
[podpis odręczny]

Odpowiedź: ^a-Przyznaję, że byłem komendantem strażnicy w Korpusie Ochrony Pogranicza i organizowałem osobiście ochronę b[yłej] granicy polsko-radzieckiej, ale nie prowadziłem żadnej działalności kontrrewolucyjnej przeciwko państwu radzieckiemu, absolutnie temu zaprzeczam^a. Zapisano z moich słów prawidłowo i mi przeczytano, pod czym się podpisuję:

Stępień Stanisław
[podpis odręczny]

^a – ^a Podkreślono odręcznie czerwoną kredką.

* Koniec strony protokołu przesłuchania potwierdzony podpisem przesłuchiwanego.

Przesłuchał:

ST[ARSZY] PEŁN[OMOCNIK] O[PERACYJNY] III WYDZIAŁU
KORZECKIEGO ODDZIAŁU REJ[ONOWEGO] NKWD

Gordienko
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 8-8v.*

¹ Powinno być Huta Nowa.

² Powinno być Bieliny. Obecnie wieś w województwie świętokrzyskim, powiat kielecki, gmina Bieliny.

³ We wcześniejszych dokumentach „Marianna”.

1940, 4 kwietnia, Korzec – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego III Wydziału Korzeckiego Rejonowego Oddziału NKWD o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkania byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

„ZATWIERDZAM”

Naczelnik Z[arządu] NKWD
obwodu rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa
państw[owego]
*Krutow*¹
[podpis maszynowy oraz odręczny]
9 / IV 1940 r.

Daję sankcję na areszt
Stępnia S. F.
Prokurator rejonu korzeckiego
Kuzniecowa
[podpis odręczny i maszynowy]
„4” kwietnia 1940 r.

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат Внутрен-
них Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской
области

[Pieczęć]**
Прокуратура Союза ССР
Прокурор Ровенской области
УССР
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Рівненської області
УРСР

Postanowienie (o aresztowaniu)

1940 r., 4 kwietnia. Ja, pełnomocnik operacyjny III Wydziału Korzec-kiego Rej[onowego] Oddziału NKWD Mindier, rozpatrzywszy materiały o kontrrewolucyjnej działalności przeciwko państwu radzieckiemu ze strony ob. STĘPNIA STANISŁAWA FRANCISZKOWICZA, 1902 r. urodzenia, Polaka, urodzonego we wsi Kutanowo², gmina Bieliny, powiat kielecki (Niemcy), mieszka we wsi Nowy Korzec, ul. Kościelna 6, rejon korzecki, obwód rówieński.

Ustaliłem:

[że] Stępień Stanisław Franciszkowicz jest sierżantem KOP-u, służył i współpracował z byłym polskim wywiadem wojskowym.

W ciągu wielu lat pracował, jako komendant strażnicy w mieście Korzec. Organizował i przeprowadzał wspólnie z Żełtińskim, nacz[elnikiem] wydz[iału] wywiadu wojskowego w mieście Korzec, przerzuty przez granicę polskich szpiegów, i dlatego,

postanawiam:

STĘPNIA STANISŁAWA FRANCISZKOWICZA aresztować i w jego mieszkaniu przeprowadzić przeszukanie.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie na język polski: Prokuratura Związku SRR Prokurator obwodu rówieńskiego USRR.

Pełnomocnik operac[yjny] Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD

Mindier

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”

Naczelnik Oddziału Rej[onowego] rejonu korzeckiego

lejtнант bezpieczeństwa państw[owego] *Mierkułow*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 1.

¹ Roman Krutow (1903-1987) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W latach 1923-1928 był sekretarzem gminnego komitetu Komsomołu. W 1927 wstąpił do WKP(b). W latach 1928-1939 sprawował m.in. funkcje kierownika wydziału Komitetu Wykonawczego Niżno-Wołyńskiej Rady Krajowej (1928-1929), pełnomocnika operacyjnego Pełnomocnego Przedstawicielstwa OGPU Kraju Niżno-Wołyńskiego/Kraju Stalingradzkiego oraz zastępcy szefa oddziału Wydziału UGB (1929-1936), zastępcy szefa Wydziału Kadr NKWD USRR (1938-1939). W latach 1939-1941 pełnił funkcję szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W 1942 został zastępcą ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W latach 1943-1944 był szefem Zarządu NKGB obwodu saratowskiego, a następnie obwodu oszyńskiego (1944-1946). W następnych latach był kolejno: zastępcą szefa Zarządu MGB obwodu stanisławowskiego (1946-1947), jego pomocnikiem (1947-1952), a następnie szefem Wydziału „B” (1952-1953). W latach 1953-1954 został szefem Wydziału VII Zarządu MWD obwodu winnickiego. W 1954 przeszedł na emeryturę. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*. *Losy ludności polskiej...*, s. 60-61, 125, 143.

² Powinno być Huta Nowa.

1940, 4 kwietnia, Korzec – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego III Wydziału Korzeckiego Rejonowego Oddziału NKWD o wybraniu środka zapobiegawczego wobec byłego funkcjonariusza KOP Stępnia Stanisława, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką w okresie międzywojennym.

„Zatwierdzam”
Naczelnik Z[arządu] NKWD
obwodu rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa
państw[owego]
Krutow
[podpis maszynowy oraz odręczny]

[Pieczęć*]
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской
области

Daję sankcję na zatrzymanie
w więzieniu miasta Równe
Stępnia Stanisława Franciszkowicza
„4” kwietnia 1940 r.
Prokurator Kuzniecowa
[podpis odręczny]

[Pieczęć**]
Прокуратура Союза ССР
Прокурор Ровенской области
УССР
Прокуратура Союзу РСР
Прокурор Рівненської області
УРСР

Postanowienie (o wybraniu środka zapobiegawczego)

1940 r., 4 kwietnia. Ja, pełnomocnik operacyjny III Wydziału Korzeckiego Oddziału Rej[onowego] NKWD Mindier rozpatrzywszy materiały o kontrrewolucyjnej działalności przeciwko państwu radzieckiemu ze strony obywatela wsi Nowy Korzec obwodu rówieńskiego, zamieszkałego we wsi Nowy Korzec, ul. Kościelna 6 STĘPNIA STANISŁAWA FRANCISZKOWICZA, 1902 r. urodzenia, Polaka, obywatela byłego państwa polskiego.

Ustaliłem:

STĘPIEŃ STANISŁAW FRANCISZKOWICZ podejrzewany jest o to, że w byłym ^a *polskim* ^a państwie był sierżantem KOP-u. Służył i współpracował z byłym polskim wywiadem wojskowym. W ciągu wielu lat pracował jako komendant strażnicy w mieście Korzec,

tj. podejrzewany jest o przestępstwa przewidziane w art. 54 p. 13 KK USRR,

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie na język polski: Prokuratura Związku SRR Prokurator obwodu rówieńskiego USRR.

^a ^a Dopisano odręcznie.

i dlatego:

postanawiam:

Jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec STĘPNIA STANISŁAWA FRANCISZKOWICZA wybrać umieszczenie go w więzieniu m[iasta] Równe.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać przez prokuratora rejonu korzeckiego pomocnikowi obwodowego prokuratora obwodu rówieńskiego do spraw specjalnych oraz do I Oddziału Specjalnego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego.

PEŁNOMOCNIK OPERAC[YJNY]
KORZECKIEGO ODDZIAŁU REJ[ONOWEGO] NKWD

Mindier

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”

NACZELNIK ODDZ[IAŁU] REJ[ONOWEGO] NKWD

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

Mierkułow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie zostało mi ogłoszone

„4” kwietnia 1940 r.

Oskarżony

Stępień Stanisław

[podpis odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 2.

1940, 7 kwietnia, Kijów – Wyciąg z postanowienia KC KP(b)U, dotyczącego zabezpieczenia w broń partyjnych funkcjonariuszy radzieckich instytucji państwowych na terenie ziem wschodnich II RP włączonych do ZSRR.

KWESTIE [DOTYCZĄCE] ZACHODNICH OBWODÓW USRR
(POSTANOWIENIE KC KP(B)U z dnia 7.04.1940 r.)

1. Polecieć Narkomwnudiel¹ USRR natychmiastowo przyjąć od Rady Wojskowej KOWO² 1.800 sprawnych rewolwerów z broni zdobyczej i po 50 naboji do każdego [rewolweru] przekazanego przez Sztab KOWO NKWD USRR zgodnie z Rozkazem Ludowego Komisarza Obrony ZSRR o wydanie broni pracownikom zachodnich obwodów USRR.

2. Polecieć NKWD USRR wydać po jednym rewolwerze i 50 naboji do niego następującym pracownikom zachodnich obwodów USRR: pierwszym, drugim i trzecim sekretarzom obkomów KP(b)U; sekretarzom obkomów KP(b)U ds. kadr i propagandy; przewodniczącym i zastępcą przewodniczących oblispołkomów³; pierwszym, drugim i trzecim sekretarzom rajkomów, gorrajkomów⁴ i gorkomów⁵ KP(b)U; kier[ownikom] oddziałów obkomów KP(b)U; przewodniczącym i zastępcą przewodniczących rajispołkomów⁶; przewodniczącym gorsowietów⁷, rajsowietów⁸ w miastach; kier[ownikom] rajZU⁹, rajupołnarkomzag¹⁰; kier[ownikom] RajFO¹¹, obłupołnarkomzag¹²; nacz[elnikom] ObłZU¹³, kier[ownikom] ObłFO¹⁴; kier[ownikom] obłtorgoddziałów¹⁵; pierwszym i drugim sekretarzom obkomów komsomołu.

3. Niniejsze postanowienie rozesłać do wszystkim obkomów KP(b)U.

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
СДАНОУ, ф. 1, оп. 16, spr. 19, к. 140.*

¹ Narkomwnudiel – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych (ros.: Народный комиссариат внутренних дел – Наркомвнудел).

² KOWO – Kijowski Specjalny Okręg Wojskowy (ros.: Киевский Особый военный округ – КОВО).

³ Oblispolkom – Obwodowy Komitet Wykonawczy (ros.: Областной исполнительный комитет – Облисполком).

⁴ Gorrajkom – Miejski Komitet Rejonowy (ros.: Городской Районный Комитет – Горрайком).

⁵ Gorkom – Komitet Miejski (ros.: Городской комитет – Горком).

⁶ Rajispolkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ros.: Районный исполнительный комитет – Райисполком).

⁷ Gorsowiet – Rada Miejska (ros.: Городской совет – Горсовет).

- ⁸ Rajsowiet – Rada Rejonowa (ros.: Районный совет – Райсовет).
- ⁹ RajZU – Rejonowy Zarząd Ziemski (ros.: Районное земельное управление – РайЗУ).
- ¹⁰ Rajupołnarkomzag – Pełnomocnik Rejonowy Ludowego Komisariatu Zagotowok (ros.: Районный Уполномоченный Народного комиссариата заготовок – Райуполнаркомзаг).
- ¹¹ RajFO – Rejonowy Oddział Finansowy (ros.: Районный финансовый отдел – РайФО).
- ¹² Oblupołnarkomzag – Pełnomocnik Obwodowy Ludowego Komisariatu Zagotowok (ros.: Областной Уполномоченный Народного комиссариата заготовок – Облуполнаркомзаг).
- ¹³ OblZU – Obwodowy Zarząd Ziemski (ros.: Областное земельное управление – OblЗУ).
- ¹⁴ OblFO – Obwodowy Oddział Finansowy (ros.: Областной финансовый отдел – OblФО).
- ¹⁵ Obltorgotdieł – Obwodowy Oddział Handlu (ros.: Областной торговый отдел – Oblторготдел).

1940, 15 kwietnia, Kijów – Informacja urzędowa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego do zastępcy naczelnika Głównego Zarządu Gospodarczego NKWD ZSRR Grigorija Andriejewa o funkcjonowaniu zaopatrzenia w artykuły spożywcze i codziennego użytku po upaństwowieniu handlu na terenach włączonych do USRR.

^aŚCIŚLE TAJNE^{-a}

DO
ZASTĘPCY NACZELNIKA GEU¹ NKWD ZSRR
starszego majora bezpieczeństwa państwowego
^atow. ANDRIEJEW^{2-a}
m[iasto] Moskwa

O sytuacji handlu w zachodnich obwodach Ukrainy

Po decyzji Rady Gosp[odarczej] SNK ZSRR z dnia 9 marca 1940 roku w zachodnich obwodach Ukrainy ma miejsce poprawa w kwestii organizowania handlu radzieckiego.

^a ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

W rezultacie naprawienia dopuszczonych przez przedsiębiorstwa handlowo-zaopatrzeniowe błędów i nieprawidłowości w organizacji handlu i magazynowania zapasów, w ostatnim czasie nasilił się napływ do miast i centrów przemysłowych produktów rolno-spożywczych i prawie zniknęły kolejki w sklepach spożywczych.

Ceny rynkowe na produkty rolne z dnia 5 kwietnia b.r. w porównaniu z cenami w lutym i w pierwszej połowie marca zostały obniżone średnio o 50-70%.

Tak, na przykład: masło kosztowało 50-90 rubli za kilogram, obecnie 25-30 rubli, słonina kosztowała 40-60 rub[li], teraz kosztuje 20-30 rub[li], mięso ze świni – 40-45 rub[li], obecnie – 10-20 rub[li], mięso wołowe 25 rub[li], teraz – 5-7 rub[li], dziesięć jajek – 10-20 rub[li], obecnie – 3-8 rub[li], litr mleka – 4-5 rub[li], teraz – 1-2 rub[li], kilogram kartofli 1 rub[el] 50 kop[iejek], teraz – 25-35 kop[iejek].

W związku z rozszerzeniem państwowej sprzedaży chleba prawie we wszystkich obwodach chleb sprzedaje się normalnie, bez kolejek. Przerwy w handlu chlebem i wyrobami piekarskimi na razie mają jeszcze miejsce w obwodach drohobyckim i lwowskim. Szczególnie często brakuje w sprzedaży chleba w Borysławiu i Samborze w obwodzie drohobyckim, a wyrobów piekarskich we Lwowie, przez co w tych miastach przed sklepami z chlebem tworzą się kolejki. Przerwy w sprzedaży chleba są spowodowane tym, że Narkomtorg USRR i Zagotzierno³ nie podejmują należytych środków w sprawie dowozu wystarczającej ilości mąki do potrzebujących obwodów (lwowski i drohobycki), w rezultacie czego ilość upieczonego chleba jest niewystarczająca.

Skrajnie napięta sytuacja pozostaje w sferze dowozu do zachodnich obwodów zmagazynowanych towarów. Skierowane tu ładunki długotrwale zatrzymują się w drodze z winy kolei.

Tak, na przykład: według danych NKTorg⁴ USRR z wysłanych w marcu zgodnie z planem na pierwszy kwartał 1940 roku towarów przemysłowych na sumę 100.474 tys. rubli do 6 kwietnia b.r. do miejsc przeznaczenia wpłynęło tylko na 40.756 tys. rubli. Pozostały wysłany towar znajduje się w drodze.

Analogiczna sytuacja jest z dowozem produktów spożywczych (sól, herbata, wyroby cukiernicze i in.).

Wysyłanie i wpływanie zmagazynowanych towarów przemysłowych i spożywczych z podziałem według rodzaju towarów charakteryzuje się takimi danymi:

Nr		Plan na 1 kw[artał] w tys[iącach] rubli	Wystano		Faktycznie wpłynęło do 6 kwietnia
			W tys[iącach] rubli	% planu	
1.	Bawełna	41410,0	41410,0	100%	10878,0
2.	Wełna	3438,0	3438,0	100%	297,0
3.	Jedwab	2422,0	2422,0	100%	181,0
4.	Len	3202,0	3202,0	100%	265,0
5.	Nici	1560,0	1560,0	100%	1418,0
6.	Akcesoria krawieckie	5380,0	5389,0	100,2%	1030,0
7.	Dzianina	6770,0	6779,0	100,1%	3637,0
8.	Wyr[oby] pończ[osznicze]	4485,0	4485,0	100%	104,0
9.	Obuwie skórz[ane] NKLP ⁵ USRR	6792,0	6897,0	101,5%	865,0
10.	Obuwie skórz[ane] NKLP ZSRR	327,0	327,0	100%	
11.	Machorka	1430,0	1430,0	100%	130,0
12.	Mydło toaletowe	1182,0	1182,0	100%	52,0
13.	Wyroby perfumeryjne	3600,0	3600,0	100%	
14.	Wyroby cukiernicze	1500,0	1550,0	103,8%	768,0
15.	Sól	10000,0	10000,0	100%	5650,0
16.	Herbata	15,0	15,0	100%	

Co dotyczy śledzi, nafty, płyt gram[ofonowych] i zeszytów szkolnych plan dostarczenia nie został wykonany z winy dostawców.

Plan dowozu mydła gospodarczego i zapalek wykonano w pełni.

W celu szybszego dostarczania przez kolej załadowanych towarów do zachodnich obwodów Narkomtorg USRR i Ukoopsojuz⁶ zgodnie z propozycją SNK USRR 19 i 20 marca oddelegowali specjalnych przedstawicieli do węzłowych stacji kolejowych Szepetówka, Zdołbunów, Koziatyn, Proskurów, Wołoczyska, Husiatyn.

Dzięki temu przedsięwzięciu do 5 kwietnia b.r. z wymienionych stacji udało się wysłać do miejsc przeznaczenia ok. 200 wagonów z towarami

przemysłowymi i spożywczymi. Praca w tym kierunku jest kontynuowana.

Odnotowano szereg przypadków, kiedy z winy kierownictwa przedsiębiorstw handlowych otrzymane towary nie były przekazywane z miejscowych baz handlowych do sieci handlowej. Tak, na przykład na bazie Tarnopolskiego Oddziału Miejskiego do 5 kwietnia zgromadzono różnych towarów przemysłowych, dostarczonych w marcu b.r. zgodnie z planem na 1 kwartał na sumę 500.000 rubli. Towar ten nie został przekazany do sprzedaży tylko dlatego, że kier[ownik] Obw[odowego] Oddziału Hand[lowego] WOCHAN w odpowiednim czasie nie dał rozporządzenia o rozdzielaniu towarów dla przedsiębiorstw handlowych.

Zaobserwowano również, że w sklepach w mieście Tarnopol takimi towarami jak nici i dzianiny handel odbywa się nie dłużej niż 2-3 godziny dziennie, podczas gdy na bazach są zapasy różnych towarów galanteryjnych na 1 mln 200 tys. rubli (w tej liczbie nici na 70 tys. rubli, dzianiny na 400 tys. rubli).

W magazynach Gorpotriebsojuz⁷ w m[ieście] Krzemieniec obwodu tarnopolskiego znajdowały się znacjonalizowane towary galanteryjne na sumę ponad 240.000 rubli. Na skutek nadmiernego zawyżenia cen tych towarów, przekazanie ich do sieci handlowej zatrzymało się na dłuższy okres, nie patrząc na duże zapotrzebowanie na nie ze strony ludności. Kier[ownik] Gorpotriebsojuz SZESTAK nie podejmował środków w celu powtórnej wyceny tych towarów i masowo rozprowadzał je zgodnie z zamówieniami w cenach przedwojennych. (Materiały dotyczące SZESTAKA przekazano prokuratorowi w celu pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej).

W mieście Równe, w marcu b.r. odczuwalne były duże braki w towarach spożywczych i przemysłowych, co doprowadziło do tworzenia się kolejek przed sklepami. W tym samym czasie w miejscowych magazynach znajdowały się towary przemysłowe na kwotę ponad 1 miliona rubli oraz ok. 3000 ton artykułów spożywczych, przekazywanie których do sieci handlowej było systematycznie wstrzymywane z powodu bezczynności kierownika tego działu JERKOWICZA i jego zastępcy LEONIDOWA. JERKOWICZ i LEONIDOW zostali zwolnieni za bezczynność w pracy.

W magazynach Lubieszowskiego⁸ Rajpotriebsojuz⁹ obwodu wołyńskiego znajduje się znacząca ilość towarów przemysłowych skonfiskowanych byłym właścicielom, lecz nie jest przekazywana do otwartej sieci handlowej, tylko rozdzielana zgodnie z poleceniami składu kierującego tego Związku. Na miejscu prowadzone jest śledztwo.

Analogiczna sytuacja z przekazywaniem towarów z miejscowych magazynów [do sieci handlowej] jest również w Rajpotriebsojuzie w Sienkiewiczach obwodu wołyńskiego.

W związku z brakami w dostarczaniu takich towarów przemysłowych i spożywczych, jak sól, wyroby cukiernicze, herbata, mydło toaletowe w szeregu obwodów mają miejsce przerwy w handlu tymi towarami, co powoduje tworzenie się kolejek przed sklepami, którym często towarzyszą zamieszki.

Tak, na przykład w szeregu rejonów obwodów: wołyńskiego, rówieńskiego i tarnopolskiego często brakuje w sprzedaży soli, wyrobów cukierniczych, mydła toaletowego; we lwowskim, drohobyckim, stanisławowskim – wyrobów cukierniczych. We wszystkich obwodach w ostatnich dwóch miesiącach brakuje w sprzedaży herbaty.

W kontekście Waszej dyrektywy wydano polecenia naczelnikom Z[arządów] NKWD o nasileniu agenturalnej obsługi przedsiębiorstw handlowych w zachodnich obwodach i ujawnianiu dezorganizatorów w handlu.

ZAST[ĘPCA] LUD[OWEGO] KOM[ISARZA] SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
starszy major bezpieczeństwa państwowego GORLINSKI
[podpis maszynowy]

„15” kwietnia 1940 r.

nr ^{b-}1255/CH^{*-b}

m[iasto] Kijów

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 16, op. 33, spr. 27, k. 48-55.

¹ GEU – Główny Zarząd Gospodarczy (ros.: Главное экономическое управление – ГЭУ).

² Grigorij Andriejew (1908-1981) – w 1927 został członkiem komsomołu, a następnie w 1931 wstąpił do WKP(b). W latach 1937-1938 sekretarz komitetu partyjnego w kopalni w Nowoczerkasku. 1939 pełnił szereg odpowiedzialnych funkcji w aparacie bezpieczeństwa państwowego: był m.in. naczelnikiem Wydziału I Głównego Zarządu Ekonomicznego NKWD, zastępcą szefa Zarządu Ekonomicznego NKWD, naczelnikiem Wydziału IV. W latach 1941-1949 ludowy komisarz spraw wewnętrznych Karelo-Fińskiej SRR (1941), zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych Turkmeńskiej SRR (1941-1943), zastępca szefa Zarządu NKWD obwodu kurskiego (1943), szef Głównego Zarządu Produkcji Znaków, Monet i Orderów Państwowych w Moskwie (1943-1949). 1953 naczelnik Oddziału I Głównego Zarządu przy Radzie Ministrów ZSRR. Na emeryturze od 1975.

^{b-} ^{-b} Numer podkreślony maszynowo.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

- ³ Zagotzierno – Państwowy Urząd Zbożowy, zajmujący się wykonywaniem zobowiązań dotyczących dostarczenia zboża państwu: robienia zapasów, przyjmowania, przechowywania i podziału zboża (ros.: Государственная контора по заготовкам и сбыту зерна – Заготзерно).
- ⁴ NKToгг – Ludowy Komisariat Handlu (ros.: Народный комиссариат торговли – НКТогг).
- ⁵ NKLP – Ludowy Komisariat Przemysłu Lekkiego (ros.: Народный комиссариат легкой промышленности – НКЛП).
- ⁶ Укоопсоюз – Ukraiński Związek Spółdzielczych Przedsiębiorstw Spożywczych (ros.: Украинский союз потребительских кооперативных организаций – Укоопсоюз).
- ⁷ Горпотребсоюз – Miejski Związek Stowarzyszeń Spożywczych (ros.: Городской союз потребительских обществ – Горпотребсоюз).
- ⁸ Lubieszów (ukr. Любешів) – osiedle typu miejskiego w obwodzie wołyńskim.
- ⁹ Райпотребсоюз – Rejonowy Związek Stowarzyszeń Spożywczych (ros.: Районный союз потребительских обществ – Райпотребсоюз).

43

1940, 19 kwietnia, Korzec – Informacja Korzeckiej Rady Wiejskiej o aresztowanym komendancie miejscowej strażnicy KOP Stanisławie Stępiu, s. Franciszka.

USRR
NOWOKORZECKA RADA WIEJSKA
REJONU KORZECKIEGO
dnia 19 IV 1940 r.

Charakterystyka

Stępień Stanisław Franciszkowicz urodzony w 1901 roku. Mieszkał we wsi Nowy Korzec od 1939 r. Przy b[yłych] polskich władzach ^a-był naczelnikiem strażnicy w miejscowości Korzec, utrzymywał kontakty z Żełtńskim, naczelnikiem oddziału wywiadowczego w Korcu^a (narodowość Polak).

PRZEWODNICZĄCY SILRADY¹

N. Surżyna
[podpis odręczny]

^a ^a Fragment podkreślony odręcznie granatową kredką.

SEKRETARZ

H. Kreczmarowski
[podpis odręczny]

[Pieczęć]*

УРСР

Корецький Районний
Виконавчий Комітет
Рівненської області

Podpisy potwierdzam:
SEKRETARZ RWK²

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Rękopis w języku ukraińskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 32.*

¹ Silrada – Rada Wiejska (ukr.: Сільська рада – Сільрада).

² RWK – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Районний виконавчий комітет – РВК).

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim, w przekładzie na język polski: USRR Korzecki Rejonowy Komitet Wykonawczy obwodu rówieńskiego.

44

1940, 29 kwietnia, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Pejsacha Leżeńbrucha w sprawie aresztowanego Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP.

USRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-} _____^{-a}

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

1940 r. 29 kwietnia. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego Oddziału R[ejonowego] NKWD Mindier, przesłuchałem w charakterze świadka:

1. Nazwisko	<i>Leżenbrucha</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Pejsacha Icchoka</i>
3. Data urodzenia	<i>1918 roku</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m[iasto] Korzec</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>m[iasto] Korzec, ul. Garbarska 5</i>
6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddanie)	<i>Żyd. Do rozpadu polskiego państwa polski poddany</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>Nie [ma]</i>
8. Rodzaj zajęcia (miejsce służby i stanowisko)	<i>Pracownik kopalni kamienia</i>
9. Pochodzenie socjalne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Ojciec kowal. Zmarł w 1926 r.</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	a) do rewolucji <i>robotnik, majątku nie ma</i> ¹ b) po rewolucji <i>na utrzymaniu rodziców</i> ²
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>1) Matka Feige Leżenbruch, 56 lat, gospodyni domowa; 2) Siostra Lea 19 lat, bezrobotna</i>
	<i>Pejsach Leżenbruch*</i> [podpis odręczny]
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>4 lata żydowskiej szkoły w mieście Korzec</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>b[ez]/p[artyjny]</i>

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in. (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji w 1939 roku był sądzony za kradzież. Został ^{b-} uniewinniony ^b b) po rewolucji ^{a-} [...] ^a
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in.) otrzymane przy władzy radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Nie ma</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (Czerw[onej] Gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i innych armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie uczestniczył</i>
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>Nie bierze udziału</i>

Wyraz „uniewinniony” został poprawiony w mojej obecności.

Pejsach Leżenbruch
[podpis odręczny]

PEŁNOMOCNIK OPERACYJNY
KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Mindier
[podpis odręczny]

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

Zeznania aresztowanego (świadka) *Leżenbrucha Pejsacha*
„29” kwietnia 1940 r.

^{b-} ^{-b} Wyraz poprawiony.

^c-[...]—^c

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

Pejsach Leżenbruch
[podpis odręczny]

^d-Pytanie—^d: Czy znacie Stępnia Stanisława Franciszkowicza?

^d-Odpowiedź—^d: Stępnia Stanisława blisko poznałem w 1939 roku w mieszkaniu u kaprała Pinczaka, który mieszkał w mieszkaniu u Sołomianika. Stępień interesował się czym się zajmuję i gdzie pracuję.

Pytanie: Czy wiadomo jest Wam, że Stępień Stanisław był dowódcą strażnicy w mieście Korzec?

Odpowiedź: Tak, jest mi wiadomo, że Stępień Stanisław Franciszkowicz jest dowódcą strażnicy w mieście Korzec. Strażnica znajdowała się niedaleko od cukrowni. Jest mi także wiadomo, że Stępień miał stopień sierżanta.

Pytanie: Powiedźcie, w jakich okolicznościach był ranny sierżant KOP-u Stępień Stanisław?

Odpowiedź: W 1937 roku sierżant KOP-u Stępień Stanisław i właściciel stołówki w mieście Korcu Lęgorz Stanisław nocą po cywilnemu wyjechali na byłą polską granicę. Od mieszkańców miasta Korca dowiedziałem się (od kogo dokładnie nie pamiętam, ale o tym mówiło wielu), że Stępień Stanisław i Lęgorz ^eStanisław chcieli wtedy przerzucić przez granicę byłej Polski do ZSRR jakiegoś człowieka, ale na granicy byli złapani przez radzieckich pograniczników^e. Lęgorz Stanisław został zabity, a Stępień był ranny w prawą rękę.

Protokół zapisany z moich słów prawidłowo, przeczytany mi, pod czym się podpisuję.

Pejsach Leżenbruch
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPERACYJNY
KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

Mindier
[podpis odręczny]

^c — ^c Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^d — ^d W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^e — ^e Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

*Oryginał. Wpisy na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DAWO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 22-23v.*

¹ Powinno być wpisane w punkcie „b”.

² Powinno być wpisane w punkcie „a”.

1940, 29 kwietnia, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Toszy Marcenowskiego w sprawie Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Protokół przesłuchania

1940 rok, 29 kwietnia. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego O[działu] R[ejonowego] NKWD sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Dmitrienko, przesłuchałem w charakterze świadka:

Ob. ^aMarcenowskiego Toszę Prokopowicza^a, 1909 roku, urodzonego i mieszkającego we wsi N[owy]-Korzec rejonu korzeckiego obwodu rówieńskiego, z chłopów-biedniaków, b[ez]/p[artyjnego], narodowość – Ukrainiec, pracującego w swoim gospodarstwie wiejskim.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

Pytanie: Powiedzcie, co jest Wam wiadomo o Stępniu Stanisławie Franciszkowiczu?

Odpowiedź: Stępnia Stanisława Franciszkowicza znam dobrze od 1938 roku jako naczelnika strażnicy KOP-u w m[ieście] Korzec, [znajdującej się] niedaleko cukrowni w Korcu na b[yłej] polsko-radzieckiej granicy, był on w stopniu sierżanta. Stępień S.F. był wrogo nastawiony do ^apaństwa radzieckiego, był brutalny w stosunku do aresztowanych na strażnicy, za najmniejsze podejrzenia o cokolwiek wielu aresztował i osadzał

^a ^a Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

na strażnicy, gdzie znęcano się nad nimi i bito^a. Pamiętam w 1939 roku, w styczniu, w święto, młodzież zebrała się u obywatela Kaganowskiego, mieszkającego we wsi N[owy] Korzec, w tym czasie do mieszkania wszedł polski patrol, który przeprowadził aresztowania, ^awtedy byłem aresztowany również ja i znalazłem się na strażnicy. Na strażnicy zobaczyłem kilka osób – więźniów politycznych, nie pamiętam ich nazwisk, którzy opowiadali mi jak Stępień i inni funkcjonariusze strażnicy znęcali się nad nimi, bili ich^a.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

Marcenowski
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]

KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Dmitrienko

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 24.

1940, 2 maja, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Józefa Wachbrujta w sprawie Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP oskarżonego o współpracę z polskim wywiadem.

Protokół przesłuchania

1940 rok, 2 maja. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Dmitrienko, przesłuchałem w charakterze świadka:

obyw[atela] ^{a-}Wachbrujta Józefa Tichonowicza^{a-}, 1901 roku urodzenia, urodzonego i mieszkającego w m[ieście] Korzec, ul. Kościuszki 9, obwód rówieński, narodowość – Żyd, b[ez]/p[artyjny], ze słów niesądzony, kupiec indywidualny.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^{b-}Pytanie^{-b-}: Powiedzcie szczegółowo, co jest Wam wiadomo o Stępnii Stanisławie Franciszkowiczu?

^{b-}Odpowiedź^{-b-}: Stępnia Stanisława Franciszkowicza znam dobrze. ^{c-}Służył on w KOP-ie w m[ieście] Korzec na b[yłej] polsko-radzieckiej granicy, na stanowisku naczelnika strażnicy KOP-u, w stopniu sierżanta. W przybliżeniu w maju 1937 roku Stępień wspólnie ze swoją żoną i przyjacielem Lęgorzem jeździł w kierunku lasu Storożowskiego przez wieś Mrozówka niedaleko b[yłej] polsko-radzieckiej granicy^{c-}. Wracając z powrotem do Korca tą samą drogą, zostali ostrzelani przez patrol graniczny KOP-u we wsi Storożów¹, ^{c-}w rezultacie czego Lęgorz został zabity, żona Stępnia ranna, on także był ranny^{c-}. W tym dniu w Korcu były także pogłoski, że Stępień, Lęgorz i żona Stępnia zostali ostrzelani podczas ich powrotu z balu w lesie Storożowskim, byli pijani.

*Wachbrujt**
[podpis odręczny]

Dla mnie osobiście cel podróży Stępnia do lasu Storożowskiego był nieznanym, ale sądząc po tym, że Stępień był naczelnikiem strażnicy KOP-u, dobrze znającym służbę graniczną, mógł dopuścić się czynu, ^{c-}o którym również były pogłoski, że poszli oni w celu przerzucenia kogoś przez granicę do ZSRR^{c-}.

Z moich słów do protokołu zapisano prawidłowo, pod czym się podpisuję.

Wachbrujt
[podpis odręczny]

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie niebieską kredką.

^{b-} ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^{c-} ^{-c} Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]

KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Dmitrienko

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 25-25v.

¹ Storożów (ukr. Сторожів) – wieś w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

47

1940, 2 maja, Korzec – Protokół przesłuchania świadka Mikołaja Szyszkowskiego w sprawie byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka.

Protokół przesłuchania

1940 rok, 2 maja. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Dmitrienko, przesłuchałem w charakterze świadka:

Obyw[atela] ^{a-} Szyszkowskiego Mikołaja ^{-a} Adolfowicza, 1901 roku urodzenia, urodzonego we wsi Prawutyn¹, powiat Nowogród Wołyński, mieszkaniec miasta Korzec, ul. Cmentarna 9, obwód rówieński, z chłopów-biedniaków, Polaka, b[ez]/p[artyjnego], ze słów niesądzonego, pracującego jako stróż w sądzie miasta Korzec.

O odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań został uprzedzony zgodnie z art. 89 KK USRR.

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony odręcznie niebieską kredką.

^bPytanie^{-b}: Powiedzcie szczegółowo, co jest Wam wiadomo o Stępnii Stanisławie Franciszkowiczu?

^bOdpowiedź^{-b}: Stępnia Stanisława Franciszkowicza ^cznam jako naczelnika ^dstrażnicy KOP-u w m[ieście] Korzec na b[yłej] polsko-radzieckiej granicy, w stopniu sierżanta. Stępień miał ścisły kontakt w pracy z naczelnikiem b[yłego] polskiego wywiadu w Korcu, sierżantem Żełtińskim, z którym on systematycznie spotykał się, co osobiście obserwowałem będąc w pracy w magistracie w charakterze gońca^{-c-d}.

M. Szyszkowski*
[podpis odręczny]

Pytanie: Co jeszcze możecie dodać do swoich zeznań?

Odpowiedź: Do swoich zeznań niczego dodać nie chcę. Z moich słów do protokołu zapisano prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

M. Szyszkowski
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]
KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Dmitrienko
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 26-26v.*

^b -^b W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^c -^c Fragment pokreślony odręcznie czerwoną kredką.

^d -^d Fragment oznaczony pionową kreską wykonaną odręcznie czerwoną kredką.

* Koniec strony protokołu przesłuchania poświadczony podpisem przesłuchiwanego.

¹ Prawutyn (ukr. Правутин) – wieś znajdująca się obecnie w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

1940, 22 maja, Korzec – *Postanowienie o przekazaniu do Wydziału Finansowego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego dowodów rzeczowych uzyskanych podczas rewizji w mieszkaniu byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka.*

Postanowienie

1940 rok, 22 maja, miasto Korzec, obwód rówieński. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego Rej[onowego] Oddziału NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] DMITRIENKO, rozpatrzyłem materiały śledcze w sprawie nr 21504 STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza oskarżonego zgodnie z art. 54 p. 13 KK USRR.

Ustaliłem:

że podczas przeprowadzenia aresztowania i przeszukania STĘPNIA S.F. zostały zajęte medal (nagroda b[yłego] polskiego rządu), Odznaka Grenadierska oraz dwie odznaki strzeleckie.

Postanawiam:

zajęte podczas przeszukania ob. STĘPNIA S.F. medal, Odznakę Grenadierską oraz dwie odznaki strzeleckie przekazać do Oddziału Finansowego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego na przechowanie.

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]

KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Dmitrienko*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Корецкое районное отделение

„ZGADZAM SIĘ”:

NACZELNIK KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego] Mierkułow
[podpis maszynowy oraz odręczny]

[Adnotacja odręczna na odwrocie kartki]
Przedmioty wskazane w niniejszym postanowieniu zostały przyjęte na przechowanie przez I Oddz[iał] Spec[jalny] Z[arządu] NKWD.

POMOCNIK PEŁNOMOCNIKA OPERACYJNEGO Lewczenko
[podpis odręczny]

[Pieczęć]** 30 V [19]40 r.

1-й Спец[иальный] отдел
Областное Управление
НКВД
по Ровенской области

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 28-28v.*

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Korzecki Oddział Rejonowy.

** Pieczęć trójkątna w kolorze fioletowym z napisem w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: I Oddział Specjalny Obwodowy Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

1940, 24 maja, Korzec – Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Stanisława Stępnia, s. Franciszka, byłego funkcjonariusza KOP oskarżonego o współpracę z byłym polskim wywiadem wojskowym.

„ZATWIERDZAM”

Naczelnik Oddziału Śledczego
(Naczelnik „^{a-}.....^{-a}” Oddziału)
[podpis odręczny nieczytelny]
NKWD Z[arząd] NKWD
„24” maja 1940 r.

Postanowienie (o postawieniu w stan oskarżenia)

Miasto Korzec, 24 maja 1940 roku. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Korzeckiego Rej[onowego] Oddziału NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] DMITRIENKO. Rozpatrzyłem materiały śledcze w sprawie nr 21504 i, wzięwszy pod uwagę to, że STĘPIEŃ Stanisław Franciszkowicz, będąc sierżantem KOP-u, służył i współpracował z b[ylým] polskim wywiadem wojskowym. W ciągu wielu lat pracował jako komendant strażnicy w m[ieście] Korzec. Organizował i przeprowadzał wspólnie z naczelnikiem Wydziału wywiadu wojskowego w m[ieście] Korzec ŻEŁTIŃSKIM przerzuty szpiegów polskich przez granicę.

Postanawiam:

Na podstawie art. 126 i kierując się art. 127 KPK USRR postawić STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza w stan oskarżenia zgodnie z art. 54 p. 13 KK USRR, poinformować o tym oskarżonego, który ma poświadczyć to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię postanowienia przesłać do prokuratora.

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]
KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Dmitrienko*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

NACZELNIK KORZECKIEGO O[DDZIAŁU] R[EJONOWEGO] NKWD
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Mierkułow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi „30” *maja* [19]40 r.
Podpis oskarżonego *Stępień St.*
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 27-27v.

50

1940, 1 czerwca, Odessa – Pismo naczelnika 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu odeskiego Leonowa do zastępcy naczelnika 3. Oddziału UGB NKWD USRR Timofiejewa z prośbą o wytyczne dotyczące wydawania pozwoleń na przyjazd krewnych do bieżenców z Polski centralnej i wschodniej do USRR.

ŚCIŚLE TAJNE

DO
ZASTĘPCY NACZELNIKA 3. ODDZIAŁU UGB¹ NKWD
USRR
KAPITANA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO
TIMOFIEJEW²

Do wielu O[ddziałów] R[ejonowych] NKWD obwodu odeskiego przybywają uchodźcy z terytorium byłego państwa polskiego oraz byli bezrobotni z zachodnich obwodów Ukrainy, osiedlają się w rejonach obwodu i zwracają się z prośbami o wydanie zezwolenia na przyjazd do nich krewnych obecnie mieszkających w zachodnich obwodach Ukrainy i na terytorium byłej Polski zajęтым przez Niemcy.

Proszę o Wasze wskazówki w tej kwestii.

1 czerwca 1940 r.
nr 719286

NACZELNIK 3. ODDZIAŁU UGB ZARZĄDU NKWD OBWODU ODESKIEGO
starszy lejtnant bezpieczeństwa państwowego *Leonow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 9, k. 247.

¹ UGB – Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego (ros.: Управление государственной безопасности – УГБ).

² Piotr Timofiejew (1899-1958) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa, generał-lejtnant. Członek Partii Komunistycznej od 1919. Dowódca plutonu specjalnego batalionu przy Fińskiej CzeKa (następnie Oddziału Specjalnego 55. Dywizji Strzeleckiej), w 1920 pełnomocnik Oddziału Specjalnego Pułku i Brygady 55. Dywizji Strzeleckiej. Od 1921 pracował w organach CzeKa NKWD USRR. W latach 1932-1934 był zastępcą dowódcy 19. Oddziału Pogranicznego, od 1934 do 1937 pełnił funkcję naczelnika Starokonstantynowskiego Rejonowego Oddziału NKWD i Oddziału Specjalnego NKWD 2. Dywizji Kawalerii i Brygady Zmechanizowanej. W latach 1937-1938 pracował jako pomocnik naczelnika Oddziału Zarządu NKWD obwodu winnickiego. W 1938 został naczelnikiem Miejskiego Oddziału NKWD w Mohylowie Podolskim. W 1938 przeniesiono go do aparatu NKWD USRR. Później otrzymał funkcję naczelnika 3. Oddziału Zarządu Poprawczych Obozów Pracy i Kolonii, w latach 1939-1940 zastępcy naczelnika, następnie naczelnika 3. Oddziału UGB NKWD USRR. W 1941 przeniesiono go do centralnego aparatu NKGB ZSRR. W 1941 objął posadę naczelnika 1. Oddziału 2. Zarządu NKGB ZSRR, w latach 1941-1943 naczelnika 1. Oddziału 2. Zarządu NKWD ZSRR. W 1943 był naczelnikiem 4. Oddziału Główny Zarząd Kontrwywiadu (GUKR) SMIERSZ przy Ludowym Komisariacie Obrony ZSRR. W latach 1943-1946 działał jako pomocnik naczelnika GUKR SMIERSZ NKO-MWS ZSRR, nadzorował pracę UKR SMIERSZ 2. Frontu Ukraińskiego. W latach 1944-1946 był naczelnikiem grupy operacyjnej GUKR SMIERSZ w Bukareszcie, od 1946 do 1947 zastępcą naczelnika I Zarządu Głównego Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego (MGB) ZSRR. W 1947 został przeniesiony do czynnej rezerwy MGB ZSRR. W 1948 zwolniono go do zapasu po chorobie. Jako emeryt, do śmierci mieszkał w Moskwie.

1940, 1 czerwca, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U o pozostawieniu w mieście Równe specjalistów z grona uchodźców z terytorium Polski zajętego przez Niemcy.

ŚCIŚ[LE] TAJNE

**Protokół nr 5
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obkomu KP(b)U
z dnia 1 czerwca 1940 roku**

[...]

31. Wniosek szpitala wojskowego o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę szpitala wojskowego o pozostawienie w Równem lekarza Rodala Bruna Hermanowicza, 1910 r. urodzenia; lekarza Spiro Bernarda Saulowicza, 1892 r. urodzenia; technika-elektro radiologa Szmulewicz Felicjana Bimanowicza, 1912 rok urodzenia; lekarza Wajsbroma Dawida Moerowicza, 1894 rok urodzenia; lekarza Wybergaj Stanisława Hermanowicza, 1892 rok urodzenia; pielęgniarkę Maroko Taubę Mojżeszownę, 1916 rok urodzenia; lekarza Bauma Julija Abramowicza, 1897 rok urodzenia; lekarza Margolisa Ignacego Izraelowicza, 1898 rok urodzenia; lekarza Rozencwajga Jakuba Hedalowicza, 1914 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

32. Wniosek Obw[odowego] Wydz[iału] Zdrow[ia] o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę Obw[odowego] Wydz[iału] Zdrow[ia] o pozostawienie w Równem lekarza chirurga Lubelskiego Maurycego Saulowicza, 1872 rok urodzenia; lekarza Pilca Adolfa Chilewicz, 1900 rok urodzenia; laboranta Wolfa Leona Henrykowicza, 1909 rok urodzenia; lekarza Ratinowa Abrama Istrowicza, 1895 rok urodzenia, laborantkę Orlicką Stefanę T. Mawr.¹, 1903 r. urodzenia; pielęgniarkę Laks Marię Pinchusownę, 1917 rok urodzenia; laborantkę Oliwer Paulinę Herszownę, 1914 rok uro-

dzenia; lekarza Kogana Jakuba Lwowicza, 1907 rok urodzenia; lekarza Kohna Samuela Szulimowicza, 1855 rok urodzenia; kier[ownika] oddziału planowego tow. Żurawickiego Izaaka Szamowicza, 1915 rok urodzenia; lekarza Rajbeniacha Hersza Beniaminowicza, 1911 rok urodzenia; lekarza Fainsztejna Ludwika Beniaminowicza, 1900 rok urodzenia; lekarza Aronowicza Rajchmana Izaakowicza, 1910 rok urodzenia; lekarzkę Zundilewicz Annę Mironownę, 1900 rok urodzenia; lekarza Johweda Beniamina Ilina, 1898 rok urodzenia; lekarza Kapłana Józefa Beniaminowicza, 1876 rok urodzenia; lekarza Kogana Dawida Mojżeszowicza, 1888 rok urodzenia; lekarza Hofenberga Józefa Pankusowicza, 1911 rok urodzenia; kier[ownika] gospodarczego Tarasiuka Antona Pawłowicza, 1895 r. urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

33. Wniosek Obłprofrady² o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę Obłprofrady o pozostawienie w Równem przewodniczącego Związku Zawodowego Punda Antona Semenowicza, 1910 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

34. Wniosek Obłzemwiddiłu³ o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę Obłzemwiddiłu o pozostawienie w Równem zootechnika Cukermana Hersza Kisielewicza, 1917 rok urodzenia oraz ekonomistkę Cukerman Esterę Kislewnę, 1907 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

35. Wniosek Obłprombudmateriałów⁴ o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę Obłprombudmateriałów o pozostawienie w Równem księgowego Mendelсона Beniamina Jakowlewicza, 1909 rok urodzenia oraz inżyniera Helba Teodora Sałomonowicza, 1904 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

36. Wniosek Oddziału Sanitarnego Budownictwa NKWD o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę Oddziału Sanitarnego Budownictwa NKWD o pozostawienie w Równem lekarza dentystę Babada Dawida Pinkusowicza, 1891 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

37. Wniosek redakcji „Czerwonyj Prapor”⁵ o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę redakcji „Czerwonyj Prapor” o pozostawienie w Równem mechanika samoch[odowego] Kuszera Rubina Zejlikowicza.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

38. Wniosek „Rybzbytu”⁶ o zezwolenie na pozostawienie specjalistów [z grona] uchodźców w m[ieście] Równe.

Podtrzymać prośbę „Rybzbytu” o pozostawienie w Równem kierownika oddziału planowania Ejzenberga Chaima Dawidowicza, 1891 rok urodzenia.

Prosić KC KP(b)U i SNK USRR o zatwierdzenie.

[...]

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 5, k. 87-89.*

¹ Tak w dokumencie.

² Oblprofrada – Obwodowa Rada Związków Zawodowych (ukr.: Обласна рада професійних спілок – Облпрофрада).

³ Oblzemwiddil – Obwodowy Wydział Gospodarki Gruntami (ukr.: Обласний земельний відділ – Облземвідділ).

⁴ Oblprombudmaterialy – Obwodowy Zarząd Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych (ukr.: Обласне управління будівництва та промисловості будівельних матеріалів – Облпромбудматеріали).

⁵ „Czerwonuj Prapor” (ukr.: Червоний прапор) – gazeta regionalna ukazująca się pięć razy w tygodniu w miejscowości Równe w latach 1939-1990, w języku ukraińskim. Powstała 18 XII 1939 jako oficjalne wydawnictwo Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U oraz Okręgowej Rady Deputowanych Ludowych. Od 1943 do 1944 wychodziła jako wydawnictwo podziemnego komitetu regionalnego KP(b)U oraz komendy okręgowej partyzantów obwodu rówieńskiego. Jej redaktorem był Mytrofan Zubaszew. 2 II 1944, po ponownym wkroczeniu wojsk radzieckich do miejscowości Równe wznowiono wydawanie gazety przez ośrodek regionalny. Ostatni numer gazety ukazał się 28 XII 1990.

⁶ Rybzbut – Obwodowy Zarząd Handlu Produkcją Rybacką (ukr.: Обласна контора по збуту рибної продукції – Облзбут).

1940, 3 czerwca, Równe – Decyzja Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o dalszym toku postępowania wobec byłego funkcjonariusza KOP Stanisława Stępnia, s. Franciszka, aresztowanego pod zarzutem współpracy z polskim wywiadem w okresie międzywojennym.

**Postanowienie
(o przyjęciu sprawy do realizacji)**

Miasto Równe 3 czerwca 1940 roku
 Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego Czerniak, rozpatrzyłem materiały śledztwa przygotowawczego sprawy śledczej nr 21504 Stępnia Stanisława Franciszkowicza, 1902 r. urodzenia, urodzonego we wsi Chotynowo¹, gmina Bieliny, powiat kielecki, mieszkańca wsi Dermanka² rejonu ludwipolskiego obwodu rówieńskiego, Polaka, byłego polskiego poddanego.

Biorąc pod uwagę to, że działania Stępnia Stanisława Franciszkowicza noszą znamiona przestępstwa określonego w art. 54-13 KK USRR,

postanawiam:

na podstawie art. 93 KPK USRR przyjąć sprawę do realizacji.

ŚLED CZY ODDZIAŁU Ś[LED CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
 obwodu rówieńskiego

Czerniak
 [podpis odręczny]

Zgadzam się:

PEŁNIĄCY OBOWIĄZKI NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO]
 Z[ARZĄDU] NKWD

lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Łosiew³
 [podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 29.*

¹ Powinno być Huta Nowa.

² We wcześniejszych dokumentach podano, że Stanisław Stępień mieszkał w mieście Korzec, lub też we wsi Nowy Korzec.

³ Jewgenij Łosiew (1904-1942?) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. 1916 ukończył 2-klasową szkołę górniczą w Kijowie. 1923 ukończył roczną szkołę młodszych dowódców przy 7. Samarskiej Dywizji Kawalerii. 1918-1924 pomocnik dowódcy plutonu 42. pułku kawalerii 7. Samarskiej Dywizji Kawalerii. 1925-1926 dowódca Oddziału Specjalnego Przeznaczenia GPU w Kijowie. 1926-1929 goniec Kijowskiego Okręgowego Oddziału GPU. 1929-1930 pełnomocnik rejonowy Oddziału GPU w Browarach okręgu kijowskiego. W KP od 1931. 1930-1933 pełnomocnik operacyjny Kijowskiego Sektora Operacyjnego GPU w rejonie borodiański. W latach 1933-1939 pełnił następujące funkcje: naczelnik radomyskiego rejonowego oddziału NKWD obwodu kijowskiego (1935-1937); pełniący obowiązki naczelnika 4. Wydziału 4. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu kijowskiego (1938-1939); zastępca naczelnika 2. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu kijowskiego (1939-1940). Naczelnik Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego, tymczasowo pełniący obowiązki naczelnika Zarządu NKGB obwodu rówieńskiego (1940-1941). W 1942 zwolniony z NKWD. Dalsze losy nieznane. Zob. Н. Петров, *Кто руководил органами госбезопасности 1941-1954. Справочник*, Москва 2010, s. 553; Wołyń za „*pierwszych Sowietów*”. *Losy ludności polskiej...*, s. 163, 174, 206, 242.

1940, 4 czerwca, Równe – Protokół przesłuchania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, obwinionego o to, że pełniąc służbę w polskich organizacjach wywiadowczych walczył z ruchem rewolucyjnym i wzmacniał burżuazyjny ustrój Polski.

USSR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr 21504

1940 r., 4 czerwca. Ja, śledczy oddziału śled[czego] Z[arządu] NKWD obw[odu] rówieńskiego Czerniak, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Stępień</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Stanisław Franciszkowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1902 [r.]</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>W[ieś] Chutanowo¹ gm[iny] Bieliny powiatu kieleckiego</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>M[iasto] Korzec², ul. Kościelna 6 r[e]jo]nu korz[eckiego] obw[odu] rówieńskiego</i>
6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak, b[ły]ły pol[ski] poddany</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>a-[...]-a</i>
8. Rodzaj zajęcia (miejsce służby i stanowisko)	<i>Bez określonego zajęcia</i>
9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Z chłopów</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	<i>a) do rewolucji chłop-rolnik b) po rewolucji urzędnik</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Żona – Stępień Marianna Makarowna, 1913 r. Syn – -» - Witold Kazimierz Stanisławowicz, 8 lat Syn – -» - Zbigniew Stanisław Stanisławowicz, 4 lata Mieszkają w m[ieście] Korzec, ul. Kościelna 6, r[e]jo]n korzecki, obw[ód] rówieński</i>

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

	<i>Stępień St.*</i> [podpis odręczny]
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>7 klas szkoły powszechnej</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>B[ez]/p[artyjny]</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i inne (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji <i>nie był poddawany</i> b) po rewolucji <i>nie był poddawany</i>
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i inne) otrzymane przy władzy radz[ieckiej]	<i>Otrzymał medal od rządu pol[skiego]</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Z ewidencji wojskowej został zdjęty jako inwalida</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (Gwardii Czerw[onej], w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i innych armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Służył w armii polskiej od 1923 r. do 1925 r. i w pogranicznym wywiadzie KOP od 1925 r. do 1938 r.</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie brał udziału</i>
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>b-[...]-b</i>

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

c-[...]-c

^{b-} ^{-b} Na formularzu litera „Z” w znaczeniu – rubryka niewypełniona.

^{c-} ^{-c} Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

Zeznania aresztowanego (^d-świadka^d) *Stępnia S.F.*

„4” czerwca 1940 r.

Pytanie: Opowiedzcie szczegółowo o swojej służbie w byłej armii polskiej i polskim wywiadzie wojskowym.

Odpowiedź: W armii polskiej służyłem ^e-od 1923 r. do 1925 r. jako szeregowy. W polskim wojskowym wywiadzie KOP służyłem od 1925 r. do maja 1937 r., przy czym, od 1925 r. do 1926 r. – w stopniu starszego strzelca. Od 1926 r. do 1928 r. – w stopniu kaprala^e. ^fOd 1928 r. do 1935 r. – jako plutonowy, a od 1935 r. do maja 1937 r. służyłem jako komendant strażnicy ^g-w m[ieście] Korzec w stopniu sierżanta^f. ^e-W maju 1937 roku^{e-g} w związku z inwalidztwem zostałem zwolniony i przeszedłem na emeryturę.

Pytanie: Jakie nagrody otrzymaliście od byłego polskiego rządu?

Odpowiedź: Za oddaną długoletnią ^{h-f}służbę w polskim wywiadzie wojskowym KOP w 1937 roku byłem nagrodzony przez polski rząd medalem^f. Innych nagród^h, poza odznakami za dobre strzelanie i służbę nie otrzymałem.

Pytanie: Kiedy i w jakich okolicznościach zostaliście ranni?

Odpowiedź: Zostałem ranny wiosną 1937 roku w następujących okolicznościach. Pamiętam, że 16 maja 1937 roku bawiliśmy się z żoną na majówce w lesie za wsią Zawodnia³, która była zorganizowana przez urzędników m[iasta] Korzec. Wieczorem tegoż dnia, wracając z majówki z żoną i właścicielem baru w Korcu Lęgorzem, między wsią Mrozówka a m[iastem] Korzec zatrzymali nas żołnierze służby granicznej KOP-u, ale nie usłyszeliśmy komendy i kontynuowaliśmy jazdę w kierunku Korca, po czym straż otworzyła ogień i raniono mnie w prawą rękę, moją żonę raniono w plecy i kula wyszła przez brzuch, a Lęgorza (właściciela baru) zabito. Po tym leczyłem się przez czternaście miesięcy – od 16 maja 1937 roku do 15 lipca 1938 roku i przeniesiony zostałem na emeryturę.

Pytanie: Dysponujemy danymi o tym, że byliście ranni podczas przetrzutu przez polsko-radziecką granicę do ZSRR specjalnie przygotowanego przez Was w celu szpiegowskiej działalności człowieka⁴?

^d- ^d Wyraz skreślony.

^e- ^e Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

^f- ^f Fragment podkreślony odręcznie granatową kredką.

^g- ^g Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu dwiema pionowymi kreskami w kolorze granatowym.

^h- ^h Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu dwiema pionowymi kreskami w kolorze czerwonym.

Odpowiedź: Nie, to nieprawda, byłem ranny podczas powrotu do domu w Korcu z majówki, na której spędzaliśmy czas. Może to potwierdzić furman Grabowski z chutoru Rzadkówka⁵ rejonu korzeckiego, który nas podwoził swoją bryczką. Poza tym, z tego powodu odbył się nawet sąd, który ustalił te okoliczności, dokładnie jak zeznałem.

Pytanie: Ile osób przechodzących granicę z ZSRR do Polski zatrzymaliście w czasie Waszej służby jako komendant strażnicy?

Odpowiedź: W czasie mojej służby jako komendant strażnicy ja i moi podlegli nie zatrzymaliśmy ani jednego człowieka przechodzącego granicę z ZSRR do Polski, ponieważ takowych my nie widzieliśmy. ⁱ⁻Zatrzymywaliśmy tylko przechodzących, których od razu po ustaleniu tożsamości zwalnialiśmyⁱ⁻.

Pytanie: Ilu ludzi z Waszą pomocą zostało przerzuconych na terytorium Związku Radzieckiego?

Odpowiedź: W przerzucie jakichkolwiek osób na terytorium Związku Radzieckiego nikomu nie pomagałem i o tym nic nie wiem.

Pytanie: Dysponujemy danymi, że będąc komendantem strażnicy biliście zatrzymanych na granicy. Przyznajecie się do tego?

Odpowiedź: ^{j-}Nie, ani ja, ani moi podlegli nigdy nikogo nie biliśmy na strażnicy^{j-}.

Pytanie: Dysponujemy danymi, że jesienią 1939 roku, koło mostu w Korcu, strzelaliście do radzieckich samolotów. Przyznajecie się do tego?

Odpowiedź: Zaprzeczam temu, ponieważ do radzieckich samolotów nie strzelałem. Od czasu, gdy mnie zwolniono, nie miałem przy sobie żadnej broni.

Pytanie: Czy przyznajecie się do tego, że będąc na służbie w polskich organach wywiadowczych oraz karnych walczyliście z ruchem rewolucyjnym i wzmacnialiście burżuazyjny ustrój Polski?

Odpowiedź: ^{k-}Tak, przyznaję, że podczas służby w polskich organach wywiadowczych walczyłem z ruchem rewolucyjnym i umacniałem polski ustrój burżuazyjny, za co byłem nagrodzony przez polski rząd medalem^{k-}.

Protokół zapisany z moich słów prawidłowo, przeczytany mi, pod czym się podpisuję.

Stępień St.

[podpis odręczny]

ⁱ⁻ ⁻ⁱ Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką oraz wyróżniony z lewej strony tekstu znakiem „v”.

^{j-} ^{-j} Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

^{k-} ^{-k} Fragment podkreślony odręcznie granatową kredką oraz wyróżniony z lewej strony tekstu dwiema pionowymi kreskami w kolorze czerwonym.

Przesłuchał:
ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO Czerniak
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy rękopiśmienne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 9-13.*

- ¹ Powinno być Huta Nowa.
- ² We wcześniejszych dokumentach wieś Nowy Korzec.
- ³ Zawodnia – wieś obecnie nie istnieje, w latach 1920-1939 znajdowała się w gminie Korzec, powiat rówieński.
- ⁴ Tak w dokumencie.
- ⁵ Rzadkówka (ukr. Жадківка) – obecnie wieś w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

54

1940, 22 czerwca, Kijów – Pismo zastępcy naczelnika 3. Oddziału UGB NKWD USRR Timofiejewa do naczelnika 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu odeskiego Leonowa w sprawie wydawania zezwoleń na przyjazd krewnych do uchodźców i osób bezrobotnych przybyłych z terytorium II RP.

ŚCIŚLE TAJNE

**Do
Naczelnika UGB Zarządu NKWD
obwodu odeskiego
Leonowa**

Na zapytanie 3. Oddziału UGB Z[arządu] NKWD z dnia 1 czerwca 1940 r. odpowiadamy, że wydawanie zezwoleń na prawo wjazdu do mieszkających w Waszym obwodzie uchodźców i bezrobotnych krewnych z obwodów Zachodniej Ukrainy w zasadzie jest dopuszczalne.

Podczas podejmowania decyzji dotyczących wydawania zezwoleń na prawo wjazdu należy wysłać zapytanie do NKWD zachodnich obwo-

dów Ukrainy w celu sprawdzenia politycznej prawomyślności krewnych uchodźców, wobec których ci ostatni wnoszą prośbę i w każdym oddzielnym przypadku decydować o ich wjeździe do Waszego obwodu.

Jednocześnie zabezpieczyć agenturalną obserwację działalności uchodźców i tylko po dwustronnym sprawdzeniu i porównaniu podejmiecie decyzje we wskazanym temacie w tę lub inną stronę.

22 czerwca 1940 r.

nr 278543

NACZELNIK 3. ODDZIAŁU UGB Z[ARZĄDU] NKWD USRR

kapitan bezpieczeństwa państwowego

Timofiejew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 9, k. 245.

55

1940, czerwiec, Łuck – Notatka Zarządu NKWD obwodu wołyńskiego dla zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego, dotycząca oporu chłopów stawianego podczas ich wysiedlania.

ŚCIŚLE TAJNE

Do

**Zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR
kapitana bezpieczeństwa państwowego Gorlinskiego**

NOTATKA WCz¹

Niedaleko m[iasta] Włodzimierz Wołyński grupa chłopów-Ukraińców, w przybliżeniu ok. 20 rodzin, mieszka w zbudowanych przez siebie zie-

miankach i szalaszach. Na polecenie, aby załadowali się do eszelonów, wydanego przez przedstawicieli ds. wysiedlania, ok. 120 osób uzbrojonych w kosa i widły kategorycznie odmówiło załadunku.

Na miejsce zdarzenia wysłano 2 ciężarówki żołnierzy. Na ich polecenie chłopcy złożyli kosa i widły, następnie zostali załadowani do wagonów.

We Włodzimierzu Wołyńskim jeden zatrzymany uciekinier, WOŁK Józef, próbował uciec. Podczas jego zatrzymania użyto broni. Wskutek strzelaniny uciekinier został ranny i wysłany do więziennego szpitala.

Z[ARZĄD] NKWD OBWODU WOŁYŃSKIEGO
Notatka do WCz

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 10, k. 42.*

¹ WCz – utajniona łączność rządowa wysokiej częstotliwości.

1940, 3 lipca, Równe – Raport zastępcy naczelnika 2. Wydziału 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego Slesarenki do zastępcy naczelnika Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego starszego lejtnanta bezpieczeństwa państwowego Mastickiego o poważnych naruszeniach podczas prowadzenia śledztwa osób aresztowanych pod zarzutem prowadzenia działalności antyradzieckiej.

Do
Zast[ępcy] naczelnika Zarządu NKWD
obwodu rówieńskiego
st. lejtnanta bezpieczeństwa państwowego tow. Mastickiego¹

Raport

1 lipca b.r. przyszedł do mnie pom[ocnik] nacz[elnika] Rówieńskiego O[ddziału] R[ejonowego] NKWD, sierżant bezpieczeństwa państwowego,

tow. Miniejew, który opowiadał, że w rówieńskim więzieniu znajduje się 6 osób: Gajek², Wojczel, Tyżuk, Bojko, Chroma i Goławski³, którzy zostali aresztowani w różnym czasie przez b[ły] Rówieński Oddział Powiatowy, żadnych materiałów na nich w Oddziale Rej[onowym] teraz nie ma, nawet nie ma postanowień o aresztowaniu.

Z wymienionych [wyżej] osób przypomniałem sobie Wojczela i Goławskiego, którzy byli aresztowani w zeszłym roku i sprawy na nich były prowadzone przez b[ły] Powiatowy Oddział NKWD. Byłem zastępcą nacz[elnika] tego Oddziału, kiedy wpłynęło od nacz[elnika] Z[arządu] NKWD rozporządzenie o przekazaniu spraw śledczych i aresztowanych do Oddziału Śledczego, wszystkich aresztowanych (ok. 500 osób) oraz sprawy śled[cze] na nich według imiennej listy przekazałem do Oddziału Śledczego, otrzymałem potwierdzenie z podpisem tow. Kociubenki. W b[łym] Oddziale Powiatowym pozostały materiały śled[cze] tylko na tych aresztowanych, którzy podlegali zwolnieniu, ale jakie były decyzje wobec nich, nie wiem, ponieważ na początku stycznia zostałem oddelegowany do rejonu, a potem zacząłem pracować w Z[arządzie] NKWD.

Poradziłem tow. Miniejewowi, żeby [znalazł] listy i sprawdził, czy zostały przekazane materiały śledcze na wymienionych [wyżej] aresztowanych do Oddziału Śledczego. Tow. Miniejew powiedział, że list [aresztowanych], których sprawy śledcze przekazano do Oddziału Śledczego w O[ddziale] R[ejonowym] także nie ma, gdzie one zniknęły, nie wiadomo.

Będąc zainteresowany tym tematem, 1 lipca [19]40 r[oku] poszedłem do nacz[elnika] Oddziału Śledczego tow. Łosiewa, u którego sprawdziłem listy, które przeze mnie były sporządzone w celu przekazania materiałów śledczych i aresztowanych, na listach tych 6 aresztowanych nie znalazłem.

Po tym, jak wytłumaczyłem tow. Łosiewowi, o co mi chodzi, on wspomniał, że kilka miesięcy temu nacz[elnik] Rówieńskiego O[ddziału] R[ejonowego], tow. Zacharow przywiózł kilkadziesiąt spraw śledczych i oddał je do archiwum Oddziału Śledczego jako niepotrzebne O[ddziałowi] R[ejonowemu]. Postanowiłem zobaczyć sprawy, które były zwalone do szafy sekretarza Oddziału Śledczego, wśród tych „archiwalnych” spraw znalazłem sprawę śledczą na Goławskiego, na którego tow. Kadkin napisał postanowienie o zwolnieniu (akta sprawy śled[czej] dołączam).

Goławski, aresztowany 21 października [19]39 r[oku], dotychczas znajduje się w więzieniu. Nie jest wykluczone, że również na pozostałych 5 aresztowanych materiały śledcze znajdują się gdzieś w archiwum.

O czym donoszę z Waszego polecenia.

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD OBW[ODU] RÓWIENSKIEGO
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] Slesarenko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

3 VII [19]40 r.

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2924, k. 1-2.*

¹ Wasilij Masticki (1902-1954) – w 1923 wstąpił do powiatowego komitetu Komsomółu w guberni nowogrodzkiej. Następnie w 1926 został członkiem WKP(b). W latach 1926-1937 był m.in.: sekretarzem powiatowego oddziału GPU w guberni nowogrodzkiej (1926-1927); pomocnikiem pełnomocnika rejonowego oddziału GPU w okręgu nowogrodzkim (1927-1928); sekretarzem i pełnomocnikiem operacyjnym Wydziału Specjalnego OGPU pułku w Nowogrodzie (1928-1931); starszym pełnomocnikiem Wydziału Specjalnego OGPU 3. Brygady Lotniczej w obwodzie leningradzkim (1931-1932); zastępcą szefa wydziału politycznego stancyi maszynowo-tractorowej ds. pracy OGPU/NKWD w obwodzie donieckim (1933-1935); szefem rejonowego oddziału NKWD w obwodzie charkowskim/półtawskim (1935-1937). Od 1938 do 1940 sprawował funkcję szefa rejonowego oddziału NKWD w Łubniach. W latach 1940-1941 był zastępcą szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W latach 1941-1945 nadzorował działania zbrojne na froncie, pełniąc kolejno funkcje: zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 39. Armii w Archangielskim Okręgu Wojskowym (1941-1942); zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 41. Armii Frontu Kalinińskiego (1942-1943); szefa Wydziału Kontrwywiadu Ludowego Komisariatu Obrony 3. Armii Czołgowej Gwardii 1 Frontu Ukraińskiego (1943-1945). W latach 1946-1952 pełnił urząd szefa Zarządu MGB obwodu mołodeczańskiego. W latach 1953-1954 był szefem VI Wydziału Specjalnego MWD BSRR.

² Jan Gajek (1901-?). Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*. *Losy ludności polskiej...*, s. 21, 77, 80, 210-212.

³ Bronisław Goławski (1894 – ?) – ur. w Niechworoszczu w powiecie żytomierskim guberni wołyńskiej. Polak. W latach 1914-1917 służył w armii rosyjskiej. W 1928 przeszedł przez granicę do Polski, za co został skazany na 3 miesiące więzienia. Mieszkał we wsi Żytyń Wielki w powiecie rówieńskim w województwie wołyńskim. Aresztowany przez operacyjno-czekistowską grupę NKWD USRR 21 X 1939, przebywał w więzieniu miasta Równe, oskarżony na podstawie art. 54-13 Kodeksu Karnego USRR. Zgodnie z postanowieniem operacyjno-czekistowskiej grupy NKWD miasta Równe z 15 XI 1939 jego sprawa została zamknięta, jednak z aresztu został zwolniony dopiero 15 VII 1940. Dalsze losy nieznanne (DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2924).

1940, 11 lipca, Równe – *Decyzja o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkańca Karola Bielakowa, s. Teofila, wydana przez naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Obozu Nr 1 w Równem.*

Ważny przez 2 doby

NAKAZ nr 16

Wydany przez Oddział Specjalny NKWD Obozu nr 1 funkcjonariuszowi NKWD *Kazancewowi* uprawniający do przeprowadzenia przeszukania i aresztowania ob[ywatela] *Bielakowa Karola Teofilowicza*.

Po przeprowadzeniu przeszukania zatrzymany *Bielakow* podlega przekazaniu do O[ddziału] S[pecjalnego] NKWD Obozu nr 1¹, m[iasta] Równe.

Wszystkie organizacje obywatelskie i oddziały wojskowe prosimy o okazanie pełnej współpracy podczas aresztowania.

Wydany „11” lipca 1940 r.

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР
Особое Отделение Строительного Лагеря № 1

NACZELNIK O[DDZIAŁU] S[PECJALNEGO] NKWD Obozu nr 1

lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] *Krawiec*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

SEKRETARZ O[DDZIAŁU] S[PECJALNEGO] NKWD Obozu nr 1

Fastienkowa

[podpis maszynowy oraz odręczny]

* Pieczęć okrągła z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR Oddział Specjalny Obozu Budowlanego nr 1.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 65, k. 5.*

¹ Obóz NKWD w Równem (inaczej Obóz Rówieński NKWD, oficjalnie Budowa Nr 1 NKWD) – system około 20 punktów obozowych rozlokowanych wzdłuż budowanej drogi strategicznej Nowogród Wołyński – Lwów przez Równe, Dubno i Brody. Obóz podlegał Zarządowi Budownictwa Drogi Zachodnioukraińskiej nr 1 NKWD ZSRR.

58

1940, 26 lipca, Równe – *Postanowienie o przedstawieniu zarzutu prowadzenia działalności antyradzieckiej Karolowi Bielakowowi, s. Teofila.*

„ZATWIERDZAM”

„^{a-}__^{-a}” lipca 1940 r.

Zast[ępcą] nacz[elnika] O[ddziału]
S[pecjalnego] NKWD KOWO
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]
Czernik¹
[podpis odręczny]

Postanowienie (o przedstawieniu zarzutów)

Miasto Równe 1940 roku 26 lipca. Ja, *pełnomocnik oper[acyjny] O[ddziału] S[pecjalnego] NKWD Obozu nr 1* ^{b-}Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego^b *sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Połtawcew*, rozpatrzyłem materiały śledztwa w sprawie nr 1269. Biorąc pod uwagę to, że *Bielakow Karol Teofilowicz* wystarczająco został zdemaskowany, że *znajdując się w obozie w Sapożynie*² *prowadził wśród jeńców wojennych antyradziecką pracę wyrażającą się w przewidywaniu porażki ZSRR w wojnie przeciw*

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} Fragment skreślony.

Niemcom, rzucaniu oszczerstw na temat życia mas pracujących w ZSRR, przewidywaniu odbudowy b[yłej] Polski.

Postanawiam:

Kierując się art. 126 KPK USRR przedstawić zarzuty ob. *Bielakowowi Karolowi Teofilowiczowi* przewidziane w art. 54-10 KK USRR, o czym poinformować oskarżonego, który potwierdzi to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi.

W. Połtawcew
[podpis odręczny]

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР
Особое Отделение Строительного Лагеря № 1

„ZGADZAM SIĘ”
NACZELNIK ODDZIAŁU S[PECJALNEGO] NKWD *Obozu nr 1*
[ejtnan]t b[ezpieczeństwa] p[aństwowego] *Krawiec*
[podpis odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi 26.[0]7.1940 r.

Bielakow Karol
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 65, k. 222.*

* Pieczęć okrągła z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR Oddział Specjalny Obozu Budowlanego nr 1.

¹ Siemion Czernik (1902-1941) – ur. w Taraszczy, gubernia kijowska. Członek WKP(b) od 1925. Od 1936 lejtnant bezpieczeństwa państwowego w Kraju Wschodniosyberyjskim. Od 1938 naczelnik Oddziału Specjalnego NKWD Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 1939 kapitan bezpieczeństwa państwowego, zastępca naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. Od 1940 zastępca naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. Od 1941 major bezpieczeństwa państwowego, zastępca naczelnika Oddziału Specjalnego NKWD Frontu Południowo-Zachodniego. Zginął we wrześniu 1941 na froncie.

² Сапожин (ukr. Сапожин) – obecnie wieś w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

1940, czerwiec-lipiec, Łuck – Notatka Zarządu NKWD obwodu wołyńskiego dla zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego, dotycząca wysiedlania uchodźców z Polski centralnej i wschodniej.

M[iasto] Łuck, czerwiec-lipiec 1940 r.
ŚCIŚLE TAJNE

DO
ZASTĘPCY KOMISARZA LUDOWEGO SPRAW
WEWNĘTRZNYCH USRR
KAPITANA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO
GORLINSKIEGO

**Informacja dotycząca przeprowadzenia operacji wysiedlenia
uchodźców z obwodu wołyńskiego**

Podlegało wysiedleniu: 6579 rodzin, 15.171 osób;
Ustalono dodatkowo: 536 rodzin, 1114 osób;
Zebrano i załadowano [do eszelonów]: 3.567 rodzin, 11.771 osób;
Pojedynczych osób: aresztowano przed przeprowadzeniem operacji – 737, podczas operacji – 811;
Wysiedlono według narodowości: Ukraińców – 1017 osób, Polaków – 1837 osób, Żydów – 8924 osoby.

Z[ARZĄD] NKWD OBWODU WOŁYŃSKIEGO
Notatka WCz

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 15, op. 1, spr. 10, k. 60.*

1940, 21 sierpnia, Łuck – *Informacja w gazecie „Radianska Wołyń” o prowadzeniu szkolenia wojskowego wśród komunistów będących funkcjonariuszami prokuratury i administracji terenowej.*

Łuck, 21 sierpnia 1940 r.

Szkolenie wojskowe komunistów

W celu pomocy komunistom w opanowaniu specjalności wojskowych Łucki Miejski Komitet KP(b)U zorganizował szereg kółek zajmujących się nauczaniem obsługi samochodu, motocykla, karabinu ręcznego i ciężkiego karabinu maszynowego, silnika samolotowego.

Obecnie już rozpoczęły działalność koła zajmujące się szkoleniem z karabinu, silnika samolotowego, ręcznego i ciężkiego karabinu maszynowego. Komuniści organizacji partyjnych Obwodowej Prokuratury i Obwodowego Komitetu Wykonawczego uczą się obsługi samochodu, komuniści organizacji partyjnej lotniska cywilnego już przeszkolili się z motocykla, obecnie szkolą się z obsługi samochodu.

[brak podpisu]

*Oryginał. Druk w języku ukraińskim.
„Радянська Волинь” 21 sierpnia 1940.*

1940, 23 sierpnia, Równe – *Protokół przesłuchania ks. Władysława Bukowińskiego, s. Józefa, pracującego w rzymskokatolickiej diecezji łuckiej.*

USRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

DO SPRAWY nr ^a[...]-^a

1940 r. 23 sierpnia. Ja, ^a[...]-^a, przesłuchałem w charakterze oskarżonego

1. Nazwisko	<i>Bukowiński¹</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Władysław ^bJózefowicz^b</i>
3. Data urodzenia	<i>1904 roku</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m[iasto] Berdyczów, USRR</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>m[iasto] Łuck, ul. Katedralna 6</i>
6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak, ob. ZSRR</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, numer, kategoria i miejsce zameldowania)	<i>25 IV [19]40 r. 1. Oddział RKM NKWD w Łucku obwodu wołyńskiego, nr 702630</i>
8. Rodzaj zajęcia (miejsce pracy i stanowisko)	<i>Proboszcz parafii katolickiej w Łucku ksiądz</i>
9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Z urzędników</i>

^a -^a Brak wpisu.

^b -^b Wyraz poprawiony.

10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja materialna)	a) do ^c rewolucji ^c <i>pracował jako agronom</i> b) po rewolucji ^a [...] ^a
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Kawaler</i>
	<i>W. Bukowiński*</i> [podpis odręczny]
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>Wyższe</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i inne (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji <i>nie był poddawany</i> b) po rewolucji <i>nie był poddawany</i>
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in.) przy władzy radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Nie figuruje, ponieważ jest duchownym</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (Gwardii Czerw[onej], w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i in. armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	^d [...] ^d
20. Informacja o działalności społeczno-politycznej	^d [...] ^d

^c ^c Wyraz skreślony.

^d ^d Kreska w znaczeniu – nie dotyczy.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

*Zeznania oskarżonego Bukowińskiego Władysława Józefowicza
„23” sierpnia 1940 r.*

Pytanie: W jakich okolicznościach wyjechaliście w celu zamieszkania do b[ylej] Polski?

Odpowiedź: Ojciec z rodziną mieszkał do 1920 roku w Proskurowie² i pracował jako zarządzający plantacjami buraków w spółce akcyjnej. W tymże roku, podczas wycofywania się armii polskiej spod Kijowa, ojciec z rodziną, w tym ja, wyjechaliśmy w celu zamieszkania na terytorium b[ylej] Polski, do powiatu sandomierskiego, wieś Komarno³.

Pytanie: Czym zajmowaliście się po tym?

Odpowiedź: Jesienią 1920 roku wyjechałem do Krakowa, gdzie początkowo uczyłem się w gimnazjum, po ukończeniu którego w 1921 roku zacząłem naukę w Uniwersytecie Krakowskim. Najpierw studiowałem prawo, które ukończyłem w 1926 roku. W tym samym roku poszedłem na teologię, którą ukończyłem w 1931 roku.

Pytanie: Czym zajmowaliście się po ukończeniu teologii?

Odpowiedź: W tym samym roku zostałem wyświęcony na księdza i skierowany do Rabki⁴ w województwie krakowskim, gdzie byłem księdzem i wykładałem religię w gimnazjum.

Pytanie: W jakich okolicznościach wyjechaliście z Rabki do Łucka?

Odpowiedź: Będąc w Rabce poznałem biskupa diecezji wołyńskiej Szelażka⁵, którego poprosiłem, żeby przyjął mnie jako księdza w swojej diecezji. W rezultacie czego w 1936 roku zostałem przeniesiony z diecezji krakowskiej do wołyńskiej diecezji rzymskokatolickiej, gdzie znajdowałem się do dnia aresztu.

Pytanie: Śledztwo dysponuje danymi, że będąc księdzem w Łucku byliście sekretarzem organizacji Akcja Katolicka?

Odpowiedź: Tak, od 1938 roku byłem diecezjalnym sekretarzem Akcji Katolickiej, przewodniczącym której był ksiądz⁶ Radziwiłł Janusz⁷. Będąc sekretarzem Akcji Katolickiej, prowadziłem dużą pracę organizacyjną i agitacyjną⁸.

Pytanie: Do tematu Waszej działalności w Akcji Katolickiej jeszcze wróćmy. Teraz powiedzcie, w jakich wydawnictwach pracowaliście?

Odpowiedź: Byłem redaktorem biuletynu „Spójnia”⁹ wydawanego przez Akcję Katolicką, a także uczestniczyłem w pracach czasopisma „Życie Katolickie”¹⁰, w którym zamieszczałem swoje artykuły. Treść niektórych moich artykułów miała charakter antykomunistyczny.

Pytanie: Teraz powiedzcie, w jakich okolicznościach zostaliście aresztowani?

Odpowiedź: Dowiedziałem się, że ze stacji Łuck zostanie wysłany eszelon z wysiedleńcami. Wziąłem ze sobą modlitewniki i różne przedmioty liturgiczne, żeby je rozprowadzić wśród wysiedlanych. Oprócz tego wziąłem ze sobą artykuły żywnościowe w celu okazania im pomocy. Podczas rozdawania żywności wśród wysiedlanych, także zacząłem rozprowadzać modlitewniki, po czym zostałem zatrzymany.

Pytanie: Podczas przeszukania znaleziono i zajęto Wam pieniądze na kwotę 297 rubli. Powiedzcie, na jaki cel były one przeznaczone?

Odpowiedź: Wskazane pieniądze także wziąłem ze sobą, żeby komuś pomóc, jeśli zajdzie taka potrzeba. Rozdałem pieniądze na sumę 90 rubli. Komu były rozdane pieniądze, nie wiem, ponieważ wręczyłem je Stalskiej, mieszkance Łucka, która miała je rozdać wysiedlanym.

Pytanie: Od kogo otrzymaliście zadanie pójścia do wysiedlanych?

Odpowiedź: Wyżej wspomniane modlitewniki i jedzenie dla rozdania wysiedlanym zabrałem z własnej inicjatywy. Jednak przed wyjściem byłem u biskupa Szelażka, którego poinformowałem o tym, że idę pożegnać się z wysiedlanymi. Szelażek nie miał nic przeciwko temu.

Pytanie: Czy kiedykolwiek jeszcze rozpowszechnialiście wśród wysiedlanych literaturę religijną?

Odpowiedź: W kwietniu 1940 roku, podczas wysiedlania z Łucka, dałem polecenie swojemu pomocnikowi, księdzu Puzanowskiemu, żeby poszedł do Kiwerc pożegnać się z wysiedlanymi parafianami. O ile mi wiadomo, to w tym czasie Puzanowski niektórym wysiedlanym dawał pieniądze. Jaka suma pieniędzy została rozdana, nie wiem.

Pytanie: Śledztwo dysponuje danymi, że utrzymywaliście kontakty z wysyłanymi, którym okazywaliście pomoc.

Odpowiedź: Tak, rzeczywiście, brałem udział w wysłaniu dwóch przesyłek z żywnością dla wysiedlonych, oprócz tego wysłałem 100 rubli ześlanej Ostrowskiej przez jej przyjaciółkę Czotman, mieszkankę Łucka.

Pytanie: Powiedzcie, kim jest Bajer¹¹?

Odpowiedź: Bajer uczył się w seminarium duchownym w Łucku. W czasie działań wojennych znajdował się u swoich rodziców w województwie krakowskim zajętym przez Niemców. W ^{c-}listopadzie^{-c} ^{e-}grudniu^{-e} 1939 roku Bajer nielegalnie przeszedł granicę, gdzie został zatrzymany, tak on opowiadał, po czym został zwolniony i przyjechał do Łucka. W Łucku biskup Szelażek wyznaczył go na pom[ocnika] proboszcza parafii w Lubomlu, gdzie był on księdzem. Następnie on oficjalnie poprzez niemiecką komisję wyjechał z powrotem na terytorium zajęte przez Niemców.

Przesłuchanie przerwano.

^{e-} ^{e-} Wyraz nadpisany.

Protokół zapisano z moich słów prawidłowo, pod czym się podpisuję.

W. Bukowiński

[podpis odręczny]

W mojej obecności wyraz „listopadzie” został skreślony, a „grudniu” nadpisany.

W. Bukowiński

[podpis odręczny]

Przesłuchali:

NACZ[ELNIK] 4 WYDZ[IAŁU] II ODDZIAŁU UGB NKWD USRR

st. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] *Baranow*

[podpis odręczny]

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] II ODDZIAŁU Z[ARZĄDU] NKWD USRR

Korszunow

[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.

AU SBU WO, spr. 7942-ΦII, t. 4, k. 10-13.

¹ Władysław Bukowiński (1905-1974) – kapłan rzymskokatolicki, ur. się 4 I 1905 w Berdyczowie. W 1914 rozpoczął naukę w rosyjskim VIII państwowym gimnazjum filologicznym w Kijowie, następnie w 1917 uczęszczał do polskiego gimnazjum koedukacyjnego w Płoskirowie. W 1920 przeprowadził się wraz z rodziną do Polski. W latach 1923-1925 studiował w Polskiej Szkole Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był prezesem Akademickiego Koła Kresowego w Krakowie oraz redaktorem czasopisma „Czas” (1925-1926). W 1931 przyjął święcenia kapłańskie z rąk abp. Adama Stefana Sapiehy. W latach 1931-1938 pełnił posługę duszpasterską w Rabce (1931-1935) i Suchej Beskidzkiej (1935-1936). W Łucku był wykładowcą w seminarium duchownym (1936-1938). W 1938 został sekretarzem Akcji Katolickiej, redagował czasopisma „Spójnia”, „Życie Katolickie”. W 1939 mianowano go proboszczem katedry w Łucku. W 1940 po raz pierwszy aresztowało go NKWD i został skazany na osiem lat łagrów. 23 VI 1941 ocalał podczas masowego rozstrzelania więźniów tuż przed wejściem Niemców do Łucka. 4 I 1945 ponownie aresztowało go NKWD. Skazano go na 10 lat karnych obozów pracy, które odbywał w obozach: czelabińskim, Bakał na Uralu, Dżekazganie. 10 VIII 1954 został zesłany do Karagandy. W latach 1957-1958 odbywał wyprawy misyjne do Ałmaty, Aktiubińska i Semipałatyńska. 25 II 1959 został skazany na trzy lata obozu pracy za nielegalne rozpoczęcie pracy duszpasterskiej. Karę odbywał w obozie pracy w Czumie koło Irkucka. W kwietniu 1961 został przeniesiony do obozu dla „religiozników” w Republice Mordwińskiej. Przebywał tam do zakończenia kary, do 3 grudnia 1961. Do końca życia mieszkał w Karagandzie, prowadząc posługę duszpasterską i niekiedy odbywał wyprawy misyjne do miejscowości w Kazachstanie i Tadżykistanie. Zmarł 3 XII 1974. Został pochowany w Karagandzie. W 2016 został beatyfikowany. Biografia ks. Władysława Buko-

wińskiego została opublikowana przez wydawnictwo Ośrodka „Wołanie z Wołynia”. Zob. *Spotkałem człowieka. Ks. Władysław Bukowiński w pamięci wiernych i przyjaciół*, oprac. W.J. K o w a l ó w, Biały Dunajec-Ostróg 2001, s. 11-35.

² Proskurów, wł. Płoskirów (ukr. Проскурів) – obecnie miasto Chmielnicki (ukr. Хмельницький).

³ Tak w dokumencie. Powinno być Komornia – wieś w Polsce położona w województwie świętokrzyskim, w powiecie sandomierskim. Witold Józef Kowalów twierdzi, że w 1920 ks. Władysław Bukowiński wraz z rodziną przeprowadził się do Polski i zamieszkał we wsi Święcica, w sandomierskim. Jego ojciec administrował majątkami Potockich w podkrakowskich Pisarach i Krzeszowicach (1921–1931). Zob. *Spotkałem człowieka. Ks. Władysław Bukowiński...*, s. 12.

⁴ Rabka – miasto w województwie krakowskim, w powiecie Nowy Targ. Od 1999 Rabka-Zdrój (województwo małopolskie, powiat nowotarski, gmina Rabka-Zdrój).

⁵ Adolf Piotr Szelażek (1865-1950) – polski duchowny rzymskokatolicki. Święcenia kapłańskie uzyskał w Płocku w 1888. W latach 1893-1918 wykładał w seminarium duchownym w Płocku. Od 1918 do 1925 był biskupem pomocniczym płockim, jednocześnie pełnił funkcję radcy w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz konsultora rzymskiej Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich. Od 1926 był biskupem diecezjalnym łuckim. W 1936 założył Zgromadzenie Sióstr św. Teresy od Dzieciątka Jezus. W 1945 aresztowany przez NKWD wraz z innymi duchownymi: ks. Władysławem Bukowińskim (1905-1974), ks. dr. Bronisławem Drzepeckim (1906-1973) oraz ks. Stanisławem Szczypką (1914-1984) pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Watykanu. Umieszczono go w więzieniu w Kijowie. W 1946 deportowano go do Polski. Przebywał w Zamku Bierzgłowskim k. Torunia. Zmarł w 1950, został pochowany w Toruniu.

⁶ Tak w dokumencie. Powinno być „księżę”.

⁷ Janusz Radziwiłł (1880-1967) – ur. 3 IX 1880 w Berlinie jako syn Ferdynanda Radziwiłła i Pelagii z Sapiehów. W latach 1901-1903 studiował nauki przyrodniczo-ekonomiczne w Wyższej Szkole Leśnictwa w Eberswalde. W 1918 pełnił funkcję dyrektora Departamentu Stanu. Podczas walk polsko-bolszewickich służył w sztabie 8. Brygady Jazdy. Od 1923 do 1926 przewodził Klubowi Społeczno-Politycznemu. W latach 1928-1935 był posłem na sejm z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, od 1935 do 1938 senatorem RP. Był współzałożycielem oraz prezesem Akcji Katolickiej w diecezji łuckiej. W 1939 aresztowało go NKWD i był przetrzymywany w więzieniu w Moskwie. Opuścił je po trzech miesiącach. W październiku 1944 został aresztowany przez hitlerowców. Po zwolnieniu w tym samym miesiącu, zamieszkał w Nieborowie. W 1945 ponownie został aresztowany przez NKWD i pozbawiony wolności do 1947. Zmarł 4 X 1967 w Warszawie.

⁸ Ks. Władysław Bukowiński był ponadto w Łucku w lutym 1938 dyrektorem i jednym z wykładowców Instytutu Wyższej Kultury Religijnej. Miesiąc później powstał Chrześcijański Uniwersytet Ludowy we wsiach Myśliń i Rudniki. Zob. Maria K a l a s, *Mysł katolicka bł. ks. Władysława Bukowińskiego na Wołyniu*, „Wołanie z Wołynia” marzec-kwiecień 2018, nr 2, s. 36.

⁹ „Spójnia” organ Akcji Katolickiej diecezji łuckiej – czasopismo wychodzące w latach 1935-1939. Jego twórcą i redaktorem w latach 1938-1939 był Władysław Bukowiński.

¹⁰ W 1928 biskup Adolf Piotr Szelażek założył w Łucku drukarnię diecezjalną, w której w latach 1930-1939 wydawano tygodnik „Życie Katolickie”. Ks. Władysław Bukowiński był w nim zastępcą redaktora naczelnego.

¹¹ Prawdopodobnie chodzi o Władysława Bajera (1912-?) – wikariusza w Lubomlu.

1940, 2 września, Równe – *Decyzja Rówieńskiego Obwodowego Komitetu Wykonawczego oraz Biura Obwodowego Komitetu KP(b)U o uczczeniu rocznicy „Wyzwolenia Zachodniej Ukrainy” przez ukończenie budowy dróg na terenie Wołynia.*

Ścis[le] Tajne

Załącznik do protokołu nr 14 § 26-011* posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U z dnia 2 września [19]40 roku.

Postanowienie
Rówieńskiego Obw[odowego] Kom[itet]u Wykon[awczego] KP(b)U
z dnia 29 VIII [19]40 r.
O przebiegu budowy drogi NKWD Nr 1

1. Biorąc pod uwagę wyjątkowo ważne znaczenie zakończenia budowy drogi do rocznicy wyzwolenia Zachodniej Ukrainy (17 września 1940 roku) oraz zgodnie z decyzją KC KP(b)U z dnia 26 sierpnia 1940 roku „O przyśpieszeniu prac przy budowach dróg”, zobowiązując sekretarzy rejonowych komitetów partyjnych i przewodniczących rej[onowych] kom[itet]ów wykon[awczych] do zabezpieczenia wozów od ludności [zamieszkującej] przylegające do trasy rejonu:

z rejonu rówieńskiego wysłać	400 wozów
z rejonu aleksandryjskiego wysłać	400 wozów
z rejonu hoszczańskiego wysłać	350 wozów
z rejonu międzyrzeckiego wysłać	500 wozów
z rejonu korzeckiego wysłać	450 wozów
z rejonu klesowskiego wysłać	50 wozów
z rejonu dubieńskiego wysłać	100 wozów

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

z rejonu werbskiego wysłać 300 wozów
z rejonu kozińskiego wysłać 200 wozów
z rejonu krasnoarmijskiego wysłać 300 wozów

2. Zobowiązać sekretarzy rejonowych komitetów partyjnych i przewodniczących rej[onowych] kom[itet]ów wykon[awczych] do informowania ob[wodowego] kom[itet]u KP(b)U i obw[odowego] kom[itet]u wykon[awczego] [w dniach] 5, 10, 15 września o przebiegu wykonania niniejszej decyzji.

3. Zobowiązać naczelnika Zarządu Budowy tow. Fediukowa do zabezpieczenia normalnej pracy przybywającym wozom i regularnego informowania ob[wodowego] kom[itet]u KP(b)U o ilości pracujących wozów w każdym z rejonów oddzielnie.

SEKRETARZ OB[WODOWEGO] KOM[ITET]U KP(b)U *Begma*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Za zgodność:
KIER[OWNIK] ARCHIWUM PART[YJNEGO]
RÓWIEŃSKIEGO OB[WODOWEGO] KOM[ITET]U KP(b)U *Michajluta*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 7, k. 37.*

1940, 2 września, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U w sprawie antypartyjnego postępowania D. Zarickiego, naczelnika Klesowskiego Rejonowego Oddziału Zarządu NKWD.

**Protokół nr 15
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U
z dnia 2 września 1940 roku**

[...]

11. O naczelniku Klesowskiego Rej[onowego] Oddziału Z[arządu] NKWD tow. Zarickim (spraw[ozdawca] tow. Brahyński)

Tow. Zaricki, Sonin, Amośkin, Pozdniakow, Ponomarenko¹, Behma.

Naczelnik Klesowskiego Rejonowego Oddziału Z[arządu] NKWD tow. Zaricki D.I. dopuścił się szeregu antypartyjnych i nieetycznych uczynków: nie wysiedlił osadnika Laskowskiego, ponieważ był on związany z jego córką; mieszka w mieszkaniu bandyty polit[ycznego] Hłuszczenzi, który uciekł z ZSRR i znajduje się w kontakcie z jego córką; kilka razy bywał w mieszkaniu żony konfidenta Sadowskiego, który uciekł podczas nadejścia Armii Czerwonej; miał związek intymny z podległą mu pracownicą Urzędu Stanu Cywilnego, nawet w czasie pracy.

Sprzyjał sekretarzowi Rejkomu KP(b)U tow. Soninowi w przywłaszczeniu majątku wysiedlanych osadników, który został zwrócony dopiero po wtrąceniu się prokuratora rej[onowego] oraz dopuścił do braku kontroli przy ewidencji fund[uszu] majątku państ[wowego].

Źle kierował pracą w Rej[onowym] Oddziale Z[arządu] NKWD, w którym zauważono szereg poważnych niedociągnięć, co w znacznej mierze spowodowane jest nieetycznym i niepartyjnym postępowaniem tow. Zarickiego.

Klesowski Rejkom KP(b)U wiedział o postępowaniu tow. Zarickiego, ale odpowiednich środków nie użył.

Biuro Obkomu KP(b)U postanawia:

1. Za powiązania z klasowo wrogim elementem, za nieetyczne zachowanie i złe kierownictwo pracą Rej[onowego] Oddziału tow. Zarickiemu ogłosić surową naganę z ostrzeżeniem i wpisem do akt osobowych.

Zdjąć tow. Zarickiego ze stanowiska naczelnika Klesowskiego Rej[onowego] Oddziału Z[arządu] NKWD i uważać za niemożliwe dalsze wykorzystanie go w kierowniczej pracy operacyjnej w organach NKWD.

Prosić KC KP(b)U o zatwierdzenie.

[...]

SEKRETARZ OBKOMU KP(b)U

Behma

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.

DARO, f. 400, op. 1, spr. 7, k. 49-50.

¹ Prawdopodobnie chodzi o F. Ponomarenkę, który w latach 1939-1941 był członkiem biura Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U.

1940, 4 września, Sarny – Postanowienie Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD stacji Sarny Kolei Kowelskiej, dotyczące aresztowania i przeszukania mieszkania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o działalność antyradziecką.

„ZATWIERDZAM”
 NACZ[ELNIK] DTO¹ NKWD
 KOLEI KOW[ELSKIEJ]
 st. lejtnant bez[pieczęństwa]
 państ[wowego]
Utkin
 [podpis maszynowy oraz od-
 ręczny]
 5 IX 1940 rok

WYRAŻAM ZGODĘ NA ARESZTOWANIE
 STĘPNIA Jana Kacprawicza
 Za[stępcą] prokuratora K[olei] Kowelskiej
Kowalew
 [podpis odręczny]
 „7” września 1940 r.

[Pieczęć]*
 Прокуратура СССР
 Прокурор Ковельской жел[езной]
 дор[оги]

**^{a-}Postanowienie^{-a}
 (o aresztowaniu)**

1940 r., 4 września.

Ja, śledczy ODT² NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kow[elskiej] mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] MICHIN, rozpatrzyłem materiały o przestępczej działalności STĘPNIA J.K., 1913 r. urodzenia, urodzonego we wsi Wojnowice³ był[ego] obwodu gnulskiego⁴ (Niemcy), z narodowości Polaka, pracującego jako monter oddziału pocztowego stacji Antonówka⁵, zamieszkałego tamże.

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Prokuratura ZSRR. Prokurator Kolei Kowelskiej.

^aUstaliłem:^a

STĘPIEŃ J.K. jest członkiem kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej powstańczej organizacji, prowadzi aktywną przygotowawczą działalność skierowaną na zjednoczenie wrogo nastawionych osób z polskiego środowiska w celu organizowania zbrojnego powstania przeciwko władzy radzieckiej. STĘPIEŃ podczas werbowania nowych osób do swojej k[ontr]r[ewolucyjnej] powstańczej organizacji w czerwcu/lipcu br. mówił:

„Nasza partia (k[ontr]r[ewolucyjna] organizacja), ma kontakt z Rumunią, skąd otrzymujemy wszelkie informacje, na wypadek jakiegokolwiek zawieruchy w partii przechowywany jest karabin maszynowy oraz taśmy z nabojami, jeśli będzie trzeba, to wszyscy dostaną”.

W pierwszych dniach lipca STĘPIEŃ mówił:

„Do Antonówki przyjeżdżał z Zakarpackiej Ukrainy człowiek, który powiadomił, że tam jest jakiś polski legion stawiający sobie za zadanie walkę z władzą radziecką. Uprzedził on chłopów wsi Antonówka, żeby oni nie zdawali władzy radzieckiej zboża z nowego urodzaju”.

W sierpniu STĘPIEŃ wypowiadał się:

„W czasie działań wojennych bolszewicy nie będą mogli rzucić tu wojsk, ponieważ kolej zostanie wysadzona i to uniemożliwi sprowadzenie wojska. Są tacy ludzie, którzy wysadzą kolej i zatrzymają ruch wojsk, ci ludzie mają już wypracowany plan zniszczenia kolei”.

Po tym STĘPIEŃ poinformował o gotowości swoich popleczników do stawienia się w wypadku wezwania ich w nocy w celu realizacji swoich k[ontr]r[ewolucyjnych] zamiarów.

^aPostanawiam:^a

STĘPNIA Jana Kacprowicza poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

ŚLEDZCY ODTO NKWD ST[ACJI] SARNY

mł. lejtnant bezpieczeństwa państwa państw[owego] *Michin*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

^{b-}ZGADZAM SIĘ:^{-b}

NACZELNIK ODTO NKWD ST[ACJI] SARNY KOLEI KOWELSKIEJ

mł. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] *Morozow*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 2-3.

¹ DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – ДТО).

² ODTO NKWD – Oddział Wydziału Drogowo-Transportowego NKWD (ros.: Отделение дорожно-транспортного отдела НКВД – ОДТО НКВД).

³ Wojnowice – wieś w Polsce w województwie łódzkim, powiat Radomsko, gmina Gidle.

⁴ Tak w dokumencie.

⁵ Antonówka (ukr. Антонівка) – wieś w rejonie włodzimierskim, obwód rówieński.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

1940, 4 września, Sarny – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD stacji Sarny Kolei Kowelskiej o aresztowaniu Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o działalność antyradziecką.

„ZATWIERDZAM”

NACZ[ELNIK] DTO NKWD
KOLEI KOW[ELSKIEJ]
st. lejtnant bez[pieczeństwa]
państw[owego]
Utkin

[podpis maszynowy oraz odręczny]
5 IX 1940 r.

WYRAŻAM ZGODĘ NA

^{a-}ARESZTOWANIE^{-a}

Za[stępcą] prokuratora K[olei] Kowelskiej
Kowalew
[podpis odręczny]
„7” września 1940 r.

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

[Pieczęć]*
Прокуратура СССР
Прокурор Ковельской жел[езной]
дор[оги]

^a-Postanowienie^{-a}
(o wybraniu środka zapobiegawczego)

1940 r., 4 września.

Ja, śledczy ODTO NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kow[elskiej] mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] MICHIN, rozpatrzyłem materiały o przestępczej działalności STĘPNIA J.K., 1913 r. urodzenia, urodzonego we wsi Wojnowice był[ego] obwodu gnulskiego¹ (Niemcy), z narodowości Polaka, pracującego jako monter oddziału pocztowego stacji Antonówka, zamieszkałego tamże.

^a-Ustaliłem^{-a}

STĘPIEŃ Jan Kacprowicz podejrzewany jest o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54 p. 2, 54 p. 10 cz. 1, 54 p. 11 KK USRR. Biorąc pod uwagę to, że STĘPIEŃ znajdując się na wolności może wpływać na przebieg śledztwa, a także ukrywać się przed sądem oraz kierując się art. 144, 145, 156 KPK USRR,

^a-postanawiam^{-a}

jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec STĘPNIA Jana Kacprowicza wybrać umieszczenie go w więzieniu m[ia]sta Kowel, o czym [należy] zgodnie z art. 98 KPK USRR poinformować aresztowanego, który ma poświadczyć to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię [postanowienia] przekazać prokuratorowi transportu oraz naczelnikowi więzienia w celu dołączenia do akt sprawy więziennej.

ŚLED CZY ODTO NKWD ST[ACJI] SARNY
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Michin*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Prokuratura ZSRR Prokurator Kolei Kowelskiej.

^{b-}ZGADZAM SIĘ:^{-b}

NACZ[ELNIK] ODTO NKWD ST[ACJI] SARNY KOLEI KOWELSKIEJ
mł. lejtnant bezpieczeń[stwa] państ[wowego] *Morozow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi: 8.09.1940 r.

Podpis: *Stępień Iwan*
[podpis odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 4.*

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

¹ Tak w dokumencie.

66

1940, 9 września, Sarny – Postanowienie Sarneńskiego Oddziału Drogowo-Transportowego NKWD Kolei Kowelskiej dotyczące wszczęcia śledztwa wobec Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Do sprawy nr ^{a-}[...]^{-a}

Postanowienie

St[acja] Sarny 9 IX 1940 roku. Ja, pełnomocnik oper[acyjny] Sarneńskiego ODTO NKWD K[olei] Kowelskiej *Michin*, rozpatrzyłem materiały o przestępczej działalności ob. *Stępnia Jana Kacprowicza, 1913 r. urodzenia, urodzonego we wsi Wojnowice powiatu radomskiego (Niemcy), narodowość – Polak, pracującego jako monter linii telegraficznej Rówieńskiego Obwodowego Biura w m[ieście] Antonówka, zamieszkałego tamże.*

Przestępcze działania *Stępnia* polegały na tym, że jest on uczestnikiem k[ontr]r[ewolucyjnej] nacjonalistycznej powstańczej organizacji, prowadzi

^{a-} ^{-a} Brak numeru.

aktywną przygotowawczą działalność skierowaną na zjednoczenie wrogo nastawionych osób z polskiego środowiska w celu organizowania zbrojnego powstania przeciwko władzy radzieckiej.

Dopatrując się w dokonanych przez oskarżanego *Stępnia kontrrewolucyjnych działaniach* znamion przestępstwa określonego w art. 54 p. 2, 54 p. 10 cz. 1, 54 p. 11 KK USRR,

postanawiam:

na podstawie art. 93 p. 2 i 108 KPK USRR rozpocząć w niniejszej sprawie *śledztwo przygotowawcze*.

Kopię niniejszego postanowienia przesłać do prokuratora *Sarneri*[skiego] *odcinka kolejowego*.

ŚLED CZY PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] ODTO NKWD st[acji] Sarny
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Michin*
[podpis odręczny]

Zgadzam się:

NACZELNIK ODTO NKWD st[acji] Sarny
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] [brak podpisu]

Zatwierdzam:

NACZELNIK DTO NKWD st[acji] Sarny
st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego [brak podpisu]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 1-1v.*

1940, 9 września, Sarny – Ankieta aresztowanego Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Sarnień[ski] Oddz[iał] DTO ^{a-}[...]-^a NKWD Kolei Kowelskiej

Karta nr ^{b-}[...]-^b

Sprawa nr ^{b-}[...]-^b

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
[PYTANIA:]	[ODPOWIEDZI:]
1. Nazwisko	<i>Stępień</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Jan Kacprowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	dnia „28” miesiąc <i>kw[iecień]</i> 1913 rok
4. Miejsce urodzenia	<i>Wojnowice powiatu radomskiego (obecnie terytorium Niemiec)</i>
5. Miejsce zamieszkania (adres)	<i>Wieś Antonówka, rejon włodzimierzcki, obwód rówieński</i>
6. Zawód i specjalność	<i>Monter linii telegraficznej</i>
7. Miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia (wskazać nie używając skrótów nazwę instytucji lub przedsiębiorstwa)	<i>Wieś Antonówka, Oddział Pocztowy Rówień[skiego] Obwo[dowego] Oddziału Łączności</i>
8. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>Nie mam</i>

^{a-} ^{-a} Podwójnie przekreślone, nieczytelne.

^{b-} ^{-b} Brak numeru.

9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Z robotników</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	<i>Robotnik, majątku nie mam a) do rewolucji ^c[...]^c b) po rewolucji <i>do pełnoletności mieszkałem z matką we wsi Horodziec¹ oraz Antonówce, uczyłem się, po czym pracowałem i najmowałem się do różnych prac do czasu przyjsścia Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę</i></i>
11. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>Niższe</i>
<i>Stępień Iwan*</i> [podpis odręczny] ^d [...] ^d	
12. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny, wcześniej nie byłem członkiem żadnych partii politycznych ^d[...]^d</i>
13. Narodowość i obywatelstwo (poddaństwo)	<i>Polak ^d[...]^d</i>
14. Kategoria ewidencji wojskowej oraz gdzie wpisany do ewidencji	<i>Figuruję w ewidencji w Antonowskim Rajwojenkomacie²</i>
15. Służba w białych i in[nych] k[ontr]r[ewolucyjnych] armiach, udział w bandach i powstaniach przeciwko władzy radzieckiej (kiedy i w charakterze kogo)	<i>Nie służyłem</i>
16. Jakim represjom podlegał przy władzy radzieckiej: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	<i>W 1935 roku byłem aresztowany przez władze polskie za bezpłatne przejazdy w pociągach, znajdowałem się w areszcie w Pińsku przez 6 miesięcy</i>

^c ^c Brak wpisu.

^d ^d Na formularzu litera „Z” w znaczeniu – w rubryce nic więcej nie napisano.

* Koniec strony ankiety potwierdzony podpisem aresztowanego.

17. Skład rodziny	<i>Kawaler, z krewnych mam: matka – Józefa, mieszka we wsi Ube- reż³ w rejonie stepańskim, z nią mieszka siostra – Antonina, zamęż- na, mąż Abramowicz, zajmuje się rolnictwem, druga siostra – Kazia, mąż Mietek Korosiński, w 1937 r. zabity we wsi Tyszyca⁴, trzecia sio- stra – Gienia, zamężna, mąż Limań- ski, mieszka we wsi Polany⁵, pięciu braci: Józef, Stefan, Czesław, Edek i ja, wszyscy mieszkają w rejonie sarneńskim, oprócz Józefa, który znajduje się w Niemczech</i>
-------------------	--

1. Zewnętrzne znaki szczególne [aresztowanego] c-[...]-c
2. Przez kogo i kiedy został aresztowany *ODTO NKWD st[acji] Sarny*
9 września 1940 r.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

3. Gdzie znajduje się w areszcie c-[...]-c
4. Uwagi specjalne c-[...]-c

Podpis funkcjonariusza, wypełniającego ankietę *Michin*
[podpis odręczny]

„9” września 1940 r.

Uwagi:

Ankieta powinna być wypełniana rzetelnie, czytelnie ze słów oskarżonego i potwierdzana dokumentami.

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 5-5v.

¹ Horodziec (ukr. Городець) – wieś w rejonie włodzimierzeckim obwodu rówieńskiego.
² Rajwojenkomat – Rejonowy Komisariat Wojskowy (ros.: Районный военный комиссариат – Райвоенкомат).
³ Ubereż (ukr. Убереж) – wieś w rejonie sarneńskim obwodu rówieńskiego.
⁴ Tyszyca (ukr. Тишиця) – wieś w rejonie berezniewskim obwodu rówieńskiego.
⁵ Polany (ukr. Поляна) – wieś w rejonie berezniewskim obwodu rówieńskiego.

1940, 9 września, Sarny – *Protokół przeszukania mieszkania aresztowanego Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyrządową.*

**Protokół
(przeszukania osobistego)**

1940 r., 9 września.

Ja, śledczy ODTO NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kow[elskiej] mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] Michin, w obecności woźnego ODTO NKWD st[acji] Sarny Nazarko, przeprowadziłem przeszukanie osobiste obywatela Stępnia Jana Kacprowicza. Przy przeszukaniu znaleziono następujące:

1. Związkowa legitymacja członkowska o n[ume]rze 025370.
2. Czas[owe] zaświad[czenie] [dotyczące] powszechnego obowiązku obrony o n[ume]rze 2271.
3. Odpis aktu urodzenia Stępnia Jana.
4. Jeszcze jeden egz[emplarz] [Odpisu aktu urodzenia] o n[ume]rze 66 Stępnia Jana.
5. Książeczka osobista¹ o n[ume]rze 421523 Stępnia Jana.
6. Polska książeczka² o n[ume]rze 6035567 Stępnia Jana.
7. Trzy koperty po listach, jeden list Stępnia.
8. Różnej korespondencji, zaświadczeń i innych papierów na jedenastu kartkach.
9. Jedna stara walizka z drogą bielizną.

Innych rzeczy, dokumentów oraz rzeczy wartościowych przy przeszukaniu nie znaleziono, pod czym się podpisujemy.

Przeszukanie przeprowadził:

ŚLED CZY ODTO NKWD

Michin
[podpis odręczny]

OBECNI:

Nazarko
[podpis odręczny]

Przeszukiwany – zatrzymany *Stępień Iwan*
[podpis odręczny]

[Na odwrocie karty:]

Potwierdzenie

Walizkę z rzeczami otrzymałem, wszystko całe.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

Otrzymałem w całości.

5 X *Stępień Iwan*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 6-6v.

¹ Tak w dokumencie. Prawdopodobnie chodzi o dowód osobisty.

² Tak w dokumencie.

69

1940, 10 września, Sarny – Ankieta i protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, o jego środowisku towarzyskim i poglądach na temat władzy radzieckiej.

ZSRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
GŁÓWNY ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO
KOL[EI] KOWELSKIEJ

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-}[...]-^a

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

1940 r. 10 września. Ja, śledczy ODTO NKWD st[acji] Sarny Michin, przesłuchiłem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Stępień</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Jan Kacprowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1913 r.</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>wieś Wojnowice powiatu radomskiego (Niemcy)</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>wieś Antonówka rejonu włodzimierzeckiego</i>
6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Polak</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, seria, numer oraz miejsce zameldowania)	<i>Nie mam</i>
8. Rodzaj zajęcia	<i>Monter linii telefoniczno-telegraficznej Oddziału Poczтового Rówieńskiego Obwodowego Oddziału Łączności m. Antonówki obw[odu] rówień[skiego]</i>
9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Z robotników</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	<i>a) do rewolucji do pełnoletniości mieszkałem z matką b) po rewolucji we wsi Horodziec oraz Antonówce, uczyłem się, po czym pracowałem i najmowałem się do różnych prac do czasu przyścia Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Kawaler, z krewnych mam: matka – Józefa, mieszka we wsi Ubereż w rejonie stepańskim, siostra – Antonina, zamężna, mąż Abramowicz, zajmuje się rolnictwem, druga siostra Kazia, trzecia siostra Gienia, pięciu braci: Józef, Stefan, Czesław, Edek i ja, Józef znajduje się w Niemczech</i>

<i>Stępień Iwan*</i> [podpis odręczny]	
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>Niższe</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i inne (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji ^a [...]- ^a b) po rewolucji <i>Za kradzież w 1935 r. byłem aresztowany przez byłe polskie władze, znajdowałem się w areszcie w Pińsku przez 6 miesięcy za bezpłatne przejazdy w pociągach. W 1939 r. po raz drugi byłem aresztowany, znajdowałem się w areszcie w Antonówce przez 2 miesiące</i>
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i inne) otrzymane przy władzy radzieckiej]	<i>Nie mam</i>
16. Kategoria ewidencji wojskowej oraz gdzie wpisany do ewidencji	<i>Figuruję w ewidencji w Antonowskim Rajwojenkomacie</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (Czerw[onej] Gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służyłem</i>
18. Służba w białej armii i innych armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służyłem</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	^a [...]- ^a
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>Nie [ma]</i>

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

Pytanie: W jakim języku chcecie składać zeznania śledczemu?

Odpowiedź: Zeznania chcę składać w języku rosyjskim.

*Stępień Iwan**

[podpis odręczny]

Zeznania aresztowanego ^b-świadka^b *Stępnia Jana Kacprowicza z dnia „10” września 1940 r.*

^c[...]-^c

Rozpoczęto przesłuchanie o godzinie 22.

Pytanie: Gdzie mieszkaliście i czym zajmowaliście się do czasu ustanowienia władzy radzieckiej na Zachodniej Ukrainie?

Odpowiedź: Do pełnoletniości mieszkałem z matką we wsi Horodziec oraz Antonówce, uczyłem się w szkole, po czym pracowałem najemnie na różnych pracach do czasu przyjscia Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę, następnie przyjąłem się do pracy w Antonowskim Biurze Oddziału Poczтового jako monter linii telefoniczno-telegraficznej, gdzie pracowałem do ostatniego czasu.

Pytanie: Wymieńcie wszystkich swoich znajomych, których dobrze znacie?

Odpowiedź: Moimi znajomymi są następujące osoby:

1. Demian Mikołaj, pracuje jako monter w łączności we wsi Antonówka.
2. Jendruszek Tadek, pracuje jako sortowacz na poczcie w Antonówce.
3. Aksamitowski Andrzej, także pracuje na poczcie jako listonosz, w Antonówce, mieszka tamże.
4. Maniek Miller, pracuje jako robotnik w magazynie st[acji] Antonówka.
5. Demian Sawwa – przewodniczący Sielsowietu¹ wsi Antonówka.
6. Wakuła Wasyl, mieszkaniec wsi Antonówka.
7. Kowaliszyn Antoni, mieszka we wsi Horodziec.
8. Anikiejew Jan, mieszkaniec wsi Horodziec.
9. Jewtuch, imienia nie pamiętam, mieszka we wsi Horodziec.
10. Czech Józef, pracuje jako młynarz we wsi Horodziec.
11. Szeremet Wasyl, mieszkaniec wsi Horodziec.
12. Szeremet Sawwa, brat Wasyla Szeremeta.
13. Kowaliszyn Atanazy, mieszkaniec wsi Horodziec.

^b -^b Wyraz skreślony.

^c -^c Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

14. Żurba Izydor, mieszkaniec wsi Horodziec.
15. Cap Justyn, mieszka we wsi Horodziec.
16. Bałabuszka Astap, pracuje w mieście Sarny, w służbie łączności jako monter, mieszka we wsi Dorotycze.
17. Kamzeł Jan, pracuje na kolei w służbie łączności st[acji] Sarny.
18. Kamzeł Nichtot, pracuje w mieście Sarny w pocztowym oddziale łączności.
19. Czega Wasyl, mieszkaniec wsi Dorotycze.
20. Fesowiec Akseni, pracuje w mieście Sarny w oddziale łączności.
21. ^d-Dudlak^d, jak ma na imię, nie pamiętam, pracuje jako ładowacz na st[acji] Antonówka.
22. ^e-Rutka^e, imienia nie pamiętam, pracuje w Antonówce w tartaku.
23. Reda Staszek, pracuje na stacji Antonówka jako dyżurny ruchu.
24. ^e-Weleś^e Borys, pracuje w punkcie magazynowania siana we wsi Antonówka.
25. Szczetinski Antoni, pracuje jako ładowacz we wsi Antonówka.
26. Szczetinski Wacek, brat Antoniego Szczetinskiego.
27. Szengłasz, jak ma na imię, nie wiem, mieszka we wsi Antonówka.
28. Obiegło Antoni, mieszkaniec wsi Antonówka.
29. Obiegło Józef, brat Antoniego Obiegło.
30. Solinowski Adam, mieszkaniec wsi Antonówka, pracuje na st[acji] Antonówka jako ładowacz.
31. Szmidt Iwan (Jan), także mieszkaniec Antonówki, pracuje na st[a-cji] Antonówka jako ładowacz.
32. Suchon Ławrentij, pracuje jako konduktor na st[acji] Sarny.
33. Suchon Michał, mieszkaniec wsi Antonówka.
34. Bowsz Artem, mieszka we wsi Antonówka.
35. Sukajło Wasilij, pracuje jako konduktor na wąskotorowej linii st[a-cji] Antonówka.
36. Huńko Ustin, także pracuje na kolei wąskotorowej.
37. Riabczycki Mikołaj, mieszkaniec wsi Horodziec.
38. Bielawski Józef, były konduktor, mieszka w Antonówce.
Innych znajomych ja nie mam.

^f-Pytanie^f: Potwierdzacie to?

^d- ^d Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze zielonym.

^e- ^e Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

^f- ^f Od tego miejsca do końca dokumentu wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^fOdpowiedź^f: Tak, potwierdzam, że oprócz wymienionych przeze mnie znajomych, nikogo więcej nie znam, kogo mógłbym dobrze znać.

Pytanie: ^g Czy ^e Brodowski^e Jan Feliksowicz jest Waszym znajomym^g?

Odpowiedź: Tak, ^e Brodowski^e Jan Feliksowicz ^{h-d} jest^d moim dobrym znajomym, z nim często spotykałem się^h w jego w mieszkaniu, prowadziśmy rozmowy na różne tematy.

Pytanie: Dlaczego ukrywacie to przed śledczym?

Odpowiedź: Nie wspomniałem o Brodowskim Janie Feliksowiczu, ponieważ po prostu zapomniałem.

Pytanie: Co jest Wam wiadomo o Brodowskim Janie Feliksowiczu?

Odpowiedź: ⁱ O Brodowskim Janie wiem to, że on w przeszłości, przy byłym polskim państwie i po ustanowieniu władzy radzieckiej na Zachodniej Ukrainie, pracował w tartaku w Antonówce. Znam go ok. 6 latⁱ. ^j Brodowski^j wcześniej służył w polskiej armii, miał stopień oficerski, jaki dokładnie nie wiem. ^k Podczas spotkań z Brodowskim rozmawialiśmy o życiu, on osobiście wielokrotnie wypowiadał swoje wrogie poglądy^k w stosunku do ^l władzy radzieckiej. Tak na przykład, latem tego roku, w przybliżeniu w czerwcu-lipcu, gdy przyszedłem do Brodowskiego, on powiedział^l, że ^k teraz przy władzy radzieckiej gorzej się żyje, naród nasz męczy się. Władza radziecka wszystko odbiera^k, nasz naród ^l wywozi stąd nie wiadomo dokąd. Dalej Brodowski^l mi opowiadał, że ^m wkrótce to się skończy, Ameryka, Anglia^m i inne ^j kapitalistyczne^j kraje wystąpią przeciwko Związkowi Radzieckiemu i obalą tę władzę, wtedy tu z powrotem ustanowi się ^l nasza Polska, taka jaka ona była, przy której było nam dobrze żyć, podobne wypowiedzi Brodowskiego przeciwko władzy radzieckiej występowały również podczas ostatnich spotkań^l.

Pytanie: Co Wam jeszcze mówił Brodowski?

Odpowiedź: ⁱ Oprócz wyżej wymienionych wypowiedzi przeciwko władzy radzieckiej ze strony Brodowskiego nic nie słyszałemⁱ.

Pytanie: W czyjej jeszcze obecności Brodowski wyrażał swoje kontrrewolucyjne poglądy przeciwko władzy radzieckiej?

^g ^g Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu dwiema pionowymi kreskami w kolorze granatowym.

^h ^h Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze granatowym.

ⁱ ⁱ Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu symbolem „l” w kolorze granatowym.

^j ^j Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

^k ^k Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

^l ^l Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

^m ^m Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze zielonym.

Odpowiedź: Podczas naszych rozmów, kiedy Brodowski w swoim mieszkaniu wyrażał wrogie poglądy wobec władzy radzieckiej, nikt inny nie był obecny.

Pytanie: Co Wam jeszcze wiadomo o Brodowskim?

Odpowiedź: Jest mi jeszcze wiadomo, ^k-że do Brodowskiego^k latem przyjeżdżał jakiś nieznajomy człowiek, który mieszkał u niego przez kilka dni, potem z Antonówki wyjechał gdzieś. O tym człowieku opowiadała mi moja znajoma Jarecka Zosia, która mieszka w jednym budynku z Brodowskim, ona mówiła, że ten człowiek chciał wyjechać do Niemiec. ^lTego nieznajomego człowieka, który przyjeżdżał do Brodowskiego^l, ja także osobiście widziałem, gdy wracałem ze służby i przechodziłem koło domu Brodowskiego, ale ^m-nie pytałem Brodowskiego o niego, więc nazwiska jego nie znam^m. Brodowski również niczego o nim nie mówił, ten człowiek był przyzwoicie ubrany i wyglądał na człowieka inteligentnego.

Pytanie: Od kogo jeszcze słyszeliście wrogie wypowiedzi wobec władzy radzieckiej z grona Waszych znajomych, kiedy i gdzie, w obecności kogo?

Odpowiedź: ^k-Podobne wrogie kontrrewolucyjne wypowiedzi przeciwko Władzy Radzieckiej ja słyszałem również od ⁿ-Dudlaka Józefa, który pracuje jako ładowacz na st[acji] Antonówka^k, ^j-Rutki^{j-n} Antka, który pracuje w straży pożarnej tartaku w Antonówce, on w przeszłości był wojskowym, miał także stopień wojskowy, osobiście go widziałem w mundurze wojskowym z trzema naszywkami. ^k-Latem tego roku, jakiego dnia nie pamiętam, podczas jednego spotkania w lesie koło tartaku, kiedy z Dudlakiem przyszliśmy do Rutki, rozmawialiśmy o życiu w obecnym czasie, Dudlak i Rutka wrogo wypowiadali się o władzy radzieckiej^k. Osobiście pamiętam słowa ^e-Dudlaka^e, który mówił, że za granicą ^e-Sikorski^e teraz gra ^m-dużą rolę, organizuje^m tam wojska przeciwko władzy radzieckiej, prowadzi pracę nad odbudową byłego ^k-państwa polskiego^k. Gdy zacząłem mówić Dudlakowi, że władza radziecka jest silna, to ^k-on mi na to odpowiedział: „Poczekaj, wkrótce zobaczysz, jaka ona będzie silna, gdy zostanie uderzona z tej strony”. Rutka Antek także wtedy mówił, że dla odbudowania byłego polskiego państwa^k organizowane są wojska za granicą pod ^l-kierownictwem Sikorskiego i że tu władzy radzieckiej nie będzie, z powrotem zostanie odbudowana nasza Polska^l.

Pytanie: Kto jeszcze był obecny podczas tych rozmów oprócz Was, ^e-Dudlaka^e i ^e-Rutki^e oraz co jeszcze mówili przeciwko władzy radzieckiej ^e-Dudlak^e i ^e-Rutka^e?

ⁿ- ⁿ Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

Odpowiedź: Przy tej rozmowie wtedy był obecny ojciec Rutki, który sły-
szał te wrogie wypowiedzi przeciwko władzy radzieckiej ze strony Dudla-
ka i swojego syna Antka.

Pytanie: Z kim jeszcze z Waszych znajomych spotykaliście się i wysłu-
chiwaliście kontrrewolucyjnych rozmów przeciwko władzy radzieckiej,
kiedy i gdzie?

Odpowiedź: Oprócz tego, osobiście słyshałem wrogie do władzy ra-
dzieckiej wypowiedzi również ze strony naczelnika Oddziału Pocztowe-
go w Antonówce ^lChojnickiego Stanisława^l, który w sierpniu tego roku
w biurze oddziału pocztowego w rozmowie ze mną, telegrafistką ^oKlej-
man, Jendriszkiem Tadkiem oraz Dorką mówił, że władza radziecka
wyzwoliła nas od butów i zboża^o, że niczego nie ma, a wcześniej, przy
władzy polskiej, wszystko było i żyło się lepiej. Po czym ^kChojnicki powie-
dział^k, że będzie wojna i że ^m–tak dalej być nie może, że Polska jeszcze od-
buduje się i wtedy życie będzie lepsze niż teraz przy władzy radzieckiej^m.

Innych wrogich wypowiedzi na temat władzy radzieckiej ja od nikogo
ze swoich znajomych nie słyshałem.

Zeznania z moich słów zapisano do protokołu prawidłowo, przeczyta-
no mi, pod czym się i podpisuję.

Przesłuchanie zakończono o 1:30.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ŚLEDZCY ODTO NKWD

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Michin*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 7-11v.

¹ Sielsowiet – Rada Wiejska (ros.: Сельский совет – Сельсовет).

^o –^o Fragment podkreślony oraz wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolo-
rze granatowym.

1940, 12 września, Sarny – *Protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

**Protokół przesłuchania
oskarżonego Stępnia Jana Kacprawicza**

z dnia 12 września 1940 r.
Rozpoczęcie przesłuchania 11:30

Pytanie: Kto jeszcze oprócz Was odwiedzał mieszkanie ^{a-}Brodowskiego^{-a}?

Odpowiedź: ^{b-}Mieszkanie Brodowskiego często odwiedzał Kucharski, jak ma na imię nie pamiętam, w obecnym czasie pracuje na wąskotorowej linii kolei st[acji] Antonówka, znam go, ale nie rozmawiałem z nim. Kucharskiego widziałem wiele razy w^{-b} ^{c-}mieszkanii Brodowskiego^{-c}.

Pytanie: A kto z Waszych znajomych odwiedzał Wasze mieszkanie?

Odpowiedź: Moje mieszkanie odwiedzały następujące osoby: ^{d-}Mikołajczuk^{-d}, imienia nie pamiętam, pracuje w zakładzie leśnym st[acji] Hały¹, przyjeżdżał do Antonówki, nocował u mnie. ^{d-}Titowski^{-d}, pracował jako naczelnik Rejonowego Oddziału Łączności we Włodzimiercu. ^{e-}Bortnik Awsiej^{-e} pracuje jako monter technicznego węzła łączności nr 142, mieszka we wsi Dorotycze², pomogłem mu kiedyś

*Stępień Iwan**
[podpis odręczny]

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze zielonym.

^{b-} ^{-b} Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czarnym.

^{c-} ^{-c} Fragment wyróżniony z prawej strony tekstu pionową kreską w kolorze czarnym.

^{d-} ^{-d} Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

^{e-} ^{-e} Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

^f-wsiąć do pociągu na st[acji] Antonówka. Oprócz tego do mnie przyjeżdżał znajomy o imieniu Jan, nazwiska nie znam, wcześniej on pracował w m. Klesów w kamieniołomie^f. W obecnym czasie mieszka on w kolonii Ugły, gdzie pracuje nie wiem. Gdy on był u mnie, opowiadał o tym, że chce wyjechać do Niemiec, mówił o życiu, o pracy, po czym wyjechał z Antonówki do Ugł³.

Pytanie: Kogo jeszcze znacie z mieszkańców Antonówki, którzy prowadzą wrogie rozmowy przeciwko władzy radzieckiej?

Odpowiedź: ^b-Mi osobiście jest wiadomo, że Tarczyński Dzidek, ^d-Awteka^d Kazimierz i Niedbalski Zbyszek – mieszkańcy miejscowości Antonówka^b także wyrażają wrogie poglądy wobec władzy radzieckiej, często prowadzą między sobą rozmowy antyradzieckie. Ja osobiście słyszałem rozmowę ^g-Tarczyńskiego^g, Niedbalskiego oraz Awteki o tym, że ^e-Związek Radziecki jest słaby, jego rozbiją podczas wojny, Polska jeszcze odbuduje się. Takie wypowiedzi słyszałem od nich wielokrotnie^e w różnych miejscach w Antonówce, jak na przykład koło poczty, gdzie najczęściej oni zbierają się i prowadzą wrogie rozmowy wobec władzy radzieckiej. ^e-Jest mi także wiadomo, że do Awteki przyjeżdżał jeden porucznik byłej polskiej armii^e.

Pytanie: Jakie wrogie rozmowy osobiście prowadziliście na temat władzy radzieckiej, gdzie i kiedy?

Odpowiedź: Osobiście, żadnych wrogich rozmów przeciwko władzy radzieckiej nie prowadziłem.

Pytanie: Mówicie nieprawdę i ukrywacie przed śledczym swoje kontrrewolucyjne działania skierowane przeciwko władzy radzieckiej, zamierzacie mówić prawdę?

Odpowiedź: ^{b-e}-Przyznaję się do tego, że mówiłem tylko o kołchozach, że w nich żyje się źle, bez nich w swoich gospodarstwach będzie żyło się lepiej. Tak, przeciwko kołchozom rzeczywiście mówiłem^e ^h-we wsi Antonówka^h wśród chłopów i przy swoim gospodarzu, u którego mieszkam.

Zeznania z moich słów do protokołu zapisano prawidłowo, przeczytano mi.

Przesłuchanie zakończono o 2:00^b.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

^f- ^f Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

^g- ^g Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

^h- ^h Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

Przesłuchał:

ŚLEDZCY ODTO NKWD st[acji] Sarny

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Michin

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 12-13.

¹ Hały (ukr. Гали) – stacja kolejowa i wieś w rejonie włodzimierzeckim obwodu rówieńskiego.

² Dorotycze (ukr. Дороти́чі) – dzielnica miasta Sarny, obwód rówieński.

³ Ugły (ukr. Угли) – wieś w rejonie sarnieńskim obwodu rówieńskiego.

71

1940, 13 września, Sarny – Protokół przesłuchania świadka Olega Lebedyńskiego w sprawie przeciwko oskarżonemu o działalność antyradziecką Janowi Stępniovi, s. Kacpra.

**^aProtokół przesłuchania^a
świadka ^bLebedyńskiego Olega^b Jemielanowicza**

^a-z dnia 13 września 1940 roku^a,
1907 r. urodzenia, urodzonego we w[si]
Dębno¹, był[ej] guberni radomskiej,
narodowość – Ukraińiec

^a-Z treścią art. 89 KK USRR świadek został zapoznany^a.

O. Lebedyński

[podpis odręczny]

^a ^a Podkreślono odręcznie.

^b ^b Podkreślono odręcznie kredką w kolorze czarnym.

^cPytanie^c: Czy znacie Sadłuckiego Antoniego, mieszkańca kolonii Antonówka?

^cOdpowiedź^c: Sadłucki Antoni jest moim dobrym znajomym, znamy się ok. trzech lat. Sadłucki ^bjest kułakiem^b, narodowość – Polak, polski kolonista, ma dużo ziemi.

Pytanie: Jak dawno spotykaliście się z Sadłuckim Antonim i jakie mieliście z nim rozmowy?

Odpowiedź: Pamiętam, ostatnie spotkanie z Sodłuckim² miałem w połowie lipca 1940 roku, rozmawialiśmy, on poinformował mnie o tym, że z Zakarpackiej Ukrainy przyjeżdża jeden człowiek, nazwiska którego nie powiedział i zajmuje się ^bkompletowaniem polskiego legionu^b, który tworzy się na Zakarpackiej Ukrainie.

Pytanie: Powiedźcie dokładnie, czego dowiedzieliście się o tym od Sodłuckiego?

Odpowiedź: Jak już zeznałem, Sodłuckiego spotkałem po raz ostatni w połowie lipca 1940 r.,

*O. Lebedyński**

[podpis odręczny]

spotkanie odbyło się w Antonówce, gdy byłem tam w swoich sprawach osobistych. Sodłucki podczas spotkania mówił mi: „Dzisiaj dowiedziałem się od ^bGiby^b, mieszkańca Antonówki, o tym, że do nas, do Antonówki, przyjeżdżał jeden człowiek z Zakarpackiej Ukrainy i powiadomił, że na Zakarpackiej Ukrainie istnieje polski legion, który ma za zadanie walczyć z władzą radziecką i odbudować polskie państwo. Człowiek, który przyjeżdżał do Antonówki, ostrzegł chłopów z Antonówki, żeby oni nie oddawali zboża z nowego urodzaju władzy radzieckiej, ponieważ zboże będzie potrzebne i, że tym samym przyspieszą oni odejście władzy radzieckiej z Zachodniej Ukrainy i przybliżą ustanowienie państwa polskiego”.

Więcej z Sodłuckim nie spotykałem się i niczego o charakterze antyradzieckim od niego nie słyszałem, niczego więcej do dodania nie mam.

Pytanie: O Gibie mówił Wam cokolwiek Sodłucki?

Odpowiedź: Nie, Sodłucki o Gibie mi nic nie mówił. Sam z Gibą nie spotykałem się.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przy mnie przeczytano, pod czym się podpisuję.

O. Lebedyński

[podpis odręczny]

^c ^c W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

^aPrzesłuchał^a:

P[EŁNOMOCNIK] OP[ERACYJNY] NKWD ST[ACJI] SARNY
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Miroszniczenko*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 27-28.

¹ Dębno – obecnie wieś w województwie świętokrzyskim, powiat kielecki, gmina Nowa Słupia.

² Powyżej oraz w poprzednich dokumentach „Sadłucki”.

72

1940, 14 września, Sarny – Dalszy ciąg przesłuchania świadka *Olega Lebedyńskiego w sprawie Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o przynależność do tajnej organizacji antyradzieckiej.*

**^aProtokół przesłuchania^a
świadka ^bLebedyńskiego^b Olega Jemielanowicza**

^a-z dnia 14 września 1940 roku^a.
1907 r. urodzenia, urodzonego we w[si]
Dębno, był[ej] guberni radomskiej,
narodowość – Ukrainiec

^c[...]-^c

^a-Z treścią art. 89 KK USRR świadek został zapoznany^a.

O. Lebedyński
[podpis odręczny]

^a -^a Podkreślono odręcznie.

^b -^b Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

^c -^c Adnotacja odręczna w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Pilnie w 3 egz[emplarzach] [podpis odręczny nieczytelny].

^dPytanie^d: Od kogo dowiedzieliście się o istnieniu antyradzieckiego ugrupowania w polskiej kolonii niedaleko st[acji] Antonówka?

^dOdpowiedź^d: O istnieniu antyradzieckiego ugrupowania dowiedziałem się od mieszkańca kolonii Antonówka o nazwisku Greczucha Iwan Nikolajewicz, który przebywał w Sarnach i znał mnie od dłuższego czasu, opowiedział mi o tym.

Pytanie: Opowiedzcie dokładnie, co mówił wam Greczucha o istniejącym ugrupowaniu antyradzieckim w kolonii Antonówka.

Odpowiedź: O antyradzieckim ugrupowaniu, jak powiadomił mnie Greczucha, on dowiedział się od mieszkańca Antonówki o nazwisku Stępień Jan, który jest dobrym znajomym ^eGreczuchy^e i mieszka w tej samej miejscowości, co on. Stępień często przychodził do mieszkania Greczuchy i wielokrotnie wyrażał swoje wrogie poglądy na temat władzy radzieckiej,

*O. Lebedyński**

[podpis odręczny]

w jednej z rozmów, ^fwidząc, że Greczucha nie ma nic przeciwko takim poglądom, Stępień zaproponował mu przyłączenie się do antyradzieckiego ugrupowania, które jak powiedział Stępień, już istnieje w kolonii Antonówka i prowadzi antyradziecką działalność przeciwko władzy radzieckiej^f. Wtedy Greczucha powiedział mi, że on wie od tegoż Stępnia o tym, że antyradzieckie ugrupowanie ma kontakty z Rumunią, dokąd chodzą przedstawiciele grupy antyradzieckiej w celu otrzymania wskazówek dotyczących walki z władzą radziecką i że grupa ta posiada w swojej dyspozycji środki dla walki, takie jak karabin maszynowy z nabojami, środki transportu, mianowicie motocykl i rowery. ^gStępień zapewniał Greczuchę^g, że grupa antyradziecka utrzymuje ścisły kontakt z Rumunią i przy osłabieniu władzy radzieckiej grupa będzie miała za zadanie wprowadzić wszystkie polecenia otrzymane z Rumunii dla osiągnięcia swoich celów. Oprócz tego Stępień zapewniał Greczuchę o zwycięstwie antyradzieckiej grupy, mówił również o tym, że on, Stępień, przy władzy polskiej pracował w rejonie umoc[nionym], zna wiele tajemnic oraz gdzie co ukryto, więc w odpowiedniej chwili wszystko wykorzysta przeciwko władzy radzieckiej.

^d ^d W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

^e ^e Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czarnym.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

^f ^f Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu symbolem „{” w kolorze granatowym.

^g ^g Podkreślono odręcznie kredką w kolorze czarnym.

Pytanie: Czy Greczucha dał zgodę Stępniovi na to, że zostanie członkiem grupy antyradzieckiej?

Odpowiedź: Nie, jak powiedział mi Greczucha, on kategorycznie odmówił wstąpienia do grupy antyradzieckiej. Greczucha, będąc u mnie w Sarnach opowiadał mi, że Stępień składał mu, tj. Greczusze, propozycję wstąpienia do grupy antyradzieckiej. Gdy Greczucha odmówił przyjęcia propozycji Stępnia, to ten ostatni przychodził do Greczuchy do domu o pierwszej w nocy i w obecności żony Greczuchy także proponował mu zostanie członkiem grupy antyradzieckiej, jednak Greczucha zgody nie dał, a jego żona powiedziała, żeby Stępień wyszedł z mieszkania. Stępień zagroził Greczusze i jego żonie i wyszedł z ich domu.

Pytanie: Czy Greczucha mówił Wam o tym, kogo zna z członków grupy antyradzieckiej?

Odpowiedź: Greczucha mówił mi, że Stępień, zapraszając go do grupy antyradzieckiej, wymienił osoby, które już zgodziły się i prowadzą odpowiednią działalność antyradziecką i wymienił Winiarskiego Józefa, mieszkańca kolonii Antonówka oraz Cziszejkę¹ Gracjana, mieszkańca kolonii Antonówka, powiedział, że Jendruszek Jan także prowadzi działalność antyradziecką, często odwiedza mieszkanie Stępnia. Cziszejko przekonywał Greczuchę do wstąpienia do tej grupy i mówił, że on sprzedaje całe swoje gospodarstwo, żonę wysyła do Rumunii, a sam poświęca swoje życie tworzeniu polskiego państwa. Teraz Cziszejko mieszka we wsi Szachy² koło Dąbrowicy. Poza tym Cziszejko w rozmowie z Greczuchą również potwierdził przynależność Winiarskiego Józefa do grupy antyradzieckiej. Stępień mówił Greczusze, że do niego przyjeżdżał jeden człowiek, który był wysłany ze stacji Antonówka tajnym szlakiem, ponieważ obawiał się NKWD, które go poszukuje.

Pytanie: To znaczy, że od Greczuchy dowiedzieliście się o istnieniu grupy antyradzieckiej oraz o tym, że mu zaproponowano wstąpienie do tej grupy?

Odpowiedź: Tak, rzeczywiście tak było, Greczucha mi osobiście opowiadał o tym podczas spotkania z nim w Sarnach.

Pytanie: Co jeszcze możecie dodać na ten temat?

Odpowiedź: Nie mam nic do dodania.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi, pod czym się podpisuję.

O. Lebedyński
[podpis odręczny]

^aPrzesłuchał^a:

P[EŁNOMOCNIK] OP[ERACYJNY] NKWD ST[ACJI] SARNY
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Miroszniczenko*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 23-26.

¹ W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czeszejko” oraz „Czaszejko”.

² Szachy (ukr. Шахи) – wieś w rejonie dąbrowickim obwodu rówieńskiego.

1940, 17 września, Sarny – Protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o przynależność do antyradzieckiej organizacji powstańczej.

**Protokół przesłuchania
oskarżonego Stępnia Jana Kacprowicza**

z dnia 17 września 1940 r.

Rozpoczęcie] przesłuch[ania] 20:30

Zakoń[czenie] przesłuch[ania] 2:10

Pytanie: Zostaliście aresztowani jako członek antyradzieckiej organizacji powstańczej, przyznajecie się do tego?

Odpowiedź: Przyznaję się do tego, że ja rzeczywiście byłem członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej istniejącej we wsi Antonówka niedaleko od stacji Antonówka K[olei] Kowelskiej.

Pytanie: Kiedy i przez kogo byliście wciągnięci do tej antyradzieckiej organizacji powstańczej, w jakich okolicznościach?

Odpowiedź: Do tej antyradzieckiej organizacji powstańczej nikt mnie nie wciągnął, jej członkiem zostałem gdzieś w czerwcu-lipcu 1940 r. Do tej organizacji wszedłem w następujących okolicznościach: będąc monterem w Oddziale Łączności w Antonówce, codziennie znajdowałem się wśród bliskich znajomych osób, w większości narodowości polskiej, z któ-

rymi często spotykałem się i prowadziłem rozmowy na różne tematy. Bywałem także u niektórych z nich w mieszkaniach, rozmawialiśmy o życiu przy władzy radzieckiej, jako patrioci byłego polskiego państwa dochodziliśmy do ogólnego wniosku,

*Stępień Iwan**

[podpis odręczny]

że po ustanowieniu władzy radzieckiej na Zachodniej Ukrainie nam, Polakom, żyje się gorzej niż w polskim państwie. Wyrażając swoją nienawiść do istniejącego radzieckiego ustroju, ja i pozostali znajomi, z którymi często prowadziliśmy rozmowy, byliśmy głęboko przekonani o tym, że polskie państwo jeszcze odbuduje się, a władza radziecka na Zachodniej Ukrainie długo nie będzie istnieć, nasza wrogość do władzy radzieckiej z każdym dniem rosła. Obracając się w kręgu antyradziecko nastawionych osób, grupujących się jako członkowie naszej antyradzieckiej grupy powstańczej, w różnym czasie i miejscach prowadziliśmy rozmowy skierowane przeciwko władzy radzieckiej. Tak na przykład: odwiedzałem wielokrotnie mieszkanie Brodowskiego Jana Feliksowicza, mieszkańca Antonówki, w rozmowach z nim mówiłem, że nam, Polakom, przy władzy radzieckiej zaczęło się żyć gorzej niż wcześniej przy polskiej władzy.^a Dalej mówiłem do Brodowskiego, że polskie państwo jeszcze odbuduje się, władza radziecka długo nie będzie tu istnieć, że słyszałem o tym, że generał Sikorski za granicą organizuje oddziały wojska^a dla walki z władzą radziecką, do czego powinniśmy być także gotowi i organizować się na miejscu, żeby w chwili powstania wziąć aktywny udział w odbudowaniu polskiego państwa, w czym mnie Brodowski także popierał i wrogo odzywał się o władzy radzieckiej. Analogiczne rozmowy prowadziłem również z innymi członkami naszej grupy powstańczej, jak na przykład z Rutką Antkiem czy Dudlakiem. Jednego razu, latem, dokładnej daty nie pamiętam, podczas spotkania w lesie, koło zakładu leśnego st[acji] Antonówka, prowadziliśmy kontrrewolucyjne rozmowy przeciwko władzy radzieckiej, wtedy także twierdziliśmy, że władza radziecka na Zachodniej Ukrainie długo się nie utrzyma, znowu odbuduje się Polska, na rzecz której Sikorski obecnie prowadzi wielką pracę organizując wojska przeciw władzy radzieckiej. Podobne wrogie rozmowy wobec władzy radzieckiej prowadziłem również z Żaczyckim Henkiem, Czeszejką Grycianem oraz innymi podczas spotkań i rozmów z nimi w Antonówce, latem 1940 roku.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchawanego.

^a ^a Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu pionową kreską w kolorze czerwonym.

Pytanie: Wymieńcie członków Waszej antyradzieckiej organizacji powstańczej?

Odpowiedź: Uczestnikami naszej antyradzieckiej grupy powstańczej są:

1. ^{b-}Brodowski^{-b} Iwan Francowicz¹, mieszka we wsi Antonówka.
2. Czeszejko Grycian, mieszka we wsi Sochy², w pobliżu stacji Dąbrowica.
3. Żaczycki Heniek, pracuje na kolei st[acji] Antonówka K[olei] Kow[elskiej].
4. Rutko³ Antek, mieszkaniec m. Antonówka, pracuje w zakładzie leśnym w Antonówce.
5. Dudlak, jak ma na imię nie pamiętam, pracuje także w zakładzie leśnym.
6. Ja, Stępień Iwan Kacprowicz.

Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ŚLEDZCY ODTÓ NKWD ST[ACJI] SARNY K[OLEI] KOW[ELSKIEJ]
mł. lejtn[ant] bezp[iecieństwa] państ[wowego] *Michin*
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 14-15v.

¹ Wyżej w dokumencie „Feliksowicz”.

² Sochy (ukr. Сохи) – obecnie wieś w rejonie dąbrowickim obwodu rówieńskiego.

³ W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Rutka”.

^{b-} ^{-b} Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

1940, 18 września, Równe – *Pisemne wyjaśnienie Jana Stępnia, s. Kacpra, dotyczące jego rozmów ze znajomymi na tematy antyradzieckie.*

Wyjaśnienie

Ja, Stępień Jan, syn Kacpra, przyznaję się do winy, swojego przestępstwa, w którym mówiłem w przeciwko sowieckiego rządu, że jest kiepsko, że nie ma gdzie co kupić i wszystko drogo, potem następnie przychodziło mi się spotykać na kolonii Antonówka u mieszkańca Jareckiego, ^agdzie mieszka Brodowski Jan, z którym rozmawiałem ^a, u którego rozmawiałem o wojnie niemiecko-angielskiej, równocześnie mówiłem, że Niemiec zabrał tyle ziemi i że jemu już nikt nie poradzi i że ostatnio szykuje wielką ofensywę na Anglię i chce ją rozbić, równocześnie mówiłem, że tam Sikorski jest powierzonym nad siłami wojskowymi w Anglii i oni jako imperialiści i kapitaliści starają się rozbić Niemiec i wystąpić w przeciw Związkowi socjalistycznemu i postawić Polskę, i mówiłem o kolchozie u swego gospodarza, który mnie zawsze się pytał, jak to będzie w kolchozie, że jemu się będzie bardzo źle żyć, no ja mu odpowiadałem na to pytanie, pewno, że nie dobrze, bo wcześniej [czy] później, to przyjdzie się iść do kolchozu, to mówiłem u swojego gospodarza kurkula¹ Chorążyczewskiego Julka i ^bmy^b i mówiłem jeszcze o rzeczach, które słyszałem w kolonii Ugłach zimowej pory 1940 roku, od Kamili i od Nadii Albinowej, że był jakiś człowiek z Rumunii w kolonii Karaczun i powiadał, że w razie czego żeby byli gotowi przeciwko powstaniu w przeciw sowieckiemu rządowi.

*Stępień Jan**

[podpis odręczny]

O tym ja także mówiłem latem 1940 roku na kwaterze u Czerkunowa, gdzie słyszał [to] Jendryszek² Tadek i Jendryszek Jasiek, i jeszcze nadmieniam, że mi się przychodziło spotykać ze swoimi znajomymi Rudko An-

^a ^a Fragment nadpisany.

^b ^b Wyraz skreślony.

* Koniec strony dokumentu potwierdzony jest podpisem składającego wyjaśnienia.

toni, Dudlak, ojciec Rutki i ja Stępień, razem z nimi koło tartaku w lesie, gdzie rozmawialiśmy o przeciwnych warunkach rządu sowieckiego, naponowane było o rządzie polskim, że Polska jeszcze wróci, że Sikorski³ się stara wystąpić przeciwko sowieckiemu rządowi.

Stępień Jan
18.[0]9.[19]40 r.

Oryginał. Rękopis w języku polskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 30-30v.

¹ Po polsku kułak (ros. кукуль).

² W dokumentach w języku rosyjskim nazwisko to występuje jako „Indruszek, Jendruszek”.

³ Chodzi o gen. Władysława Sikorskiego (1881-1943) – premier rządu RP na uchodźstwie (30.09.1939-4.07.1943) i Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych (7.11.1939-4.07.1943).

1940, 23 września, Sarny – Kolejny protokół przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, podejrzanego o to, że był członkiem antyrządniczej organizacji powstańczej oraz zajmował się werbunkiem jej nowych członków.

**Protokół przesłuchania
oskarżonego ^{a-}Stępnia^{-a} Jana Kacprowicza**

z dnia 23 września 1940 r.

Przesłuchanie rozpoczęto 11:35

^{b-}**Pytanie:**^{-b} Czy byliście uczestnikiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej?

Odpowiedź: Tak, ja jestem członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji, o istnieniu i działalności której opowiadałem na poprzednich przesłuchaniach, teraz swoje zeznania w pełni potwierdzam.

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze niebieskim.

^{b-} ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” zostały podkreślone odręcznie.

Pytanie: Na przesłuchaniu 17 września 1940 roku nie wymieniliście wszystkich uczestników waszej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji, kontynuujcie swoje zeznania.

Odpowiedź: Wymieniłem wszystkich, kogo znałem, innych członków naszej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji nie znam.

Pytanie: Kto kierował Waszą k[ontr]r[ewolucyjną] organizacją?

Odpowiedź: Tego dokładnie powiedzieć nie mogę, najbardziej aktywnym w naszej grupie k[ontr]r[ewolucyjnej] był ^cBrodowski Iwan^c, o jego działalności zeznałem na przesłuchaniu 10 września 1940 roku.

Pytanie: Co Wy wiecie o ^dKucharskim^d i Indruszek Władku?

*Stępień Iwan**

[podpis odręczny]

Odpowiedź: Kucharski pracował w transporcie kolejowym na linii wąskotorowej st[acji] Antonówka, osobiście go nie znałem, znałem go tylko przez swoją matkę, która dostarczała mu żywność. Indruszki, są to dwaj bracia, Władek pracuje jako zwrotniczy na stacji Antonówka, a Tadeusz pracował na poczcie, ich obu znam od dzieciństwa. O ^eich^e działalności a[nty]r[adzieckiej] nic mi nie jest wiadomo, za wyjątkiem wskazanego przeze mnie w protokole z 10 września bieżącego roku.

Pytanie: Czy Sadłucki Antoni, Winiarski Józef, Woźniak, Chorążyczewski, Diaczuk, ^cMawlawski wchodzili w skład waszej grupy a[nty]r[adzieckiej]^c?

Odpowiedź: Tego nie wiem.

Pytanie: Jaką antyradziecką działalność prowadziły te osoby?

Odpowiedź: O antyradzieckiej działalności Chorążyczewskiego już mówiłem na poprzednim przesłuchaniu, że on, Chorążyczewski, nienawidzi ustroju radzieckiego, wypowiadając się przeciw ruchowi kołchozowemu w obwodach Zachodniej Ukrainy, prowadzi wśród ludności wsi Antonówka agitację a[nty]r[adziecką] skierowaną na zerwanie kolektywizacji, o czym z nim wielokrotnie rozmawiałem i podzielałem jego antyradzieckie nastroje. O a[nty]r[adzieckiej] działalności innych wyżej wspomnianych osób nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie: Jaką k[ontr]r[ewolucyjną] działalność prowadzili wymienieni przez Was uczestnicy Waszej grupy k[ontr]r[ewolucyjnej] Czaszejko¹ Grycian, Żaczyński² Heniek?

^c ^c Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

^d ^d Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchwanego.

^e ^e Wyraz nadpisany.

Odpowiedź: O tym nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie: ^c Jakie Wy otrzymywaliście zadania^c od Waszej grupy k[ontr]r[ewolucyjnej]?

Odpowiedź: ^c Żadnych zadań od nikogo nie otrzymywałem^c.

Pytanie: Nieprawda, podczas śledztwa ustalono, że zajmowaliście się werbunkiem nowych członków do Waszej grupy k[ontr]r[ewolucyjnej], dlaczego to ukrywacie?

Odpowiedź: Powtarzam, że nie otrzymywałem od nikogo żadnych zadań i nie zajmowałem się werbunkiem. Zapisano z moich słów prawidłowo, przeczytano mi.

Przesłuchanie przerwano o 16 godzinie 40 m[inut].

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 16-17.

¹ W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czeszejko”.

² W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Żaczycki”.

1940, 24 września, Kowel – Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o to, że był członkiem tajnej kontrrewolucyjnej organizacji antyradzieckiej.

„ZATWIERDZAM”
„^a[...]”^a „^a[...]”^a 194 ^a[...]”^a r.
Naczelnik DTO NKWD
Kolei Kowelskiej
„24” IX 1940 roku

**Postanowienie
(o postawieniu w stan oskarżenia)**

^a ^{-a} Brak wpisów.

Miasto Kowel, 1940 rok, „24” września. Ja, śledczy DTO NKWD K[olei] Kowelskiej, sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] ŁOSZAKOW, rozpatrzyłem materiały śledztwa w sprawie nr 312 prowadzonej wobec STĘPNIA Jana Kacprowicza, 1913 roku urodzenia, który wystarczająco został zdemaskowany, że jest członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej działającej przy st[acji] Antonówka K[olei] Kowelskiej, w której prowadził działalność agitacyjną w celu wprowadzenia a[ntry]r[adziecko] nastawionych osób do wspomnianej wyżej organizacji i przygotowania zbrojnego powstania na tyłach Armii Czerwonej na wypadek napadu państw kapitalistycznych na Związek Radziecki. Poza tym, wśród ludności rozprzeździł agitację a[ntry]r[adziecką] skierowaną na zerwanie przedsięwzięć partii i rządu radzieckiego, tj. dokonał przestępstw przewidzianych w art. 54-2-11 KK USRR.

Postanawiam:

Kierując się art. 126 KPK USRR postawić STĘPNIA Jana Kacprowicza w stan oskarżenia zgodnie z art. 54-2-11 KK [USRR], o czym [należy] poinformować oskarżonego, który ma poświadczyć to swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

Kopię postanowienia zgodnie z art. 127 KPK USRR przekazać prokuratorowi K[olei] Kow[elskiej].

ŚLED CZY DTO NKWD K[OLEI] KOW[ELSKIEJ]

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Łoszakow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„Zgadzam się”

NACZ[ELNIK] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] DTO NKWD

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Diemin

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Niniejsze postanowienie ogłoszono mi „24” września 1940 roku

Podpis oskarżonego

Stępień Iwan

[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w jęz. rosyjskim. DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 29-29v.

1940, 25 września, Sarny – *Protokół z przesłuchania uzupełniającego oskarżonego o konspiracyjną działalność antyradziecką Jana Stępnia, s. Kacpra.*

**Protokół przesłuchania uzupełniającego
oskarżonego Stępnia Jana Kacprawicza**

z dnia 25 września 1940 r.

Przesłuchanie rozpoczęło o 11 godzinie 30 min.

^{a-}*Pytanie:*^{-a} Zostaliście oskarżeni zgodnie z artykułem 54-2-11 KK USRR. Przyznajecie się do postawionych Wam zarzutów?

Odpowiedź: Przyznaję się tylko do tego, że wchodziłem w skład antyradzieckiej grupy istniejącej przy stacji Antonówka K[olei] Kow[elskiej]. Grupa ta składała się z ^{b-}Brodowskiego^{-b}, ^{b-}Czaszejki^{1-b}, ^{b-}Żaczyńskiego^{2-b}, ^{b-}Rutki^{-b}, ^{b-}Dudlaka^{-b}, ^{c-}i mnie^{-c}. Z tymi osobami wielokrotnie zbieraliśmy się i prowadziliśmy rozmowy, przykładowo takie: „teraz, przy [władzy] radzieckiej żyje się źle, mówiono nam, że władza radziecka wyzwoli nas od panów, a wyszło na to, że wyzwoliła nas od butów i zboża, nasz polski naród męczy się, wywożą go nie wiadomo gdzie, tak dalej być nie może, Polska jeszcze odbuduje się, generał Sikorski zbiera za Bugiem polskie legiony do walki z władzą radziecką,

*Stępień Iwan**
[podpis odręczny]

Anglia i Francja okażą Sikorskiemu pomoc w walce przeciwko bolszewikom, dlatego my, Polacy, nie powinniśmy opuszczać głów”. Takie rozmowy z [wyżej] wymienionymi osobami prowadziliśmy przy każdym

^{a-} ^{-a} W dokumencie wyrazy „pytanie” zostały podkreślone odręcznie.

^{b-} ^{-b} Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

^{c-} ^{-c} Podkreślono odręcznie kredką w kolorze granatowym.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwane.

spotkaniu. Poza tym, prowadziłem agitację a[nty]r[adziecką] przeciwko rozwojowi i organizowaniu kołchozów na Zachodniej Ukrainie, na ten temat wielokrotnie rozmawiałem z Chorążyczewskim, u którego wynajmowałem mieszkanie. Do tego się przyznaję, ale innej działalności k[ontr]r[ewolucyjnej] nie prowadziłem.

Pytanie: Nie wszystko powiedzieliście o Waszej działalności k[ontr]r[ewolucyjnej], kontynuujcie swoje zeznania.

^dOdpowiedź:^{-d} Powiedziałem wszystko, co mi było wiadomo i uzupełnić swoje zeznania o nic nie mogę.

Pytanie: Jakie zadania stawiała Wasza organizacja k[ontr]r[ewolucyjna] przed swoimi członkami i w szczególności przed Wami?

Odpowiedź: Tego nie wiem, ja żadnych poleceń nie otrzymywałem. Przesłuchanie przerwano o 16 godzinie 30 min. Zapisano z moich słów prawidłowo.

Stępień Iwan
[podpis odręczny]

^bPrzesłuchał:^{-b}

ŚLEDCHY ODTO NKWD K[OLEI] KOW[ELSKIE]
sierżant bezp[iecieństwa] państ[wowego]
[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 18-18v.*

^d -^d Od tego miejsca do końca dokumentu wyrazy „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

¹ W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Czeszejko”.

² W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Żaczycki”.

1940, 28 września, Sarny – Kolejny protokół z przesłuchania Jana Stępnia, s. Kacpra, oskarżonego o przynależność do organizacji antyradzieckiej.

Protokół przesłuchania
oskarżonego Stępnia Jana Kacprawicza
 z dnia 28 września 1940 r.
 Przesłuchanie rozpoczęto o 19 godzinie
 Przesłuchanie zakończono ^a[...]–^a

^bPytanie:^{-b} Gdzie są Wasi rodzice i czym zajmują się?

^bOdpowiedź:^{-b} Ojciec mój, Kacper, zmarł w 1926 roku. Po śmierci ojca byłem na utrzymaniu matki i starszego brata, Czesława. Mieszkając wspólnie z bratem we wsi Horodziec, początkowo pasłem krowy Siedleckiego i Szestoniewiczza, bogatych chłopów ze wsi Antonówka. W 1938 roku zacząłem pracować sezonowo jako pracownik niewykwalifikowany w Pocztowo-Technicznym Oddziale Łączności powiatu sarneńskiego, gdzie pracowałem do czasu przyjscia oddziałów Armii Czerwonej na Zachodnią Ukrainę. Po ustanowieniu władzy radzieckiej, od zimy 1939 roku do marca 1940 roku pracowałem w transporcie kolejowym przy oczyszczaniu ze śniegu. W marcu przyjąłem się do radiołączności liniowej, gdzie pracowałem na stanowisku montera linii telefoniczno-telegraficznej do dnia aresztowania.

*Stępień**

[podpis odręczny]

Matka moja, Józefa, obecnie mieszka w kolonii Janówka¹ z moim starszym bratem Czesławem i zajmują się rolnictwem. Trzeci brat, Stefan, mieszka w Pińsku z rodziną i pracuje gdzieś w przedsiębiorstwie. Od roku nie miałem kontaktów listownych ze Stefanem.

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchiwanego.

Pytanie: Gdzie mieszkaliście pracując jako monter w łączności?

Odpowiedź: Od chwili przyjęcia do pracy w radiołączności liniowej, mieszkałem w wynajętym mieszkaniu w Antonówce, u zamożnego chłopca ob. ^cChorążyczewskiego Julka^c.

Pytanie: Jakie mieliście rozmowy z Chorążyczewskim na tematy polityczne?

Odpowiedź: Z Chorążyczewskim J. wielokrotnie rozmawialiśmy o kołchozach, dyskutowaliśmy na temat systemu ich tworzenia. W rozmowach Chorążyczewski wyrażał niezadowolenie z kolektywizacji, mówiąc, że jak tylko chłopci wejdą do kołchozów, życie stanie się cięższe, gospodarstwa chłopom odbiorą na rzecz kołchozów, a chłopci będą robotnikami władzy radzieckiej. Ze wszystkim, co mówił Chorążyczewski zgadzałem się. Sam osobiście nic nie udowadniałem.

Pytanie: Z kim jeszcze oprócz Chorążyczewskiego mieliście rozmowy na tematy polityczne?

Odpowiedź: Na ile pamiętam, na tematy polityczne rozmawiałem z mieszkańcami wsi Antonówka Jareckim, imienia nie znam oraz jego przyszywanym synem ^cBrodowskim Janem^c.

Pytanie: Opowiedzcie dokładnie, w jakich okolicznościach mieliście rozmowę z Jareckim i Brodowskim?

Odpowiedź: Mieszkając w Antonówce, wiele razy przychodziłem do córki Jareckiego na randki. U niej w mieszkaniu spotykałem się z Jareckim i jego synem Brodowskim. Gdy przychodziłem do mieszkania Jareckiego, pytali mnie, co nowego, co piszą w gazetach, ponieważ miałem możliwość czytać gazety na pocztę, a oni nie mieli tej możliwości i gazet nie czytali. W taki sposób podczas rozmów opowiadałem im o sytuacji międzynarodowej. Był jeszcze taki przypadek, gdy omawiając sytuację międzynarodową mówiliśmy, że Armia Czerwona w szybkim czasie pójdzie na Niemcy i zabierze terytorium, które wcześniej należało do carskiej Rosji, kto z nas to powiedział, teraz nie pamiętam. Innych rozmów z Brodowskim i Jareckim nie miałem.

Pytanie: Jak często spotykaliście się z Brodowskim J.?

Odpowiedź: Z Brodowskim spotkałem się ogółem trzy razy: w mieszkaniu u niego dwa razy, gdy przychodziłem do jego przyrodniej siostry Zosi na randki oraz jeden raz spotkałem go, kiedy szliśmy do pracy. Więcej z Brodowskim nigdy i nigdzie nie spotykałem się.

Pytanie: Przed Chorążyczewskim, gdzie mieszkaliście?

^c ^c Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

Odpowiedź: Wcześniej wynajmowałem mieszkanie u obywatelki ^d-Czerkunowej^d, także mieszkanki wsi Antonówka.

Pytanie: Jak długo mieszkaliście u niej?

Odpowiedź: U ob[ywatel]ki Czerkunowej mieszkałem od kwietnia ^e[...] ^edo czerwca 1940 r. (trzy miesiące).

Pytanie: Kto odwiedzał Was, kiedy mieszkaliście u Czerkunowej?

Odpowiedź: Pamiętam, że do mnie przyjeżdżali pracownicy łączności spec[jalnej] ^f-Łukaszew^f oraz jeszcze jeden, którego nazwiska nie pamiętam, przebywali u mnie w mieszkaniu przez 30–40 minut, po czym wyszli.

Pytanie: Jak poznaliście tych pracowników łączności spec[jalnej]?

Odpowiedź: Pracując na poczcie, często tam ich widywałem, gdy oni przyjeżdżali po korespondencję, w ten sposób poznaliśmy się. Łukaszew oraz jeszcze jeden, którego nazwiska nie pamiętam, przyjeżdżali do mieszkania, które wynajmowałem, do córki gospodyni, z którą chcieli się zapoznać.

Pytanie: Kim jest Czerkunowa?

Odpowiedź: Czerkunowa jest biedną wdową, utrzymuje ją córka Wikta, ta ostatnia z mężem nie żyje. Oprócz niej Czerkunowa ma jeszcze trzy córki, które są zamężne. Jedna córka, imienia ^gjej również^g nie znam, zamężna z Greczuchą, który pracuje w zakładzie tartacznym. Jedna córka – z osadnikiem Galkiem, których wywieźli do ZSRR. Trzecia jej córka, imienia nie pamiętam, mieszka w Antonówce, jej mąż znajduje się w Niemczech.

Pytanie: Jak dawno znacie Greczuchę?

Odpowiedź: Greczuchę znam, ^h-od czasu gdy przyszedłem do mieszkania jego teściowej Czerkunowej^h, ta ostatnia często żaliła mi się, że Greczucha nie pomaga jej materialnie jako staruszce. Poza tym Czerkunowa mówiła, że jej zięć, Greczucha, jest bardzo niedobrym człowiekiem, który zniszczył życie małżeńskie jej młodszej córki Wikty, w czym konkretnie była wina Greczuchy nie interesowałem się. Mieszkając u Czerkunowej, jeden raz chodziłem z Bieleckim Mietkiem do mieszkania ⁱ-Greczuchyⁱ, żeby pograć w karty, ale kiedy przyszliśmy do Greczuchy, ten ostatni oświadczył, że on idzie spać, wtedy z Bieleckim od razu wyszliśmy.

^d- ^d Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czarnym.

^e- ^e Wyraz skreślony.

^f- ^f Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze granatowym.

^g- ^g Wyrazy nadpisane.

^h- ^h Fragment podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

ⁱ- ⁱ Wyraz podkreślony odręcznie kredką w kolorze czerwonym.

Pytanie: Gdzie jeszcze spotykaliście się z Greczuchą?

Odpowiedź: Więcej z Greczuchą nigdy i nigdzie nie spotykałem się.

Pytanie: Jakie mieliście relacje z Greczuchą?

Odpowiedź: Nasze z Greczuchą relacje nie były normalne.

Pytanie: Dlaczego?

Odpowiedź: Mieszkając w tej samej wsi, co Greczuchą, w Antonówce, szedłem jednego razu ze znajomą dziewczyną Zosią Jarecką, było to gdzieś w czerwcu. Greczucha dogonił mnie w lesie i uderzył w głowę pięścią, chciał jeszcze uderzać, wtedy od niego uciekłem z powrotem na st[ację] Antonówka, a moja znajoma, Zosia, poszła do domu wspólnie z Chaińskim Bronkiem i jego żoną. Gdzie po tym poszedł Greczucha, nie wiem. Na drugi dzień doniosłem o tym do kolejowej milicji przy st[acji] Antonówka, naczelnikowi milicji ^d-Malczikowi^d, który w tymże dniu wezwał do siebie Greczuchę, ale co tam z nim zrobił nie wiem. Oprócz tego doniosłem naczelnikowi milicji Malczikowi, o tym, że Greczucha w chwili wywózki osadników do ZSRR tak powiedział: ^j „Gdybym miał siłę i prawo, wszystkich funkcjonariuszy NKWD, którzy męczą niewinnych ludzi pobijałbym”^j. Jego wypowiedzi słyszeli: ja Stępień, ^k-Janoroszczek^k Jan oraz ^k-Bielecki^k Mietek, mieszkańcy Antonówki.

Pytanie: Śledztwo dysponuje danymi o tym, że jesteście członkiem antyradzieckiej organizacji. Przyznajecie się do tego?

Odpowiedź: Nie, nie przyznaję się, członkiem organizacji nie byłem.

Protokół zapisano z moich słów prawidłowo, w języku rosyjskim mi przeczytano zrozumiale, pod czym się podpisuję.

Stępień

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ST[ARSZY] ŚLED[CZY] ODTO NKWD K[OLEI] KOW[ELSKIEJ]

mł. lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego]

[podpis odręczny nieczytelny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 19-22v.

^j ^j Fragment wyróżniony z lewej strony tekstu dwoma pionowymi kreskami w kolorze granatowym.

^k ^k Wyraz podwójnie podkreślony kredką w kolorze granatowym.

¹ Janówka (ukr. Іванівка) – obecnie wieś w rejonie korzeckim obwodu rówieńskiego.

1940, 1 października, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U, dotyczący kontroli realizacji postanowienia o usunięciu z pracy „wrogich klasowo” adwokatów.

**Protokół
z posiedzenia Biura Rówieńskiego Ob[wodowego] Kom[itetu]u KP(b)U
z dnia 1 października 1940 r.**

[...]

13. O kontroli wykonania postanowienia Biura Ob[wodowego] Kom[itetu]u KP(b)U

z dnia 1 czerwca [19]40 r. „O zaśmieceniu Obwodowego Kolegium Adwokatów” (spr[awozdawcy] tow[arzysze] Ferapontow, Hołod).

tow[arzysze] Krutow, Nesterenko¹, Begma.

Podczas kontroli ustalono, że postanowienie Biura Ob[wodowego] Kom[itetu]u KP(b)U z dnia 1 czerwca [19]40 r. „O zaśmiecieniu Obwodowego Kolegium Adwokatów” w pełni nie zostało wykonane.

Ze strony kierownika Obwodowego Kolegium Adwokatów tow. Ferapontowa nie zostały użyte należyte środki w celu oczyszczenia Kolegium z klasowo wrogich elementów, w następstwie czego dalej pracują jako adwokaci Korczewski S.K. – członek b[yłej] polskiej partii „OZN²”, komendant strzelców³ (rejon mizocki); Berlas – aktywny uczestnik odbudowy przez piłsudczyków państwa polskiego, miał ścisły kontakt z polską policją (rejon korzecki); Zakon M.M., w przeszłości miał ścisły kontakt z polskim kontrwywiadem (m. Równe) i inni.

Organizacja part[yjna] nie przyłożyła się należyście do sprawy wychowania ideowo-politycznego adwokatów, ograniczyła się tylko do przeprowadzenia jednych zajęć w sprawie przestudiowania „Krótkiego kursu historii WKP(b)”.

Ze strony niektórych adwokatów – Sucharczuka, Marhulisa i innych są fakty nieprawidłowego tłumaczenia radzieckich ustaw, w szczególności dotyczących podatku roln[ego] i innych.

Biuro Ob[wodowego] Kom[itetu]u KP(b)U postanawia:

1. Ostrzec tow. Ferapontowa, że jeśli w ciągu października nie podejmie zdecydowanych kroków w celu oczyszczenia Kolegium Adwokatów z klasowo wrogich elementów, a także z osób, które nie sprawdziły się w pracy adwokackiej, to partia wyciągnie wobec niego konsekwencje.

2. Zobowiązać tow. Kuszczenkę i Ferapontowa do zwołania narady adwokatów w celu omówienia kwestii nieprawidłowego tłumaczenia radzieckich ustaw przez niektórych adwokatów oraz regularnego prowadzenia pracy skierowanej na podwyższanie kwalifikacji zawodowych adwokatów oraz ich poziomu ideowo-politycznego.

3. Odnotować, że ze strony kier[ownika] Miejsk[iego] Oddziału Fin[ansowego] tow. Ponomarenki i starszego inspektora Obw[odowego] Oddziału Fin[ansowego] tow. Puzyrenki (członek WLKSM) ujawniono grube, nietaktowne traktowanie niektórych adwokatów podczas wykonywania obowiązków służbowych.

Powierzyć podstawowym komórkom part[yjnej] i komsom[olskiej] organizacji Obw[odowego] Oddziału Fin[ansowego] omówienie nietaktownego zachowania tow. Ponomarenki i Puzyrenki oraz użycie zdecydowanych środków w celu usunięcia wyżej wspomnianych niedociągnięć.

[...]

[brak podpisu]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.

DARO, f. 400, op. 1, spr. 7, k. 128, 129.

¹ Prawdopodobnie chodzi o Iwana Nesterenkę, który był m.in. zastępcą prezesa Rówieńskiego Powiatowego Wykonawczego Komitetu (1939) i prokuratorem obwodu rówieńskiego (1940).

² Obóz Zjednoczenia Narodowego (popularnie nazywany też Ozon) – organizacja polityczna tworzona na polecenie marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego od połowy 1936.

³ Chodzi o wołyński Związek Strzelecki. Związek Strzelecki był organizacją paramilitarną, prowadzącą wychowanie patriotyczno-obywatelskie oraz dbającą o wyszkolenie wojskowe i proobronne, przez Sowietów uznana za kontrrewolucyjno-faszystowską. Wielu wołyńskich strzelców po 17 września 1939 r. zostało aresztowanych przez NKWD. Byli przetrzymywani i przesłuchiwani w więzieniach Zachodniej Ukrainy. Część z nich – po przewiezieniu do Kijowa – zamordowano strzałem w tył głowy wiosną 1940 r. i pogrzebano w bezimiennych dołach śmierci w podkijowskiej Bykowni. Zob. *O Związku Strzeleckim na Wołyniu*. Część 1, „Monitor Wołyński” 23 kwietnia 2020, nr 7-8, s. 14.

1940, 2 października, Równe – *Postanowienie Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

„ZATWIERDZAM”
ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA]
Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
st. lejtnant bezpieczeństwa
państ[wowego]

Masticki

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„2” października 1940 roku

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской
области

^a-**Postanowienie**^{-a}

(o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania)

Miasto Równe

^b-2 października 1940 roku^{-b}

Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państwowego ZAJCEW, rozpatrzyłem materiały sprawy śledczej nr 21504 dotyczącej STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-13 KK USRR.

^a-**Ustaliłem**^{:-a}

31 marca 1940 r. Korzecki O[ddział] R[ejonowy] NKWD aresztował STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza i pociągnął do odpowiedzialności zgod-

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

nie z art. 54-13 KK USRR. STĘPIEŃ S.F. był sierżantem KOP-u służył i współpracował z b[yłym] polskim wywiadem wojskowym. W ciągu wielu lat pracował jako komendant strażnicy w mieście Korzec. Organizował i realizował wspólnie z naczelnikiem Oddziału wywiadu wojskowego w Korcu ŻELTIŃSKIM przerzuty przez granicę polskich szpiegów.

Biorąc pod uwagę to, że okres prowadzenia śledztwa i tymczasowego aresztowania STĘPNIA S.F. upłynął, a w jego sprawie niezbędne jest przeprowadzenie szeregu działań śledczych takich jak: przesłuchanie świadków, którzy mogą potwierdzić jego działalność przestępczą, a także przeprowadzenie konfrontacji między oskarżonym a świadkami. Kierując się art. 113, 157 KPK USRR,

^apostanawiam:^{-a}

wystąpić z wnioskiem do prokuratora ds. spraw specjalnych obwodu rówieńskiego o przedłużenie okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego STĘPNIA S.F. o jeden miesiąc, tj. do 1 listopada 1940 r.

^aUWAGI:^{-a}

Wniosek o przedłużenie okresu śledztwa wnosi się po raz pierwszy.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Zajcew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Romanow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 30.

1940, 2 października, Równe – *Postanowienie Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego o śledztwie przeciwko Stanisławowi Stępniovi, s. Franciszka.*

„Zatwierdzam”
 Nacz[elnik] Oddziału Śled[czego] Z[arządu]
 NKWD obw[odu] rówieńskiego
 lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]
^{a-}Łosiew
 [podpis odręczny]
 „2” października^{a-} 1940 r.

**Postanowienie
 (o przyjęciu sprawy do realizacji)**

Miasto Równe 2 października 1940 roku.

Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państwowego Zajcew, rozpatrzyłem materiały sprawy śledczej nr 21504, dotyczącej Stępnia Stanisława Franciszkowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-13 KK USRR, polegających na tym, że on, będąc sierżantem KOP-u, służył i współpracował z b[yłym] polskim wywiadem wojskowym, realizował wspólnie z polskim wywiadem przerzuty szpiegów na terytorium ZSRR. Będąc na służbie w KOP-ie prowadził walkę z rewolucyjnie nastawionymi osobami z Zach[odniej] Ukrainy.

Biorąc pod uwagę to, że działania Stępnia Stanisława Franciszkowicza noszą znamiona przestępstwa określonego w art. 54-13 KK USRR,

postanawiam:

na podstawie art. 93 KPK USRR przyjmując sprawę nr 21504 do realizacji i kontynuować śledztwo.

^{a-} ^{a-} Data i podpis wykonane innym kolorem atramentu.

ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Zajcew
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 31.

Sowiecki plakat propagandowy z 1939 r.

Ot, patrzę ja na wasze życie, i zdaje mi się,
że do muzeum trafiłem

1940, 3 października, Łuck – Wytyczne sekretarza Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczące dostępu do tajnych materiałów personalnych pn. „Teczka specjalna”.

3 października 1940 r.

^{a-}Tajne^{-a}

^{b-}Do pierwszych sekretarzy m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U obwodu wołyńskiego^{-b}

Wołyński Ob[wodowy] Kom[itety] KP(b)U wyjaśnia, że korzystając z postanowienia ob[wodowego] kom[itety]u partii [pt.] „Teczka specjalna” mają prawo tylko pierwsi sekretarze m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U. Postanowienie należy omawiać na zamkniętych posiedzeniach m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U.

Postanowienia przyjęte na posiedzeniach m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U przysyłać do ob[wodowego] kom[itety]u KP(b)U do Sekcji specjalnej. Przy zwrocie postanowienia ob[wodowego] kom[itety]u KP(b)U [pt.] „Teczka specjalna” oraz postanowień m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U koperty mają opieczetować sekretarze m[iejskich] i r[ejonowych] k[omitetów] KP(b)U.

SEKRETARZ

WOŁYŃSKIEGO OB[WODOWEGO] KOM[ITET]U KP(b)U Tacenko¹

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DAWO, f. II-1, op. 3, spr. 5, k. 28.

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

¹ Piotr Tacenko (1907-1941) – działacz partyjny, 1 sekretarz Wołyńskiego Obwodowego Komitetu Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1939-1941), członek KC Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy (1940-1941). Od 1929 był członkiem WKP(b), od 1938 do 1939 pełnił funkcję 1 sekretarza Nowonikołajowskiego Komitetu Rejonowego KP(b)U (obwód dniepropetrowski). W 1939 pracował jako kierownik Wydziału Gospodarki Rolnej KC KP(b)U, 27 listopada 1939 został 1 sekretarzem Komitetu Obwodowego KP(b)U na terenie okupowanego przez ZSRR Wołynia. 17 maja 1940 wszedł do KC KP(b)U. 7 lutego 1939 odznaczono go Orderem Lenina.

1940, 4 października, Sarny – Protokół przesłuchania Iwana Greczuchy oskarżonego o to, że składał fałszywe zeznania dotyczące m.in. Jana Stępnia, s. Kacpra.

**^aProtokół przesłuchania^a
oskarżonego GRECZICHY¹ Iwana Nikolajewicza**

GRECZICHA Iwan Nikolajewicz, 1906 r. urodzenia, urodzony w miasteczku Niedźwiedzica rejonu baranowickiego, BSRR, narodowość – Białorusin, wykształcenie niższe – 3 klasy szkoły wiejskiej, bezpartyjny, od 1927 r. do 1930 r. służył w byłej armii polskiej jako szeregowy w 26. Pułku² w m[ieście] Baranowicze, po czym pracował jako leśniczy u hrabiny LUBECKIEJ, woźnica – u ziemianina GÓRSKIEGO, pracował przy pracach fortyfikacyjnych koło Baranowicz i od 1935 r. mieszkał w miasteczku Antonówka.

4 października 1940 roku.
Przesłuchanie rozpoczęło o 12:00.

^bPYTANIE:^b Zostaliście aresztowani za przedstawienie organom NKWD nieprawdziwych informacji i oszczerstw na obywateli Antonówki rejonu włodzimierskiego. Przyznajecie się do tego?

^a ^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b ^b W dokumencie wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zostały zapisane dużymi literami.

^bODPOWIEDŹ:^b Tak, przynaję się do tego, rzeczywiście świadomie podawałem organom NKWD nieprawdziwe informacje o istnieniu w mieście Antonówka antyradzieckiej organizacji powstańczej, jej uczestnikach, kontaktach z Rumunią, Zakarpacką Ukrainą, posiadaniu broni, przygotowaniu tej organizacji do zbrojnego powstania.

PYTANIE: W jaki sposób podjęliście kontakt z ODTO NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kowelskiej?

ODPOWIEDŹ: W lipcu 1940 r. pojechałem z Antonówki do miasta Sarny, gdzie wstąpiłem do swojego szwagra LEBEDYŃSKIEGO Olega mieszkającego na st[acji] Sarny, któremu powiedziałem, że w Antonówce istnieje antyradziecka powstańcza organizacja, której członkowie zajmują się opracowywaniem w duchu antyradzieckim osób, werbują do swojej organizacji nowych członków oraz że jednym z takich członków organizacji jest mieszkaniec Antonówki – STĘPIEŃ Jan, który mnie także chciał zwerbować do swojej organizacji. Po tej informacji LEBEDYŃSKI odpowiedział mi, że o tym trzeba powiadomić NKWD, powiedział: „o wszystkim, co ty powiedziałeś napiszę”, – i od razu przy mnie napisał wszystko, co mu opowiedziałem. Zdecydowaliśmy obaj, że pójdziemy do Kolejowego NKWD st[acji] Sarny. Po przyjeździe do oddziału NKWD, LEBEDYŃSKI poszedł do gabinetu zast[ępcy] nacz[elnika] ODTO NKWD SAWCZENKI, a ja czekałem na korytarzu. Po jakimś czasie LEBEDYŃSKI wyszedł i powiedział, że teraz pójdę do gabinetu SAWCZENKI. SAWCZENKO pokazał mi, co napisał LEBEDYŃSKI i zapytał, czy wszystko prawidłowo zostało napisane, na co odpowiedziałem mu, że prawidłowo. Po tym on powiedział, żebym przyjechał do niego jeszcze do Sarn, za dwa tygodnie, a przez ten czas informował go o wszystkim, czego jeszcze dowiem się, zgodziłem się na to i wróciłem tegoż wieczoru do Antonówki. Po 14 dniach, ponownie przyjechałem do Sarn i poszedłem bezpośrednio do Oddziału NKWD do SAWCZENKI. Rozmawialiśmy niedługo, on powiedział, żebym poczekał chwilę, a sam wyszedł z gabinetu, po krótkim czasie do gabinetu wspólnie z SAWCZENKĄ weszło jeszcze dwóch z funkcjonariuszy NKWD, którzy zapytali mnie, czy to wszystko jest prawdą, że w Antonówce istnieje antyradziecka organizacja powstańcza. Odpowiedziałem, że to prawda, wtedy oni powiedzieli, żebym dalej o wszystkim informował ODTO NKWD, po czym wzięli ode mnie zobowiązanie o współpracy z organami NKWD, pod którym postawiłem swój podpis, ale pseudonimu wtedy mi nie powiedzieli. Po jakimś czasie, gdy SAWCZENKO przyjeżdżał do Antonówki, on powiedział mi, żebym podpisywał doniesienia pseudonimem „KRYŁOW”, od tego czasu pod wszystkim, co donosiłem NKWD podpisywałem się pseudonimem „KRYŁOW”. W taki sposób podjąłem kontakty z ODTO NKWD st[acji] Sarny.

PYTANIE: Czy poinformowaliście LEBEDYŃSKIEGO o złożonym przez Was zobowiązaniu o współpracy z organami NKWD?

ODPOWIEDŹ: Tak, przyznaję, powiedziałem o tym LEBEDYŃSKIEMU tego też wieczoru, kiedy poszedłem do jego mieszkania.

PYTANIE: Co Wam na to odpowiedział LEBEDYŃSKI?

ODPOWIEDŹ: LEBEDYŃSKI powiedział, żebym nikomu nie mówił o swojej współpracy z organami NKWD.

PYTANIE: Jak LEBEDYŃSKI wtedy podpisał doniesienie, w którym opisał wszystko, co opowiadaliście mu o istnieniu antyradzieckiej powstańczej organizacji w Antonówce?

ODPOWIEDŹ: Z tego, co pamiętam, LEBEDYŃSKI nie podpisywał wtedy doniesienia, które on napisał z moich słów i przekazał do ODTO NKWD st[acji] Sarny SAWCZENEC.

PYTANIE: Śledztwo ustaliło, że 23 czerwca 1940 r. w obecności JARECKIEJ Zofii Józefowny pobiliście STĘPNIA Jana. Potwierdzacie to?

ODPOWIEDŹ: Tak, potwierdzam to, rzeczywiście 23 czerwca bieżącego roku spotkałem w Antonówce STĘPNIA Jana, który szedł z JARECKĄ Zofią i pobiłem go pięścią. Po czym on złożył na mnie doniesienie na milicję, byłem na niego zły za to. STĘPNIA byłem w stanie nietrzeźwym.

PYTANIE: Czy po pobiciu STĘPNIA, rozmawialiście z nim na jakikolwiek temat?

ODPOWIEDŹ: Po tym, jak po doniesieniu STĘPNIA wzywali nas na przesłuchanie na Kolejową Milicję st[acji] Antonówka, o niczym z nim nie rozmawiałem, za wyjątkiem jednego przypadku, gdy 4 sierpnia zaproponowałem mu wspólne picie, ale STĘPIEŃ odmówił.

PYTANIE: Co Was pobudziło, aby świadomie przekazać organom NKWD fałszywe informacje?

ODPOWIEDŹ: Przyznaję się do świadomego przekazania fałszywych informacji organom NKWD. Zrobiłem to, ponieważ bałem się pociągnięcia do odpowiedzialności za to, że pobiłem STĘPNIA, dowiedziałem się, że on na mnie złożył doniesienie na milicję i zdecydowałem się uciec od odpowiedzialności. Wtedy zacząłem przekazywać organom NKWD świadomie wymyślone fałszywe informacje i jednocześnie rzucać oszczerstwa na niewinnych ludzi.

PYTANIE: Na kogo donieśliście ODTO NKWD st[acji] Sarny fałszywe informacje?

ODPOWIEDŹ: Ja donosiłem do ODTO NKWD na następujące osoby:

1. STĘPNIA Jana, mieszkańca Antonówki, obecnie aresztowany.
2. BRODOWSKIEGO Jana, pracuje w zakładzie leśnym st[acji] Antonówka, również jest przewodniczącym Kom[itetu] Związku Zawodowego zakładu leśnego.

3. CZESZEJKĘ Gracjana, mieszkańca kolonii Antonówka.

4. WINIARSKIEGO Józefa, mieszkańca wsi Sochy.

Fałszywie wskazałem ich jako członków antyradzieckiej organizacji powstańczej, która jakoby istniała w Antonówce. W rzeczywistości wymienione osoby nie były żadnymi członkami kontrrewolucyjnej organizacji, a ja o nich niczego nie wiem. Przyznaję się do tego, że donosiłem fałszywe informacje organom NKWD.

Zapisano z moich słów prawidłowo do protokołu, przeczytano mi.

Przesłuchanie zakończono o 16 godzinie.

Greczicha

[podpis odręczny]

PRZESŁUCHAŁ:

ŚLED CZY ODTO NKWD st[acji] Sarny

mł[odszy] lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Michin*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 32-34.

¹ W innych dokumentach dotyczących tej sprawy również „Greczucha”.

² Prawdopodobnie chodzi o 26. Pułk Ułanów Wielkopolskich stacjonujący w garnizonie Baranowicze.

1940, 5 października, Sarny – Postanowienie o zamknięciu sprawy Jana Stępnia, s. Kacpra, z powodu nieudowodnienia mu udziału w działalności antyradzieckiej.

^{a-}„ZATWIERDZAM”^{-a}

NACZ[ELNIK] DTO NKWD K[OLEI] KOWELSKIEJ

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Utkin

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„5” października 1940 r.

**^a-Postanowienie^{-a}
(o zamknięciu sprawy śled[czej])**

5 października 1940 r. Ja, śledczy ODTO NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kowelskiej, mł. lejtnant bezpieczeństwa państwowego MICHIN, rozpatrzyłem sprawę śledczą nr 312 dotyczącą STĘPNIA Jana Kacprowicza, 1913 roku urodzenia, urodzonego we wsi Wojnowice powiatu radomskiego (Niemcy), z narodowości Polaka, bezpartyjnego, [pochodzącego] z robotników, do aresztowania pracował jako monter linii telegraficzno-telefonicznej O[ddziału] P[ocztowego] m. Antonówki obwodu rówieńskiego, mieszka tamże.

^a-Ustaliłem:^{-a}

że STĘPIEŃ J.K. 9 września 1940 r. został aresztowany przez ODTO NKWD st[acji] Sarny K[olei] Kowelskiej i podejrzewany o to, że jest członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej oraz popełnił przestępstwa przewidziane w art. 54 p. 2, 54-10 cz. 1, 54-11 KK USRR.

Przeprowadzone śledztwo ustaliło, że praktyczna kontrrewolucyjna działalność STĘPNIA J.K. nie została udowodniona, a także jego przynależność do antyradzieckiej powstańczej organizacji materiały śledztwa nie potwierdziły.

^a-Postanawiam:^{-a}

Sprawę śledczą STĘPNIA J.K. zamknąć. Oskarżonego STĘPNIA Jana Kacprowicza z aresztu zwolnić.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać jako informację prokuratorowi K[olei] Kowelskiej oraz naczelnikowi więzienia miasta Kowla w celu wykonania.

ŚLED CZY ODTO NKWD ST[ACJI] Sarny
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Michin*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^a -^a Wyraz podkreślony maszynowo.

ZGADZAM SIĘ:

Zast[ępc]a NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] DTO NKWD
mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] Griniew
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie ogłoszono mi „5” X 1940 r.

Stępień
[podpis odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 2616, k. 35.*

85

1940, 11 października, Równe – Informacja Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U w sprawie przebiegu poboru do Armii Czerwonej na terenie Wołynia.

Ściś[le] Tajne
Załącznik do protokołu nr 20 § 7

**Postanowienie
Biura Rówieńskiego Obw[odowego] Kom[itetu] KP(b)U
z dnia 11 października 1940 roku**

O przebiegu poboru do Armii Czerwonej w obwodzie rówieńskim

Biuro Ob[wodowego] Kom[itetu] KP(b)U zaznacza, że pobór do Armii Czerwonej i Marynarki Wojennej, wysyłanie poborowych do służby wojskowej w obwodzie odbywa się na wysokim poziomie ideowo-politycznym oraz nastawieniu moralno-politycznym poborowych, stuprocen-

towym ich stawiennictwie tak do komisji poborowych, jak i do wysyłania ich do jednostek wojskowych.

Równocześnie Biuro Obwodowego Komitetu KP(b)U zaznacza, że w przebiegu poboru ma miejsce szereg niedociągnięć.

Z powodu tego, że Rejonowe Komitety KP(b)U: Zdołbunowski, Rówieński, Berezieński, Korzecki nie zabezpieczyły należytej pracy masowo-politycznej, w niektórych wsiach wśród poszczególnych poborowych panowały niezdrowe nastroje.

We wsi Piatyhory¹ w rejonie zdołbunowskim 14 osób po ich poborze do Armii Czerwonej odwiedziło cerkiew. W rówieńskim rejonie wiejskim do poboru stawilo się 4 pijanych poborowych. Poborowi Jakupczuk, Guślak (rejon rówieński), Osipczuk, Andrijczuk (rejon korzecki) po poborze ich do Armii Czerwonej przejawili niezdrowe nastroje. W rejonie berezieńskim poborowy Mielnik odrąbał sobie palec przed wysłaniem go do jednostki wojskowej. W tymże rejonie zostały skradzione plakaty z hasłami i obcięte przewody elektryczne w pomieszczeniu komisji poborowej.

W miastach Równe, Zdołbunów, Międzyrzecze² organizacje komsomolskie niedostatecznie zaangażowały się w przeprowadzenie poboru do wojska.

Biuro Obwodowego Komitetu KP(b)U postanawia:

1. Zobowiązać komitety rejonowe KP(b)U do wzmożenia pracy masowo-politycznej wśród poborowych, zabezpieczenia ich wysyłania w sposób zorganizowany do jednostek wojskowych zgodnie z Dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR o uzupełnieniu do Ustawy o ogólnym obowiązku wojskowym z 4 października 1940 roku.

2. Polecić komitetom rejonowym KP(b)U oraz naczelnikowi Obwodowego Oddziału Oświaty Ludowej tow. Majorowi w ciągu października objąć wszystkich niepiśmiennych i słabo piśmiennych poborowych szkołami likwidacji niepiśmienności i słabej piśmienności, w tym celu należy nad ich pracą ustanowić systematyczny nadzór.

3. Zobowiązać przewodniczącego Rady Obwodowej Osoawiachimu³ tow. Lewczenkę, [przewodniczącego] Obwodowego Komitetu Czerwonego Krzyża tow. Bułata, Obwodowy Komitet ds. Kultury Fizycznej i Sportu, żeby do 1 listopada objęły wszystkich poborowych przygotowaniem wojskowo-sportowym, zdaniem norm na odznaki wojskowe.

4. Polecić sekretarzowi Obwodowego Komitetu LKSMU⁴ tow. Usence zabezpieczenie aktywnego udziału organizacji komsomolskich w pracy wśród poborowych, systematycznie kontrolować pracę rejonowych komitetów LKSMU w sprawie pracy masowo-politycznej i wojskowo-sportowej wśród poborowych.

5. Zobowiązać rej[onowe] kom[itety] KP(b)U i rej[onowe] kom[itety] wykon[awcze], żeby oprócz organizowania pracy polityczno-wychowawczej i obronno-sportowej wśród poborowych, zajęły się rzetelnym ich sprawdzeniem, nie dopuszczając do przeniknięcia klasowo wrogich elementów w szeregi Armii Czerwonej.

6. Polecić Rej[onowym] Kom[itet]om KP(b)U: Zdołbunowskiemu, Rówieńskiemu, Berezieńskiemu oraz Korzeckiemu, żeby natychmiast omówiły fakt niezdrowych nastrojów wśród poszczególnych poborowych w ich rejonach oraz podjęły odpowiednie kroki w celu zapobiegania podobnym przypadkom.

[brak podpisu]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 7, k. 154-155.*

¹ Piatyhory (ukr. П'ятигори) – wieś w rejonie zdołbunowskim obwodu rówieńskiego.

² Międzyrzecze (ukr. Межиріччя) – wieś w rejonie młynowskim obwodu rówieńskiego. Od 2014 nosi nazwę Czekno (ukr. Чекно).

³ Osoawiachim – Towarzystwo na rzecz Obrony i Przemysłu Lotniczo-Chemicznego ZSRR (ros.: Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству СССР – Осоавиахим).

⁴ LKSMU – Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży Ukrainy (ros.: Ленинский коммунистический союз молодежи Украины – ЛКСМУ).

1940, 11 października, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego jakości pracy partyjnej oraz sytuacji politycznej w obwodach rówieńskim i wołyńskim.

**Protokół nr 20
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U
z dnia 11 października 1940 r.**

[...]

1. O postanowieniu KC KP(b)U z dnia 28 września 1940 roku „O pomyłkach, których dopuściły się niektóre miejscowe organizacje partyjne obwodu rówieńskiego i wołyńskiego” oraz „O pracownikach zajmujących stanowiska kierownicze rejonu mizockiego obwodu rówieńskiego z dnia 2 października 1940 r.”.

(spraw[ozdawcy] tow. Sołocha, Pedun).

Tow. Kruczinenko, Rehan, Ponomarenko, Horbatenko, Behma.

Biuro Obkomu KP(b)U uważa za całkowicie prawidłowe postanowienie Biura Polit[ycznego] KC KP(b)U z dnia 28 września 1940 roku i 2 października 1940 roku.

Wskazane w postanowieniach KC KP(b)U fakty pomyłek miejscowych organizacji part[yjnych], naruszenia rewolucyjnego porządku prawnego, pijaństwo i nieetyczne zachowanie niektórych komunistów w rejonie mizockim i włodzimierzeckim mają miejsce również w innych rejonach obwodu.

Niektóre organizacje partyjne i poszczególni komuniści nie rozumieją osobliwości warunków pracy w zachodnich obwodach Ukrainy i zamiast bolszewickiej walki o wykonanie dyrektyw partii, o wychowanie pracujących, zamiast zaostżenia pilności klasowej, dopuszczają szereg poważnych naruszeń rewolucyjnego porządku prawnego, naruszeń statutu arteli rol[nicznych], przez co wywołują niezadowolenie ze strony mieszkańców wsi i ułatwiają klasowo obcym elementom prowadzenie wrogiej pracy.

Poważne naruszenie statutu artelu [miało miejsce] w rejonie rafałowskim, gdzie sekretarz RWK tow. Prostackow¹ i zastępca przewodniczącego RWK tow. Kułaj organizowali kołchoz we w[si] Police², na zebraniach organizacyjnych wybrali zarząd kołchozu, ale wniosków mieszkańców wsi o wstąpienie do kołchozu nie rozpatrzyli, statutu artelu rolniczego na zebraniach nie przyjęli, nie przeprowadzili uspołecznienia inwentarza martwego i żywego oraz ziemi, w następstwie czego ponad 40% kołchoźników pracuje w domu na swoich działkach ziemi.

W rejonie ostrożeckim w poszczególnych kołchozach przeprowadzone zostało przyłączenie do gruntów kołchozowych ziemi należącej do rolników indywidualnych i elementu niepracującego i rozdzielono ją między chłopów, co doprowadziło do oburzenia chłopów.

W rejonie rafałowskim 50 ha ziemi odebranej właścicielom ziemskim, a podzielonej między chłopami, przekazano Kołchozowi im. 17 września.

Fakty naruszenia radzieckich przepisów prawa miały także miejsce w rejonach ostrogskim oraz dubieńskim. Dyrekcja gorzelnii w Satyjiowie³ wydała sielradom rejonu dubieńskiego niezgodne z prawem rozporządzenie, żeby na każdy centnar kartofli dostarczony przez chłopów na rzecz dostaw państwowych dodatkowo dostarczać po 8 kg słomy.

Kołchoz im. Stalina w rejonie ostrogskim, po pełnym wykonaniu planu obowiązkowych dostaw dla państwa, dostał niezgodne z prawem polecenie od Rówieńskiego Derżsortfondu⁴ dostarczenia państwu 200 cent[narów] jęczmienia i 100 cent[narów] pszenicy ponad plan, a przewodniczący RWK tow. Nazarenko zaproponował temuż kołchozowi dostarczyć ponad plan 13 cent[narów] rzepaku.

W szeregu rejonów poszczególni komuniści postępują niemoralnie i nieetycznie, organizacje partyjne nie podejmują zdecydowanych środków wobec wszystkich przypadków takiego zachowania komunistów oraz naruszenia przez nich partyjnej i państwowej dyscypliny.

Pijaństwo i dyskredytacja siebie jako członka partii drugiego sekretarza Kozińskiego KR⁵ KP(b)U tow. Szumakowa, systematyczne pijaństwo oraz naruszenie dyscypliny pracy naczelnika Wydziału Paszportowego rejonu dubieńskiego tow. Wowka, antypartyjne postępowanie wobec rodziny trzeciego sekretarza Rafałowskiego KR KP(b)U tow. Charłamowa, niemoralne zachowanie sędziego ludowego rejonu dubieńskiego tow. Bondarenki itp.

Wszystkie te fakty potwierdzają prawidłowość i aktualność decyzji Biura Politycznego KC KP(b)U, szczególnie o tym, że wszystkie te niedociągnięcia mają miejsce w następstwie niedostatecznej kontroli pracy rajkomów przez Obkom KP(b)U oraz pracy podstawowych komórek partyjnych oraz komunistów przez rajkomy. Te fakty dobitnie wskazują na to, że w poszczególnych rejonach źle postawiono pracę ideowo-wychowawczą wśród komunistów i bardzo słabo postawiona jest praca w podwyższeniu poziomu ideowo-politycznego partyjnych, komsomolskich i radzieckich kadr, szczególnie w takich rejonach, jak Derażne, Wysock, Mizocz, Stepań.

Biuro Obkomu KP(b)U postanawia:

1. Decyzję Biura Politycznego KC KP(b)U z dnia 28 września [1940 roku] i 2 października 1940 roku omówić na zamkniętych zebraniach organizacji part[yjnych] oraz zebraniach aktywu part[yjnego] miast Równe, Dubno, Sarny, Zdołbunów. Dla przeprowadzenia rej[onowych] zebrań part[yjnych] oraz zebrań aktywu part[yjnego] oddelegować do rejonów obwodu członków Biura i Plenum Obkomu KP(b)U.

2. Polecić KM⁶ oraz KR KP(b)U nakreślenie konkretnych działań w celu usunięcia wszystkich niedociągnięć w pracy organizacji partyjnych wskazanych w decyzjach KC KP(b)U i Obkomu partii podczas omówienia postanowień Biura Politycznego KC KP(b)U oraz niniejszego postanowienia Obkomu KP(b)U.

3. Zgodnie z decyzją Biura Politycznego KC KP(b)U z dnia 28 września [19]40 roku punkt 1, decyzję Biura Obkomu KP(b)U z dnia 21 września [19]40 roku o wykluczeniu z szeregu partii dyrektora Włodzimierzec-

kiej MTS tow. Bondarewskiego unieważnić. Tow. Bondarewskiemu za rażące traktowanie chłopów, administrowanie w sprawie kierowania kołchozem oraz wydanie organizacjom handlowym rozporządzeń niezgodnych z istniejącymi przepisami prawa o radzieckim handlu, ogłosić surową naganę z ostrzeżeniem oraz wpisem do akt osobowych. Powierzyć wydziałowi kadr Obkomu KP(b)U dostarczenie na następne posiedzenie Obkomu KP(b)U materiałów o zatwierdzeniu nowo naznaczonego dyrektora Włodzimierzeckiej MTS.

4. Instruktorowi Włodzimierzeckiego KR KP(b)U tow. Rehanowi za rażące bezprawie we wsi Cepcewicze Wielkie⁷, a mianowicie ustanowienie planu dostarczenia zboża na każde gospodarstwo, ogłosić surową naganę z wniesieniem do akt osobowych. Przyjąć do wiadomości komunikat sekretarza KR KP(b)U tow. Bondarenki, że tow. Rehan został zwolniony z posady instruktora KR KP(b)U.

5. Delegować sekretarza Obkomu KP(b)U tow. Horbatenkę do rejonu mizockiego w celu podniesienia poziomu rejonu i wprowadzenia w życie decyzji KC KP(b)U.

6. Potwierdzić decyzję Mizockiego KR KP(b)U z dnia 10 października 1940 roku o udzieleniu surowej nagany z wniesieniem do akt osobowych i zwolnieniu z posady sekretarza rajwykonkomu tow. Peduna P.M. Polecć wydziałowi kadr Obkomu KP(b)U zwolnić z pracy Peduna i wykorzystać go na niższym stanowisku w innym rejonie.

7. Przyjąć do wiadomości komunikat sekretarza Mizockiego KR KP(b)U tow. Bondarenki, że na komunistów: kier[ownika] RZW⁸ tow. Kruczinenkę oraz kier[ownika] RWNO⁹ tow. Kropiwkę nałożono kary partyjne za udział w pijaństwie. Polecć Mizockiemu KR KP(b)U rozpatrzenie tego tematu i pociągnięcie do odpowiedzialności partyjnej nacz[elnika] milicji rej[onu] tow. Wasiutynskiego oraz przewodniczącego Rejspożywspiłki¹⁰ tow. Władymyrowa za pijaństwo i moralny upadek.

8. Polecć wydziałowi kadr Obkomu KP(b)U tow. Miszczence wybrać i przedstawić do zatwierdzenia kandydaturę na pierwszego sekretarza Mizockiego KR KP(b)U.

9. Zobowiązać wydział kadr KP(b)U do przygotowania na następne posiedzenie Biura Obkomu KP(b)U materiały o pijaństwie i antypartyjnych czynkach sekretarza Koziańskiego i Rafałowskiego KR KP(b)U tow. Charłamowa i tow. Szumakowa w celu pociągnięcia ich do surowej partyjnej odpowiedzialności.

10. Zobowiązać KM oraz KR KP(b)U oraz ich pierwszych sekretarzy do zdecydowanej walki z niegodnym, niekomunistycznym postępowaniem i pijaństwem niektórych komunistów, dopuszczaniem się samowoli, złym traktowaniem miejscowej ludności i innymi działaniami plamiącymi

miano bolszewika. Wszystkie te antypartyjne działania członków partii dyskredytują radzieckie organy partyjne, hamują prowadzenie gospodarczo-politycznych kampanii oraz działania partii i rządu w rejonach zachodnich obwodów Ukrainy i ułatwiają klasowo wrogim elementom prowadzenie wrogiej pracy.

11. Zobowiązać wszystkich sekretarzy KM oraz KR KP(b)U do poprawy wychowania komunistycznego, poziomu ideowo-politycznego, nasilenia masowej pracy wyjaśniającej wśród ludności, a także do wzmocnienia kierownictwa i kontroli pracy podstawowych komórek partyjnych i komunistów, w szczególności zwrócić wyjątkową uwagę na kontrolę wykonania decyzji partii i rządu.

12. Obkom KP(b)U wymaga od wszystkich KR KP(b)U wzmocnienia kierownictwa nad pracą kołchozów, sowchozów, MTS-ów oraz zwracania szczególnej uwagi na niedopuszczenie do naruszeń statutu artelu rolnego, pociągnięcia winnych do surowej odpowiedzialności partyjnej.

13. Polecić sekretarzom KR KP(b)U raportować do Obkomu o podjętych działaniach do dnia 25 października 1940 roku.

[...]

Sekretarz Obkomu KP(b)U

Behma

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.

DARO, f. 400, op. 1, spr. 7, k. 142-145.

¹ Prawdopodobnie chodzi o Prostakowa, który w 1940 sprawował funkcję sekretarza Rafałowskiego Rejonowego Komitetu KP(b)U.

² Police (ukr. Поліці) – wieś w rejonie włodzimierzeckim obwodu rówieńskiego.

³ Satyjów (ukr. Сатийів) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

⁴ Derżsortfond – Państwowy Fundusz Różnych Sortów Nasion (ukr. Державний насінньо-во-сортовий фонд – Держсортфонд).

⁵ KR – Komitet Rejonowy.

⁶ KM – Komitet Miejski.

⁷ Сепцевиче Wielkie (ukr. Великі Цепцевичі) – wieś w rejonie włodzimierzeckim obwodu rówieńskiego.

⁸ RZW – Rejonowy Oddział Zasobów Rolnych (ukr. Районний відділ земельних ресурсів – РЗВ).

⁹ RWNO – Oddział Rejonowy Oświaty Ludowej (ukr. Районний відділ народної освіти – РВНО).

¹⁰ Rejspożywspilka – Rejonowy Związek Stowarzyszeń Spożywczych (ukr. Районна спілка споживчих товариств – Райспоживспілка).

1940, 1 listopada, Równe – Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego sytuacji społecznej i naruszeń radzieckiego porządku prawnego w rejonie derażnieńskim.

**Protokół nr 23
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obkomu KP(b)U
z dnia 1 listopada 1940 r.**

[...]

O naruszeniu rewolucyjnego porządku prawnego w rejonie derażnieńskim. (spraw[ozdawcy] tow. Sotnik, Jewdokimenko).

Tow. Wołoszin, Sołomenczuk, Truchanenko, Nesterenko, Szczerbak, Behma.

Po sprawdzeniu informacji, które wpłynęły do Obkomu KP(b)U od chłopów ze wsi Japołość¹, Kamionka² i innych, ustalono poważne zniekształcenia w polityce podatkowej ze strony Rejfinwiddi³ (kierownik tow. Sołomenczuk). W kontrolowanych wsiach szereg gospodarstw średniackich przypisano do kułackich, a kułackie – do średniackich, co wywołało niezadowolenie chłopów.

We wsi Japołość obywatela Konwerskiego, który ma gospodarstwo biedniackie i czasem pracuje w kuźni, obłożono podatkiem dla niepracujących na roli w wysokości 3000 kar[bowańców]. Ob[ywatela] Kornijczuka zamiast 242 kar[bowańców] podatku rol[nego] opodatkowano na 1017 kar[bowańców]. Ponad 20 średniackich gospodarstw w rejonie przypisano do grupy gospodarstw z dochodem niezarobkowym, a jakaś część gospodarstw z dochodem niezarobkowym nie została opodatkowana lub została opodatkowana bezpodstawnie.

Obłfinwiddi⁴ niedostatecznie zajmował się kierownictwem i nie zabezpieczył kontroli nad wprowadzeniem podatków rolnych we wsiach rejonu derażnieńskiego.

W szeregu wsi ma miejsce zaśmieszenie rad wiejskich klasowo wrogimi elementami, którzy swoimi antyradzieckimi działaniami wywoływali niezadowolenie chłopów z miejscowych organów radzieckich.

We wsi Japołoc przewodniczący Silrady Parfeniuk, petlurowiec, systematycznie pije, zmuszał do współżycia szereg chłopów z tej wsi. Zastępca przewodniczącego Ostapczuk jest sekciarzem⁵, sekretarz Silrady Tukasz brał aktywny udział w tworzeniu organizacji nacjonalistycznej „Szlachta Zagrodowa⁶”, dwaj bracia, członkowie Silrady, Buhaj – sołtys oraz Tilman zostali aresztowani za pobicie chłopów.

We wsi Wólka⁷ przewodniczący Silrady jest petlurowcem, zastępca przewodniczącego uczestniczył w zabójstwie biedniaka. Członek Silrady Tepluk jest organizatorem młodzieżowej organizacji nacjonalistów. We wsi Żalin⁸ przewodniczący Silrady, był zastępcą sołtysa, jest spekulantem. Analogiczna sytuacja ma miejsce i w szeregu innych silrad.

Całe to zaśmieszenie rad wiejskich K[omitetu] R[ejonowego] KP(b)U i Rejwykonkomu wykryto dopiero po wtrąceniu się Obkomu KP(b)U, chociaż sekretarz KR KP(b)U tow. Jewdokimenko i szereg innych kierowników rejonów wielokrotnie odwiedzali wymienione wsie.

Wewnątrzpartyjna praca w organizacji partyjnej postawiona jest niezadowolająco. Z 43 komunistów 15 osób nie otrzymało zadań partyjnych, 6 komunistów swoich zadań partyjnych nie wykonuje. Masowa praca agitacyjna w rejonie jest słabo zorganizowana. Dyscyplina partyjna jest na niskim poziomie. Wśród poszczególnych członków partii ma miejsce niemoralne prowadzenie się i antypartyjne zachowanie. Członkowie partii: zastępca przewodniczącego RWK tow. Wołoszin, naczelnik RZW tow. Dymnicz, pełnomocnik Narkomzahot⁹ tow. Hawryluk przebywając we wsi Japołoc w mieszkaniu kułaka zorganizowali pijaństwo. Prokurator i sędzia ludowy przywłaszczyli tkaninę i inne rzeczy skazanych, przez co dyskredytowali organy radzieckiej prokuratury.

Tow. Jewdokimenko, jako sekretarz KR KP(b)U, nie patrząc się na decyzje KC KP(b)U i wielorazowe ostrzeżenia i decyzje Biura Obkomu KP(b)U o poważnych niedociągnięciach w pracy organizacji partyjnej, w szczególności w pracy tow. Jewdokimenki, swojej pracy nie poprawił, dopuszczał do głębszych niedociągnięć w kierowaniu rejonową organizacją partyjną, ukrywał antypartyjne postępowanie niektórych komunistów.

Biuro Obkomu KP(b)U postanawia:

1. Tow. Jewdokimenkę zdjąć z posady sekretarza KR KP(b)U i ogłosić mu surową naganę za zaniedbywanie obowiązków kierowniczych, co doprowadziło do wykorzystywania polityki podatkowej, zaśmieszenia wrogim elementem rad wiejskich i braku walki z niemoralnym i antypartyjnym postępowaniem niektórych komunistów.

2. Zastępcy przewodniczącego RWK tow. Wołoszinowi udzielić nagany za udział w organizacji pijaństwa u kułaka we w[si] Japołoc. Powierzyć Derażnieńskiemu KR KP(b)U pociągnięcie do odpowiedzialności partyjnej

tow. Dymnicza i Hawryluka za antypartyjne postępowanie i udział w pijaństwie.

3. Przewodniczący Rejwykonkomu tow. Truchanenko za brak wystarczającego kierownictwa silradami, zaśmieszenie ich wrogimi elementami zasługuje na surową karę, ale biorąc pod uwagę to, że tow. Truchanenko w rejonie pracuje niedługo, ograniczyć się do upomnienia go. Zobowiązać tow. Truchanenkę do użycia wszystkich środków dla polepszenia pracy silrad i oczyszczenia ich z wrogich klasowo elementów.

4. Ukarąć prokuratora obw[odowego] tow. Nesterenkę za to, że mając szereg sygnałów o naruszeniu rew[olucyjnego] porządku prawnego przez prokuratora rej[onu] i sędziego lud[owego] nie użył środków dla naprawienia dopuszczonych naruszeń. Zobowiązać tow. Nesterenkę do sprawdzenia materiałów o zniekształceniu polityki podatkowej w rejonie derażeńskim do dnia 10 listopada 1940 roku, a także naruszenia rew[olucyjnego] porządku prawnego przez prokuratora i sędziego lud[owego] oraz winnych pociągnąć do odpowiedzialności.

5. Zobowiązać kier[ownika] Obłfinwiddiłu tow. Maszczinowa i Derażeński KR KP(b)U do przeprowadzenia kontroli opodatkowania podatkiem rol[nym] chłopów rejonu derażeńskiego do dnia 10 listopada 1940 roku, rezultaty kontroli rozpatrzyć w KR KP(b)U, po czym zdecydować o możliwości pozostawienia w pracy kier[ownika] RWF¹⁰ tow. Sołomenczuka.

6. Delegować do rejonu derażeńskiego sekretarza Obkomu KP(b)U tow. Czuczukałę dla pomocy w realizacji tego postanowienia oraz omówienia go na rej[onowych] zebraniach part[yjnych].

7. Prosić KC KP(b)U i KC WKP(b) o zatwierdzenie punktu 1 tego postanowienia. [...]

SEKRETARZ Obkomu KP(b)U

Behma

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.

DARO, f. 400, op. 1, spr. 8, k. 52-54.

¹ Japołoc (ukr. Яполють) – wieś w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego.

² Kamionka (ukr. Кам'янка) – wieś w rejonie szackim obwodu wołyńskiego.

³ Rejfinwiddił – Rejonowy Oddział Finansowy (ukr. Районний фінансовий відділ – Райфінвідділ).

- ⁴ Obłfinwiddil – Obwodowy Oddział Finansowy (ukr. Обласний фінансовий відділ – Облфінвідділ).
- ⁵ Sekciarz – członek sekty religijnej.
- ⁶ Związek Szlachty Zagrodowej – polska organizacja społeczna powołana oficjalnie 13 II 1938. Do zadań organizacji należało roztoczenie opieki nad polską drobną szlachtą kresową, która nie zatraciła jeszcze polskiej narodowości, oraz repolonizacja tych, którzy już ją utracili.
- ⁷ Wólka (ukr. Вулька) – wieś w rejonie koszyrskim obwodu wołyńskiego.
- ⁸ Żalin (ukr. Жалин) – wieś w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego.
- ⁹ Narkomzahot – Komisariat Ludowy ds. Kontroli wykonania zobowiązań dotyczących dostarczania państwu produktów rolnych (ukr. Народний комісаріат заготівель сільськогосподарської продукції – Наркомзагот).
- ¹⁰ RWF – Rejonowy Wydział Finansowy.

1940, 5 listopada, Równe – Protokół przesłuchania uzupełniającego Stanisława Stępnia, s. Franciszka, obwinionego o to, że będąc komendantem Strażnicy Korpusu Ochrony Pogranicza w Korcu brał udział w przerzucaniu przez granicę na terytorium ZSRR polskich wywiadowców.

**Protokół
przesłuchania uzupełniającego ^{a-}osk[arżonego]
Stępnia^a Stanisława Franciszkowicza 1902 r. urodz[enia]**

M[iasto] Równe

z dnia 5 listopada 1940 r.

Pytanie: Opowiedzcie krótko o swojej działalności pracowniczej.

Odpowiedź: Do szesnastego roku życia pracowałem z ojcem w naszym gospodarstwie wiejskim. Ojciec miał około 2 ha ziemi i jedną krowę. Od szesnastego roku życia, tj. od 1918 do 1921 roku pracowałem jako zwykły pracownik w gospodarstwie ziemianina Węgierskiego. Do służby w armii polskiej przystąpiłem w 1923 r. Służyłem w wojsku do 1938 r. Od 1923 r. do 1925 r. służyłem jako szeregowy, od 1925 r. do 1926 r. służyłem w stopniu starszego strzelca przy Korpusie Ochrony Pogranicza w m[ie-

^{a-} ^a Fragment podkreślony odręcznie.

ście] Hoszcza¹. Od 1926 r. do 1928 r. – w stopniu kaprała także w Hoszczy. Od 1928 r. do 1935 r. – jako plutonowy w KOP-ie w m[ieście] Korzec. Od 1935 r. i do września 1938 r. służyłem w KOP-ie w Korcu na stanowisku pomocnika komendanta strażnicy w stopniu sierżanta, od 1938 r. z powodu inwalidztwa zostałem zwolniony i przeniesiony na emeryturę. Znajdowałem się cały czas w Korcu. Mieszkałem początkowo w wynajmowanym mieszkaniu, a potem u ojca żony.

Pytanie: Jak i za co otrzymywaliście nagrody lub zasługi?

Odpowiedź: Otrzymałem od b[yłego] polskiego rządu tylko medal brązowy „Za dziesięć lat służby”, więcej niczego nie otrzymałem.

Pytanie: Jak często spotykaliście się z Żełtińskim, będąc zastępcą dowódcy strażnicy?

Odpowiedź: Żełtińskiego widywałem 2-3 razy w miesiącu, bywało, że przywitaliśmy się, ale rozmawiać z nim nie miałem okazji.

*Stępień St.**

[podpis odręczny]

Pytanie: Na czym polegała Wasza praca jako zastępcy dowódcy strażnicy KOP-u?

Odpowiedź: Moja praca polegała na następującym: szkolenie żołnierzy na polskich pograniczników. Do moich obowiązków wchodziło nauczanie strzelania i lekcje wychowania fizycznego, a także odpowiadałem za gospodarstwo strażnicy. W całości za strażnicę odpowiadał dowódca strażnicy (komendant), miał stopień oficera. On odpowiadał za działania strażnicy.

Pytanie: Czy mieliście przypadki przekroczenia granicy oraz czy osobiście uczestniczyliście w przerzucie agentów polskiego wywiadu na terytorium ZSRR?

Odpowiedź: Na naszej strażnicy, tam gdzie pracowałem, przez cały okres mojej służby nie było przypadku przekroczenia granicy pań[stwowej] jak z jednej, tak i z drugiej strony. Powtarzam, u mnie na strażnicy nie było takiego przypadku, żebym spotkał lub zatrzymywał jakiegokolwiek ze zbiegów, a także sam nie uczestniczyłem w przerzucie osób przez granicę. Zatrzymywaliśmy tylko przechodzące osoby z miejscowych mieszkańców, które zablądziły, zeszyły z drogi lub tych, którzy jechali z lasu o późnej porze. Więc zatrzymywaliśmy ich i pytaliśmy o przepustkę, po wyjaśnieniach zwalnialiśmy ich.

Pytanie: Mówicie nieprawdę, wymagamy od Was zeznań zgodnych z prawdą. Przerzucaliście przez granicę na stronę ZSRR polskich wywia-

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania potwierdzona podpisem przesłuchawanego.

dowców, a także zatrzymywaliście rewolucyjnie nastawione osoby, urządzaliście im tortury, biliście ich.

Odpowiedź: Mówię prawdę, nie przerzucałem osób na terytorium ZSRR i nie biłem nikogo. Były czasami przypadki zatrzymywania osób, które za-
błądziły, z miejscowych mieszkańców. O czym już wyżej Wam powiedziałem, więcej nikogo nie zatrzymywałem na swojej strażnicy.

Pytanie: Czy Was informowano o osobach nieprawomyślnych znajdujących się na przygranicznym terytorium?

Odpowiedź: Mnie o osobach nieprawomyślnych nikt nie informował i o tym nic nie wiedziałem.

Pytanie: Powiedzcie, kogo znacie z osób pracujących w byłym polskim wywiadzie?

Odpowiedź: Nikogo nie znam z osób pracujących w byłym polskim wywiadzie.

Pytanie: Czy znaliście Żełtińskiego, jako agenta-rezydenta b[yłego] polskiego wywiadu?

Odpowiedź: Nie wiedziałem, że Żełtiński pracował w polskim wywiadzie, o Żełtińskim wiedziałem tylko to, że mieszkał w m[ieście] Korzec oraz służył w jednostce wojskowej, chodził w cywilnym ubraniu. Więcej o nim nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie: Do jakich partii i organizacji należeliście?

Odpowiedź: Poza służbą wojskową nie byłem członkiem żadnych partii i organizacji.

Pytanie: Co chcecie jeszcze dodać do swoich zeznań?

Odpowiedź: Nic więcej nie chcę dodać do swoich zeznań.

Protokół z moich słów zapisany prawidłowo, ^{b-}w czym^{-b} mi przeczytany, pod czym się podpisuję.

Stępień St.

[podpis odręczny]

Fragment „w czym” skreślono w mojej obecności *Stępień St.*

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

ŚLED CZY O[DDZIAŁU] Ś[LIEDCZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

sierzant bezpieczeństwa państ[wowego]

Zajcew

[podpis odręczny]

^{b-} ^{-b} Fragment skreślony.

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 14-16.

¹ Do 17 września 1939 r. miasto znajdowało się w ówczesnym pow. rówieńskim w dawnym województwie wołyńskim II Rzeczypospolitej i stanowiło garnizon macierzysty Batalionu KOP „Hoszcza”. Miejscowość była siedzibą gminy Hoszcza.

89

1940, 5 listopada, Równe – Protokół stwierdzający, że oskarżony Stanisław Stępień, s. Franciszka, zapoznał się z materiałami śledztwa.

**Protokół
(zaznajomienia [oskarżonego] z materiałami śledztwa)**

1940 r., 5 listopada.

Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państwowego Zajcew, kierując się art. 200 KPK przedstawiłem oskarżonemu Stępniovi Stanisławowi Franciszkowiczowi materiały śledztwa prowadzonego w jego sprawie i zapytałem, czy chce on uzupełnić materiały śledztwa, na co oskarżony Stępień Stanisław Franciszkowicz oświadczył, że *więcej nic nie chce dodać do materiałów śledztwa*, po czym oskarżonemu ogłoszono, że śledztwo w niniejszej sprawie zostało zakończone, a wszystkie materiały [śledztwa] zgodnie z art. 204 KPK zostaną przekazane prokuratorowi.

Podpis oskarżonego

Stępień St.
[podpis odręczny]

Podpis śledczego

Zajcew
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 33.

1940, 6 listopada, Równe – *Akt oskarżenia przeciwko Stanisławowi Stępniovi, s. Franciszka, obwinionemu o współpracę z byłym polskim wywiadem oraz organizowanie przerzutów szpiegów przez granicę z Polski do ZSRR.*

„ZATWIERDZAM”
ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA]
Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

^{a-}[...]-^a

^{b-}[...]-^b

st. lejtnant bezpieczeństwa państw[wowego]

Masticki

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„11” listopada 1940 roku

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел
УССР

Управление НКВД по Ровенской области

^{c-}Akt oskarżenia

Sprawa nr 21504-^c

**przeciwko STĘPNIOWI Stanisławowi Franciszkowiczowi
oskarżonemu o popełnienie przestępstw przewidzianych
w art. 54-13 KK USRR**

^{a-} ^{-a} Adnotacja odręczna w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Sprawę przedstawić do rozpatrzenia przez K[olegium] S[pecjalne] przy NKWD, prokurator [podpis odręczny nieczytelny] 27 III 1941 r.

^{b-} ^{-b} Adnotacja odręczna w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Wnieść sprawę do rozpatrzenia przez K[olegium] S[pecjalne] przy NKWD ZSRR za aktywną walkę z ruchem rewolucyjnym. 8 lat Poprawczych Obozów Pracy. 27 III 1941 r. [podpis odręczny nieczytelny] 27 III 1941 r.

^{c-} ^{-c} Fragment podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

Do Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego wpłynęły materiały o tym, że mieszkaniec m[iasta] Korzec STĘPIEŃ Stanisław Franciszkowicz w latach 1935–1938, będąc na służbie w polskiej straży gran[icznej] zajmował stanowisko zast[ępcy] komendanta strażnicy w m[ieście] Korzec i, współpracując z b[ylým] polskim wywiadem, organizował przerzuty szpiegów z Polski do ZSRR.

Na podstawie tych materiałów STĘPIEŃ S.F. 31 marca 1940 r. został aresztowany i postawiony w stan oskarżenia.

Przeprowadzone w tej sprawie śledztwo ustaliło, że STĘPIEŃ S.F. w latach 1928–1938 służył w Korpusie Ochrony Pogranicza, zajmował stanowisko zastępcy komendanta strażnicy na polsko-radzieckiej granicy w m[ieście] Korzec, w stopniu sierżanta. Będąc na służbie w KOP-ie, prowadził walkę z rewolucyjnie nastawionymi osobami z Ukrainy Zach[odniej], pomagał polskiemu wywiadowi przetrzymać polskich szpiegów na terytorium ZSRR. Za oddaną służbę w KOP-ie został nagrodzony przez b[ylý] polski rząd medalem.

Do postawionych mu zarzutów przyznał się, a mianowicie, że w KOP-ie służył jako zastępca komendanta strażnicy i w 1937 r. od b[ylęgo] polskiego rządu otrzymał brązowy medal „za dziesięć lat służby”. Zaprzeczał prowadzenia jakiegokolwiek działalności kontrrewolucyjnej skierowanej przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Oprócz tego zdemaskowany jest zeznaniami świadków: LEŻYBRUCHA¹, BUCHAŁY, SEMENCZUKA, MARUSKOWSKIEGO, WACHBRAJTA² i SZYSZKOWSKIEGO.

Na podstawie wyłożonego ^cOSKARŻONY JEST:^c

STĘPIEŃ Stanisław Franciszkowicz, 1902 r. urodzenia, urodz[ony] w m[ieście] Kielce³ (Niemcy), mieszkaniec m[iasta] Korzec, Polak, z chłopów-biedniaków, urzędnik, bezpartyjny, żonaty

^co TO, ŻE:^c

Służąc w KOP-ie prowadził walkę z rewolucyjnie nastawionymi osobami i jako zastępca komendanta strażnicy realizował wspólnie z b[ylým] polskim wywiadem wojskowym przerzuty szpiegów na terytorium ZSRR, to jest, o przestępstwa przewidziane art. 54-13 KK USRR.

Biorąc pod uwagę powyższe, śledztwo uważa się za zakończone. Kierując się art. 204 KPK USRR sprawę śled[czą] nr 21504 STĘPNIA S.F., oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-13 KK USRR, poprzez prokuratora obw[odowego] ds. spec[jalnych] obwodu rówieńskiego skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

^d-UWAGI:^d

1. Oskarżony STĘPIEŃ S.F. znajduje się w więzieniu miasta Równe.
2. Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ŚLEDCZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państw[owego]

Zajcew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

lejttnant bezpieczeństwa państw[owego]

Łosiew

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sporządzono 6 listopada 1940 r.

Miasto Równe

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 34-35.

^d- ^d Wyraz podkreślony maszynowo.

¹ W dokumentach dotyczących tej sprawy to nazwisko występuje jako „Leżenbruch” oraz „Leżybruch”.

² W dokumentach dotyczących tej sprawy to nazwisko występuje jako „Wajchbrujt”, „Wachbrujt” oraz „Wachbrajt”.

³ We wcześniejszych dokumentach Huta Nowa.

1940, 12 listopada, Równe – Fragmenty protokołu z posiedzenia Rówieńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U dotyczącego nieprawidłowości z zagospodarowaniem mienia pozostałego po wysiedleniu ludności polskiej w rejonie ludwipolskim.

Protokół nr 24
Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obkomu KP(b)U
z dnia 12 listopada 1940 r.

[...]

11. O roztrwonieniu mienia z funduszu państwowego w rejonie ludwipolskim. (spraw[ozdawca] tow. Hołod).

Tow. Didenko, Pryzenko, Weźneweć, Petrusenko, Kociubenko, Nesterenko, Czuczukało¹.

Kontrola ustaliła, że w rejonie ludwipolskim mienie, jakie pozostało po wysiedleniu osadników i innych wrogich elementów, zamiast przekazania do funduszu państwowego, było przestępczo roztrwaniane, niezgodnie z prawem przywłaszczane przez szereg kierowniczych pracowników rejonu, lub [nabywane] po zaniżonych cenach.

Tow. Pryzenko, prokurator rejonu ludwipolskiego, wykorzystując swoje służbowe stanowisko, będąc dowódcą grupy oper[acyjnej] w sprawie wysiedlenia w kwietniu 1940 roku żony byłego majora armii polskiej, bez sporządzenia protokołu zabrał i przywłaszczył wiele rzeczy (odzież, bieliznę, obuwie, rzeczy użytku domowego i in.). Za wszystkie te rzeczy zapłacił mężowi zaufania tylko 450 karb[owańców], w tym 250 karb[owańców], jakie dał mu drugi sekretarz Rajkomu KP(b)U tow. Pawlenko za sprzedany mu kilim, a w sierpniu 1940 roku tow. Pryzenko sporządził fikcyjny protokół o przekazaniu przez niego mienia mężowi zaufania datując go na 14 kwietnia 1940 roku, próbując w ten sposób ukryć swoje przestępstwo.

Naczelnik Rejonowego Oddziału NKWD tow. Weźneweć nie użył należytych środków dla prawidłowego przeprowadzenia spisu mienia wysiedlanych z rejonu, wiedząc o szeregu faktów roztrwonienia go nie prowadził odpowiedniej walki z tym, lecz odwrotnie, wykorzystując swoje służbowe stanowisko poważnie naruszył ustanowiony porządek spisu i realizacji mienia pozostawionego po wysiedleniu żony represjonowanego i zakupił szereg rzeczy po zaniżonych cenach.

Dopiero po tym, jak w sierpniu 1940 roku decyzją Rajkomu KP(b)U tow. Weźneweć otrzymał nagane za poważne naruszenia, czym zdyskredytował funkcję nacz[elnika] rej[onowej] milicji, za brak walki z niedyscyplinowaniem pracowników oddziału rej[onowego], napisał on do Obw[odowego] Zarządu NKWD pismo, w którym skarżył się na brak pomocy ze strony kierownictwa rejonu oraz poinformował o tym, że sekretarze Rajkomu KP(b)U tow. Petrusenko, Pawlenko oraz przewodniczący RWK tow. Koladenko, nadużywając swoich stanowisk służbowych, dopuścili się roztrwonienia mienia z funduszu państ[wowego].

Nie zgodne z prawem nabywanie mienia wysiedlonych z rejonu miało miejsce także ze strony przewodniczącego RWK tow. Koladenki, kier[ownika] Rajzemwiddiłu tow. Szkroba, nacz[elnika] rej[onowej] milicji tow. Poliszczuka, byłego sędziego lud[owego] tow. Kryworuczki.

Sekretarze Rajkomu KP(b)U tow. Petrusenko i Pawlenko, wiedząc o faktach niezgodnego z prawem nabywania mienia wysiedlonych przez poszczególnych kierowników rejonu i przestępczego roztrwonienie go, nie tylko nie reagowali na czas, lecz także sami kupowali niektóre rzeczy po zaniżonych cenach.

Biuro Obkomu KP(b)U postanawia:

1. Zwrócić uwagę sekretarzom Rajkomu KP(b)U tow. Petrusence i Pawlence na to, że nie użyli należytych środków w celu prawidłowego ustanowienia ewidencji mienia wysiedlonych z rejonu i sprzedaży go, a także, wiedząc o antypartyjnych działaniach szeregu kierowniczych pracowników rejonu, do tego czasu nie omówili tej kwestii na posiedzeniu Rajkomu KP(b)U.

2. Za brak walki z przestępczym roztrwonieniem mienia z funduszu państ[wowego] w rejonie, za dopuszczenie do niezgodnych z prawem działań podczas sprzedaży mienia osób wysiedlonych należy tow. Pryzenkę I.P. zdjąć z posady prokuratora, nałożyć na niego surową nagana z wpisem do akt osobowych. Polecić tow. Pryzence zwrócenie do funduszu państ[wowego] nabyte niezgodnie z prawem rzeczy nie później niż 20 listopada 1940 roku.

3. Na naczelnika Rej[onowego] Oddziału NKWD tow. Weźnewcia M.M. nałożyć karę nagany za brak walki z faktami przestępczego roztrwania mienia wysiedlonych z rejonu, wykorzystywanie swojego stanowiska służbowego w osobistych interesach podczas sprzedaży mienia.

4. Polecić sekretarzowi Rajkomu KP(b)U tow. Petrusence omówić na posiedzeniu Rajkomu KP(b)U kwestię niezgodnych z prawem działań zawnionych przez tow. Koladenkę i Szkroba przy zakupie przez nich mienia pozostawionego przez wysiedlonych z rejonu oraz naprawić wszystkie niedociągnięcia nie później niż do 1 grudnia 1940 roku. Sekretarza Rajkomu uprzedzić, że w razie niewykonania wyżej wspomnianych poleceń, będą wobec niego zastosowane surowego środki o charakterze partyjnym.

[...]

SEKRETARZ OBKOMU KP(b)U

Czuczukało

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku ukraińskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 8, k. 69-70.*

¹ Wasyl Czuczukało (1905-1963) – sowiecki działacz komunistyczny i państwowy. W latach 1926-1939 sprawował funkcję III sekretarza Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U. W latach 1939-1940 sprawował funkcję II sekretarza KP(b)U w Równem. Od 1940 do 1943 był sekretarzem rejonowego komitetu KP(b)U w obwodzie czernihowskim. W latach 1943-1945 pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Obwodowego KP(b)U w Sumach. Po zakończeniu II wojny światowej był I sekretarzem Komitetu Obwodowego KP(b)U w Równem (1949-1951), członkiem KC KP(b)U (1949-1952), I sekretarzem Komitetu Obwodowego KP(b)U we Lwowie (1951-1952). Od 1952 do 1955 pracował na stanowisku szefa Zarządu Przesiedleńczego przy Radzie Ministrów USRR. Następnie w latach 1955-1963 był naczelnikiem wydziału kontroli ekonomicznej i zatrudnienia wysiedleńców, ewakuowanych, repatriantów i reemigrantów w Głównej Dyrekcji Zorganizowanej Rekrutacji i Przesiedleń przy Radzie Ministrów USRR. Zmarł 30 VI 1963 w Kijowie.

1940, 22 listopada, Równe – Wniosek dotyczący skierowania sprawy Stanisława Stępnia, s. Franciszka, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

Wniosek

1940 rok, 22 listopada

W sprawie STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza, 1902 r. urodzenia, urodzonego w m[ieście] Kielce¹ (Niemcy)², Polaka b[ez]/p[artyjnego], piśmiennego, oskarżonego na podstawie art. 54-13 KK [USRR],

ustaliłem:

Z materiałów śledztwa przygotowawczego w niniejszej sprawie wynika, że STĘPIEŃ od 1928 r. do 1938 r. służył w KOP-ie jako zastępca komendanta. Prowadził on aktywną walkę przeciwko rewolucyjnie nastawionym osobom i przerzucał b[yłych] pol[skich] agentów na terytorium ZSRR w celach szpiegowskich.

ZGADZAM SIĘ
na skierowanie sprawy w celu rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne
przy NKWD ZSRR.

POM[OCNIK] PROKURATORA OBW[ODOWEGO] DS. SPECJALNYCH
Kwitko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zgadzam się:
ZAST[ĘPCA] PROKURATORA OBW[ODOWEGO] DS. SPECJALNYCH
Rybałko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 36.*

¹ We wcześniejszych dokumentach jako miejsce urodzenia Stanisława Stępnia podawano podkielecką miejscowość Huta Nowa (od 1870 wieś nosi nazwę Bieliny).

² Tak w tym i w innych dokumentach władze sowieckie określały terytorium Generalnej Guberni.

1940, 31 grudnia, Kijów – Zatwierdzenie decyzji skierowania sprawy Stanisława Stępnia, s. Franciszka, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

Postanowienie

1940 rok, 31 grudnia.
Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR *lejtnant* bezpieczeństwa państw[owego] *Gopakow*, rozpatrzył sprawę śledczą nr 21504 dotyczącą *Stępnia Stanisława Franciszkowicza* oskarżonego na podstawie art. 54-13 KK USRR.

Ustalił:

Śledztwo ustaliło, że oskarżony *Stępień od 1923 r. do 1938 r. służył w Korpusie Ochrony Pogranicza jako zastępca komendanta strażnicy w stopniu sierżanta na b[ylęj] polsko-radzieckiej granicy w m[ieście] K[orzec].*

Treść „Aktu oskarżenia” jest zgodna z materiałami śledztwa znajdującymi się w aktach sprawy.

Postanowił:

Zgodzić się z propozycją Z[arządu] NKWD *obw[odu] rówieńskiego*, żeby sprawę *Stępnia S.F.* skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne Z[arządu] NKWD ZSRR.

ŚLEDZCY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR

lejtnant bezpieczeństwa państw[owego]

Gopakow

[podpis odręczny]

„Zgadzam się”

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR

lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] [podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 37.*

1941, 21 stycznia, Łuck – *Fragmety urzędowej informacji skierowanej do Obwodowego Komitetu KP(b)U do sekretarza Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U na temat wyboru do rad terenowych w rejonie werbskim osób wrogich klasowo wobec władzy radzieckiej.*

Łuck, 21 stycznia 1941 r.

Do
Sekretarza
Wołyńskiego Obwodowego Komitetu KP(b)U
Łuck

O przebiegu przygotowań do wyborów do miejscowej Rady Deputowanych Pracujących w rejonie werbskim w obwodzie wołyńskim

[...]

W niektórych wsiach podczas wysuwania kandydatów do składu komisji, dopuszczono się pomyłek, w następstwie czego do komisji wybrano klasowo wrogie elementy w liczbie 35 os[ób]: kułaków – 11, sołtysów – 6, nacjonalistów – 2 oraz innych, którzy byli odrzuceni podczas zatwierdzania [list] przez Prezydium Rej[onowego] Kom[ite]tu Wykon[awczego]. Na podstawie rozporządzenia o wyborach z dnia 4 XI [19]40 roku w rejonie zostały przeprowadzone ogólne zebrania mieszkańców wsi w celu wysunięcia kandydatów do obwodowej oraz rejonowej Rad Deputowanych Pracujących. Ogółem przeprowadzono 68 zebrań, na których obecnych było 14.800 os[ób], wypowiedziało się ^a[...] ^a os[ób], wszyscy kandydaci do Obw[odowej] i Rejonowej Rad Deputowanych Pracujących na zebraniach mieszkańców wsi zostali jednogłośnie wysunięci i poparci za wyjątkiem dwóch kandydatów do Rady Rej[onowej].

[...] Podczas wysuwania kandydatów do Silrad, w niektórych wsiach były przypadki, że wysuwano klasowo wrogie elementy (wieś Mokrzec¹ – Chilczuk, były petlurowiec, wieś Werby – ^a[...] ^a, kułak), które na zebraniach odrzucono, ale są przypadki, gdy klasowo wrogie elementy wysunięto i zarejestrowano (Nikitin, jego brat jest urzędnikiem państwowym za Bugiem, Wawrzeńczuk, szwagier osadnika, z którym ma kontakt).

Poza tym, z poszczególnych wsi do Rej[onowego] Kom[itet]u KP(b) nadchodzą anonimy na przedstawicieli rejonu, którzy będąc na zebraniach dopuścili do wysunięcia klasowo wrogich elementów na kandydatów do Rady Wiejskiej (Stawki², Owłoczym³).

Na wszystkich zebraniach mieszkańców wsi w sprawie wysuwania kandydatów do Obw[odowej] Rady, Rejonowej Rady oraz Rady Wiejskiej zostali wybrani mężowie zaufania na wybory do Rady Rejonowej, Rady Wiejskiej oraz pełnomocnicy na okręgowe zebrania przedwyborcze. 10 XI [19]40 r. w dwóch okręgach przeprowadzono przedwyborcze zebrania

^a – ^a Brak wpisu.

pełnomocników, na których było wybrano 33 mężów zaufania na wybory do Rady Obw[odowej]. Zebrania pełnomocników zostały przygotowane niezadowolająco, w następstwie czego w okręgu wyborczym nr 11 z dwóch wsi nie stawiło się na zebranie 8 os[ób], w okręgu wyborczym nr 12 z czterech wsi nie zjawilo się 16 os[ób]. Poza tym, odbyte zebrania nie były na wysokim poziomie. W okręgu wyborczym nr 13 do Obwodowej Rady Deputowanych Pracujących dotychczas nie przeprowadzono przedwyborczych zebrań pełnomocników oraz nie wybrano mężów zaufania w ilości 4 os[ób] w czterech Silradach rejonu werbskiego w wyborach do Rady Obw[odowej].

[brak podpisu]

*Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.
DAWO, f. II-1, op. 3, spr. 93, k. 6-7.*

¹ Mokrzec (ukr. Мокрець) – obecnie wieś w rejonie turzyskim obwodu wołyńskiego.

² Stawki (ukr. Ставки) – obecnie wieś w rejonie turzyskim obwodu wołyńskiego.

³ Owłoczum (ukr. Овлочин) – obecnie wieś w rejonie turzyskim obwodu wołyńskiego.

1941, 30 stycznia, Lwów – Artykuł z gazety „Czerwony Sztandar” na temat prowadzonych badań archeologicznych mających potwierdzić ruskość ziem włączonych w 1939 r. do USRR.

Badania archeologiczne w zachodnich obwodach Ukrainy w roku 1940 i 1941

Akademia Nauk USRR podjęła w roku 1940 zakrojone na szeroką skalę prace archeologiczne na ziemiach zachodnich obwodów Ukrainy. Materiał historyczny odkryty podczas tych badań wykopaliskowych jest obfity i stanie się jeszcze obfitszym źródłem dla historyków, badających dzieje polityczne i rozwój kulturalny narodu ukraińskiego.

Korzystając z informacji tow. profesora Pasternaka¹, dowiadujemy się, że w roku 1940 dokonano w dziedzinie badań archeologicznych ogromnej pracy.

Za czasów polskich nie można było rozwinąć prac wykopaliskowych nie tylko ze względu na brak funduszy, ale nawet na skutek trudności uzyskania zezwolenia na te prace. Profesor Pasternak stwierdza, że na badania archeologiczne otrzymywał od 150 do 300 złotych rocznie, przy czym w jednym wypadku, gdy otrzymał 300 złotych, przez następne dwa lata nie otrzymał ani grosza. Profesor Pasternak podkreśla z całym naciskiem jako fakt zupełnie obiektywny, że nigdzie w Europie, gdzie oświście interesował się badaniami archeologicznymi, nie spotkał się z tak wielkim zainteresowaniem dla badań archeologicznych jak w Związku Radzieckim. Dotacje na ekspedycje archeologiczne są w Europie znacznie mniejsze, aniżeli w Związku Radzieckim. W roku 1940 na wykopaliska w Kryłosie² i Pleśniku³ prof. Pasternak otrzymał 25 tysięcy rubli.

Prace wykopaliskowe, którymi kierował prof. Pasternak odbywały się na dwóch terenach. Po pierwsze na terenie, na którym w średniowieczu istniał Halicz, teren ten znajdował się na terytorium dzisiejszej wsi Kryłos obok dzisiejszego Halicza. Stary Halicz – stolica księstwa halickiego, o którym wspominają kroniki wieku XI i XII znajdował się ściśle na terenie wspomnianej wsi Kryłos.

Jeszcze w 1937 r. prof. Pasternak odkrył fundamenty monumentalnej katedry z połowy XII wieku. Katedra ta była największą i najwspanialszą pamiątką starej ruskiej architektury na zachodnich ziemiach Ukrainy w tym czasie.

W roku 1940 profesor Pasternak kontynuował swoje wykopaliska na terenie byłego pałacu (dworu) książęcego w Kryłosie. Miejsce to nazywa się dzisiaj „Złoty tik” – złote klepisko. W roku 1940 zbadano część wału obronnego, którym owo „Złote klepisko” było wówczas otoczone. Badania umożliwiły stwierdzenie, że miejsce to zamieszkałe było od X wieku nieprzerwanie do XIII wieku. Ponadto odnalezione zostały szczątki dużej drewnianej budowli z X lub początków XI wieku. Z czasów późniejszych, obejmujących okres po roku 1241, odkopano resztki domów w postaci pieców kuchennych, ognisk i śladów słupów tworzących szkielet ówczesnej chaty. Znaleziono również dość bogaty inwentarz kulturalny – ceramikę od X do XIV wieku, różne wyroby z brązu, żelaza, szkła i gliny. Między innymi znaleziono niektóre przedmioty będące unikatami na terenie całej Ukrainy Radzieckiej – na przykład zademonstrowany mi przez tow. Pasternaka emaliowany złoty kolczyk z XI wieku niezwykle precyzyjnej sztuki bizantyjskiej. Obecność tego kolczyka na terenie katedry halickiej świadczy o związkach z Kijowem i Bizancjum. Znaleziono

również w okolicy katedry resztki łaźni typu, o którym wspominają historycy arabscy z X wieku (Abraham Bin Jakób⁴). Prace wykopaliskowe na terenie wsi Kryłos finansował uniwersytet we Lwowie. W pracach tych brało również udział 15 studentów wydziału historycznego i docent doktor J.D. Starczuk⁵.

Jeżeli nie można mówić o jakiegokolwiek opiece nad zabytkami starej kultury ruskiej ze strony władz polskich, to obecnie władza radziecka otoczyła te zabytki niebywałą opieką. Bezpośrednio nad odkopanymi zabytkami, a głównie nad fundamentami katedry i „złotym tokiem” roztacza opiekę muzeum historyczne w Stanisławie, tworząc swojego rodzaju rezerwat. Muzeum stanisławskie czyni starania, aby wspomniane tereny zabytkowe stały się rezerwatem państwowym pod bezpośrednim kierownictwem Komisariatu Ludowego Oświaty USRR.

Drugim terenem prac wykopaliskowych jest Pleśnisko, o którym wspomina „Słowo o Pułku Igora”, Pleśnisko jest olbrzymim grodziskiem we wsi Podhorce⁶ obok Złoczowa. Dotychczas badania nosiły charakter dorywczy, które dla nauki nie miały żadnego znaczenia, nie dawały odpowiedzi na zagadnienia, dotyczące czasu założenia i okresu trwania grodu. Obecnie za władzy radzieckiej kosztem 10 tysięcy rubli, które wyasygnował lwowski instytut archeologiczny Akademii Nauk USRR, dokonano ogromnej pracy. W pracach brało udział 4 studentów wydziału historycznego i profesor W.P. Pietrow⁷ z Kijowa pod kierownictwem profesora Pasternaka. Prace, jakich w roku ubiegłym dokonano noszą jeszcze charakter orientacyjny. Chodziło mianowicie o ustalenie charakteru zabytku, jego chronologii i konstrukcji. Ustalono, że Pleśnisko założone zostało w XI wieku i zamieszkane było do roku 1241. Wykopaliska w Pleśnisku stwierdzają wyraźną kulturę wschodniosłowiańską i łączność kulturalną z Kijowem.

O wynikach tych wykopalisk prof. Pasternak wygłosił odczyt na posiedzeniu instytutu archeologicznego w Kijowie, który wywołał ogromne zainteresowanie. Niebawem odbyło się posiedzenie Rady Naukowej Instytutu Archeologicznego, gdzie postanowiono kontynuować badania ze względu na wielką ich doniosłość historyczno-kulturalną.

Drugą ekspedycję naukową prowadził docent dr O. Smiszko⁸. Ekspedycja ta badała kulturę epoki cmentarzysk urnowych (epoka rzymska) na Wołyniu we wsi Wiknyny Wełykie⁹ (Okniny Wielkie). Prace dały niezwykle ciekawe rezultaty dotyczące zagadnienia Prasłowian. Udało się stwierdzić, że Słowianie są autochtonami na tych ziemiach tak zwanej epoki rzymskiej. W badaniach tych brał również udział docent dr K. Majewski¹⁰.

Na zakończenie prof. Pasternak podaje plan prac archeologicznych w roku 1941. W dalszym ciągu kontynuowane będą badania na terytorium średniowiecznego Halicza. Równocześnie kontynuowane będą prace wykopaliskowe na terenie grodziska Pleśnisko we wsi Podhorce. W obydwu ekspedycjach weźmie udział po 35 studentów, którzy jednocześnie odbędą terenową praktykę. W wykopaliskach we wsi Kryłosie przewidziany jest również współdziałanie oddziału archeologicznego państwowych muzeów historycznych we Lwowie i Stanisławie. Wszystkie te badania prowadzone są z ramienia lwowskiego oddziału instytutu archeologicznego Akademii Nauk USRR.

W roku 1941 na Kryłos i Pleśnisko instytut wyasygnował po 35 tysięcy rubli czyli – 70 tysięcy rubli, co daje doskonały obraz stosunku państwa socjalistycznego do nauki i jej potrzeb.

D. Majnemer

Druk w języku polskim.

„Czerwony Sztandar” 30 stycznia 1941 r., nr 25, s. 4.

¹ Jarosław Pasternak (1892-1969) – ukraiński archeolog. W latach 1909-1914 studiował archeologię na Uniwersytecie Lwowskim. Brał udział w działaniach zbrojnych I wojny światowej, a następnie w walkach o przejęcie przez Ukraińców Lwowa w 1919. Po utracie nadziei na niepodległość Ukrainy wyjechał do Pragi, gdzie kontynuował studia na Uniwersytecie Karola (1922-1926), zakończył je doktoratem. Po powrocie do Polski początkowo mieszkał w Warszawie, a następnie przeniósł się do Lwowa. W latach 1928-1939 był dyrektorem Kulturalno-Historycznego Muzeum Towarzystwa Naukowego im. T. Szewczenki we Lwowie. Od 1939 do 1941 został zatrudniony na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Lwowskiego. Za pierwszych Sowieców prowadził badania archeologiczne m.in. na terenie Kryłosu koło Halicza. W 1944 udał się na emigrację. W latach 1946-1949 wykładał archeologię na Uniwersytecie w Bonn. Od 1950 przebywał w Kanadzie.

² Kryłos (ukr. Крилос) – obecnie wieś w rejonie halickim obwodu iwanofrankowskiego.

³ Pozostałości grodziska tzw. „Pleśnisko”, jednego z najokazalszych na Podolu, odnaleziono w Podhorcach. Znajdował się tam gród Rusi Halickiej, wzmiankowany po raz pierwszy w roku 1188 i doszczętnie zniszczony przez Tatarów w 1240.

⁴ Ibrahim ibn Jakub al-Isra'ili at-Turtuszi, także Abraham ben Jakob Izraelita z Tortos (912-966) – żydowski podróżnik i kupiec żyjący w muzułmańskiej Hiszpanii (Tortosa w Kalifacie Kordobańskim). W relacji z podróży po krajach słowiańskich, którą odbył w latach 965-966, zawarł m.in. opis kraju Mieszka I i Pragi. Przytacza ją w swojej kronice *Księga dróg i królestw* (XI wiek).

⁵ Iwan Starczuk (1894-1950) – ukraiński archeolog. Brał udział w działaniach zbrojnych I wojny światowej. Był strzelcem w Ukraińskiej Halickiej Armii. Ukończył Uniwersytet Jana

Kazimierza we Lwowie, a następnie w 1930 objął etat asystenta w Zakładzie Archeologii Klasycznej. W latach 1940-1941 był zatrudniony na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Lwowskiego. Prowadził badania dotyczące historii sztuki antycznej. Do jego niewątpliwych osiągnięć zaliczyć należy opracowania poświęcone tzw. Ołtarzowi Pokoju cesarza Augusta (Ara Pacis Augustae). W latach 1944-1950 był również związany z Wydziałem Archeologii Instytutu Archeologii Akademii Nauk Ukrainińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Zmarł 12 XI 1950 we Lwowie.

⁶ Podhorce (ukr. Підгірці) – obecnie wieś w rejonie brodzkim obwodu lwowskiego.

⁷ Wiktor Pietrow (1894-1969) – ukraiński etnograf, archeolog, historyk, filozof. W latach 1913-1918 studiował na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu w Kijowie. Od 1919 do 1920 pełnił funkcję sekretarza Komisji Wszuchukraińskiej Akademii Nauk, pracującej nad słownikiem języka ukraińskiego. W latach 1927-1930 kierował Komisją Etnograficzną przy Wszuchukraińskiej Akademii Nauk, redagował publikacje o tematyce etnograficznej. W 1930 obronił doktorat na temat życia i twórczości etnografa Pantalejmona Kulisza (1819-1897). Należał również do koła neoklasyków ukraińskich. W latach 30. XX w. był związany z Instytutem Historii Kultury Materialnej Akademii Nauk USRR. W latach 1942-1943 redagował czasopismo „Український захів”. Od 1944 do 1945 współpracował z Ukraińskim Instytutem Naukowym w Berlinie. Od 1956 pełnił funkcję kierownika archiwum Instytutu Archeologii Akademii Nauk USRR.

⁸ Marccjan Orest Śmiszko (1900-1981) – ukraiński archeolog, badacz okresu wpływów rzymskich. W 1932 przygotował pracę doktorską pod kierunkiem prof. Leona Kozłowskiego. W latach 30. XX w. był pracownikiem Zakładu Prehistorii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W 1940 prowadził badania archeologiczne kultury epoki cmentarzysk urnowych na Wołyniu we wsi Okniny Wielkie. Ponadto wykładał historię społeczeństw pierwotnych na Uniwersytecie Lwowskim na Wydziale Historycznym. W 1942 pracował w referacie prehistorii w lwowskiej filii krakowskiego Instytutu Niemieckiej Pracy Wschodniej.

⁹ Okniny Wielkie (ukr. Великі Вікнини) – obecnie wieś w rejonie zbarazkim obwodu tarnopolskiego.

¹⁰ Kazimierz Majewski (1903-1981) – polski archeolog. W 1929 obronił dysertację doktorską pt. *Taniec w Egei w świetle zabytków kreteńsko-mykeńskich*, napisaną pod kierunkiem prof. Edmunda Bulandy (1882-1951). Habilitował się w 1935 (*Figuralna plastyka cykladzka*). Pracował jako docent w Katedrze Archeologii Klasycznej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Po wybuchu II wojny światowej, podczas okupacji niemieckiej, przerwał wykłady na Uniwersytecie. Podjął je ponownie w latach 1940-1941 i kierował Katedrą Historii Starożytnej. Po wojnie profesor Uniwersytetu Wrocławskiego (1945-1951) oraz Uniwersytetu Warszawskiego (1951-1981). Pracował również od 1946 w Polskim Towarzystwie Archeologicznym we Lwowie. W 1954 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk. Był redaktorem i sekretarzem generalnym rocznika naukowego „Archeologia” wydawanego od 1947.

1941, 25 marca, Równe – Fragment protokołu z posiedzenia Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U na temat przejęcia i wykorzystania budynków kultu w mieście Dubno.

Protokół nr 42

**Posiedzenia Biura Rówieńskiego Obw[odowego] Kom[itet]u KP(b)U
z dnia 25 marca 1941 roku**

[...]

O nielegalnym zamknięciu i wykorzystywaniu budynków kultu religijnego¹ w mieście Dubno.

(spraw[ozdawcy] tow. Ponomarenko, Dawydczenko², Tymoszenko³)

tow. Opeskin, Horbatenko, Miszczenko⁴, Sirobaba, Szerbak, Bezuhłyj⁵, Wołoszenko⁶, Czuczukało.

Biuro Ob[wodowego] Kom[itet]u KP(b)U zaznacza, że przewodniczący Kom[itet]u Wykon[awczego] Dubieńskiej Rady Miejsk[iej] tow. Dawydczenko stanął na nieprawidłowym szlaku dokonując nielegalnych działań, przez co naruszył radzieckie prawo, a mianowicie: 6 grudnia 1940 roku sporządził protokół wspólnie z przewodniczącym kościoła o przekazaniu budynku cerkwi greckokatolickiej⁷ Kom[itet]owi Wykon[awczemu] Rady Miejskiej, organizował spotkania z przedstawicielami żydowskich wspólnot religijnych w kwestii przekazania szeregu domów modlitwy (synagog) w rozporządzenie Rady Miejskiej, mając klucze samowolnie otwierał budynek kościoła greckokatolickiego, wyciągnął z piwnicy kilka trumien, żeby ludność miasta mogła oglądać przechowywane tam zabalsamowane ciała. Oprócz tego, bez odpowiedniego na to zezwolenia zamknięto szereg budynków modlitwy – synagog i otworzono w jednym z nich klub, w innym hotel.

Dubieński Rej[onowy] Kom[itet] KP(b)U, wiedząc o zakazie wykorzystywania budynków kultu religijnego, nie podjął zdecydowanych środków dla zakończenia nielegalnych działań tow. Dawydczenki, który poprzez swoje uczynki dał możliwość religijnym i wrogim elementom wykorzystywać te działania w celach antyradzieckich.

Biuro Ob[wodowego] Kom[itetu] KP(b)U postanawia:

1. Za dopuszczenie się nielegalnych działań, naruszenie radzieckiego prawa w kwestii zamknięcia i wykorzystywania budynków kultu religijnego tow. Dawydczenko ogłosić naganę oraz zdjąć go ze stanowiska przewodniczącego Kom[itetu] Wykon[awczego] Dubieńskiej Rady Miejskiej].

2. Ukarać Biuro Dubieńskiego Rejonowego Kom[itetu] KP(b)U za nieuzycie zdecydowanych środków dla zakończenia samowolnych działań tow. Dawydczenki.

3. Powierzyć prokuratorowi obw[odowemu] tow. Bohatyrence przeprowadzić dochodzenie w sprawie faktów nielegalnego zamknięcia i wykorzystywania budynków kultu religijnego w m[ieście] Dubno i pociągnąć do odpowiedzialności winnych tego.

[...]

SEKRETARZ OB[WODOWEGO] KOM[ITETU] KP(b)U *Czuczukalo*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.
DARO, f. 400, op. 1, spr. 13, k. 60.*

¹ Władze w tamtym okresie pragnąc uzyskać akceptację społeczną na danym terenie starały się nie powodować konfliktów na tle religijnym.

² Dawydczenko w latach 1940-1941 był przewodniczącym Komitetu Wykonawczego Rady Miejskiej w Dubnie.

³ Mychajło Tymoszenko w 1939 sprawował funkcję zastępcy przewodniczącego Dubieńskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego KP(b)U, a od 1940 przewodniczącego Dubieńskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego KP(b)U.

⁴ S. Miszczenko w latach 1939-1940 był członkiem biura Rówieńskiego Komitetu Obwodowego KP(b)U, pracował w Wydziale Kadr.

⁵ Petro Bezuhłyj w latach 1940-1947 był sekretarzem Kostopolskiego Rejonowego Komitetu KP(b)U, a w latach 1949-1950 sekretarzem Rówieńskiego Rejonowego Komitetu KP(b)U.

⁶ Sawa Wołoszenko w latach 1939-1940 był I sekretarzem Dubieńskiego Powiatowego Komitetu KP(b)U.

⁷ W Dubnie nie było parafii greckokatolickiej, tu chodzi prawdopodobnie o kaplicę obrządku bizantyjsko-słowiańskiego lub jakiś budynek znajdującego się tam Papieskiego Seminarium Wschodniego.

1941, 29 marca, Moskwa – Wypis z protokołu posiedzenia Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR w sprawie skazania Stanisława Stępnia, s. Franciszka, na karę pozbawienia wolności na okres ośmiu lat pod zarzutem działalności antyradzieckiej w okresie międzywojennym.

Wypis z protokołu nr 35
Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu
Spraw Wewnętrznych ZSRR
 z dnia „29” marca 1941 r.

SŁUCHALI	POSTANOWILI
35. Sprawę nr 21504/ Z[arządu] NKWD obw[odu] rówieńskiego dotyczącą oskarżonego STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza, 1902 r. ur[odzenia], ur[odzonego] w m[ieście] Kielce ¹ (Niemcy), z chłopów-biedniaków, Polaka, b[yłego] polskiego poddanego, b[ez]/part[yjnego].	STĘPNIA Stanisława Franciszkowicza za aktywną walkę przeciwko ruchowi rewolucyjnemu zamknąć w poprawczych obozach pracy na okres OŚMIU lat, licząc ten okres od 31 marca 1940 roku.
[Pieczęć]* Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР	^a [...] ^a

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie na język polski: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR.

^a ^a Adnotacja odręczna: USRR [podpis nieczytelny] 9/10 – 21670, 8 VI [19]41 r.

Nacz[elnik] Sekretariatu Kolegium Specjalnego
przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR Iwanow²
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 870, k. 38.

¹ We wcześniejszych dokumentach Huta Nowa, zob. przypis 1 dok. nr 92 w niniejszym tomie.

² Władimir Iwanow (1909-1966) – funkcjonariusz radzieckiego aparatu represji. Ur. się w 1909 w Kozłowie guberni tambowskiej. W 1926 wstąpił do Komsomołu. Ukończył studia w Leningradzie, a następnie rozpoczął pracę w Moskwie w zawodzie inżyniera. W 1938 został funkcjonariuszem NKWD. W latach 1938-1939 był śledczym w Wydziale 2. Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD. Od 1939 szef Sekretariatu Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych. Podobną funkcję sprawował przy Ministerstwie Bezpieczeństwa Państwowego. Na emeryturze od 1953. Zmarł w 1966.

98

1941, 4 maja, Kijów – Notatka kierownika Oddziału Organizacyjno-Instruktorskiego KC KP(b)U Andrija Zlenki do pierwszego sekretarza KC KP(b)U Nikity Chruszczowa o niedociągnięciach w pracy partyjnej w obwodzie rówieńskim.

4 maja 1941 r.

Do
Sekretarza KC KP(b)U
Chruszczowa

**Notatka
o pewnych niedociągnięciach w masowej pracy partyjnej
w obwodzie rówieńskim**

Głównym niedociągnięciem masowej pracy partyjnej w obwodzie rówieńskim jest brak wystarczającego kierownictwa ze strony rajkomów KP(b)U wobec radzieckich i obywatelskich organizacji na wsi, jak również kierownicy rejonów niedostatecznie współpracują z aktywnym wiejskim i szerokimi masami chłopstwa. Jest to spowodowane tym, że oni rzadko bywają na wsi, często tylko przez krótki czas i dlatego nie wiedzą o poważnych niedociągnięciach w terenie. Mało przeprowadza się rozmów z chłopami, poleca się to kierownictwu niższego szczebla w terenie. W celu prowadzenia masowej pracy partyjnej na wsi i w kołchozach rajkomy partii dołączyły do każdej Rady Wiejskiej członków partii. Jednak w poszczególnych rejonach dołączeni komuniści tylko czasami przejazdem bywają w Radach Wiejskich i ograniczają swoją pracę do tego, że biorą dane w celu poinformowania rajkomu partii.

W rejonie dubieńskim utworzono 45 kołchozów, które obejmują 3 tys. 292 chłopskie gospodarstwa, z nich utworzono 39 kołchozów w 1941 roku. Dubieński Rajkom KP(b)U, sekretarz Tatarenko, i Wykonkom Rady Rejonowej, przewodniczący Tymoszenko, powinni byli mobilizować wszystkie siły na wzmocnienie kołchozów. Jednak ograniczano się do tego, że osadzono we wsiach komunistów w celu zabezpieczenia masowej pracy partyjnej.

W rejonie dubieńskim na 45 kołchozów tylko w jednym, imienia 1 maja we wsi Młodawa Czeska¹, został sporządzony i zatwierdzony plan produkcji, w 43 kołchozach nie opracowano planów produkcji ani norm produkcji. Księgowość kołchozów jest zapuszczona, ewidencja pracy kołchoźników prowadzona jest na oddzielnych skrawkach papieru, przy czym nie są liczone dni wykonywanej pracy, ponieważ nie opracowano norm dziennych. Wywołuje to wielkie niezadowolenie ze strony kołchoźników i nawet są przypadki wyjścia chłopów z kołchozów. 12 kwietnia 1941 r. w kołchozie im. Komuny Paryskiej Rady Wiej[skiej] w Żornowie² 170 kobiet domagało się wyjścia z kołchozu, mówiąc, że im nie dali ziemi na ogrody, w kołchozie źle karmione są konie. W tym dniu kołchoźnicy zabrali z kołchozu 80 koni i zwrócili je dopiero po dwóch dniach. Kołchoz im. Komuny Paryskiej z Rady Wiej[skiej] we wsi Warkowicze jest największym kołchozem w rejonie – 182 gospodarstwa, znajduje się w odległości 16 km od centrum rejonu. W tejże wsi Warkowicze znajduje się MTS. Ale praca w kołchozie postawiona jest słabo. Dyrektor MTS Leszczenko zajmuje się kłótniami z przewodniczącym kołchozu tow. Dżusem o pomieszczenia zamiast pomocy kołchozowi.

Księgowy kołchozu Melnyczuk jest nierobem i leniem. Dyrektor szkoły w Warkowiczach tow. Parchomenko (członek partii), który przydzielony przez rajkom partii do tego kołchozu, na zebraniach zezwolił na przyjęcie

do kolchozu niektórych chłopów bez ich wniosków. W rezultacie, część z nich nie zgodziła się na uspołecznienie koni i inwentarza, a trzech chłopów wyszło z danego kolchozu. Podobna sytuacja była również w kolchozie im. 23 rocznicy Armii Czerwonej Siłrady Jeziorany³, w którym było 4 wyjścia z kolchozu oraz w kolchozie im. Kirowa Siłrady Czereśniówka⁴ – 4 wyjścia.

Brak należytej uwagi ze strony Rajkomu partii i Rajwykonkomu poświęconej na wzmocnienie kolchozów, doprowadził do tego, że 2 kolchozy z rejonu dubieńskiego rozpadło się po 10 dniach, jest to kolchoz „Lenińskim szlachom” („Szlakiem Leninowskim”) Dubieńskiej Rady Miejskiej, gdzie było 54 gospodarstwa oraz kolchoz im. Czapajewa także na Dubieńszczyźnie, gdzie było 64 gospodarstwa. W niektórych rejonach obwodu rówieńskiego poświęca się niewystarczającą uwagę wyborowi i wychowaniu kadr kolchozowych. W rejonie werbskim z 15 przewodniczących kolchozów, rajkom nie zatwierdził ani jednego. W rejonie dubieńskim z 45 przewodniczących kolchozów, rajkom zatwierdził tylko 10.

We wsi Kwasilów⁵ rejonu rówieńskiego przy budowie kolei, 12 kwietnia 1941 roku zorganizowana została szkoła FZU⁶. Szkoła ukończona została z poborowych z rejonów obwodu żytomierskiego: nowogrodzkiego, jaruńskiego, różyńskiego. Wszystkich 300 uczniów FZU rozmieszczono w ogrzewanych wagonach towarowych. Uczniowie znajdują się w złych warunkach bytowych: bielizna nie była zmieniana od 3 tygodni, nabite zgniłą słomą poszewki i materace pokryły się pleśnią. W wagonach panuje wilgoć i chłód, okna są powybijane. Uczniowie chorują, są przypadki wszawicy. Szkoła nie jest zabezpieczona w narzędzia, na brygadę stolarzy – 10 osób – jest jedna piła. Nierzadkie są przypadki urazów. Nie ma punktu medycznego. Nie wystarcza majstrów, na 1 majstra przypada 50 uczniów.

Masowa praca partyjna i wychowawcza w szkole znajduje się na niskim poziomie. Dyrektor szkoły, członek WKP(b) Lehostajew nie jest gotowy do podobnej pracy. Wśród uczniów są przypadki amoralnych zjawisk, pijaństwa. Uczniowie na Wielkanoc chodzili do kościoła.

W zakładach mechanicznych we wsi Kwasilów Czeski pracuje 120 robotników. W zakładach jest podstawowa komórka partyjna – 4 osoby, ale masowa praca partyjna znajduje się na niskim poziomie. 28 kwietnia 1941 roku o 5 godzinie wieczorem miało odbyć się zebranie robotników w kwestii ubezpieczeń. Na umówioną godzinę inspektor Derżstrachu⁷ Rówieńskiego Rajfinwiddiłu Zaręba nie przybył, robotnicy czekali do 6 godziny wieczorem, wtedy przyjechał pijany Zaręba. Zebranie zostało przełożone, bo mówca był pijany. Rajsojuz⁸ rejonu rówieńskiego już

miesiąc temu zamknął piekarnię we wsi [...] ⁹, mieszkańcy muszą iść po chleb do Równego – 9 km lub Zdołbunowa. W cechach zakładu panuje brud. Rówieński Rajkom KP(b)U nie kieruje masową pracą partyjną w zakładzie.

KIEROWNIK ODDZIAŁU ORGANIZACYJNO-INSPEKTORSKIEGO KC KP(b)U

Złenko¹⁰

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.

СДАНОУ, ф. 1, оп. 23, spr. 45, к. 1-7.

¹ Mołodawa Czeska (ukr. Молодаво Друре) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

² Żornów (ukr. Жорнів) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

³ Jeziorany (ukr. Озеряни) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

⁴ Czeresniówka (ukr. Черешнівка) – wieś w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

⁵ Kwasilów (ukr. Квасилів) – osiedle typu miejskiego w rejonie dubieńskim obwodu rówieńskiego.

⁶ FZU – Przychodnia szkoła zawodowa (ukr. Школа фабрично-заводського учнівства – ФЗУ).

⁷ Derżstrach – Zarząd państwowego ubezpieczenia (ukr. Управління державного страхування – Держстрах).

⁸ Rajsojuz – Rejonowy Związek Spółdzielczości Konsumenckiej (ros. Районный потребительский союз – Райсоюз).

⁹ Brak nazwy wsi.

¹⁰ Andrij Złenko (1905-1976) – ukraiński radziecki działacz partyjny, deputowany do Rady Najwyższej USRR. Od 1928 członek WKP(b). W latach 1937-1939 instruktor, zastępca kierownika Wydziału Kierowniczych Organów Partii KC KP(b)U. Od 1939 do 1947 był kierownikiem organizacyjno-instruktorskiego Wydziału KC KP(b)U. Brał aktywny udział w organizacji radzieckiego ruchu partyzanckiego na Ukrainie podczas wojny niemiecko-radzieckiej. Był członkiem grupy operacyjnej Frontu Południowo-Zachodniego. Pełnił następujące funkcje: inspektor KC KP(b)U (1947-1948), II sekretarz lwowskiego obwodowego komitetu KP(b)U (1948-1951), inspektor KC KP Ukrainy (1951-1955), sekretarz Prezydium Rady Najwyższej USRR (1955-1970). Od 1970 na emeryturze, zmarł w Kijowie.

1941, 17 maja, Kijów – Informacja sekretariatu Prezydium Rady Najwyższej USRR o przejmowaniu przez władze lokalne obiektów będących w okresie II RP własnością związków wyznaniowych na terenie obwodów wołyńskiego i rówieńskiego.

Notatka

o faktach nieprawidłowego zajęcia przez miejscowe organy władzy domów modlitwy w obwodach rówieńskim i wołyńskim USRR

Zgodnie z poleceniem Przewodniczącego Prezydium Rady Najwyższej USRR tow. HRECZUCHY M.S.¹ zostały poprzez wizję lokalną sprawdzone fakty nieprawidłowego zajęcia przez miejscowe organy władzy niektórych pomieszczeń domów modlitewnych w mieście Dubno w obwodzie rówieńskim. Oprócz tego, wybiórczo sprawdzono w analogicznej kwestii niektóre miejscowości w obwodzie wołyńskim.

W OBWODZIE WOŁYŃSKIM

W osiedlu typu miejskiego Łokacze w rejonie łokaczewskim 27 lipca 1940 roku zostało przeprowadzone ogólne zebranie wiernych żydowskiej wspólnoty religijnej „Turiska”, w którym uczestniczyło 104 osoby i przyjęto decyzję o dobrowolnym przekazaniu pomieszczenia synagogi do dyspozycji Rady Miasta. W protokole zebrania wiernych zapisano: „Biorąc pod uwagę, że w rejonie łokaczewskim nie ma pomieszczeń wystarczająco dużo do rozlokowania instytucji, idąc naprzeciw władzy radzieckiej my, obywatele obecni na zebraniu jednogłośnie postanawiamy przekazać dom modlitwy im. „Turiska” przy ul. Nabrzeżnej [do dyspozycji] Łokaczewskiego Sielsowietu i od 27 lipca 1940 roku zaprzestać prowadzenia w nim nabożeństw”. Protokół podpisali wszyscy wierni obecni na zebraniu w liczbie 104 osób. Od 27 lipca 1940 roku w tej synagodze nabożeństwa już nie były prowadzone.

Łokaczewska Rada Miejska, Kom[itet] Wykon[awczy] Łokaczewskiej Rady Rej[onowej] oraz K[omitet] R[ejonowy] KP(b)U dane postanowie-

nie zatwierdziły, lecz Biuro Kom[itet]u Ob[wodowego] KP(b)U odwołało to postanowienie.

W mieście Łuck, przy ul. Karaimskiej 20 w marcu 1940 roku na podstawie decyzji kom[itetów] wykon[awczych] Rady Ob[wodowej] i Rady Miej[skiej] budynek niemieckiego zboru przekazano do dyspozycji Obwodowego Zarządu Archiwów.

W mieście Łuck, przy ul. Władymirskiej połowę terenu podwórza polskiego kościoła zajęła jednostka wojskowa. Wspólnota danego kościoła odgrodziła płotem teren zajęty przez jednostkę wojskową. Kościół dalej funkcjonuje.

W mieście Włodzimierz Wołyński budynek synagogi przy ul. Łuckiej 6, na początku 1940 roku wykorzystywano dla tymczasowego zakwaterowania przesiedleńców. Następnie Rada Miej[ska] dała pozwolenie spółdzielni rzemieślniczo-przemysłowej na zajęcie tego budynku pod szwalnię artelu² „Krasnaja Zwiezda”. Wierni wielokrotnie zwracali się do prokuratury ze skargami na nieprawidłowe zajęcie budynku synagogi i domagali się jego zwrotu. W rezultacie Rada Miej[ska] była zmuszona zwrócić budynek synagogi wspólnocie religijnej.

W mieście Włodzimierz Wołyński budynek niemieckiego zboru od września 1939 roku do lutego 1940 roku wykorzystywano pod stajnie dla koni, następnie przekazano dla tymczasowego zakwaterowania przesiedleńców, a w czerwcu 1940 roku decyzją Rady Miej[skiej] dany budynek przekazano obw[odowej] filharmonii pod salę koncertową i lekcyjną. Po 4 miesiącach Włodzimierski Rej[onowy] Kom[itet] Wykon[awczy] zdobył pozwolenie Obw[odowego] Kom[itetu] Wykon[awczego] na zajęcie budynku zboru pod klub rejonowy.

Należy zaznaczyć, że Kom[itet] Wykon[awczy] Wołyńskiej Rady Obw[odowej], a także Kom[itet] Wykon[awczy] Rady Miej[skiej] żadnych postanowień nie wносиły w kwestii wykorzystania budynku byłego niemieckiego zboru.

13 kwietnia 1941 roku, na kilka dni przed polskim świętem Wielkanocy, kapitan SIDORIENKO, dowódca Sztabu MPWO³ miasta Włodzimierz Wołyński, samowolnie bez uzgodnienia z miejskimi organizacjami dał rozporządzenie straży pożarnej miasta na zdjęcie z dzwonnicy czynnego kościoła jednego dzwonu, jakoby przeznaczonego do wieży sygnalizacyjnej sztabu MPWO. Po reakcji Miej[skiego] Kom[itet]u KP(b)U dzwon tego samego dnia został ustawiony na poprzednim miejscu. W chwili zdejmowania dzwonu wokół kościoła zebrało się ok. 500 mieszkańców miasta, a podczas ponownego ustawiania dzwonu koło kościoła było ok. 1000 osób.

14 kwietnia 1941 r. Biuro KP(b)U Włodzimierskiej Rady Miejskiej rozpatrzyło tę kwestię, tow. SIDORIENKO został ukarany za swoje samowolne działania.

17 maja 1941 roku powołując się na Instrukcję Rady Komisarzy Ludowych USRR, Komitet Wykonawczy Włodzimierskiej Rady Miejskiej postanowił zlikwidować część starego cmentarza żydowskiego w celu wykorzystania tego terenu pod park miejski. Na terenie cmentarza Gorkomchoz⁴ prowadzi już prace rozbiórkowe i rozplanowanie parku. Zastępca przewodniczącego Komitetu Wykonawczego Rady Miejskiej tow. PRIJMACZKO twierdzi, że ta kwestia była uzgodniona z Komitetem Wykonawczym Rady Obwodowej, jednak decyzji Komitetu Wykonawczego Rady Obwodowej w tej sprawie nie ma.

W mieście Kowel z inicjatywy byłego dyrektora Gorpiszczepromtorg⁵ tow. MIATOWICZA zostały podpisane dwie umowy z żydowskimi wspólnotami religijnymi w przedmiocie wynajęcia dwóch budynków synagog. MIATOWICZ podpisał także umowę z księdzem PIOTROWSKIM⁶ na wynajem budynku starego kościoła katolickiego na okres 1 roku. Przy czym Gorpiszczepromtorg zobowiązał się do comiesięcznej zapłaty za najem wspólnotom religijnym. 20 lipca 1940 roku, przed podpisaniem umowy z żydowską wspólnotą religijną (przy ul. Włodzimierskiej 32), przeprowadzono ogólne zebranie wiernych tej wspólnoty, w którym uczestniczyło 95 osób. Na zebraniu przyjęto postanowienie o zaprzestaniu prowadzenia nabożeństw w synagodze i oddaniu budynku pod najem Gorpiszczepromtorgowi. W następnym dniu po podpisaniu umów o wynajęciu budynków synagog do Rady Miejskiej przyszły dwie grupy wiernych (7 osób i 12 osób) z żądaniem zwrotu budynków synagog. Wiernych przyjął sekretarz Rady Miejskiej tow. MIŁASZ, który po naradzie z przewodniczącym Rady Miejskiej tow. PSZENICZNYM i sekretarzem Miejskiego Komitetu KP(b)U tow. KISILEM odmówił ich prośbie.

Pomieszczenia wskazanych 2-ech synagog i 1-go kościoła wykorzystywane są przez Gorpiszczepromtorg pod magazyny żywnościowe.

Kwestia podpisania umów na wykorzystanie przez Gorpiszczepromtorg pomieszczeń synagog i kościoła pod magazyny, według oświadczenia byłego dyrektora Gorpiszczepromtorg MIATOWICZA, była w swoim czasie uzgadniana z pierwszym sekretarzem Miejskiego Komitetu KP(b)U tow. KISILEM i przewodniczącym Rady Miejskiej tow. PSZENICZNYM, ale decyzji Rady Miejskiej w tej kwestii nie ma.

Należy zaznaczyć, że komitety wykonawcze rad obwodowych są niedostatecznie uświadomione o przypadkach samowolnego zajęcia przez miejscowe organy władzy pomieszczeń domów modlitewnych. Na przykład, fakty zamknięcia synagog i zajęcia ich budynków w miastach

Włodzimierz Wołyński i Kowel nie były znane Kom[itet]owi Wykon[awczemu] Wołyńskiej Rady Obw[odowej]. Należy także wskazać, że kom[itet]y wykon[awcze] Rówieńskiej i Wołyńskiej Rady Obwodowej pozwoliły na wykorzystanie budynków niemieckich zborów nie przedstawiając tych kwestii do rozpatrzenia przez KC KP(b)U i Prezydium Rady Najwyższej USRR.

KIER[OWNIK] ODDZIAŁU INFORMACYJNO-STATYSTYCZNEGO

przy Sekretariacie Prezydium Rady Najwyższej USRR *Nawolniew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„17” maja 1941 roku.

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
CDAHOУ, f. 1, op. 16, spr. 23, k. 67, 70-72.*

- ¹ Mychajło Hreczucha (1902-1976) – radziecki i ukraiński polityk. W 1922 został członkiem Komsomołu. W 1926 wstąpił do WKP(b). Od 1936 do 1938 pracował jako mechanik. W latach 1938-1939 był członkiem Komitetu Wykonawczego Rady Obwodowej w Charkowie, oraz drugim, a następnie pierwszym sekretarzem Komitetu Obwodowego KP(b)U w Żytomierzu. Od 1939 do 1953 był członkiem Biura Politycznego KP(b)U. W latach 1939-1954 pełnił funkcję przewodniczącego Prezydium Rady Najwyższej USRR. Od 1954 do 1961 sprawował następujące funkcje: pierwszy zastępca przewodniczącego Rady Ministrów USRR (1954-1959), radca przy Radzie Ministrów USRR (1962-1966). Od 1966 na emeryturze. Zmarł 15 V 1976 w Kijowie i został pochowany na cmentarzu Bajkowa.
- ² Artel (ros. Артель) – zrzeszenie drobnotowarowych producentów (spółdzielnia wytwórcza).
- ³ MPWO – Miejskowa Obrona Przeciwlotnicza (ros.: Местная противовоздушная оборона – МПВО).
- ⁴ Gorkomchoz – Miejski Wydział Gospodarki Komunalnej (ros.: Городской отдел коммунального хозяйства – Горкомхоз).
- ⁵ Gorpiszczepromtorg – Miejski Zarząd Handlu Artykułami Przemysłu Spożywczego (ros.: Городское Управление торговли товарами пищевой промышленности – Наркомпищепром).
- ⁶ Prawdopodobnie chodzi o Antoniego Piotrowskiego (1910-1988), polskiego księdza rzymskokatolickiego. Święcenia kapłańskie uzyskał w 1937. Był wikarym (1937-1940), a następnie proboszczem w parafii w Kowlu (1940-1944). Od 15 I 1944 służył jako kapelan 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK. 26 VII 1944 został aresztowany przez NKWD i przewieziony do Brześcia, następnie do Riazania nad Oką, Diagilewa pod Riazaniem i do obozu NKWD w Griazowcu. W 1947 zamieszkał w Warszawie. Zmarł 28 III 1988 i został pochowany na cmentarzu na Woli.

1941, 24 maja, Kowel – Wyrok Trybunału Wojskowego 5. Armii Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego w sprawie mieszkańców wsi Werchy w obwodzie wołyńskim oskarżonych o założenie konspiracyjnej organizacji antyradzieckiej.

Kowel, 24 maja 1941 r.

KOPIA

Tajne

**Wyrok nr 0032
w imieniu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich**

24 maja 1941 roku Trybunał Wojskowy 5. Armii Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego na zamkniętym posiedzeniu sądowym wyjazdowej sesji w m[ieście] Kowel w składzie:

Przewodniczącą starszego komisarza batalionu MAKOWIJA

Członków: zastępcy politruka IWANOWA
i zastępcy politruka BAJURINOWA
z udziałem sekretarza technika-intendenta 2 rangi CHAR-
CZUKA
bez udziału prokuratora wojskowego i obrony,
rozpatrzył sprawę dotyczącą oskarżenia obywateli ZSRR:

KOWALCZUKA Mikołaja Kornilowicza, 1910 rok urodzenia, żonatego, słabo piśmiennego, bezpartyjnego, pochodzącego z chłopów, średniaka wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, na stałe mieszkającego tamże, rolnika indywidualnego, Ukraińca, niekaranego;

KOWALCZUKA Pawła Ignatowicza, 1919 rok urodzenia, kawalera, piśmiennego, [ukończył] 7 klas szkoły wiejskiej, bezpartyjnego, pochodzącego z chłopów-kułaków wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, na stałe mieszkającego tamże, rolnika indywidualnego, Ukraińca, niekaranego;

MUCHY Fiodora Jakowlewicza, 1920 rok urodzenia, kawalera, piśmiennego, [ukończył] 4 klasy szkoły wiejskiej, bezpartyjnego, pochodzącego z chłopów, średniaka wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, na stałe mieszkającego tamże, rolnika indywidualnego, Ukraińca, niekaranego;

SZCZEPANA Stefana Franciszkowicza, 1912 rok urodzenia, kawalera, piśmiennego, ukończył gimnazjum, bezpartyjnego, pochodzącego z urzędników m. Tuchów (Niemcy), mieszkającego we wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, urzędnika nauczyciela, Polaka, niekaranego;

MARCZUKA Wasilija Dawidowicza, 1912 rok urodzenia, żonatego, słabo piśmiennego, bezpartyjnego, pochodzącego z chłopów-średniaków ze wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, na stałe mieszkającego tamże, chłopca indywidualnego, Ukraińca, ukaranego w 1940 roku przez Sąd Lud[owy] mandatem w wysokości 500 rubli za uchylanie się od dostaw zboża.

Przekazano do sądu: KOWALCZUKA Mikołaja, KOWALCZUKA Pawła, MUCHĘ Fiodora na podstawie art. 54-2, 17-54-8 i 54-11 KK USRR, SZCZEPANA Stefana na podstawie art. 54-2 i 54-11 KK USRR oraz MARCZUKA Wasilija na podstawie art. 17-54-8 KK USRR.

Śledztwo przygotowawcze i sądowe Trybunału Wojskowego USTALIŁO:

W lutym-marcu 1940 roku we wsi Werchy w rejonie koszyrskim w obwodzie wołyńskim, gdzie była utworzona kontrrewolucyjna organizacja powstańczo-terrorystyczna, stawiająca sobie za zadanie wprowadzenie do wskazanej organizacji osób niezadowolonych z władzy radzieckiej, [i] przygotowanie zbrojnego powstania na wypadek wojny Związku Radzieckiego z Niemcami, skierowanego na obalenie władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy oraz [po jej obaleniu] utworzenie niezależnego ukraińskiego nacjonalistycznego państwa burżuazyjnego, lub odbudowanie byłego polskiego państwa w wypadku wojny Związku Radzieckiego z Anglią i jej sojusznikami.

W swojej praktycznej działalności kontrrewolucyjnej organizacja planowała dokonanie aktów terrorystycznych na przedstawicielach władzy radzieckiej i aktywu wsi Werchy.

Podsądni: KOWALCZUK Iwan¹, KOWALCZUK Paweł wrogo nastawieni przeciwko władzy radzieckiej w lutym-marcu 1940 roku zostali zwerbowani do organizacji kontrrewolucyjno-powstańczej przez SZCZEPANA Stefana, od którego otrzymali zadanie prowadzenia werbunku nowych członków organizacji kontrrewolucyjnej. Będąc jądrem i aktywnym członkiem organizacji, KOWALCZUK Mikołaj osobiście zwerbował SMO-LARCZUKA Iwana (sprawę wydzielono), znał i utrzymywał kontakt

z 16-ma uczestnikami organizacji kontrrewolucyjnej, prowadził u siebie w domu zebrania członków organizacji, na których dyskutowano na temat dostępności broni dla członków organizacji powstańczej, przygotowań do dokonania aktów terrorystycznych na przedstawicielach władzy radzieckiej. Na jednym z zebrań w grudniu 1940 r., w którym uczestniczyli KOWALCZUK Mikołaj, MUCHA Fiodor oraz KOWALCZUK Paweł, została podjęta decyzja o dokonaniu aktu terroru na KOWALCZUKU Iwanie, przedstawicielu S[iel]sowietu wsi Werchy, dokonanie którego nałożono na MUCHĘ Fiodora. We wrześniu 1940 r. KOWALCZUK Paweł zwerbował do kontrrewolucyjnej organizacji powstańczo-terrorystycznej MUCHĘ Fiodora i dał mu zadanie zwerbowania nowych przedstawicieli władzy radzieckiej. KOWALCZUK Paweł w tych celach przechowywał u siebie broń: karabin, 86 sztuk naboji i 6 szt. granatów ręcznych. W grudniu 1940 r. na zebraniu członków organizacji, odbywającym się w domu KOWALCZUKA Mikołaja, KOWALCZUK Paweł wniósł propozycję dokonania aktu terroru na KOWALCZUKU Iwanie, która została przyjęta, poza tym, KOWALCZUK Paweł był w trakcie przygotowań do aktu terroru przez MARCZUKA Wasilija na SMOLARCZUKU Ionie, byłym przewodniczącym S[iel]sowietu.

MUCHA Fiodor, będąc aktywnym uczestnikiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczo-terrorystycznej, uczestniczył w zebraniach członków, przy czym jedno z zebrań odbywało się w jego mieszkaniu. MUCHA Fiodor brał udział w zebraniu, na którym opracowano plan zabójstwa przewodniczącego S[iel]sowietu wsi Werchy KOWALCZUKA Iwana, wyraził chęć dokonania wskazanego aktu terroru i w tym celu przechowywał u siebie karabin i naboje bojowe.

MARCZUK Wasilij, chociaż nie był członkiem wskazanej organizacji, był wrogo nastawiony przeciw władzy radzieckiej, przygotowywał akty terroru na przedstawicielach władzy radzieckiej, w październiku 1940 r. przygotowywał akt terroru wobec przewodniczącego S[iel]sowietu wsi Werchy KOWALCZUKA Iwana oraz byłego przewodniczącego S[iel]sowie-tu SMOLARCZUKA Ionę.

Podsądny SZCZEPAN Stefan, jest wrogo nastawionym do władzy radzieckiej, zagorzałym polskim nacjonalistą i aktywnym członkiem kontrrewolucyjnej polskiej nacjonalistycznej organizacji powstańczej w wsi Majdan, stawiającej sobie za zadanie wprowadzenie do organizacji osób niezadowolonych z władzy radzieckiej i przygotowanie zbrojnego powstania, skierowanego na obalenie władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy na wypadek wojny Związku Radzieckiego z Anglią i jej sojusznikami oraz odbudowanie byłego polskiego państwa.

W lutym-marcu 1940 roku SZCZEPAN utworzył kontrrewolucyjną ukraińską nacjonalistyczną organizację powstańczą we wsi Werchy i osobiście zwerbował KOWALCZUKA Mikołaja i KOWALCZUKA Pawła, którym dał zadanie rozszerzenia organizacji i werbunek nowych członków. SZCZEPAN wielokrotnie prowadził zebrania członków organizacji we wsi Werchy, na których informował o dalszych zadaniach organizacji, rozmawiał na temat posiadania broni i dawał wytyczne KOWALCZUKOWI Mikołajowi i KOWALCZUKOWI Pawłowi.

Na podstawie wyłożonego Trybunał Wojskowy uznał:

KOWALCZUKA Mikołaja, KOWALCZUKA Pawła, MUCHE Fiodora za winnych tego, że byli oni aktywnymi uczestnikami kontrrewolucyjnej terrorystycznej organizacji powstańczej zgodnie z art. 54-2 i 54-11 KK USRR, jak również przygotowania aktów terrorystycznych przeciw przedstawicielom władzy radzieckiej zgodnie z art. 17-54-8 KK USRR; SZCZEPANA Stefana winnego tego, że stworzył i był przywódcą kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej we wsi Werchy zgodnie z art. 54-2 i 54-11 KK USRR; MARCZUKA Wasilija winnego tego, że przygotowywał dokonanie aktu terrorystycznego wobec przedstawicieli władzy radzieckiej zgodnie z art. 17-54-8 KK USRR. Biorąc pod uwagę powyższe i kierując się art. 45 KK i 302 cz. 3 KPK USRR Trybunał Wojskowy SKAZUJE:

KOWALCZUKA Mikołaja Kornilowicza, KOWALCZUKA Pawła Ignatowicza, MUCHE Fiodora Jakowlewicza oraz SZCZEPANA Stefana Francowicza na podstawie art. 54-2 KK USRR poddać najwyższemu wymiarowi kary – rozstrzelaniu i konfiskacie całego osobiście im przynależnego majątku.

MARCZUKA Wasilija Dawidowicza na podstawie art. 54-2 KK USRR pozbawić wolności [umieszczając] w wychowawczych obozach pracy na okres DZIESIĘCIU (10) lat, skonfiskować cały osobiście mu przynależny majątek i pozbawić praw zgodnie z p. „a”, „b” i „b”¹ art. 29 KK USRR na okres PIĘCIU (5) lat. Okres odbywania kary w postaci pozbawienia wolności MARCZUKOWI Wasilijowi liczyć od 3 marca 1941 roku.

Dowody rzeczowe: karabiny – 3 szt., karabinowe naboje bojowe – 142 szt., granaty ręczne – 3 szt. przekazać do NKWD.

Wyrok może być zaskarżony do Kolegium Wojskowego Sądu Najwyższego ZSRR poprzez T[rybunał] W[ojskowy] 5. Armii w ciągu pięciu (5) dób od dnia wręczenia kopii niniejszego wyroku.

Oryginał zawiera należyte podpisy i pieczęć.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumentach oraz w sygnaturach podstawy źródłowej pozostawiono tak jak w oryginale, czyli w języku rosyjskim. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować dokument lub określony numer sprawy.

Za zgodność z oryginałem:

SEKRETARZ T[RYBUNAŁU] W[OJSKOWEGO] 5. ARMII

technik-intendent 2 rangi

Charczuk

[podpis odręczny]

Uwierzytelniona kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

AU SBUWO, f. II, spr. 5576, k. 338-340.

¹ Wyżej w dokumencie „Kowalczuk Mikołaj”.

Sowiecki rysunek propagandowy. Ludność Wołynia wita Armię Czerwoną wkraczającą na Kresy Wschodnie Drugiej Rzeczypospolitej w 1939 r.

Pierwsza strona radzieckiego czasopisma satyrycznego „Krokodil” (Krokodyl) z 28 października 1939 r. Rysunek: K. Jelisiejewa przedstawia uciekającego „polskiego pana”.

Pańskie życie. Tak więc, okazuje się, że oprócz Października jest jeszcze jeden okropny miesiąc - wrzesień.

Radziecki plakat propagandowy 1939 r. autorstwa W. Iwanowa

Podanie pomocnej ręki bratnim narodom Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi jest naszym świętym obowiązkiem!

WYKAZ LITERATURY

Wydawnictwa o charakterze informacyjno-historycznym

- Czy wiesz kto to jest?*, red. Stanisław Łoza, Warszawa 1938;
Довідник з історії України (А-Я), ред. Ігор Підкова, Роман Шуст, Київ 2001;
Енциклопедія історії України, ред. кол. Валерій Смолій та ін., т. 1-10, Київ 2003-2014;
Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej, red. Jacek M. Majchrowski, t. I, Warszawa 1994;
Кто есть кто в истории СССР. 1924-1953, ред. Константин Залесский, Москва 2009;
Leksykon. Kto jest kim w Rosji po 1917 roku, red. Grzegorz Przebinda, Józef Smaga, Kraków 2000;
Петров Никита, Скоркин Константин, *Кто руководил НКВД 1934-1941. Справочник*, Москва 1999;
Петров Никита, *Кто руководил органами госбезопасности 1941-1954. Справочник*, Москва 2010;
Українська Радянська Енциклопедія, голов. ред. Микола Бажан, т. 1-20, Київ 1959-1977.

Dokumenty i materiały drukowane

- Agresja Sowiecka na Polskę w świetle dokumentów 17 września 1939*, t. 2: *Działania wojsk Frontu Ukraińskiego*, oprac. Czesław Grzejak, Stanisław Jaczyński, Eugeniusz Kozłowski, Warszawa 1996;
Anonimowa relacja uciekiniera żydowskiego (po 20 XI 1941), [w:] *Archiwum Ringelbluma. Relacje z Kresów*, t. 3, oprac. Andrzej Żbikowski, Warszawa 2000;
Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади у трьох томах, т. 1: *1939-1945 рр.*, ред. Юрій Сливка, Львів 1996;
Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich, t. VII, oprac. Euzebiusz Basiński i in., Warszawa 1973;

- Государственная власть СССР. Высшие органы власти и управления и их руководители 1923-1991 гг. Историко-биографический справочник*, сост. Владимир Ивкин, Москва 1999;
- Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 1: *Jeńcy niewypowiedzianej wojny VIII 1939-III 1940*, oprac. Wojciech Materski, Ewa Rosowska, Bolesław Woszczyński [i in.], Warszawa 1995;
- Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 2: *Zagłada marzec-czerwiec 1940*, oprac. Wojciech Materski, Ewa Rosowska, Bolesław Woszczyński [i in.], Warszawa 1998;
- Насильство над цивільним населенням України. Документи спецслужб. 1941-1944*, ред. кол.: Геннадій Боряк, Олег Будницький та ін., Київ 2018;
- Nazaruk Osyp, *Ucieczka ze Lwowa do Warszawy. Wspomnienia ukraińskiego konserwatysty z pierwszej połowy października 1939 r.*, przyg. Mychajło Szwahulak, Stanisław Stępień, Przemyśl 1999;
- Реабілітовані історією. Рівненська область*, t. I-VII, Рівне 2006-2017;
- Реабілітовані історією. Волинська область*, t. I-III, Луцьк 2010-2017;
- Samsoniuk Tetiana, *Jeńcy września 1939*, Łuck 2016;
- Stępień Stanisław, *Losy ludności Wołynia i Galicji Wschodniej w czasie „pierwszych Sowietów”*, [w:] *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego*, red. Stanisław Stępień, Przemyśl 2019, s. 7-22;
- „W czterdziestym nas matko na Sybir zesłali...” *Polska a Rosja 1939-1942*, oprac. Jan Tomasz Gross, Irena Grudzińska-Gross, Londyn 1983;
- Wołyń i Galicja „za drugiego Sowietą”*, oprac. Łukasz Adamski, Grzegorz Hryciuk, Warszawa 2019;
- „*Волинь радянська (1939–1965). Збірник документів і матеріалів*”, відп. ред. Н.Л. Алексеєва, ч. 3, Львів 1971;
- Woźniak Rafał, *Przemyśl w latach II wojny światowej w relacji kronikarza klasztoru Franciszkanów-Reformatów*, oprac. Stanisław Stępień, Przemyśl 1998;
- Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, przedm. Władysław Anders, Londyn 1982.

Opracowania

- Baran Wołodymyr, Buczyło Maria, *Przekształcenia ekonomiczne na Zachodniej Ukrainie w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 11/1;
- Baran Wołodymyr, *Technologia represji politycznych NKWD w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2014, nr 1;

- Baran Wołodymyr, *Zachodnia Ukraina – początek sowietyzacji (wrzesień-grudzień 1939): spojrzenie historyka ukraińskiego*, „Памієч і Справведлівоєсч” 2011, nr 10/2;
- Баран Володимир, Токарський Василь, *Діяльність оґранів НКВД на Волині і в Східній Галичині: вересень-грудень 1939 року*, „Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність” 2017, t. 29;
- Баран Володимир, Токарський Василь, *Україна: західні землі: 1939-1941 рр.*, Львів 2009 (autorzy umieścili w publikacji także dokumenty archiwalne);
- Баран Володимир, Токарський Василь, „Зачистка”: політичні репресії в західних областях України у 1939-1941 рр., Львів 2014;
- Боротьба за державність України (1917-1993 рр.)*, Львів 1994;
- Brzoza Czesław, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej (1918-1945)*, t. 9, Kraków 2003;
- Ciesielski Stanisław, Materski Wojciech, Paczkowski Andrzej, *Represje sowieckie wobec Polaków i obywateli Polskich*, Warszawa 2000;
- Czerniakiewicz Jan, *Stalinowska depolonizacja Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Studia i Materiały CBW” 1992, z. 33;
- Довбня Ольга, *Депортації населення Західної України (1939-1953 рр.): новітня вітчизняна історіографія*, „Схід. Історичні науки” 2018, nr 2 (154);
- Другая война 1939-1945*, ред. Юрий Афанасьев, Москва 1996;
- Dzwonkowski Roman, *Losy duchowieństwa katolickiego w ZSRR 1917-1939. Martyrologium*, Lublin 1998;
- Głowacki Albin, *Sowieci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939-1941*, Łódź 1997;
- Горланов О.А., Рогинский А.Б., *Об арестах в западных областях Белоруссии и Украины в 1939-1944 гг.*, [w:] *Репрессии против поляков и польских граждан*, ред. Александр Гурьянов, Москва 1997;
- Grzelak Czesław, *Kresy w czerwieni. Agresja Związku Sowieckiego na Polskę w 1939 roku*, Warszawa 1998;
- Grzelak Czesław, *Szack – Wytyczno 1939. Korpus Ochrony Pogranicza na Kresach Wschodnich 1939. Nóż w plecy walczącej Polski*, Warszawa 2013;
- Gurianow Aleksander, *Cztery deportacje 1940-41*, „Karta” 1994, nr 12;
- Hryciuk Grzegorz, *Patria in exsilio? Masowe deportacje radzieckie do Kazachstanu w latach 30.-50. XX wieku*, [w:] *Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność*, red. Stanisław Ciesielski, Antoni Kuczyński, Wrocław 1996;
- Hryciuk Grzegorz, *Polacy we Lwowie 1939-1944. Życie codzienne*, Warszawa 2000;

- Hryciuk Grzegorz, *Przemiany narodowościowe i ludnościowe w Galicji Wschodniej i na Wołyniu w latach 1931-1948*, Toruń 2005;
- Історія Волині: З найдавніших часів до наших днів, pod red. Олексій Михайлюк, Іван Кичій, Микола Півницький і in., Львів 1988;
- Jabłonowski Marek, Stawecki Piotr, *Następca Komendanta – Edward Śmigły-Rydz. Materiały do biografii*, Pułtusk-Warszawa 2013;
- Jasiewicz Krzysztof, *Zagłada polskich Kresów: ziemiaństwo polskie na Kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939-1941. Studium z dziejów zagłady dawnego narodu politycznego*, Warszawa 1997;
- Jeżewski Leopold, *Dzieje sprawy Katynia*, Wrocław 1981;
- Кобринович І.М., *Організація та діяльність репресивно-каральної системи більшовизму на Волині у 1939-1941 рр.*, „Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»” 2008, nr 612;
- Kołakowski Piotr, *NKWD i GRU na ziemiach polskich 1939–1945*, Warszawa 2002;
- Кондратюк К., Кондратюк С., *Репресії органів НКВС проти населення західних областей України (1939-1941)*, „Наукові зошити історичного факультету Львівського університету ім. І. Франка” 2000, вип. 3;
- Kornat Marek, *Polska 1939 roku wobec paktu Ribbentrop-Mołotow. Problem zbliżenia niemiecko-sowieckiego w polityce zagranicznej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002;
- Kresy Południowo-Wschodnie Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939-1941*, red. Piotr Chmielowiec, Irena Kozimala, Rzeszów 2014;
- Кучерепа Микола, *Суспільні трансформації на Волині у 1939-1941 рр.*, [w:] *Волинь і воляняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць*, упоряд. Микола Кучерепа, Луцьк 2012;
- Lebiediewa Natalija, *Inwazja Armii Czerwonej, IV rozbiór Polski*, [w:] *Białe plamy – Czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko-rosyjskich (1918-2008)*, red. Adam Rotfeld, Anatolij Torkunow, Warszawa 2010;
- Литвин Микола, Луцький Олександр, Науменко Кім, *1939. Західні землі України*, Львів 1999;
- Majus Krzysztof Dawid, *Wielkie Oczy. Studia z dziejów wieloetnicznego galijskiego miasteczka*, Przemyśl 2013;
- Materski Wojciech, *Katynь – motywy i przebieg zbrodni (pytania, wątpliwości)*, „Zeszyty Katyńskie” 2000, nr 12;
- Musiał Bogdan, *Rozstrzelać elementy kontrrewolucyjne! Brutalizacja wojny niemiecko-sowieckiej latem 1941 roku*, Warszawa 2001;
- Okupacja sowiecka ziem polskich 1939-1941*, red. Piotr Chmielowiec, Rzeszów-Warszawa 2005;

- Пхиденко Ігор, *Похід Червоної армії в Західну Україну у вересні 1939 року*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні. Збірник наукових праць*, Луцьк 2012;
- Pietrow Nikita, *Cień Sierowa*, „Karta” 1992, nr 9;
- Петров Никита, *Первый председатель КГБ Иван Серов*, Москва 2005;
- Pietrow Nikita, *Stalinowski kat Polski Iwan Sierow*, Warszawa 2013;
- Polska pod okupacją 1939-1945*, t. 1, Warszawa 2015;
- Руккас Андрій, *Бойові дії радянських військ у вересні 1939 р.*, [w:] *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*, кн. 1, голов. ред. Валерій Смолій, Київ 2010;
- Руккас Андрій, *Початок Другої світової війни. Бойові дії на німецько-радянському фронті*, [w:] *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*, кн. 1, голов. ред. Валерій Смолій, Київ 2010;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність карально-репресивних органів СРСР у Західній Україні в 1939–1941 рр.: аспект суб’єктивізму джерельної бази*, [w:] *Архівна і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): матеріали наукових конференцій*, ред. кол. Ігор Симоненко, Олександр Супруненко, Полтава 2003;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність карально-репресивних органів у Західній Україні 1939-1941 рр.: радянська та пострадянська історіографія*, [w:] *Історія очима молодих дослідників*, т. 3, Рівне 2008;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність польських підпільних організацій у м. Дубно (1939–1941 рр.)*, „Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету” 2014, nr 39;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність радянських органів держбезпеки щодо ліквідації польського підпілля на Рівненщині (1939-1941 рр.)*, „Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»” 2013, nr 20;
- Самсонюк Тетяна, *Особливості ведення слідства у справах поляків, арештованих на території Ровенщини у 1939-1941 рр.*, „Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія «Історія»” 2014, т. 2, nr 1;
- Самсонюк Тетяна, *Поляки Рівненщини в умовах становлення радянського тоталітарного режиму (1939-1941 рр.)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, Острог 2015;
- Самсонюк Тетяна, *Польські військовослужбовці Дубенщини після радянської окупації західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)*, [w:] *Щит і меч землі Дубенської: воєнна історія краю*, Дубно 2014;

- Самсонюк Тетяна, *Репресивна діяльність НКВС у Західній Україні: гендерний аспект*, [w:] *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів, магістрів*, Рівне 2008;
- Самсонюк Тетяна, *Трудові табори польських військовополонених на Ровеницині (1939-1941 рр.)*, „Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Історичні науки” 2008, nr 11;
- Самсонюк Тетяна, *Військове осадництво Рівненщини в об’єктиві радянських карально-репресивних органів (1939-1941 рр.)*, [w:] *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти на Волині*, Луцьк 2014, t. 52;
- Самсонюк Тетяна, *Военная интервенция РККА СССР территории Ровеничины и ее исход для представителей польского национального меньшинства (1939–1941 гг.)*, „Научные труды «ЭДИЛЕТ». Журнал Каспийского общественного университета” 2014;
- Самсонюк Тетяна, *Жінки як об’єкт репресій НКВС на Волині (1939–1941 рр.)*, „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки РДГУ” 2009, nr 15;
- Самсонюк Тетяна, *Зміна національного складу Волині на першому етапі Другої світової війни: фактор РСЧА та НКВС*, [w:] *Україна у Другій світовій війні: джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги)*, відп. ред. Л. Легасова, Київ 2011;
- Siedlecki Julian, *Losy Polaków w ZSRR w latach 1939-1986*, red. Edward Raczynski, Bydgoszcz 1990.
- Składkowski Felicjan Sławoj, *Kwiatuszki administracyjne i inne*, Warszawa 2005;
- Stępień Stanisław, *Granica polsko-ukraińska w ostatnim półwieczu. Kwestie związane z delimitacją, statusem prawnym, akceptacją społeczną i funkcjonowaniem*, „Biuletyn Informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego. Badania Ukrainoznawcze” 1998, nr 4, 37-54;
- Sudoł Adam, *Początki sowietyzacji Kresów Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej: (Jesień 1939 roku). Wybrane problemy polityczne i organizacyjne*, Bydgoszcz-Toruń 1997;
- Sudoł Adam, *Sowietyzacja Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej po 17 września 1939 r.*, Toruń 1998;
- Szawłowski Ryszard, *Wojna polsko-sowiecka 1939*, t. 1-2, Warszawa 1995;
- Trusiewicz Feliks, *Medalionik*, Biały Dunajec-Ostróg 2019;
- Turlejska Maria, *Prawdy i fikcje. Wrzesień 1939 – grudzień 1941*, wyd. 2, Warszawa 1968;

- Величко А.Г., *Волинь на початку Другої світової війни*, [w:] „Роде наш красний...”. Волинь у долях краян і людських документах, t. 2, Луцьк 1996;
- Wnuk Rafał, *Za „pierwszego Sowietą”. Polska konspiracja na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, Warszawa 2007;
- Wysocki Wiesław Jan, *Czy byliśmy w wojnie z Sowietami?!*, „Saeculum Christianum” 2017, t. 24, s. 247-255;
- Земсков Виктор, *Спецпоселенцы в СССР, 1930-1960*, Москва 2005;
- Złotkowski Cherubin, *Fragmenty historii Podlasia 1939-1989*, Biała Podlaska 2008;
- Zmowa. *IV rozbiór Polski*, wstęp i oprac. Andrzej Leszek Szcześniak, Warszawa 1990;
- Żurawski vel Grajewski Przemysław, *Мęczeństwo Kresów. 1918-1956*, Warszawa 2017.

Rysunek na łamach satyrycznego czasopisma „Krokodil” z 1939 r.

Napis na tablicy w języku ukraińskim:

Niech żyje nasza Armia Czerwona!

Niech żyje nasz Stalin!

Podpis pod ilustracją w języku rosyjskim:

Pierwsza lekcja w języku ojczystym

Rysunek N. Radłowa na łamach satyrycznego czasopisma „Krokodil” z 1939 r.

Jak magnat przemierzał swoją ziemię
Rysunek górny: Przed 17 września 1939 r.
Rysunek dolny: Po 17 września 1939 r.

INDEKS MIEJSCOWOŚCI

(w indeksie nie uwzględniono miejscowości wydania
cytowanych publikacji)

- Aktiubińsk 171
Aleksandria 82
Ałma-Ata 171
Antonówka 18, 176-178, 180, 182-183, 187-193, 195, 197, 199-204, 206, 211-214, 222-226
Antonówka Stacja 179, 192, 194-195, 201-203, 206, 208-209, 214, 224
Babynino Stacja 41
Bachów 59, 61
Baranowicze 43, 222, 225
Berdyczów 94, 167, 171
Beresteczko 78
Bereżołupy zob. Bereżołupy Wielkie
Bereżołupy Wielkie 80, 84
Bereźne 81
Berlin 172, 254
Bieliny 121-122
Bieliny zob. Huta Nowa
Bizancjum (obec. Sztambuł) 251
Bonn 253
Borysław 129
Brody 163
Browary 152
Brześć zob. Brześć Litewski
Brześć Litewski (obec. Brześć) 62, 87, 265
Bukareszt 147
Bykownia (obec. w granicach Kijowa) 216
Cepcewicze Wielkie 232-233
Charków 265
Chełm 85
Chirowka 41
Chlustino Stacja 41
Chorobyce Stacja 41
Cumań 89-90
Czaruków 80, 84, 89
Czekno zob. Międzyrzecze
Czereśniówka 260-261
Czerwonoarmijsk (obec. Puliny) 83
Dąbrowica 81, 84, 200, 203
Demidówka 81
Derażne 89-90
Dermanka 151
Dębiny 89-90
Dębiny Nowe 89
Dębno 196, 198
Diagilewo 265
Dorohusk 49
Dorotycze 190, 194, 196
Druć 41
Dubno 81, 83-84, 163, 231, 255-256, 262
Dubowa 59, 61
Eberswalde 172
Glińsk 81-82
Glińsk-Zagóra 81-82
Granówka 89
Griazowiec 265
Halicz 251, 253
Hały 196
Hały, stacja 194
Hliniawka 89
Hołoby 78, 83
Hołowno 83, 89
Horochów 79

Horodziec 183-184, 189-190, 211
 Hoszcza 81, 238
 Husiatyn 130
 Huta Nowa (obec. Bieliny) 116, 119,
 121-124, 151-153, 157, 243,
 247, 258
 Irkuck 171
 Irsza, stacja 41
 Iwano-Frankiowsk, zob. Stanisław
 Iwaszczuki 89-90
 Janówka 211, 214
 Japołóć 234-236
 Jarmolińce Stacja 40-41
 Jeziorany 260-261
 Józefin 105-109, 112
 Kamieniec Podolski 40-41
 Kamień Koszyrski 79
 Kamionka 234, 236
 Karaczun 204
 Karaganda 171
 Katyń 274, 276
 Kielce 116, 242, 246, 257
 Kijów 18, 40, 62-63, 76, 78, 88, 93,
 95, 99, 126, 128, 132, 152, 157,
 169, 171-172, 216, 246-247,
 251-252, 254, 258, 261-262, 265
 Kisielin 79, 83, 89
 Kiwerce 79, 91-94, 170
 Klesów 81, 84, 195
 Klewań 81
 Kołki 79
 Komorna 169, 172
 Korytnica 53-54, 57
 Korzec 45, 81, 105-116, 119-120,
 122-125, 133-135, 137-143,
 145, 152-153, 155-156, 218,
 237-239, 242, 248
 Kostopol 81
 Kowel 49, 59, 79-80, 91-94, 179, 207-
 208, 226, 264-266
 Koziatyn 130
 Kozielsk Stacja 41
 Kozin 89-90
 Kozłów (obec. Miczurzyńsk) 258
 Kraków 8, 169, 171
 Kryłós 251-253
 Krzemieniec 131
 Krzeszowice 172
 KucHECKA Wola 82, 84
 Kwasilów (Kwasilów Czeski) 260-
 261
 Lubieszów 79, 133
 Luboml 79, 170, 172
 Ludwipól 82
 Lwów 8, 10, 14, 45-47, 58, 60, 91, 93,
 96, 129, 163, 246, 250, 252-254,
 274-275
 Łanna 97
 Łokacze 79, 83, 262
 Łubnie 161
 Łuck 10, 18, 50-51, 56, 59, 77, 79-80,
 91, 93, 98, 158, 165-167, 169-
 172, 221, 248-249, 263
 Łuniniec 49-50
 Maciejów 79
 Majdan 268
 Maniewiczze 89-90
 Maszów 58, 61
 Międzyrzec 82
 Międzyrzecze (obec. Czekno) 228-
 229
 Miruczyńsk zob. Kozłów
 Mizocz 82, 84
 Młynów 82
 Mohylów Podolski 147
 Mokrzec 249-250
 Mołodawa Czeska 259, 261
 Montmorency 40
 Moroczna 82, 84, 89
 Moskwa 7, 11, 18-19, 39-40, 43-45,
 47, 49, 67, 70, 73, 103, 128, 131,
 147, 172, 257-258
 Mrozówka 106-108, 110, 113, 140,
 155

Myślina 172
 Nieborów 172
 Niechworoszcz 161
 Niedźwiedzica 222
 Nowoczerkask 132
 Nowogród Wołyński 45-47, 161, 163
 Nowy Korzec 106-110, 112-113, 115,
 119, 121, 123, 125, 133, 138-
 139, 152, 157
 Odessa 146
 Okniny Wielkie 252, 254
 Olewsk 43, 49
 Olewsk Stacja 40-41
 Ołyka 79
 Oranki 41
 Orzechowno Stacja 40-41
 Ostrożec 82
 Ostróg 82
 Owłoczym 249-250
 Oździutycze 89-90
 Paryż 40
 Leningrad (obec. Petersburg) 258
 Pawliwka zob. Poryck
 Piatyhory 228-229
 Pińsk 49-50, 183, 188, 211
 Pisary 172
 Płock 172
 Płoskirów (obec. Chmielnicki) 130,
 169, 171-172
 Podcurków 81-82
 Poddębce 80, 84
 Podhorce 252-254
 Pohrebyszcze, stacja 41
 Polany 184
 Police 230, 233
 Poryck (obec. Pawliwka) 59, 61, 80,
 84
 Powórsk 80, 84, 89
 Praga 253
 Prawutyn 141-142
 Proskurów, zob. Płoskirów
 Przemyśl 8, 20, 274
 Przygraniczna (stacja kolejowa) 40
 Rabka (obec. Rabka-Zdrój) 169, 171-
 172
 Rabka-Zdrój zob. Rabka
 Radoszkowice Stacja 40-41
 Radziwiłłów 83
 Rafałówka 82
 Ratno 80
 Rianzań 265
 Rokitno 82
 Rożyszcze 80, 84
 Równe 18, 46, 61, 64-66, 82-83, 86-87,
 90, 107-108, 118, 126, 131, 148-
 152, 159, 161-163, 167, 173-174,
 204, 215, 217, 219, 227-229,
 231, 234, 237, 240-241, 243,
 246, 255, 261
 Rudniki 172
 Rzadkówka 156
 Sambor 129
 Sapożyn 164
 Sarny 49, 82-83, 176, 178, 180, 182,
 185-186, 190, 194, 196, 198-201,
 205, 209, 211, 222-223, 225, 231
 Sarny Stacja 178-181, 185, 187, 190,
 201, 203, 223-226
 Satyjów 230, 233
 Sawczuki 89-90
 Semej zob. Semipałatyńsk
 Semigrany 81-82
 Semipałatyńsk (obec. Semej) 171
 Siedliszcze 89-90
 Sienkiewiczze 131
 Sienkiewiczówka 89-90, 131
 Sochy 203, 225
 Sztambuł (Konstantynopol) zob. Bi-
 zancjum
 Stanisław (obec. Iwano-Frankiwnsk)
 252-253
 Starobielsk Stacja 41
 Staryki 89-90
 Stawki 249-250

Stepań 82
Stołpce 43
Stołpce Stacja 40-41
Storożów 140
Sucha Beskidzka 171
Sumy 246
Szachy 200-201
Szack 80, 275
Szepetówka 130
Szepetówka Stacja 40-41
Święcica 172
Świrz 59, 61
Taraszczka 164
Tarnopol 131
Tarnówka 89
Tbilisi 42
Terespol 49
Tesłuhów 82, 84, 89
Tiotkino Stacja 41
Torczyn 54, 80
Tortosa 253
Toruń 172
Tuchów 267
Tuczyn 83
Turzysk 80
Tymkowicze Stacja 40-41
Tyszyca 184
Ubereż 184, 187
Ugły 195-196, 204
Uściług 10, 80
Warkowicze 84, 259
Warszawa 8, 39, 62, 87-88, 96, 101,
172, 253, 265, 274
Watyn 52-57
Werby (Werba) 78, 81, 83, 249
Werchy 18, 266-269
Wiazniki Stacja 41
Wielkie Oczy 17, 276
Wilno 101
Wiszniów 59, 61
Włodzimierz Wołyński 10, 78, 80,
93, 158-159, 263, 265
Włodzimierzec 81, 194
Wojnowice 176, 178-180, 182, 187,
226
Wolica 60-61
Wołoczyska Stacja 40-41, 130
Wólka 235, 237
Wysock 81
Wytyczno 275
Wyżwa (obec. Wyżwa Nowa) 78, 83,
89
Wyżwa Nowa zob. Wyżwa
Zabłocie 79
Zabołotinka Stacja 41
Zagaje-Dąbrowa 89
Zakopane 8
Zamek Bierzgłowski 172
Zamosty 60-61
Zawiercie 118, 121
Zawodnia 155, 157
Zdołbunów 81, 84, 130, 228, 231, 261
Zgorany 79, 83, 89
Złażne 81, 84, 89
Złoczów 252
Znamienka Stacja 41
Zofiówka 80, 84, 89
Żalin 235, 237
Żłobin 41
Żornów 259, 261
Żytkowicze 43, 49
Żytkowicze Stacja 40-41
Żytomierz 265
Żytyń Wielki 161

INDEKS OSOBOWY

(Kursywą podano nazwiska autorów cytowanych publikacji*)

- Abramowicz 184, 187
Adamski Łukasz 274
Aksamitowski Andrzej 189
Albinowa Kamila 204
Albinowa Nadia 204
Amośkin 175
Anders Władysław 274
Andriejew Grigorij 128, 132
Andrijczuk 228
Andriuszczenko Michał 85
Andruszczenko Mykoła 65-66
Anikiejew Jan 189
Aronowicz Rajchman 149
Awteka Kazimierz 195
Babad Dawid 149
Bajer Władysław 170, 172
Bajurinow 266
Balbuza 77
Bałabuszka Astap 190
Baran Wołodymyr 13-14, 16-17, 274-275
Baranow 54, 171
Basiński Euzebiusz 40, 273
Baum Julij 148
Beck Józef 7
Begma Wasilij 65-66, 101-102, 174-175, 215, 230, 233-234, 236
Behma Wasilij zob. Begma Wasilij
Beria Ławrientij 19, 40, 42-50, 67, 69, 73, 95, 103, 105
Berlas 215
Bezuhłyj Petro 255-256
Bielakow Karol 162-164
Bielawski Józef 190
Bielecki Mieczysław 213-214
Bieleńki 44
Biełocerkowski Iwan 94
Bilecki Iwan 65-66
Bind 87-88
Boczkow Wiktor 41, 43
Bohatyrenko 256
Bojko 160
Bolewajder 111
Bolewajder (córka Hrycykowskiego) 111
Bondarenko 231-232
Bondarewski 232
Bortnik Awsiej 194
Bowsz Artem 190
Brahyński 175
Brodowski Jan 191-192, 194, 202-204, 206, 209, 212, 224
Brondwin 60
Brzoza Czesław 17, 275
Buchalo Iwan 107-108, 242
Buczyło Maria 14, 274
Buhaj 235
Bukowiński Władysław 167-169, 171-172
Bulanda Edmund 254
Bułat 228
Canawa Ławrientij 41, 43, 103

* Kursywą zaznaczono autorów cytowanych publikacji. Uwzględniono jedynie autorów publikacji polskojęzycznych.

Cap Justyn 190
 Chaińska 214
 Chaiński Bronisław 214
 Charczuk 266, 269
 Chałamow 231-232
 Chilczuk 249
Chmielowiec Piotr 276
 Chojnicki Stanisław 193
 Chorążyczewski Julian 204, 206,
 210, 212
 Chroma 160
 Chruszczow Nikita 258
Ciesielski Stanisław 275
 Cukerman Estera 149
 Cukerman Hersz 149
 Czaszejko Grycian zob. Czeszejko
 Grycian
 Czech Józef 189
 Czega Wasyl 190
 Czerkunow 204
 Czerkunowa 212
 Czerkunowa Wikta 213
 Czernec 51, 56
 Czerniak 151, 153, 157
Czerniakiewicz Jan 275
 Czernik Siemion 163-164
 Czeszejko Grycian 200-203, 206-207,
 209-210, 225
 Czetyrko 60
 Cziszejko Gracjan zob. Czeszejko Gry-
 cian
 Czotman 170
 Czuczukało Wasyl 236, 244-246, 255-
 256
 Danysz I. 119-120
 Dawydczenko 255-256
 Demian Mikołaj 189
 Demian Sawwa 189
 Diaczuk 206
 Didenko 244
 Diemin 208
 Dmitrienko 138-139, 141-143, 145-
 146
 Dorko 193
 Drzepecki Bronisław 172
 Dudlak Józef 190, 192-193, 202-203,
 205, 209
 Dymnicz 235-236
Dzwonkowski Roman 275
 Dżus 259
 Ejzenberg Chaim 150
 Fainsztejn Ludwik 149
 Fastienkowa 162
 Fediukow Iwan 46-47, 174
 Ferapontow 215-216
 Fesowiec Akseni 190
 Gajek Jan 160-161
 Galek 213
 Gaławanow 86
 Giba 197
Głowacki Albin 275
 Godik Emilian 52, 54-55
 Goławski Bronisław 160-161
 Gopakow 247-248
 Gordienko A. 107-109, 111-112, 114,
 119-120, 122
 Gorlinski Nikołaj 47-48, 97, 128, 132,
 158, 165
 Górski 222
 Grabowski 156
 Grabowski Piotr 52, 54
 Greczicha Iwan 199-200, 213-214,
 222, 225
 Greczucha Iwan zob. Greczicha Iwan
 Griniew 227
Gross Jan Tomasz 13, 274
Grudzińska-Gross Irena 13, 274
Grzelak Czesław 10, 13, 273, 275
 Grzybowski Waclaw 7, 19, 39-40
Gurianow Aleksander 17, 275
 Guślak 228
 Halendra 59

Hawryluk 235-236
 Helb Teodor 149
 Hitler Adolf 9
 Hłuszczenko 175
 Hofenberg Józef 149
 Hołod 215, 244
 Hołowczun Iwan 19, 51-57
 Horbatenko I. 65-66, 230, 232, 255
 Horłów 77
 Hreczucha Mychajło 262, 265
 Hrycikowski (ojciec) 111
 Hrycikowski (syn) 111
Hryciuk Grzegorz 274-276
 Humnicki Stanisław 61-62, 86-88, 90
 Huńko Ustin 190
 Ibrahim ibn Jakub 252-253
 Indruszek Tadeusz 189, 193, 204-206
 Indruszek Władysław 206
 Iwanow 266
 Iwanow Władimir 258
Jabłonowski Marek 8, 276
Jaczyński Stanisław 10, 273
 Jakupczuk 228
 Jankowiak 101
 Janoroszczek Jan 214
 Januszew 85
 Jarecka Zofia 192, 212, 214, 224
 Jarecki Józef 204, 212
Jasiewicz Krzysztof 276
 Jendriszek Tadeusz zob. Indruszek Tadeusz
 Jendruszek Jan 200, 204
 Jendruszek Tadeusz zob. Indruszek Tadeusz
 Jendryszek Jan zob. Jendruszek Jan
 Jendryszek Tadeusz zob. Indruszek Tadeusz
 Jerkowicz 131
 Jewdokimenko 234-235
 Jewtuch 189
Jeżewski Leopold 276
 Johwed Beniamin Ilin 149
 Kadkin 160
 Kaftan Moisza Nachman 106
 Kaganowski 139
Kalas Maria 172
 Kałajda 51
 Kałasznikow Mychajło 101, 103
 Kamięszczyk Makar 119-120
 Kamiński 106, 110, 113
 Kamzeł Jan 190
 Kamzeł Nichtot 190
 Kapłan Józef 149
 Karsowa 59
 Kazancew 162
 Kirk Marcin 93
 Kisil 264
 Klejman 193
 Kociubenko 160, 244
 Kocobenko 87
 Kogan Dawid 149
 Kogan Jakub 149
 Kohn Samuel 149
 Koladenko 244-245
Kołakowski Piotr 276
 Kondratenko 51, 55-56
 Konwerski 234
 Korczewski S. 215
Kornat Marek 7, 276
 Kornijczuk 234
 Korosiński Mieczysław 184
 Korszunow 171
 Kowalczuk 53
 Kowalczuk Iwan 267-268
 Kowalczuk Mikołaj 18-19, 266-270
 Kowalczuk Paweł 18-19, 266-269
 Kowalew 176, 178
 Kowalicha 59
 Kowaliszyn Antoni 189
 Kowaliszyn Atanazy 189
Kowalów Witold Józef 172

Kozimala Irena 276
Kozłowski Eugeniusz 10, 273
 Kozłowski Leon 254
Krasnow 44
Krawiec 162, 164
 Kreczmarowski H. 134
 Krisan 77
 Kropiwko 232
 Kruczinenko 230, 232
 Krutow Roman 122, 124-125, 215
 Kryworuczko 245
 Kucharski 194, 206
Kuczerepa Mykoła 20
Kuczyński Antoni 275
 Kulisz Pantalejmon 254
 Kułaj 230
 Kunicki Mikołaj 66
 Kuszczenko 216
 Kuszer Rubin 149
 Kuzniecowa 122, 125
 Kwitko 247
 Kyrylenko 102
 Lachowski Michał 53, 57
 Laks Maria 148
 Laskowski 175
 Lebedyński Oleg 196-200, 223-224
Lebiediewa Natalja 8, 276
 Lec Olga 85
 Lehostajew 260
 Leonidow 131
 Leonow 146-147, 157
 Leszczenko 259
 Leszniewska Marianna 121
 Lewandowski 106
 Lewczenko 144, 228
 Leżenbruch Feige 135
 Leżenbruch Lea 135
 Leżenbruch Pejsach 105-107, 134-137, 242-243
 Leżybruch Pejsach zob. Leżenbruch Pejsach
 Lęgorz Stanisław 106, 108, 110, 113, 137, 140, 155
 Lęgorzowa 106
 Limański 184
 Lubecka 222
 Lubelski Maurycy 148
 Łosiew Jewgenij 151-152, 160, 219, 243
 Łoszakow 208
Łoza Stanisław 273
 Łukaszew 213
 Maja 101
Majchrowski Jacek Maria 273
 Majewski Kazimierz 252, 254
 Majnemer D. 253
 Major 228
Majus Krzysztof Dawid 17, 276
 Makarow 44
 Makowij 266
 Malczik 214
 Marcenowski Tosza 138-139
 Marczuk Wasyl 18-19, 267-269
 Margolis Ignacy 148
 Marhulis 215
 Maroko Tauba 148
 Maruskowski 242
 Masticki 159, 161, 217, 241
 Maszczinow 236
Materski Wojciech 274-276
 Mawlawski 206
 Melnychuk 259
 Mendelson Benjamin 149
 Miatowicz 264
 Michajlik 97
 Michajluta zob. Mychajluta
 Michalska Antonina 121
 Michiejew Anatolij 19, 58, 60-61
 Michin 176-177, 179-181, 184-185, 187, 193, 196, 203, 225-226
 Mieciewicz 59
 Miedwiediew 97

Mielnik 228
 Mielnik Mikołaj 53
 Mierkułow Wsiewołod 40-45, 92,
 115, 124, 126, 144, 146
 Mierkułowa 46
 Mieszko I 253
 Mikołajczuk 194
 Miller Maniek 189
 Miłasz 264
 Mindier F. 105-106, 118, 123-126,
 135-137
 Miniejew 160
 Minsburg 85
 Miroszniczenko 198, 201
 Miszczenko S. 232, 255-256
 Mołotow Wiaczesław 9, 11, 19, 39-
 40, 49
 Morozow 178, 180
 Mucha Fiodor 18-19, 266-269
Musiał Bogdan 276
 Muzyka Gordziej 53
 Muzyka Roman 52-54, 57
 Mychajluta 66, 174
 Narodkiewicz 53, 56
 Nawolniew 265
 Nazarenko 231
 Nazarko 185
Nazaruk Osyp 274
 Nesterenko Iwan 215-216, 234, 236,
 244
 Niedbalski Zbyszek 195
 Nikitin 60, 249
 Nowak Grzegorz 53
 Nowak Tymoteusz 53
 Obiegło Antoni 190
 Obiegło Józef 190
 Oksa 77
 Oliwer Paulina 148
 Opeskin 255
 Orlicka Stefania T. Mawr. 148
 Osipczuk 228
 Ostapczuk 235
 Ostrowska 170
Paczkowski Andrzej 275
 Palczyński Grzegorz 93
 Parchomenko 259
 Parfeniuk 235
 Pasternak Jarosław 251-253
 Pawlenko 244-245
 Pedun P. 230, 232
 Petrusenko 244-245
 Pieńkowski 97
 Pietrow 44
Pietrow Nikita 277
 Pietrow Wiktor 252, 254
 Pilc Adolf 148
 Pinczak 137
 Piotrowski Antoni 264-265
 Pirożok Stepan 60
 Poliszczuk 245
 Połtawcew 163-164
 Ponomarenko F. 175, 216, 230, 255
 Ponomarowa 101
 Potiomkin Władimir 7
 Potoccy, rodzina 172
 Pozdniakow 175
 Prijmaczko 264
 Prokopowicz 106
 Prostakow 230, 233
 Pryzenko I. 244-245
Przebinda Grzegorz 273
 Przestaniec Borys 53
 Pszeniczny 264
 Pund Anton 149
 Puzanowski 170
 Puzyrenko 216
Raczyński Edward 278
 Radziwiłł Ferdynand 172
 Radziwiłł Janusz 169, 172
 Radziwiłł Pelagia (z d. Sapieha) 172
 Rajbeniach Hersz 149
 Ratinow Abram 148

Reda Stanisław 190
 Rehan 230, 232
 Riabczycki Mikołaj 190
 Rodal Bruno 148
 Romanow 218
Rosowska Ewa 274
Rotfeld Adam Daniel 8, 276
 Rozencwajg Jakub 148
 Rozin Zygmunt 96
 Rudenko 45
 Rutka (ojciec Antoniego Rutki) 193, 205
 Rutka Antoni 190, 192-193, 202-205, 209
 Rutko zob. Rutka Antoni
 Rybalko 247
 Rydz-Śmigły Edward 7-8, 216, 276
 Ryżkow Nikołaj 59
 Saczewa Piotr 93
 Sadłucki Antoni 197-198, 206
 Sadowski 175
Samsoniuk Tetiana 274
 Sapiaha Adam Stefan 171
 Sawczenko 223-224
 Semenczuk Anton 109-112, 114, 242
 Sidorienko 263-264
 Siedlecki 211
Siedlecki Julian 278
 Siemionow 85
 Sierow Iwan 19, 40-45, 58, 91, 103, 277
 Sikorski Władysław 192, 202, 204-205, 209
 Sirobaba 255
Składkowski Felicjan Sławoj 278
 Slesarenko 159, 161
 Słobodianik 51, 55-57
Smaga Józef 273
 Smiszko Orest zob. Śmiszko Marcjan Orest
 Smolarczuk Iona 268
 Smolarczuk Iwan 267
 Sodłucki zob. Sadłucki Antoni
 Solinowski Adam 190
 Sołocha 230
 Sołomenczuk 234, 236
 Sołomianik 137
 Sonin 175
 Sotnik 234
 Spiro Bernard 148
 Stalin Józef 8-9, 59, 279
 Stalska 170
 Starczuk Iwan 252-253
Stawecki Piotr 8, 276
 Stepanow 100
 Stępień Antonina 184, 187
 Stępień Czesław 184, 187, 211
 Stępień Edward 184, 187
 Stępień Eugenia 184, 187
 Stępień Jan 18, 176-189, 193-196, 198-211, 214, 222-227
 Stępień Józef 118, 121, 184, 187
 Stępień Józefa 184, 187, 211
 Stępień Kacper 204, 211
 Stępień Kazimiera 184, 187
 Stępień Maria zob. Stępień Marianna
 Stępień Marianna 110, 113, 118, 121, 140, 153
 Stępień Stanisław, s. Franciszka 19, 107, 109-110, 112-116, 118-126, 133-134, 137-143, 145-146, 151-156, 217-219, 237-243, 246-248, 257
Stępień Stanisław 11-12, 20, 107, 274, 278
 Stępień Stefan 184, 187, 211
 Stępień Witold Kazimierz 118, 121, 153
 Stępień Zbigniew Stanisław 118, 121, 153
 Sucharczuk 215
 Suchon Ławrentij 190

Suchon Michał 190
 Sudanowicz 105-106
Sudoł Adam 278
 Sukajło Wasilij 190
 Surżyna N. 133
Szawłowski Ryszard 278
 Szczelakow 77
 Szczepan Stefan 18-19, 267-269
 Szczerbak Pyłyp 65-66, 234, 255
Szcześniak Andrzej Leszek 7, 279
 Szczetinski Antoni 190
 Szczetinski Waclaw 190
 Szczypta Stanisław 172
 Szelązek Adolf Piotr bp 169-170, 172
 Szenglasz 190
 Szeremet Sawwa 189
 Szeremet Wasyl 189
 Szestak 131
 Szestoniewicz 211
 Szkrob 245
 Szmidt Iwan (Jan) 190
 Szmulewicz Felicjan 148
 Szumakow 231-232
 Szuster 59
Szwahulak Mychajło 274
 Szyszkowski Mikołaj 141-142, 242
 Śmieszko Marcjan Orest 252, 254
 Tacenko 98, 221-222
 Tarasiuk Anton 149
 Tarczyński Zdzisław 195
 Tatarenko 259
 Tepluk 235
 Tilman 235
 Timofiejew 146-147, 157-158
 Timoszenko Siergiej 10
 Titowski 194
 Todorow 51
Torkunow Anatolij 8, 276
 Truchanenko 234, 236
Trusiewicz Feliks 278
 Trusow 45
 Tukasz 235
Turlejska Maria 8, 278
 Tymoszenko Mychajło 255-256, 259
 Tyżuk 160
 Usenko 228
 Utkin 94, 176, 178, 225
 Wachbrajt Józef zob. Wachbrujt Józef
 Wachbrujt Józef 110, 113, 139-140, 242-243
 Wachła 54
 Wainsztein 99
 Wajchbrujt Józef zob. Wachbrujt Józef
 Wajsbrum Dawid 148
 Wajzun 56
 Wakuła Wasyl 189
 Wasiutyński 232
 Wawrzeńczuk 249
 Weleś Borys 190
 Weźneweć M. 244-245
 Węgierski 237
 Wihura 58
 Winiarski Józef 200, 206, 225
 Władymyrow 232
 Własiuk Emelian 60
Wnuk Rafał 279
 Wochan 131
 Wojczel 160
 Wolf Leon 148
 Wołk Józef 159
 Wołodarska 46
 Wołoszenko Sawa 255-256
 Wołoszin 234-235
Woszczyński Bolesław 274
 Wowk 231
 Woźniak 206
Woźniak Rafał 274
 Wybergaj Stanisław 148
Wysocki Wiesław Jan 8, 279
 Zacharow 160

Zafran Isak 111, 119-120
Zajcew 217-220, 239-240, 243
Zakon M. 215
Zalińska Franciszka 121
Zaręba 260
Zaricki D. 174-175
Zlenko Andrij 258, 261
Złotkowski Cherubin 279
Zubaszew Mytrofan 150
Zundilewicz Anna 149
Żaczycki Henryk 202-203, 206-207,
209-210
Żaczyński Henryk zob. Żaczycki Hen-
ryk
Żbikowski Andrzej 273
Żeltyński zob. Żeltyński
Żeltyński 106-107, 123, 133, 142, 145,
218, 238-239
Żołtyński zob. Żeltyński
Żurawicki Izaak 149
Żurawski vel Grajewski Przemysław
279
Żurba Izidor 190

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ

(Фамилии и имена авторов цитируемых публикаций выделены курсивом*)

- Абрамович 184, 187
Автека Казимир 195
Аксамитовский Андрей 189
Алексеева Н. 274
Альбинова Камила 204
Альбинова Надежда 204
Амоськин 175
Андреев Григорий 128, 132
Андрийчук 228
Андрущенко Микола 65-66
Андрущенко Михаил Андреевич 85
Аникеев Иван 189
Аронович Райхман Исакович 149
Афанасьев Юрий 9, 275
Бабад Давид Пинкусович 149
Баер Владислав 170, 172
Бажан Микола 273
Балабушка Астап 190
Бальбуза 77
Баран Володимир 13, 17, 275
Баранов 54, 171
Баум Юлій Абрамович 148
Баюринов 266
Бегма Василий (Василь) 65-66, 101-102, 174-175, 215, 230, 233-234, 236
Безуглий Петро 255-256
Бек Юзеф 7
Беленький 44
Белецкий Мечислав 213-214
Белоцерковский Иван 94
Белявский Юзеф 190
Беляков Кароль Теофилович 162-164
Берия Лаврентий 19, 40, 42-50, 67, 69, 73, 95, 103, 105
Берляс 215
Бинд 87-88
Білецький Иван 65-66
Бовш Артём 190
Богатиренко 256
Бойко 160
Болевайдер 111
Болевайдер (дочь Грициковского) 111
Бондаревський 232
Бондаренко 231-232
Бортник Авсей 194
Боряк Геннадій 274
Бочков Виктор 41, 43
Брагинський 175
Бродовский Иван Феликсович 191-192, 194, 202-204, 206, 209, 212, 224
Брондвин 60
Бугай 235
Будницький Олег 274
Буковинский Владислав Иосифович 167-169, 171-172
Булаңда Эдмунд 254
Булат 228
Бухало Иван Леонтъевич 107-108, 242

* В именном указателе учтено только авторов русскоязычных и украиноязычных публикаций.

Вавренчук 249
 Вайзун 56
 Вайнштейн 99
 Вайсбрум Давид Моерович 148
 Вайхбруйт (Вахбруйт) Иосиф 110,
 113, 139-140, 242-243
 Вакула Василий 189
 Васютинський 232
 Вахля 54
 Вежневець М. М. 244-245
 Велесь Борис 190
Величко А. 279
 Венгерский 237
 Вибергай Станіслав Германович
 148
 Винярский Юзеф 200, 206, 225
 Вихура 58
 Владимиров 232
 Власюк Емельян 60
 Вовк 231
 Возняк 206
 Войчель 160
 Волк Юзеф 159
 Володарская 46
 Волошенко Савелий 255-256
 Волошін 234-235
 Вольф Леон Генрихович 148
 Вохан 131
 Гаврилюк 235-236
 Гаек Иван 160-161
 Галаванов 86
 Галек 213
 Галендра 59
 Гельб Федір Саломонович 149
 Гжибовский Вацлав 7, 19, 39-40
 Гиба 197
 Гитлер Адольф 9
 Глуценко 175
 Годик Емельян Трофимович 52,
 54-55
 Головский Бронислав Францович
 160-161
 Головчун Иван Андронович 19,
 51-57
 Голод 215, 244
 Гопаков 247-248
 Горбатенко І. 65-66, 230, 232, 255
 Горденко А. С. 107-109, 111-112,
 114, 119-120, 122
Горланов О. 275
 Горлинский Николай 47-48, 97,
 128, 132, 158, 165
 Горлов 77
 Гофенберг Іосиф Панкусович 149
 Грабовский 156
 Грабовский Петр Николаевич
 52, 54
 Гречуха 200, 213
 Гречуха (Гречиха) Иван Никола-
 евич 199-200, 213-214, 222,
 225
 Гречуха (Черкунова) Викта 213
 Гречуха Михайло 262, 265
 Гринев 227
 Грициковский (отец) 111
 Грициковский (сын) 111
 Гумницький Станислав Викентье-
 вич 61-62, 86-88, 90
 Гунько Устин 190
 Гурский 222
Гурьянов Александр 275
 Гусяк 228
 Давидченко 255-256
 Даныш И.П. 119-120
 Демин 208
 Демьян Николай 189
 Демьян Савелий 189
 Джепецкий Бронислав 172
 Джус 259
 Димніч 235-236
 Діденко 244
 Дмитренко 138-139, 141-143, 145-
 146
Довбня Ольга 16, 275

Дорко 193
 Дудляк Юзеф 190, 192-193, 202-203, 205, 209
 Дячук 206
 Евтух 189
 Ейзенберг Хаїм 150
 Ендрушек Иван (Ендрушек, Ендришек) 200, 204
 Еркович 131
 Євдокіменко 234-235
 Жачицкий (Жачинский) Генрих 202-203, 206-207, 209-210
 Желтинский (Жолтинский) 106-107, 123, 133, 142, 145, 218, 238-239
 Журавицький Ісаак Шамович 149
 Журба Сидор 190
 Зайцев 217-220, 239-240, 243
 Закон М.М. 215
Залесский Константин 273
 Залинская Францишка Францовна 121
 Заремба 260
 Заріцький Д.И. 174-175
 Зафран Исаак Л. 111, 119-120
 Захаров 160
Земсков Виктор 279
 Зленко Андрій 258, 261
Зубашев Митрофан 150
 Зундилевич Анна Мироновна 149
 Иванов 266
 Иванов Владимир 258
Ивкин Владимир 274
 Индрушек (Ендрушек, Ендришек) Владислав 206
 Индрушек (Ендрушек, Ендришек) Тадеуш 189, 193, 204-206
 Ібрагім ібн Якуб 252-253
 Йохвед Беньямін Ильїн 149
 Кагановский 139
 Кадкин 160
 Казанцев 162
 Калайда 51
 Калашніков Михайло 101, 103
 Каменщик Макар Назарович 119-120
 Камзель Иван 190
 Камзель Нихтот 190
 Каминский 106, 110, 113
 Каплан Йосип Беньямінович 149
 Карсова 59
 Кафтан Мойша Нахман 106
 Квитко 247
 Кириленко 102
 Кирк Мартин 93
 Кисиль 264
Кичій Иван 14, 276
 Клейман 193
Кобринович І. 276
 Ковалиха 59
 Ковалишин Антон 189
 Ковалишин Афанасий 189
 Ковальов 176, 178
 Ковальчук 53
 Ковальчук Иван 267-268
 Ковальчук Николай Корнилович 18-19, 266-270
 Ковальчук Павел Игнатович 18-19, 266-269
 Коган Давид Мойсейович 149
 Коган Яків Львович 149
 Козловский Леон 254
 Коляденко 244-245
 Кон Самуїл Шулімович 149
 Конверський 234
 Кондратенко 51, 55-56
Кондратюк Константин 276
Кондратюк С. 276
 Корнійчук 234
 Коросинский Мечислав 184
 Корчевський С.К. 215
 Коршунов 171
 Коцюбенко 87
 Коцюбенко 160, 244

Кравец 162, 164
Краснов 44
 Кречмаровський Г. 134
 Криворучко 245
 Крисан 77
 Кропівко 232
 Крутов Роман 122, 124-125, 215
 Кручиненко 230, 232
 Кузнесов 122, 125
 Кулай 230
 Куліш Пантелеймон 254
 Куницкий Николай 66
 Кухарский 194, 206
Кучерена Микола 10-11, 15, 276
 Кушер Рубин Зейликович 149
 Кущенко 216
 Лакс Марія Пінхусовна 148
 Лебединский Олег Емельянович 196-200, 223-224
 Левандовский 106
 Левченко 144, 228
Легасова Л. 278
 Легостаев 260
 Леженбрух (Лежибрух) Пейсах Ицкович-Давыдович 105-107, 134-137, 242-243
 Леженбрух Леа 135
 Леженбрух Фейге 135
 Ленгож Станислав 106, 108, 110, 113, 137, 140, 155
 Ленгожова 106
 Леонидов 131
 Леонов 146-147, 157
 Лец Ольга Петровна 85
 Лешневская Марианна Францовна 121
 Лещенко 259
 Лиманский 184
Литвин Микола 9, 276
 Лосев Евгений 151-152, 160, 219, 243
 Лошаков 208
 Лукашев 213
Луцький Олександр 9, 276
 Любельський Маврікій Саулович 148
 Любецка 222
 Лясковський 175
 Ляховский Михаил 53, 57
 Мавлавский 206
 Маевский Казимир 252, 254
 Майнемер Д. 253
 Майор 228
 Макаров 44
 Маковий 266
 Мальчик 214
 Марголіс Ігнат Ізрайлевич 148
 Маргуліс 215
 Мароко Тауба Мойсеївна 148
 Марушковский 242
 Марценовский Тоша Прокопович 138-139
 Марчук Василий Давидович 18-19, 267-269
 Мاستицкий 159, 161, 217, 241
 Мацінов 236
 Мая 101
 Медведев 97
 Мельник 228
 Мельник Николай 53
 Мельничук 259
 Мендельсон Беньямін Яковлевич 149
 Меркулов Всеволод 40-45, 92, 115, 124, 126, 144, 146
 Меркулова 46
 Мецкевич 59
 Мешко I 253
 Миколайчук 194
 Милаш 264
 Миллер Манек 189
 Миндер Ф. 105-106, 118, 123-126, 135-137
 Минеев 160

Минсбург 85
Мирошниченко 198, 201
Михайлик 97
Михайлюк Олексій 14, 276
Михайлюта 66, 174
Михальская Антонина Францовна 121
Михеев Анатолий 19, 58, 60-61
Михин 176-177, 179-181, 184-185, 187, 193, 196, 203, 225-226
Мищенко С. 232, 255-256
Молотов Вячеслав 9, 11, 19, 39-40, 49
Морозов 178, 180
Музыка Гордей 53
Музыка Роман Лукьянович 52-54, 57
Муха Федор Яковлевич 18-19, 266-269
Мятович 264
Навольнев 265
Назаренко 231
Назарько 185
Народкевич 53, 56
Науменко Кім 9, 276
Недбальский Збышек 195
Нестеренко Иван 215-216, 234, 236, 244
Нікітін 60, 249
Новак Григорий 53
Новак Тимофей 53
Обегло Антон 190
Обегло Юзеф 190
Окса 77
Олівер Пауліна Гершовна 148
Опескін 255
Орлицька Стефанія Т. 148
Осипчук 228
Остапчук 235
Островская 170
Павленко 244-245
Пальчинский Григорий Григорович 93
Парфенюк 235
Пархоменко 259
Пастернак Ярослав 251-253
Педун П.М. 230, 232
Пеньковский 97
Петров 44
Петров Віктор 252, 254
Петров Никита 152, 273, 277
Петровский Антон 264-265
Петрусенко 244-245
Пинчак 137
Пирожок Степан 60
Півницький Микола 14, 276
Підкова Ігор 273
Пільц Адольф Хілевич 148
Поздняков 175
Поліщук 245
Полтавцев 163-164
Пономаренко Ф. 175, 216, 230, 255
Пономарьова 101
Потёмкин Владимир 7
Потоцкие 172
Престанец Борис 53
Призенко І.П. 244-245
Приймачко 264
Прокопович 106
Простаков 230, 233
Пузановский 170
Пузиренко 216
Пунд Антон Семенович 149
Пхиденко Ігор 10, 277
Пшеничний 264
Радзивилл Пелагея (Сапега) 172
Радзивилл Фердинант 172
Радзивилл Януш 169, 172
Райбеньях Герш Беньямінович 149
Ратінов Абрам Истрович 148
Реган 230, 232
Реда Станислав 190

- Рогинский А. 275
 Родал Бруно Германович 148
 Розенцвайг Яків Гедалевич 148
 Розин Сигизмунт Брониславович 96
 Романов 218
 Руденко 45
 Руккас Андрій 277
 Рутка 193, 205
 Рутка (Рутко) Антон 190, 192-193, 202-205, 209
 Рыбалко 247
 Рыдз-Смиглы Эдвард 7-8, 216, 276
 Рыжков Николай 59
 Рябчицкий Николай 190
 Савченко 223-224
 Садлуцкий (Содлуцкий) Антон 197-198, 206
 Садовський 175
 Самсонюк Тетяна 10, 277-278
 Сапега Адам Стефан 171
 Сачева Пётр 93
 Седлецкий 211
 Семёнов 85
 Семенчук Антон Ефимович 109-112, 114, 242
 Серов Иван 19, 40-45, 58, 91, 103, 277
 Сидоренко 263-264
 Сикорский Владислав 192, 202, 204-205, 209
 Симоненко Ігор 277
 Сіробаба 255
 Скоркин Константин 273
 Слесаренко 159, 161
 Сливка Юрій 273
 Слободяник 51, 55-57
 Смішко Маркіян-Орест 252, 254
 Смолій Валерій 273, 277
 Смолярчук Иван 267
 Смолярчук Иона 268
 Солиновский Адам 190
 Соломенчук 234, 236
 Соломянык 137
 Солоха 230
 Сонін 175
 Сотнік 234
 Спіро Бернанд Саулович 148
 Сталин Иосиф 8-9, 59, 279
 Стальская 170
 Старчук Иван 252-253
 Стемпень Антонина 184, 187
 Стемпень Витольд Казимир Станиславович 118, 121, 153
 Стемпень Евгения 184, 187
 Стемпень Збигнев Станислав Станиславович 118, 121, 153
 Стемпень Казимера 184, 187
 Стемпень Кацпер 204, 211
 Стемпень Мария (Марианна) Макаровна 110, 113, 118, 121, 140, 153
 Стемпень Станислав Францович 19, 107, 109-110, 112-116, 118-126, 133-134, 137-143, 145-146, 151-156, 217-219, 237-243, 246-248, 257
 Стемпень Степан 184, 187, 211
 Стемпень Чеслав 184, 187, 211
 Стемпень Эдвард 184, 187
 Стемпень Юзеф Францович 118, 121, 184, 187
 Стемпень Юзефа 184, 187, 211
 Стемпень Ян Кацпрович 18, 176-189, 193-196, 198-211, 214, 222-227
 Степанов 100
 Суданович 105, 106
 Сукайло Василий 190
 Супруненко Олександр 277
 Суржина Н. 133
 Сухарчук 215
 Сухон Лаврентий 190
 Сухон Михаил 190

Тарасюк Антон Павлович 149
 Тарчинский Здислав 195
 Татаренко 259
 Таценко 98, 221-222
 Теплюк 235
 Тимофеев 146-147, 157-158
 Тимошенко Михайло 255-256, 259
 Тимошенко Сергей 10
 Титовский 194
 Тільман 235
 Тодоров 51
Токарський Василь 13, 17, 275
 Трусов 45
 Труханенко 234, 236
 Тукаш 235
 Тыжук 160
 Усенко 228
 Уткин 94, 176, 178, 225
 Файнштейн Людвиг Беньямінович 149
 Фастенкова 162
 Федюков Иван 46-47, 174
 Ферапонтов 215-216
 Фесовец Аксений 190
 Хаинская 214
 Хаинский Бронислав 214
 Харламов 231-232
 Харчук 266, 269
 Хільчук 249
 Хойницький Станислав 193
 Хоронжичевский Юлиуш 204, 206, 210, 212
 Хрома 160
 Хрущов Никита 258
 Цанава Лаврентий 41, 43, 103
 Цап Юстин 190
 Цукерман Герш Киселевич 149
 Цукерман Естера Киселевна 149
 Чега Василий 190
 Черкунов 204
 Черкунова 212
 Чернец 51, 56
 Черник Семён 163-164
 Черняк 151, 153, 157
 Четырко 60
 Чех Юзеф 189
 Чешейко (Чашейко) Грициан 200-203, 206-207, 209-210, 225
 Чотман 170
 Чучукало Василь 236, 244-246, 255-256
 Шеленжик Адольф Пётр 169-170, 172
 Шенгляш 190
 Шеремет Василий 189
 Шеремет Савелий 189
 Шестак 131
 Шестоневич 211
 Шишковский Николай Адольфович 141-142, 242
 Шкроб 245
 Шмидт Иван (Ян) 190
 Шмулевич Філіцій Биманович 148
 Шумаков 231-232
Шуст Роман 273
 Шустер 59
 Щелаков 77
 Щепан Стефан Францевич 18-19, 267-269
 Щербак Пилип 65-66, 234, 255
 Щетинский Антон 190
 Щетинский Вацлав 190
 Щыпта Станислав 172
 Якупчук 228
 Янковяк 101
 Янороцек Ян 214
 Янушев 85
 Ярецькая Зофья 192, 212, 214, 224
 Ярецький Юзеф 204, 212

Plakat propagandowy 1939 r. z gazety Zarządu Politycznego Frontu Ukraińskiego „Czerwona Ukrajina”

Tekst na plakacie:

Wybrańcy pracującego narodu!

Głosujcie za wejściem Zachodniej Ukrainy do składu Ukrainy Radzieckiej, za jedyną, wolną i kwitnącą Ukrainą Radziecką!

Na zawsze zniszczymy granice między Zachodnią i Radziecką Ukrainą!
Niech żyje Ukraina Radziecka!

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1. 1939, 17 вересня, Москва – *Нота міністра закордонних справ СРСР В'ячеслава Молотова вручена польському послу в Москві Вацлаву Гжибовському в ночі з 16 на 17 вересня про вступ радянських військ на східну територію Другої Речіпосполитої* 39
2. 1939, 20 вересня, Москва – *Директива народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії щодо організації нових пунктів прийому для польських військовополонених на території Радянського Союзу* 40
3. 1939, 24 вересня, Москва – *Телефонограма народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії щодо польських військовополонених на території Другої Речіпосполитої, занятої радянськими військами* 43
4. 1939, 26 вересня, Москва – *Телефонограма народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про припинення звільнення польських військовополонених, що походять зі східних територій Другої Речіпосполитої, занятих Червоною армією* 44
5. 1939, 3 жовтня, Москва – *Телефонограма народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії щодо польських військовополонених* 45
6. 1939, 7 жовтня, Москва – *Директива народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про комплектування табору військовополонених для будівництва дороги Новоград-Волинський – Львів* 47
7. 1939, 11 жовтня, Москва – *Доповідна записка Лаврентія Берії № 4584/Б В'ячеславу Молотову стосовно польських військовополонених* 49
8. 1939, 14 жовтня, Луцьк – *Доповідна записка Луцького міського відділу освіти про початок навчання в школах і радянізацію шкільництва* 50

9. 1939, 26 жовтня, Луцьк – *Витяг із протоколу закритого судового засідання Військового трибуналу 5-ї армії Українського фронту в справі поляка, Івана Андроновича Головчуна, звинуваченого у співробітництві з польською поліцією і доносах на членів КПЗУ* 51
10. 1939, 26 жовтня, Луцьк – *Вирок Військового трибуналу 5-ї армії Українського фронту щодо засудження польського громадянина Івана Андроновича Головчуна на смертну кару через розстріл* 56
11. 1939, 29 жовтня, Львів – *Спеціальне повідомлення начальника Особливого відділу НКВС Українського фронту Анатолія Міхеєва народному комісару внутрішніх справ УРСР Івану Серову на тему настроїв мешканців Східних Кресів під час виборів до Народних Зборів* 58
12. 1939, [13 грудня], Рівне – *Фрагмент анкети заарештованого Станіслава Вікентійовича Гумницького, звинуваченого у антирадянській діяльності* 61
13. 1939, 21 грудня, Київ – *Витяг з постанови ЦК КП(б)У щодо обліку і виселення польських осадників із Східних Кресів Другої Речіпосполитої* 62
14. 1939, 24 грудня, Київ – *Постанова ЦК КП(б)У про конфіскацію майна польських осадників, які підлягали виселенню зі Східних Кресів Другої Речіпосполитої* 63
15. 1939, 27 грудня, Рівне – *Витяг з протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У на тему матеріальної і житлової ситуації біженців, обліку їх та висилки вглиб СРСР* 64
16. 1939, 29 грудня, Москва – *Інструкція народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про спосіб виселення осадників зі Східних Кресів Другої Речіпосполитої* 67
17. 1939, 29 грудня, Москва – *Положення про спеціальних переселенців і працевлаштування осадників, виселених зі Східних Кресів Другої Речіпосполитої* 70
18. 1939, 29 грудня, Москва – *Постанова Ради Народних Комісарів СРСР, щодо поведінки центральних і місцевих властей з польськими осадниками, виселеними зі Східних Кресів Другої Речіпосполитої* 73

19.	1939, 31 грудня, Київ – Постанова ЦК КП(б)У про націоналізацію будинків на Східних Кресах Другої Речіпосполитої . . .	76
20.	1939, 31 грудня, Луцьк – Витяг з постанови Президії Луцької міської ради про націоналізацію будинків в місті	77
21.	1939, 31 грудня, Київ – Витяг з постанови Політбюро ЦК КП(б)У щодо утворення районів на території Другої Речіпосполитої, занятій Радянським Союзом	78
22.	1940, 14 січня – Доповідна записка про антирадянські настрої в середовищі Поляків, вивезених зі Східних Кресів Другої Речіпосполитої	85
23.	1940, 15 січня, Рівне – Постанова слідчого Управління НКВС Рівненської області про закінчення розслідування та звільнення з арешту Станіслава Вікентійовича Гумницького	86
24.	1940, 17 січня, Київ – Витяг з постанови Політбюро ЦК КП(б)У про зміну складу районів на території колишнього Волинського воєводства	88
25.	1940, 21 січня, Рівне – Наказ про звільнення з арешту Станіслава Вікентійовича Гумницького	90
26.	1940, 2 лютого, Луцьк – Справа розміщення воєнних біженців, колишніх польських громадян, які зібралися на станціях Ковеля і Ківерець з наміром повернення до своїх домівок	91
27.	1940, 11 лютого, Київ – Справа розміщення і працевлаштування воєнних біженців, які походили з території центральної Польщі, а також боротьби з антирадянськими настроями серед них	95
28.	1940, 1 березня, Луцьк – Настанови Волинського обласного комітету КП(б)У щодо відбору з бібліотек Волинської області літератури, визнаної антирадянською	98
29.	1940, 4 березня, Київ – Постанова Політбюро ЦК КП(б)У про недоліки зберігання партійних документів у парторганізаціях Рівненської області	99
30.	1940, 7 березня, Москва – Директива народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про виселення по-вій зі східних територій Другої Речіпосполитої, включених до УРСР	103

31. 1940, 13 березня, Корець – *Витяг з протоколу допиту свідка Пейсаха Леженбруха з метою отримання від нього інформації про колишніх співпрацівників польської розвідки в місті Корець* 105
32. 1940, 28 березня, Корець – *Витяг з протоколу допиту свідка Івана Бухала в справі Станіслава Францовича Стемпеня, звинуваченого у співробітництві з польською розвідкою в міжвоєнний період* 107
33. 1940, 29 березня, Корець – *Протокол допиту свідка Антона Семенчука в справі служби Станіслава Францовича Стемпеня в Корпусі охорони пограниччя в місті Корець* . 109
34. 1940, 29 березня, Корець – *Витяг з протоколу допиту свідка Антона Семенчука в справі звинуваченого у антирадянській діяльності Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 112
35. 1940, 31 березня, Корець – *Постанова у справі арешту і обшуку квартири Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя, звинуваченого у антирадянській діяльності у міжвоєнний період* 114
36. 1940, 31 березня, Корець – *Анкета заарештованого Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 116
37. 1940, 31 березня, Корець – *Протокол обшуку квартири заарештованого Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 119
38. 1940, 1 квітня, Корець – *Протокол допиту колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя Станіслава Францовича Стемпеня, заарештованого та звинуваченого в антирадянській діяльності в міжвоєнний період* 120
39. 1940, 4 квітня, Корець – *Постанова оперативного уповноваженого 3-го відділення Корецького районного відділу НКВС про арешт та обшук квартири Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 122

40. 1940, 4 квітня, Корець – *Постанова оперативного уповноваженого 3-го відділення Корецького районного відділу НКВС про застосування запобіжного заходу у вигляді арешту щодо Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя, звинуваченого у антирадянській діяльності в міжвоєнний період* 124
41. 1940, 7 квітня, Київ – *Витяг з рішення ЦК КП(б)У щодо забезпечення зброєю партійних працівників радянських державних установ на східних територіях Другої Речіпосполитої, включених до складу СРСР* 126
42. 1940, 15 квітня, Київ – *Доповідна записка заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР Миколи Горлинського до заступника начальника Головного економічного Управління НКВС СРСР Григорія Андреева про стан торгівлі на територіях, включених до складу СРСР* 128
43. 1940, 19 квітня, Корець – *Інформація Корецької сільської ради про заарештованого Станіслава Францовича Стемпеня, коменданта місцевої застави Корпусу охорони пограниччя* 133
44. 1940, 29 квітня, Корець – *Протокол допиту свідка Пейсах Леженбруха в справі заарештованого Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 134
45. 1940, 29 квітня, Корець – *Протокол допиту свідка Тоші Марценовського у справі Станіслава Францовича Стемпеня* 138
46. 1940, 2 травня, Корець – *Протокол допиту свідка Юзефа Вахбруйта у справі Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя, звинуваченого у співпраці з польською розвідкою* 139
47. 1940, 2 травня, Корець – *Протокол допиту свідка Миколи Шишковського у справі колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя Станіслава Францовича Стемпеня* 141
48. 1940, 22 травня, Корець – *Постанова про передачу Фінансовому відділу Управління НКВС Рівненської області речових доказів, вилучених під час обшуку квартири Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя* 143

49. 1940, 24 травня, Корець – *Постанова про звинувачення Станіслава Францовича Стемпеня, колишнього сержанта Корпусу охорони пограниччя, у співпраці з польською військовою розвідкою* 145
50. 1940, 1 червня, Одеса – *Лист начальника 3-го відділу Управління УДБ НКВС Одеської області Леонова до заступника начальника 3-го відділу УДБ НКВС УРСР Тимофеева з проханням дати вказівки щодо видачі дозволів на приїзд родичів до виселених поляків із центральної та східної Польщі* 146
51. 1940, 1 червня, Рівне – *Витяг із протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У про залишення в місті Рівне спеціалістів з числа біженців з території Польщі, окупованої Німеччиною* 148
52. 1940, 3 червня, Рівне – *Рішення слідчого відділу Управління НКВС Рівненської області щодо подальшого провадження розслідування справи Станіслава Францовича Стемпеня, заарештованого та звинуваченого у співпраці з польською розвідкою в міжвоєнний період* 151
53. 1940, 4 червня, Рівне – *Протокол допиту Станіслава Францовича Стемпеня, звинуваченого у тому, що під час служби у польській розвідці боровся з революційним рухом, чим зміцнював буржуазний лад Польщі* 152
54. 1940, 22 червня, Київ – *Лист заступника начальника 3-го відділу УДБ НКВС УРСР Тимофеева керівнику 3-го відділу УДБ Управління НКВС Одеської області Леонову про видачу дозволів на приїзд родичів до біженців та безробітних осіб, які прибули з території Другої Речіпосполитої* 157
55. 1940, червень, Луцьк – *Доповідна записка Управління НКВС Волинської області заступнику народного комісара внутрішніх справ Миколі Горлинському про опір селян під час їх виселення* 158
56. 1940, 3 липня, Рівне – *Звіт заступника начальника 2-го відділення 3-го відділу УДБ Управління НКВС Рівненської області Слісаренка заступнику начальника Управління НКВС Рівненської області Мاستицькому про серйозні порушення під час розслідування справ осіб, заарештованих за звинуваченням в антирадянській діяльності* 159

57. 1940, 11 липня, Рівне – *Постанова про арешт та обшук квартири Кароля Теофіловича Белякова, видана начальником Особливого відділу НКВС табору № 1 у Рівному* 162
58. 1940, 26 липня, Рівне – *Постанова про звинувачення в антирадянській діяльності Кароля Теофіловича Белякова* . . 163
59. 1940, червень-липень, Луцьк – *Доповідна записка Управління НКВС Волинської області заступнику народного комісара внутрішніх справ УРСР Миколі Горлинському щодо виселення біженців, які походять із центральної та східної Польщі* 165
60. 1940, 21 серпня, Луцьк – *Інформація в газеті „Радянська Волинь” про військову підготовку комуністів – працівників прокуратури та місцевої адміністрації* 166
61. 1940, 23 серпня, Рівне – *Протокол допиту Владислава Юзефовича Буковинського, священника Луцької римо-католицької єпархії* 167
62. 1940, 23 серпня, Рівне – *Наступний протокол допиту Владислава Юзефовича Буковинського, священника Луцької римо-католицької єпархії* 173
63. 1940, 2 вересня, Рівне – *Витяг із протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У щодо антипартійної поведінки Д. Заріцького, начальника Клесівського районного відділу Управління НКВС* 174
64. 1940, 4 вересня, Сарни – *Постанова Дорожньо-транспортного відділу НКВС станції Сарни Ковельської залізниці про арешт та обшук квартири Яна Кацперовича Стемпеня, підозрюваного в антирадянській діяльності* 176
65. 1940, 4 вересня, Сарни – *Постанова операційного уповноваженого Дорожньо-транспортного відділу НКВС станції Сарни Ковельської залізниці про арешт Яна Кацперовича Стемпеня, підозрюваного в антирадянській діяльності* . . . 178
66. 1940, 9 вересня, Сарни – *Рішення Сарненського Дорожньо-транспортного відділу НКВС станції Сарни Ковельської залізниці про розпочаття досудового розслідування у справі Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого у антирадянській діяльності* 180

67. 1940, 9 вересня, Сарни – Анкета заарештованого Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого в антирадянській діяльності	182
68. 1940, 9 вересня, Сарни – Протокол обшуку квартири заарештованого Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого у антирадянській діяльності	185
69. 1940, 10 вересня, Сарни – Анкета та протокол допиту Яна Кацперовича Стемпеня щодо його товариського середовища та поглядів на радянську владу	186
70. 1940, 12 вересня, Сарни – Протокол допиту Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого в антирадянській діяльності	194
71. 1940, 13 вересня, Сарни – Протокол допиту свідка Олега Лебединського у справі Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого в антирадянській діяльності	196
72. 1940, 14 вересня, Сарни – Продовження допиту свідка Олега Лебединського у справі Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого у приналежності до таємної антирадянської організації	198
73. 1940, 17 вересня, Сарни – Протокол допиту Яна Кацперовича Стемпеня, підозрюваного у приналежності до повстанської антирадянської організації	201
74. 1940, 18 вересня, Рівне – Письмове пояснення Яна Кацперовича Стемпеня про його розмови зі знайомими на антирадянські теми	204
75. 1940, 23 вересня, Сарни – Протокол допиту Яна Кацперовича Стемпеня, підозрюваного у приналежності до антирадянської повстанської організації та вербунку до неї нових членів	205
76. 1940, 24 вересня, Ковель – Рішення про звинувачення Яна Кацперовича Стемпеня у тому, що він був членом контрреволюційної антирадянської організації	207
77. 1940, 25 вересня, Сарни – Протокол додаткового допиту Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого у підпільній антирадянській діяльності	209
78. 1940, 28 вересня, Сарни – Черговий протокол допиту Яна Кацперовича Стемпеня, звинуваченого у приналежності до антирадянської організації	211

79. 1940, 1 жовтня, Рівне – *Витяг з протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У про перевірку виконання рішення про звільнення з роботи „класово ворожих” адвокатів* 215
80. 1940, 2 жовтня, Рівне – *Рішення слідчого відділу Управління НКВС Рівненської області щодо продовження строку досудового розслідування і тимчасового затримання Станіслава Францовича Стемпеня, звинуваченого в антирадянській діяльності* 217
81. 1940, 2 жовтня, Рівне – *Постанова слідчого відділу Управління НКВС Рівненської області про розпочаття кримінального провадження щодо Станіслава Францовича Стемпеня* 219
82. 1940, 3 жовтня, Луцьк – *Вказівки секретаря Волинського обласного комітету КП(б)У з питань доступу до секретних матеріалів під назвою „Особлива папка”* 221
83. 1940, 4 жовтня, Сарни – *Протокол допиту Івана Гречухи, звинуваченого у дачі неправдивих показань стосовно Яна Кацперовича Стемпеня* 222
84. 1940, 5 жовтня, Сарни – *Постанова про закриття провадження щодо Яна Кацперовича Стемпеня через недоведення його участі в антирадянській діяльності* 225
85. 1940, 11 жовтня, Рівне – *Інформація Рівненського обласного комітету КП(б)У про хід призову в Червону армію на Волині* 227
86. 1940, 11 жовтня, Рівне – *Витяг з протоколу Рівненського обласного комітету КП(б)У про якість партійної роботи та політичну ситуацію в Рівненській та Волинській областях* 229
87. 1940, 1 листопада, Рівне – *Витяг із протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У про соціальну ситуацію та порушення радянського правопорядку в Деражненському районі* 234
88. 1940, 5 листопада, Рівне – *Протокол додаткового допиту Станіслава Францовича Стемпеня, звинуваченого в тому, що він, будучи комендантом застави Корпусу охорони пограниччя в місті Корець, брав участь у перекиданні польських розвідників через кордон на територію СРСР* 237

89. 1940, 5 листопада, Рівне – *Протокол ознайомлення Станіслава Францовича Стемпеня з матеріалами досудового розслідування в його справі* 240
90. 1940, 6 листопада, Рівне – *Обвинувальний висновок щодо Станіслава Францовича Стемпеня, звинуваченого у співпраці з польською розвідкою та організуванні перекидання шпигунів через кордон з Польщі в СРСР* 241
91. 1940, 12 листопада, Рівне – *Фрагмент протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У щодо розбазарювання майна, що залишилось після виселення польського населення в Людвипільському районі* 243
92. 1940, 22 листопада, Рівне – *Рішення про направлення справи Станіслава Францовича Стемпеня на розгляд Особливої наради НКВС* 246
93. 1940, 31 грудня, Київ – *Затвердження рішення про направлення справи Станіслава Францовича Стемпеня на розгляд Особливої наради НКВС СРСР* 247
94. 1941, 21 січня, Луцьк – *Витяг із доповідної записки секретареві Волинського обласного комітету КП(б)У щодо вибору класово-ворожих елементів до місцевих рад у Вербському районі* 248
95. 1941, 30 січня, Львів – *Стаття з газети „Червоний прапор” на тему проведення археологічних досліджень на території включеній до СРСР у 1939 р.* 250
96. 1941, 25 березня, Рівне – *Фрагмент протоколу засідання Рівненського обласного комітету КП(б)У про незаконне закриття та використання приміщень культових споруд в місті Дубно* 255
97. 1941, 29 березня, Москва – *Витяг із протоколу засідання Особливої наради НКВС СРСР щодо засудження Станіслава Францовича Стемпеня до восьми років позбавлення волі за звинуваченням у антирадянській діяльності в міжвоєнний період* 257
98. 1941, 4 травня, Київ – *Доповідна записка керівника Організаційно-інструкторського відділу ЦК КП(б)У Андрія Зленка першому секретареві ЦК КП(б)У Микиті Хрущову про недоліки партійної роботи в Рівненській області* 258

99. 1941, 17 травня, Київ – Інформація секретаріату Президії Верховної Ради УРСР про неправильне вилучення місцевими органами влади молитовних будинків на території Волинської та Рівненської областей 262
100. 1941, 24 травня, Ковель – Рішення Військового трибуналу 5-ї армії Київського особливого військового округу в справі жителів села Верхи Волинської області, звинувачених у створенні антирадянської підпільної організації 266

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemysłu od założenia w 1990 r. gromadzi dokumenty dotyczące życia społecznego Polaków na Ukrainie. Kopie dokumentów są dostępne w Bibliotece Instytutu, a częściowo dostępne także na stronie internetowej – www.pwin.pl w zakładce „Działalność naukowa”.

Najciekawsze z dokumentów wydaliśmy dotychczas drukiem w wielotomowej serii pt. ***Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów***, cz. 1: Lata 1917-1939, tomy 1–9; cz. 2: Lata 1939-1945, tomy 1–2; cz. 3: Lata 1945-1991, tomy 1–2.

Prace badawcze Instytutu w powyższym zakresie są możliwe dzięki wsparciu finansowemu naszych projektów z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Fundacji Lanckorońskich. Pragniemy je kontynuować.

www.pwin.pl

e-mail: instytut@pwin.pl